

Jack London

Jerry otocanin

Barba Jozo

Jack London

Jerry otočanin

S engleskoga preveo
Josip Tabak

Naslov izvornika:
Jerry of the Islands

Sadržaj

*PREDGOVOR
PRVO POGLAVLJE
DRUGO POGLAVLJE
TREĆE POGLAVLJE
ČETVRTO POGLAVLJE
PETO POGLAVLJE
ŠESTO POGLAVLJE
SEDMO POGLAVLJE
OSMO POGLAVLJE
DEVETO POGLAVLJE
DESETO POGLAVLJE
JEDANAESTO POGLAVLJE
DVANAESTO POGLAVLJE
TRINAESTO POGLAVLJE
ČETRNAESTO POGLAVLJE
PETNAESTO POGLAVLJE
ŠESNAESTO POGLAVLJE
SEDAMNAESTO POGLAVLJE
OSAMNAESTO POGLAVLJE
DEVETNAESTO POGLAVLJE
DVADESETO POGLAVLJE
DVADESET PRVO POGLAVLJE
DVADESET DRUGO POGLAVLJE
DVADESET TREĆE POGLAVLJE
DVADESET ČETVRTO POGLAVLJE*

PREDGOVOR

Nesreća je za neke pisce romana što su roman i neistina u očima prosječnog čovjeka jedno te isto. Prije više godina objavio roman s Južnog mora. Radnja mu se odigrava na Salamunskim otocima. Kritičari su je i ocjenjujući hvalili kao veoma uspio plod maštete. Što se pak tiče stvarnosti, govoraju oni, u djelu je nema. Naravno, ljudozderra s kudravom kosom, kao što svatko zna, nema više na kugli zemaljskoj, a pogotovo ih nećeš vidjeti gdje jure naokolo goli i sijeku glave jedni drugima, a kadikad i glavu kojem bijelcu.

A sad čujte. Ove retke pišem u Honolulu, na otočju Hawaii. Jučer sa mnom, na obali kod Waikikija, probesjedi neki stranac. Spomenu jednoga zajedničkog prijatelja, kapetana Kellara. Kad sam na *Minoti* — brodu koji je snubio crnce za rad — doživio brodolom kod Salamunskih otoka, spasio me kapetan Kellar, zapovjednik isto takva broda *Eugénie*. Stranac mi kaza kako su crnci kapetanu Kellaru skinuli glavu. Znao je to, jer je zastupao majku kapetana Kellara pri uređenju ostavštine.

Slušajte dalje. Neki dan primih pismo od gospodina C.M. Woodforda, vladina povjerenika za britansko Salamunsko otočje. Bio se vratio na dužnost s duga dopusta u Engleskoj, kamo je svoga sina odveo na školovanje u Oxford. Prekapate li po policama bilo koje javne knjižnice, naići ćete na knjigu koja nosi natpis »Prirodoslovac među lovcima glava«. Gospodin je C.M. Woodford taj prirodoslovac. On je napisao tu knjigu.

Nego, da se vratimo na njegovo pismo. Uz ostale dnevne poslove uzgred i ukratko spomenu osobiti posao što ga je upravo završio, a bijaše ga odgodio zbog svoga boravka u Engleskoj. Valjalo se poduhvatiti kaznenog pohoda na neki susjedni otok i ujedno donijeti glave nekih naših zajedničkih prijatelja — nekog trgovca bijelca, njegove bijele žene i djece, i njegova bijelog namještenika. Pohod bijaše uspješan, i gospodin je Woodford svoj izvještaj o toj zгодi završio napomenom što glasi: »Osobito mi je upalo u oči što na njihovim licima ne bijaše traga bolu ni strahu; ona kao da prije odavahu vedrinu i smirenost« — imajte na umu da to bijahu lica ljudi i žena njegove rase, ljudi koje je dobro poznavao i s

kojima je u svome domu često sjedio za stolom.

Drugi neki prijatelji s kojima sam često zajedno ručao za veselih, bezbrižnih dana na Salamunskim otocima, otišli su isto onako. Tako mi svega! Plovio sam put Malaite na jedrenjaku sagrađenu od tikovine (brod se zvao *Minota*, a plovio je radi novačenja crnačke radne snage); i moja je žena bila sa mnom. Na vratima su se naše male kabine još vidjeli sveže tragovi sjekire što govorahu o događaju koji se zbio prije nekoliko mjeseci. Bijaše, naiime, odrubljena glava kapetanu Mackenzieu, koji je u to vrijeme bio zapovjednik *Minote*. Kad uplovismo u Langa-Langu, upravo je britanski krstaš *Cambrian* isplovio, pošto je bombardirao neko selo.

Nije zgodno da ovaj uvod u svoju pripovijest opterećujem daljim potankostima, ali tvrdim da ih imam veoma mnogo. Nadam se da sam dao nešto dokaza kako su doživljaji moga psa junaka u ovom romanu istinski doživljaji iz pravoga svijeta ljudoždera. Da, zbilja! Kad sam svoju ženu poveo na plovidbu brodom *Minota*, nađosmo na brodu divna, mlada, irskog terriera koji bijaše izvježban za hvatanje crnaca; imao je meku dlaku, kakva bijaše u Jerryja, a zvao se Peggy. Da nije bilo te Peggy, ova knjiga ne bi nikad bila napisana. Peggy bijaše sve blago sjajnog kapetana *Minote*. Tako smo je zavoljeli da ju je moja žena poslije brodoloma *Minote* promišljeno i ne stideći se ukrala kapetanu *Minote*. Priznajem da sam ja sam, promišljeno i ne stideći se, zasnovao to lupeštvo svoje žene. Tako smo voljeli Peggy! Drago, krasno psetance, sahranjeno u moru na istočnoj obali Australije!

Valja mi nadodati da je Peggy, baš kao i Jerry, došla na svijet na plantaži Meringe na istoimenoj laguni; zavičaj joj je Isabelin otok, a taj je prvi na sjeveru od otoka Floride; tamo je sjedište uprave, ondje prebiva vladin povjerenik gospodin C.M. Woodford. Nadalje i naposljetku, dobro poznavahe Peggyne majku i oca; često sam osjetio kako mi grudi ispunja topli neki val kad bih ugledao taj vjerni par gdje usporedo trči obalom. Njemu bijaše ime Terrence. Ona se zvala Biddy.

JACK LONDON

*Obala Waikiki, Honolulu,
Oabu, otočje Hawaii,
5. lipnja godine 1915.*

PRVO POGLAVLJE

Sve dok ga *Mister* Haggin naglo ne dignu i stavivši ga pod mišku ne stupi između sjedala na čamcu za lov na kitove, koji je čekao, Jerry nije ni slutio da mu se spremi nešto neugodno.

Gospodin Haggin bijaše Jerryjev ljubljeni gospodar; bijaše to za svih šest mjeseci Jerryjeva života. Nije znao *gospodina* Haggina kao »gospodara«, jer riječi »gospodar« nije bilo u rječniku mladog Jerryja koji bijaše zlatnorodi irski terrier meke dlake.

No u Jerryjevu rječniku »*Mister* Haggin« — »gospodin Haggin« — bijaše po zvuku i značenju točno ono isto što »*master*« — »*gospodar*« — znači u rječniku ljudi u odnosu prema njihovim psima. »*Gospodin* Haggin« bijaše zvuk što ga je Jerry uvijek čuo, a izgovarali bi ga Bob, namještenik, i Derby, nadstojnik na plantazi, kad bi se obraćali njegovu gospodaru. Jerry je uvijek slušao kako rijetki dvonožni posjetiocci, kao što to bijahu ovi koji su došli brodom *Arangi*, oslovljavaju njegova gospodara kao *gospodina* Haggina.

Ali kako su psi samo psi, oni svojim mutnim, neizrazivim, zanosnim iskazivanjem ljubavi, što je puno obožavanja hrabrosti, krivo prosuđuju ljudi; psi misle o svojim gospodarima i vole ih više nego što bi činjenice za to davale razloga. »Gospodar« im znači što je »gospodin« Haggin značio Jerryju, pa čak i više, mnogo više nego što znači ljudima. Čovjek sebe smatra »gospodarem« svoga psa, ali je psu njegov gospodar »bog«.

Riječi »bog«, doduše, ne bijaše u Jerryjevu rječniku, premda je on usvojio određen i prilično obilan rječnik. »*Gospodin* Haggin« bijaše zvuk koji označava »boga«. U Jerryjevu srcu i glavi, u tajanstvenom središtu svih njegovih čina što ga nazivaju sviješću, zvuk »*gospodin* Haggin« zauzimaše ono isto mjesto što ga »bog« zauzima u ljudskoj svijesti. Riječju i zvukom za Jerryja bijaše »*gospodin* Haggin« isti onaj pojam što je »bog« za pobožne ljudi. Ukratko, *gospodin* Haggin bijaše Jerryjev bog.

Kad je dakle *gospodin* Haggin, ili bog — nazovite ga kako vam drago u ograničenosti jezika — strogo i naglo podigao Jerryja i stupio u čamac kojega se crna posada smjesta prihvatile vesala, Jerry se uznemiri i odmah shvati da se počelo nešto neobično

zbivati. Još nikad nije bio na palubi *Arangija*, koji postajaše sve veći i bliži sa svakim zamahom i pljuskom crnačkih vesala.

Tek je prije jednog sata Jerry iz kuće na plantaži došao na obalu da vidi kako *Arangi* odlazi. U pol godine svoga života već je dvaput uživao u toj zabavi. Zaista bijaše zabavno trčati gore-dolje po obali od bijela koraljnog pijeska, te pod mudrim vodstvom Biddy i Terrencea sudjelovati u uzbuđenju na obali, pa ga čak i povećavati.

A tek gonjenje crnaca! Jerry je bio rođen, da mrzi crnce.

Njegovo ga prvo životno iskustvo naučilo, dok još bijaše slabašno štene koje civili, da njegova majka Biddy i otac mu Terrence mrze crnce. Crnac bješe nešto na što treba režati. Crnac, ukoliko nije kućni sluga, bješe nešto što treba napasti, i ugristi, i rastrgati, ako zakorači na dvorište. Biddy je to činila. Terrence je tako radio.

Čineći to služahu svoga boga — *gospodina Haggina*. Crnci bijahu dvonožna stvorenja niže vrste, koja se muče i robuju svojim dvonožnim bijelim gospodarima, žive u udaljenim radničkim kolibama, a toliko su niži i tako nevrijedni te ne smiju ni pomisliti da se približe kući svojih gospodara.

Goniti crnce bješe pravi doživljaj. Jerry je to naučio ubrzo pošto je progmitao i naučio trčkarati. Usuđivao se i pokušavao. Dok gospodin Hagggin, ili Derby, ili pako Bob, bijahu u blizini, crnci dopuštahu da ih goni. No znalo se desiti da bijelih gospodara ne bijaše u blizini. Tada je vrijedilo pravilo: »Čuvaj se crnaca!«

Mogahu se goniti samo uz potrebnu opreznost, jer bi crnci, iza leđa bijelih gospodara, ne samo mrmljali i mrgodili se nego bi četveronožne pse napadali kamenjem i batinama. Jerry je video gdje njegovu majku tako zlostavljuju, a prije nego što se naučio da bude oprezan, i sam je izvukao batina: zatekavši ga sama u visokoj travi, izmatio ga crnac Godarmy, koji je na grudima, na gajtanu ispletenu od kokosovih vlakanaca, nosio o vrat obešenu porculansku kvaku. Osim toga, Jerry je zapamlio i drugi doživljaj u visokoj travi: on i njegov brat Michael borili se s Owmijem, crncem koji se mogao prepoznati po tome što je na prsima nosio zupčaste kotačiće iz nekakve ure budilice; Michael je izvukao takо žestok udarac po glavi da mu je lijevo uho ostalo zaувijek povrijeđeno, zavrnulo se i stajalo poput kakve neobične uvele i skvrčene izrasline.

I još nešto. Imao je brata Patsyja i sestru Kathleen; oboje su isčezli prije dva mjeseca; nestalo ih, ne bijaše ih više. Veliki bog, *gospodin Hagggin*, bjesnio po svoj plantaži. Svaki se grm pretražio.

Pol je tuceta crnaca izbičevano. Ali *gospodin* Haggin ne uspje otkriti tajnu nestanka Patsyja i Kathleen. No Biddy je i Terrence znahu, a Michael i Jerry također. Četirimjesečni Patsy i Kathleen nestadoše u kuhinjskom kotlu crnačkih nastambi, a njihovo je meko krvno uništo oganj. Jerry je to znao, isto kao i njegov otac, i majka, i brat, jer su osjetili izraziti miris spaljenog mesa; Terrence je čak, u bijesu saznanja, napao kućnog slugu Mogoma, a *gospodin* ga Haggin, koji nije ništa nanjušio ni razumio, ukori i udari, jer je morao uvijek držati stegu nad svim stvorovima pod svojim krovom.

Gonjenje crnaca međutim ne bijaše opasno na obali, kad bi crnci, kojima je istekao rok službe, sišli da se ukrcaju na *Arangi*, noseći sanduke na glavi. Bijaše to posljednja prilika da se izravnaju stari računi, jer se crnci koji bi otišli na *Arangiju* nikad više ne bi vraćali. Tako je, na primjer, baš toga jutra Biddy zarinula zube u goli list crnca koji se zvao Lerumie, sjetivši se potajnih batina od njegove ruke, i dok je on posrtao, gurnula ga u vodu, njega i njegov sanduk, sa svim njegovim zemaljskim blagom, a onda mu se smijala, znajući da je štitи *gospodin* Haggin, koji s kesio nad tom zgodom.

Zatim, na *Arangiju* bi obično bio barem jedan šumski pas¹, pa bi Jerry i Michael na nj s obale lajali što ih je grlo nosilo. Jednom je Terrence, koji bijaše velik gotovo kao airedaleski terrier i sigurno isto tako lavljeg srca — Terrence Veličanstveni, kako ga nazivaše Tom Haggin — uhvatio takva šumskog psa što je neovlašteno sišao na obalu, pa ga čestito zaokupio, a u tome mu se reskim lavežem i oštrom ugrizima pridružili Jerry i Michael, te Patsy i Kathleen, koji onda još bijahu na životu. Jerry nije nikada zaboravio zanosa nad dlakom nedvojbeno pasjeg mirisa, kojom su mu se ispunila usta nakon jednoga uspešnog ugriza. Šumski su psi doduše psi — on ih priznavaše svojim rodom; ali se nekako razlikovahu od njegove gospodske pasmine, bijahu drukčiji i niži, upravo kao crnci u usporedbi s *gospodinom* Hagginom, Derbyjem i Bobom.

Jerry nije više gledao u *Arangi*, koji se sve više približavao. Poučena prijašnjim gorkim gubicima, Biddy je sjela na rub žala, s prednjim šapama u vodi, pa počela izražavati svoju bol. Da se to

---

¹ Holandani su Južnoj Africi riječju *boschman* (*divljak, čovjek iz šume*) okrstili divljkake iz unutrašnjosti, a Englezi su riječ *bushman* protegli i na divljkake drugdje, za razliku od urodenika s obale, koji su pitomiji i koje zovu *saltwatermen* (*primorci*). *Bush-dog* je *pas iz šume, pas iz šikare, pas divljak*. — Prev.

njega tiče, Jerry je znao, jer mu je njezina tuga oštro kidala osjećajno i strastveno srce, premda ne bijaše svjestan zbog čega. Nije znao što to ona sluti, osim da je s njime u vezi neka nesreća, propast. Kad je pogledao na nju, onaku oštretu dlake i svladanu bolom, ugleda i Terrencea kako zabrinuto oko nje obilazi. I on bijaše oštretu dlake, kao što bijaše Michael i kao što bijahu Patsy i Kathleen; jedini je Jerry u čitavoj porodici imao meku dlaku.

Nadalje, iako to Jerry nije znao, a Tom Haggis jest, Terrence bijaše sjajan drug, koji iskreno voli i koji je odan suprug. Među svojim prvim dojmovima Jerry bijaše upamtio kako Terrence trči s Biddy, milje i milje uzduž obala ili kroz drvorede kokosovih palma; trče jedno do drugoga i smiju se od pukog užitka. Kako to bijahu jedini psi koje je Jerry poznavao osim svoje braće i sestara i ponekoga šumskog psa što bi slučajno provalio, njegova glava nije mogla da smisli drugo, nego da psi tako žive, mužjak i ženka, oženjeni i vjerni. Ali je Tom Haggis znao kako je to neobično. »Prava ljubav, srodne duše«, izjavljivao bi on uvijek nanovo toplim glasom i očiju vlažnih od udivljenja. »Gospodin je taj Terrence, pravi četveronožni čovjek! Ljudina od psa, ako je igdje takva bilo, četvorostruko čestit, kao što su četiri noge na kojima stoji. A snažan! Časne mi riječi! Kroz tisuću pokoljenja njegova će krv ostati čista, kao i razborita glava i blago i hrabro srce njegovo.«

Kad bi Terrencea spopala kakva tuga, ne bi je on odavao; no njegovo neprestano oblijetanje oko Biddy pokazivaše koliko zbog nje stropi. Michael pak, prepustivši se i sam tuzi, sjede pokraj majke i stade bijesno lajati na sve veću udaljenost preko vode što ga odvajaše od čamca, kao što bi lajao na svaku opasnost što se u prašumi prikrada i šušti. I to je razdiralo Jerryju srce i pojačavalo u njemu već siguran predosjećaj da nad njim lebdi užasna sudska bina, ali ne zna kakva.

Za šest je mjeseci svoga života Jerry mnogo toga znao, a u isti mah i veoma malo. Znao je i ne misleći o tome, i ne znajući da zna, zašto se pametna i hrabra Biddy nije do kraja povela za osjećajem što mu ga je njezino srce kazivalo, te nije skočila u vodu i plivala za njim. Branila ga kao lavica kad je jednom velika »puarka« (u Jerryjevu rječniku bijaše to, uz groktanje i skvičanje, spoj glasova, to jest riječ za »svinju«) pokušala da ga proždere, kad se našao bespomoćan u jednom kutu, pod visokim stupovima kuće na plantaži. Bijaše Biddy poput lavice kad ga je kuhinjski sluga udario

štapom da ga istjera iz kuhinje; skočila je na crnca i dobila žestok udarac batinom a da nije ni okom trepnula, ni glasa od sebe dala, a zatim ga oborila te ga udarala šapama, među njegovim loncima i tavama, sve dok je nije odvukao *gospodin Hagglin* (tada je prvi put na njega zarežala). On je nije izgrdio, već je, naprotiv, oštrim rijećima ukorio kućnoga slugu što se usudio dignuti ruku na četveronožnog psa koji pripada jednome bogu.

Jerry je znao zašto se njegova majka nije bacila za njim u vodu. Slano more, kao i lagune što vode iz njega, bijahu *tabu*². »Tabu«, kao riječ ili zvuk, ne imaše mjesta u Jerryjevu rječniku. Ali definicija ili smisao te riječi bijaše veoma živa u njegovoј svijesti. U njega bijaše mutna i neodređena, no neosporna spoznaja: to ne samo da nije dobro nego je do krajnosti strašno. Nejasno mu bijaše sjevnulo shvaćanje da za psa, za svakoga psa, znači svršetak ako uđe u vodu, gdje, katkad na površini, a katkad izronivši iz dubine, klize, mile i bez šuma promiču velika ljudskava čudovišta goleminih čeljusti i strašnih zuba, koja bi psa začas zgrabila i progutala, baš kao što živad *gospodina Haggina* kljuca i guta zrna žita.

Često je slušao kako mu otac i majka sa sigurnog žala bijesnim lajanjem iskaljuju svoju mržnju na te strašne stanovačke mora kad bi se ovi pojavili na površini tik uz obalu, pojavili se poput debla što ih voda nosi. Riječi »krokodil« nije bilo u Jerryjevu rječniku. Bijaše to slika, slika debla na vodenoj površini, a od ostalih se debla razlikuje time što je živo. Jerry je slušao, pamtio i prepoznavao mnogo riječi, koje za njega bijahu isto onakvo oruđe misli kao što bijahu i za ljude; ali te mnoge riječi nije mogao izgovoriti, jer po rođenju i rasi nije imao dara govora. Ipak je u svojim duševnim zbivanjima upotrebljavao slike onako kako ljudi, obdareni govorom, u svojim duševnim zbivanjima upotrebljuju riječi. Ta napokon se i ljudi, koji govore, u svojim razmišljanjima, hoteći ili ne hoteći, služe slikama koje odgovaraju rijećima i upotpunjaju ih.

Kad slika debla na površini vode zauzme svu pažnju Jerryjeve svijesti, ona, možda, izaziva u njegovu mozgu bliskije i potpunije shvaćanje stvari o kojoj je razmišljao nego što ga izaziva riječ »krokodil« i slika koja je prati kad je u središtu pažnje čovječe

---

² *Tabu* je među urođenicima Polinezije svetinja, posvećena nepovredivost nekih stvari, mjeseta, životinja i osoba; ne smije se u njih dirati pod prijetnjom vjerske kaznene sankcije. — *Prev.*

svijesti. A Jerry je o krokodilima doista znao više nego običan čovjek. Krokodila bi nanjušio i razlikovao od drugih stvorova iz veće daljine nego što bi to mogao ijedan čovjek, bio on crnac koji živi uz more ili divljak iz unutrašnjosti. Znao je kad je krokodil, kliznuvši iz lagune, ležao bez glasa i pokreta, a možda i spavao, stotinjak stopa udaljen, na prostrtu tlu prašume.

Znao je više od ijednog čovjeka o jeziku krokodila. Imao je bolja sredstva i uvjete za to znanje. Poznavao je njihove mnoge šumove, koji bijahu poput roktanja i hlaptanja. Znao je kakvi su im glasovi kad se ljute, kad se uplaše, znao kako se glase kada traže hranu, znao buku njihove ljubavi. Ti šumovi u njegovu rječniku bijahu prave riječi, kao što su riječi u ljudskom rječniku. I to krokodilsko bučenje bijaše oruđe misli. Po njemu bi on mjerio, prosuđivao i odlučivao dalji tok svojih čina, kao što to čini i svaki čovjek; ili bi se, baš kao i čovjek, lijeno odlučio da ne poduzima ništa, samo da opaža, pamti i jasno shvati što se događa oko njega, a ne traži da i on sam štograd učini.

Pa ipak bijaše mnogo toga, što Jerry nije znao. Nije znao koliki je svijet. Nije znao da laguna Meringe, iza koje se dižu visoke šumovite gore, a s morske je strane zaštićuju koraljni otočići, nije nipošto cijeli svijet. Nije znao da je ona samo malen dio velikoga Isabelina otoka, koji je opet samo jedan od tisuću otoka, među kojima ima mnogo većih, a svi zajedno čine Salamunsko otočje što ga ljudi na kartama označuju kao mnogo točkica, daleko na zapadu, u beskrajnosti zapadnog dijela Južnog Pacifika.

Bio je, doduše, nejasno svjestan da ima i nešto drugo, ili nešto s onu stranu. I ma što to bilo, bijaše za nj tajna. Stvari kojih nije bilo pojavile bi se iz te tajnovitosti. Pilići, svinje i mačke, kojih nikada prije nije video, nekako se iznenada stvorise na plantaži Meringe. Jednom čak dođe do prave najezde čudnih, četveronožnih, dlakavih stvorova s rogovima, kojih se slika, utisnuta u Jerryjev mozak, podudarala s riječju »koza« u ljudskome mozgu.

Isto tako bijaše i s crncima. Iz onoga nečeg, odnekle iz nepoznatog, za što je imao pre malo uvjeta da bi dokučio otkud i kako, odjednom bi se pojavili u svoj svojoj visini, i hodali po Merinškoj plantaži, s kratkom pregačom sprijeda i s iglom od kosti u nosu, a *gospodin* bi ih Hagglin, Derby i Bob gonili na rad. Pojavljivali bi se u isto vrijeme kad bi i *Arangi* doplovio — to bijaše asocijacija što se stvorila u Jerryjevu mozgu kao nešto posve

razumljivo. Dalje se on nije za to brinuo, tek što je ovu asocijaciju pratila jedna druga — naime, i oni bi zgodimice nestajali i odlazili u nepoznato u ono isto vrijeme kad bi *Arangi* odlazio.

Jerry nije istraživao to pojavljivanje i nestajanje. U njegovoј se zlatnoridjoј glavici nikad nije rodila radoznalost zbog toga, ili pak želja da to odgoneta. Primaо je to, otprilike, kao što je primaо mokrinu vode i toplinu sunca. Tako već bijaše u prirodi života i svijeta što ga je on znaо. Njegovo maglovito znanje ne bijaše drugo doli neodređeno poimanje nečega, a to, uzgred budi rečeno, dosta točno odgovara nejasnoј predodžbi obična čovjeka o tajnama rođenja, smrti i drugog svijeta, o kojima čovjek nema nikakva određenog pojma. Može li itko ustvrditi da jedrenjak *Arangi*, koji je na Salamunskim otocima trgovao robom i crnačkom radnom snagom, nije za Jerryjev um značio tajanstveni brod koji promeće između ovoga i onog svijeta — ono isto što je u davna vremena ljudskome duhu značio čamac kojim je Haron prevozio preko Stiksa. Ljudi su dolazili iz ničega. U ništa su odlazili. A dolažahu i odažahu uvijek brodom *Arangi*.

A toga je usijanog, tropskog jutra Jerry pod rukom *gospodina* Haggina u čamcu odlazio na *Arangi*, dok je Biddy na obali tužila svoju bol, a bezazleni Michael lajanjem dobacivao u Nepoznato vječni izazov mladosti.

DRUGO POGLAVLJE

Od čamca, uz niski bok *Arangija* i preko ograde od tikovine, visoke šest palaca, do palube od tikova drveta bijaše samo jedan korak, i Tom ga Haggin lako učini, držeći sveudilj Jerryja pod miškom. Na palubi se uskomešalo uzbudljivo mnoštvo. To bi mnoštvo uzbudilo i civilizirana čovjeka, nenavikla na takva putovanja, a uzbudjivalo je i Jerryja; za Toma Haggina i za kapetana Van Horna, međutim, bijaše to prizor iz svagdanjeg života.

Paluba bijaše mala, jer je i *Arangi* bio malen. Nekoć to bješe gospodska jahta, sagrađena od tikovine, s mјedenom opremom, s bakarnim zaponcima i željeznim uglovnicama, bakrom obložena poput ratnog broda, s brončanom bublastom kobilicom; a onda je prodali na Salamunsko otoče za nepovlaštenu trgovinu, to jest za lov na crnce. U zakonu se pak ta trgovina oplemenjivala tako što su je nazivali »novačenjem«.

Arangi bijaše brod što je novačio radnu snagu; prevozio je tek poхватane crne ljudoždere s udaljenih otoka, prevozio ih na rad, na nove plantaže, gdje su bijeli ljudi močvarne i zarazne pištaline i džunglu pretvarali u divne, bogate šume kokosovih palma. Oba jarbola na *Arangiju* bijahu od oregonske cedrovine, tako izglađena i namazana vrelim parafinom, da su blistala kao žutosmeđi opali na sunčanom sjaju. Zbog goleme plohe svojih jedara mogao je jedriti kao uklet, pa su kapetan Van Horn, njegov bijeli kormilar i posada od petnaest crnaca imali katkad pune ruke posla. Bijaše dug »preko svega« šezdeset stopa a spone mu na gornjoj palubi ne bijahu oslabljene palubnim kućicama. Jedini otvorij bijahu vidnik iznad glavnog prostora, stubište, silaz sprijeda na uskom kaštelu te na krmi malo grotlo što vodi dolje u spremište; ali nijedna spona nije zbog toga bila presječena.

I na toj maloj palubi bijahu, osim posade, crnci »povratnici« sa triju zabačenih plantaža. »Povratnicima« se smatraju zato što je njihov radni ugovor istekao, to jest odradili su svoje tri godine, pa se, prema ugovoru, vraćaju u svoja rodna sela na divljem otoku Malaiti. Dvadesetorica od njih — Jerry ih dobro poznavaše — bijahu s Meringea; tridesetorica su došla iz Zaljeva tisuću brodova, na otočju Russell, a preostalih dvanaest bijahu iz Penduffryna na

istočnoj obali Guadalcanara. Osim tih crnaca — koji svi bijahu na palubi, gdje su brbljali i pištali neobičnim, gotovo nezemaljskim visokim glasovima u falsetu — nalažahu se ondje i dva bijelca: kapetan Van Horn i njegov kormilar Danac Borckman — sve u svemu sedamdeset i devet duša.

— Mišljah da ste se u posljednji čas predomislili — pozdravi kapetan Van Horn, a brz mu i radostan blijesak zasja u očima kad opazi Jerryja.

— Doista, zamalo da nije tako bilo — uzvratи Tom Hagglin. — Samo sam vama to učinio, svega mi. Jerry je najbolji od sve štenadi, osim Michaela, naravno, jer je samo njih dvoje ostalo, a nisu bolji od onih što se izgubiše. Kathleen bi bila dražesno psetance, prava Biddy da je ostala na životu... Evo, uzmite ga.

I naglom kretnjom položi Jerryja Van Hornu u ruke pa se okrenu i pode niz palubu.

— Ali ako ga zadesi kakvo zlo, nikad vam toga neću oprostiti, kapetane — dobaci grubo preko ramena.

— Trebat će da prije meni skinu glavu — mirno se nasmija kapetan.

— Ni to nije nevjerojatno, hrabri moј mladiću — promrsi Hagglin. — Meringe duguje Somu četiri glave, tri zbog dizenterije i jednu zbog drveta što je na nju palo prije dva tjedna. A to, povrhu, bijaše glava poglaviciна sina.

— Da, i još dvije glave više duguje *Arangi* Somu — potvrđi glavom Van Horn. — Sjećate li se, dolje na jugu, lani se na svom kitolovcu izgubio mladić imenom Hawkins, kad je prolazio tjesnacem Arli? Hagglin, vraćajući se palubom, klimnu glavom. — Dvojica od njegove posade bijahu momci iz Soma. Unovačio sam ih za plantažu Ugi. S vašim momcima *Arangi* duguje šest glava. Pa što onda? Na obali, na suprotnoj strani, ima jedno selo kojemu *Arangi* duguje osamnaest glava. Unovačio sam ih za Aolo, a kako su bili ljudi s mora, ukrcaše se oni na *Sandfly*, brod što je nestao na putu u Santa Cruz. Prijeko, na sjevernoj obali, naslagali su dobranu gomilu. Časne mi riječi, čovjek koji uspije da mi skine glavu bit će drugi Carnegie! Stotinu je i pedeset svinja i svu silu školjaka (a to je ondje novac) sakupilo selo za onoga koji me uhvati i preda.

— I nisu vam na rep stali, dosad — zagrohoti Hagglin.

— Budite bez brige — veselo uzvratи Van Horn.

— Govorite kao što bi govorio i Arbuckle — prijekorno će

Haggin. — Mnogo sam ga puta slušao gdje izaziva kao i vi. Jadni stari Arbuckle! Bijaše najsigurniji i najoprezniji čovjek koji je ikada imao posla s crncima. Nikada taj nije legao spavati a da nije prosuo kutiju čavala po podu, a kad ih ne bi imao, stavljao bi zgužvan novinski papir. Sjećam se dobro, jer smo tada spavalii pod istim krovom na Floridi, kako je velik mačak lovio žohara između novina. Najedamput tak! tak! tak!... odape šest puta, pa još zareda dvaput toliko, iz dvije velike kubure, te izbuši kuću kao rešeto. Dabome da je i mačka ubio. Znao je pucati u mraku, ne nišaneći, potežući okidač srednjim prstom, dok bi ciljao kažiprstom što bi ga opružio duž cijevi. Ne, gospodine i mladiću moj, s njime ne bijaše šale. Nije se rodio crnac koji bi njemu glavu skinuo. A ipak je dolijao. Ubili i njega. Pa izdržao je četrnaest godina. Ubio ga njegov kuhar. Sjekirom, prije ručka. Dobro se sjećam kako smo dvaput išli u šikaru da donešemo ono što je od njega ostalo.

— Vidjeh mu glavu kad ste je u Tulagi predali vladinu povjereniku — nadopuni Van Horn.

— A lice bijaše ono svagdanje, mirno i spokojno, sa gotovo istim onim starim osmijehom što sam ga video tisuću puta; Osušio se na licu, nad vatrom su, u dimu, glavu sušili. Ali su je odsjekli, mada im je za to trebalo četrnaest godina. Mnoge glave idu na Malaitu, i mnogo puta ostanu čitave na ramenima, ali se, poput starog vrča, na kraju razbiju.

— No ja znam kako s njima treba — zaintačio kapetan. — Kad se nešto snuje, ja ravno među njih, pa im kažem svoju. Oni to ne mogu dokučiti. Misle da je u mene neka moćna, đavolska čarolija.

Tom Haggin naglo pruži ruku na pozdrav, uporno nastojeći da mu pogled ne padne na Jerryja u kapetanovim rukama.

— Pripazite na moje povratnike — upozoravaše dok je prelazio preko ograda — sve dok i posljednjeg ne iskrcale. Nemaju nimalo razloga da vole Jerryja i njegov rod. Ne bih htio da mu se štograd desi od crnačkih ruku. U noćnoj bi se tami moglo lako dogoditi da ga bace preko ograda. Ne skidajte očiju s njega dok se ne otresete i posljednjega od tih majčinih sinova.

Kad je video da ga *gospodin* Haggin ostavlja i da odmiče čamcem, Jerry se poče koprcati pa oglasi svoj nemir muklim, tužnim cvilenjem. Kapetan ga Van Horn jače privinu pod mišku, a drugom ga, slobodnom rukom poče milovati.

— Ne zaboravite našeg dogovora — viknu Tom Haggin

izdaleka preko vode. — Ako vam se išta desi, Jerry mi se mora vratiti.

— Sastaviti će to napismeno i staviti među brodske papire — uzvraći Van Horn.

Među mnogim riječima što ih je Jerry usvojio, bijaše i njegovo ime; dok su ona dvojica razgovarala, on ga je više puta prepoznao. Nejasno je shvatio da se razgovor tiče one neodređene, nedokučive strahote koja ga snalazi. Poče se još odlučnije vrpoltiti, pa ga Van Horn pusti na palubu. Jerry skoči i potrča prema ogradi brže nego što se moglo očekivati od nespretnog psetanca od šest mjeseci, tako te ni brzi pokušaj Van Horna da ga zadrži ne bi bio uspio. Ali je Jerry ustuknuo pred otvorenim morem što zapljuškivaše bokove *Arangija*. Nad njim bijaše tabu. Slika debla na vodi, koje nije deblo nego nešto živo, bijaše mu jasna u mozgu, i ona ga zadrža. Ne bijaše to razum — bješe to zabrana koja je postala navikom.

Sjede na svoj kusasti rep, dignu zlatnu njušku uvis i štenećim otegnutim civilom zacvilje od prepasti i tuge.

— No dobro, Jerry, stari moj, priberi se i budi hrabar — umirivaše ga Van Horn.

No Jerry se ne dade utješiti. Iako i ovaj, bez sumnje, bijaše bog bijele kože, ipak nije bio *njegov* bog. Gospodin Hagggin bijaše njegov bog, a usto i viši bog. I sam je to shvatio a da uopće o tome nije mislio. Njegov je *gospodin* Hagggin nosio hlače i cipele. Ovaj bog na palubi kraj njega bijaše više nalik na crnca. Ne samo što nije nosio hlača, ne samo što je bio bos, golih stopala i golih nogu, već je, baš kao svaki crnac, imao oko bedara kratku pregaču jarkih boja što mu je poput škotske sukњe padala gotovo do suncem opaljenih koljena.

Kapetan Van Horn bijaše lijep, naočit čovjek, no Jerry to nije znao. Ako je ikada ijedan Holandanin sišao s Rembrandtovih slika, bijaše to Van Horn, premda se rodio u New Yorku, kao i njegovi preci prije njega, Knickerbockeri³, unatrag sve do vremena kad New York ne bijaše još New York nego New Amsterdam. Nošnju mu upotpunjavaše širok, pusten šešir, koji se doimaše sasvim rembrandtovski, ponajviše nakriviljen preko jednog uha; jeftina, bijela pamučna košulja pokrivaše mu gornji dio tijela; o pojasu mu visjela duhanska kesa, nož u koricama, nabojnjače pune metaka i

---

³ *Knickerbocker*, žitelj New Yorka holandskog porijekla. — *Prev.*

velik samokres u kožnom toku.

Biddy, koja bijaše stišala svoju bol, protuži opet s obale kad je čula Jerryjev plač. A Jerry, umuknuvši načas da osluhne, ču kako ga pokraj Biddy i Michael lavežom poziva, te vidje, a da ne bijaše toga svjestan, kako neprestano strši ona badrljica Michaelova usahla uha. I dok su kapetan Van Horn i kormilar Borckman izdavali zapovijedi, a velejedro⁴ se i šturo jedro stalo dizati uz jarbole, Jerry sav jad i tugu svoga srca izli u civil, za koji Bob na obali reče Derbyju da je to »najsjajniji proder«, što ga je uopće čuo od psa, glas što bi, samo da je nešto puniji, i Carusov nadmašio. Gospodinu pak Haggini bijaše previše te pjesme, i čim se iskrcao, zviždukom pozva Biddy te se velikim koracima brzo udalji s obale.

Vidjevši gdje je nestaje, Jerry izvede još više karuzovština, koje obradovaše nekoga penduffrynskog povratnika što je stajao iza Jerryja. Smijao se i izrugivao Jerryju hihajući u falsetu koji bijaše više nalik na prašumske glasove stanovnika po drveću, poluljudi i poluputicâ, negoli na smijeh čovjeka koji je pravi čovjek i zato bog. Bjese to za Jerryja izvrstan ustuk. Jerryja obuze bijes što mu se običan crnac usudio smijati, i drugog se trenutka njegovi mladi, poput igle oštiri zubi zarinuše u goli list zaprepaštenog crnca i utisnuše duge uzdužne brazde iz kojih odmah poteče krv. Crnac prestrašeno odskoči ustranu, ali Jerry bijaše prava krv Terrencea Veličanstvenog: kao ni njegov otac prije njega, nije popuštao, već opet zaskoči te u drugi list crnčeve noge zadera istu crvenu šaru.

Uto, pošto je sidro bilo dignuto, a prednje jedrilje razapeto, kapetan Van Horn, čijem oštrom oku nije izmakla nijedna pojedinost događaja, davši nalog crncu za kormilom, okrenu se da povladi Jerryju.

— Naprijed, Jerry! — bodrio ga kapetan. — Ščepaj ga! Sruši ga, zgrabi! Drži ga, drži!

Crnac, u obrani, nastojaše udariti Jerryja, a ovaj, nasrćući umjesto da se povuče — i to je naslijedio od Terrencea — izbjegnu golu nogu i opet utisnu niz uzdužnih crta u tamni list. To ipak bijaše previše, i crnac se, bojeći se više Van Horna negoli Jerryja, okrenu, jurnu naprijed i skoči na sigurno mjesto povrh osam Lee-Enfieldovih pušaka, koje ležahu poviše vidnika, a čuvaše ih jedan momak brodske posade. Jerry je jurišao prema vidniku, skako uvis i

---

⁴ Velejedro, veliko jedro, glavno jedro broda.

opet padao, sve dok ga kapetan Van Horn ne zovnu odande.

— Pravi je gonič crnaca to psetance, dobar lovac! — reče Van Horn Borckmanu saginjući se da pomiluje Jerryja i da ga nagradi zasluženom pohvalom.

I Jerry, milovan rukom boga, koji duduše nije nosio hlača, zaboravi još za trenutak kob što ga je snašla.

— To je baš lavovski pas, nalik više na airedaleskog negoli na irskog terriera — govoraše dalje Van Horn svome kormilaru sveudilj milujući Jerryja. — Pogledajte koliki je već. Gle kakve su mu kosti. Sjajan mu je prsni koš. Mnogo će on izdržati. I bit će krasan pas kad valjano naraste.

Jerry se upravo bio sjetio svoje žalosti, te htjede jurnuti preko palube k ogradi da vidi Meringe, koji je svakoga časa bivao sve manji u daljini, kadli snažan udarac jugoistočnog pasata potrese jedrima i nakrivi brod. A niz palubu, koja se u taj čas nagnula do četrdeset i pet stupnjeva, oklizao se Jerry tražeći uzalud šapama uporišta na glatkoj plohi. Zadrža se o podnožje krmenog jarbola, dok je kapetan Van Horn, čije je oštro oko pomorca opazilo koraljni greben ispod pramca, izdavao zapovijed: »Sasvim nizvjetar!«⁵

Borckman i crni kormilar ponoviše njegove riječi, i pošto se kolo kormila naglo zavrtjelo, *Arangi* se strelovitom brzinom okrenu prema vjetru i u času se ispravi; prvenjača i sošnjača lomatahu, a zatezi se premjestiše.

Jerryja još uvijek zaokupljaše misao na Meringe, i on iskoristi izravnano tlo, da bi se pribrao i odvukao do ograde. No zadrža ga štropot žaba na palubnom kliznjaku zatega velejedra, kad je velejedro, bez vjetra s jedne, a nadimano vjetrom s druge strane, preletjelo nad njim u ludom zamahu. Divljim skokom umaknu opasnosti što mu je prijetila od zatega velejedra (a jednako divlje skoči i Van Horn da ga spasi), i nađe se upravo ispod velikog debljenjaka; nad njim se dizalo golemo jedro, kao da će se sad-na srušiti na nj i smrviti ga.

Bijaše to Jerryjevo prvo iskustvo s jedrima. Tih životinja nije poznavao, a još manje njihovih navada, ali mu je još iz vremena najranije mladosti gorjela u živu sjećanju uspomena na jastreba koji se iz oblaka ustremio usred dvorišta na njega. I priljubi se uz palubu,

---

⁵ Zapovijed na brodovima na jedra kad se želi okrenuti kormilo sasvim do kraja, da brod što brže okreće prema zavjetrini, niz vjetar.

očekujući strašan udarac koji mu prijeti. Na nj se, kao munja iz vedra neba, ustremio jastreb raširenih krila, nepojmljivo veći od onoga što ga onda bijaše vidio. To što se skupio uz palubu ne bijaše nikako od straha. Pribrao se samo, sakupivši sve mišićje i tetive, u nakani da skoči u vis i da se usred naleta sukobi s tim čudovištem što prijeti.

No u drugom djeliću sekunde sošnjača preletje na drugu stranu uz ponovan štropot žaba na kliznjaku, tako da je Jerry, skočivši, promašio čak i sjenu jedra, koje se nadulo na protivnim oglavima.

Van Hornu nije ništa izmaklo. Mladi psi što ih je prije video, upravo bi se prestravili kad bi se prvi put sreli s jedrima što ispunjavaju svod, zamračuju nebo i prijete ozgo. Ovo bijaše prvi pas što ga je Van Horn video kako je neustrašivo skočio da se uhvati u koštac s tim ogromnim čudovištem.

U spontanu udivljenju Van Horn podiže Jerryja i uze ga u naručje.

TREĆE POGLAVLJE

Zasad je Jerry posve zaboravio Meringe. Sjećao se dobro da jastreb ima oštar kljun i pandže. Treba se zato paziti tog čudovišta što uz toliki štropot udara po zraku. Jerry se, spreman da skoči, neprestano naprezao da zadrži uporište na kliskoj, nagnutoj palubi; ne skidajući pogleda sa velejedra, zarežao bi prigušeno kad god bi se jedro pomaklo.

Arangi se probijaše između koraljnih grebena uskoga kanala usprkos oštrom pasatnom vjetru. Zbog toga je često morao mijenjati oglave⁶, pa je velejedro, Jerryju povrh glave, uвijek ponovno prelijetalo s lijevog oglava na desni i opet natrag, stvarajući u zraku šum sličan lepetu krila, te je oštro bubnjalo podvezama i glasno treskalo koloturom zatega na kliznjaku. Šest je puta skočio, razjapljene njuške, da zgrabi jedro dok mu je zujilo nad glavom; gubica mu se grčila nad iskešenim bijelim zubima štenećim što su sjali na suncu poput ukrasa od bjelokosti.

Kako je u svakom skoku promašio, Jerry o tome stvori sud. Usput valja spomenuti da je do toga suda došao samo određenim razmišljanjem. Iz čitava niza opažanja o toj stvari što mu, uвijek jednak, prijeti nizom napadaja, zapazi da ga nije povrijedila i da ga uopće nije dotaknula. Stoga — mada nije zastao da razmisli o svom razmišljanju — to ne bijaše ona opasna stvar što razara, kako je isprva sudio. Dobro bi bilo da pred njom bude na oprezu, mada je ona u Jerryjevu svrstavanju stvari zauzela mjesto među onima što se čine strašnima, ali to nisu. Isto tako bijaše naučio da se ne boji huke vjetra u krošnjama palma kad se dobro smjestio na verandi kuće na plantaži, niti navale valova koji bi šumjeli i muklo bučili da završe kao bezopasna pjena na žalu do njegovih nogu.

Mnogo bi puta, tokom dana žustro i bezbrižno, gotovo podrugljivo kao poznavalac, dignuo glavu prema velejedru kad bi se naglo pokrenulo da preleti, te olabavilo ili pak napelo zatege koji su treskali. No ne bi se više skupio da ga ščepa. Bijaše mu to prva pouka, i on je brzo svlada.

---

⁶ Jedrenjak jedri protiv vjetra košenjem, cik-cak, jedan lijet s vjetrom s desne strane, kad su oglavi jedra zategnuti desno, a drugi lijet s vjetrom s lijeve strane, kad su oglavi lijevo.

Pošto je Jerry stvar s jedrom izveo na čistac, misli mu se vratiti na Meringe. No Meringea ne bijaše više, ni Biddy, ni Terrencea, ni Michaela na obali; ni *gospodina* Haggina, ni Derbyja, ni Boba; nestade obale i kopna s blizim palmama i dalekim gorama kojih se zeleni vrhunci vječno dižu u nebo. Gdje god bi se propeo s prednjim šapama na šest palaca visoku razmu, na lijevom ili na desnom boku broda, na pramcu ili na krmi, vidio bi uvijek samo nemirnu površinu uzburkanog oceana i pjenušave, bijele vrškove valova što ih pravilno tjera pasatni vjetar.

Da su u njega bile ljudske oči, nad palubom gotovo dva metra više od njegovih, i da to bijahu izvježbane oči čovjeka, pomorca k tome, mogao bi Jerry vidjeti niske obrise Isabelina otoka na sjeveru i otoka Floride na jugu, što se sve jasnije ocrtava, dok je *Arangi* nadutih jedara, zahvaćen punim zamahom pasatnog vjetra, klizio put jugoistoka. I da se Jerry mogao poslužiti pomorskim dalekozorom kojim je Van Horn pojačavao vid svojih očiju⁷, vidio bi na istoku daleke vrhunce Malaite, s kojih se nad obzorjem pomaljahu ružičasti oblačići dima, kao tragovi života na otoku.

No Jerry bijaše posve zaokupljen neposrednom sadašnjošću. Rano je naučio željezni zakon neposrednoga i navikao se da prihvata ono što *jest*, dok jest, radije negoli da teži za nečim drugim, dalekim. More je tu, a kopna više nema. I *Arangi* je tu sa životom što buči na palubi. I on nastavi da se upoznaje s onim što jest — ukratko, poče se prilagođivati svojoj novoj okolini.

Prvo njegovo otkriće bijaše zabavno — divlje psetance iz unutrašnjosti Isabelina otoka: poveo ga sa sobom jedan od povratnika s Meringea. Bijahu iste dobi, ali im porijeklo i odgoj bijahu različiti. Divlji pas bijaše ono što jest — samo divlji pas, puzav i kukavan, uvijek obješenih ušiju i vječno podvijena repa, u neprestanoj strepnji pred novom nesrećom i zlostavljanjem, uvijek pun straha i mržnje, spremjan da udar koji mu prijeti odbije kriveći gubicu nad iskešenim štenećim zubima, puzav pred udarcem, spremjan da zaskviči od straha i boli, uvijek gotov da podmuklo ugriže kad je siguran da nema opasnosti.

Divlji pas bijaše zreliji od Jerryja, krupniji i mudriji u pakosti;

---

⁷ Dalekozor smanjuje vidokrug i ukoliko dalekozor više povećava, utoliko mu je vidokrug manji. Mikroskop ima najmanji vidokrug, a golo oko najveći (gotovo 1/3 obzorja).

no Jerry je bio plemenite krv, valjano odabran i hrabar. I divlji je pas bio plod jednakog strogog odabiranja, samo što ono bješe drukčije vrste. Šumski su se preci, od kojih je potekao, održali pomoću straha, koji je tu vršio odabiranje: nikad nisu od svoje volje ulazili u neravnu borbu; nikad nisu napadali na otvorenu, osim kad žrtva bijaše slaba i bez obrane; umjesto hrabrošću, oni se služahu puzanjem, šuljanjem i skrivanjem ispred pogibelji. Njih je slijepo odabrala priroda, u okrutnoj i surovoj okolini, gdje se život iskupljivao lukavošću kukavstva i, tu i tamo, očajnom obranom, kad baš ne bijaše druge.

Jerryja je pak odabrala ljubav i srčanost: njegove su pretke namjerno i svjesno odabirali ljudi koji su negdje u dalekoj prošlosti uzeli divljega psa i od njega stvorili ono što su zamišljali, čemu su se divili i što su željeli da bude. Taj pas nije nikad smio zapasti u položaj da se bori kao štakor natjeran u škripac, nikad nije smio biti nalik na štakora što se šulja i sakriva — ni pomisliti na uzmak. Ljudi su u davnini odbacivali pse koji bi uzmicali; takvi ne mogahu biti Jerryjevi preci. Psi, odabrani za Jerryjeve pretke, bijahu srčani, uspravni, psi koji znaju napasti i jurnuti u opasnost, boriti se i ginuti, ali nikad uzmaknuti. I kako je vrsti svojstveno da stvara vrstu, Jerry je bio ono što Terrence bješe prije njega i što Terrenceovi preci bijahu u davnini.

I tako, kad najde na divljega psa što se lukavo pred vjetrom sklonio u zavjetrinu između velikog jarbola i vidnika, Jerry ne zastade da razmišlja je li taj stvor od njega veći ili žešći. Znao je samo jedno: tu je stari neprijatelj — divlji pas, kojemu nema pristupa k ljudskim domovima. I Jerry skoči u napadaj uz divlji krik radosti, koji ne izmaknu uhu kapetana Van Horna što sve čuje, ni njegovu oku što sve vidi. Divlje je štene odmah skočilo i nevjerojatno se brzo dalo u bijeg, ali ga nalet Jerryjeva tijela obori, te se divlji pas poče valjati po nagnutoj palubi. I dok se tako kotrljao i osjećao kako ga grizu oštiri zubi, i sam je grizao i režao, ali bi svaki čas zacvilio i zaskičao od straha, od boli i od puzave poniznosti.

No Jerry bješe plemenit, bješe vitez među psima. Bio je tako odabran. Kako onaj stvor ne uzvráćaše borbe, kako bijaše jadan i kukavan i onako pod njim bespomoćan, Jerry se ostavi napadaja pa se izvuče s vrha klupka, u kojem se našao otkliznuvši u palubni kanal u zavjetrini. Nije o tom razmišljao. Učinio je tako, jer tako mu bješe u naravi. Uspravio se na palubi što se ljudja, prožet

izvanrednim zadovoljstvom čuteći kako mu u ustima i u svijesti vonja dlaka divljega psa, a u ušima i u svijesti odzvanjaju pohvalni povici kapetana Van Horna: »Bravo, Jerry! Valjan si, Jerry! Eh, kakav pas! Pas i pol!«

Kad se kočoperno udaljavao, Jerry je, valja reći, pokazivao da se ponosi sobom, jer se u hodu nekako ukrutio, a podižući glavu, da se obazre na divljega psa što civili, kao da jasno kazivaše: »Mislim da ti je za sada dosta. Odsele ćeš mi se micati s puta.«

I Jerry nastavi da istražuje svoj novi, mali svijet što nikako ne miruje nego se vječito uzdiže, ljujla i posrće po uzburkanome površju morskom. Bješe tu momaka što se vraćaju s plantaže Meringe. Uze da ih sve raspozna, a provodeći svoj naum namjeri se na mrke pogledi i na mrmljanje, koje uzvraćaše režanjem i kešenjem zuba. Tako bijaše odgojen, te je mimo njih, premda bijahu dvonošci, išao na svoje četiri kao viši i nadmoćniji: ta on se uvijek kretao i živio pod okriljem velikoga dvonožnog boga u hlačama — *gospodina Haggina*.

Bijaše onđe, nadalje, nepoznatih momaka, iz Pennduffryna te iz Zaljeva Tisuću Brodova. Morao se sa svima upoznati. Moglo bi mu jednom ustrebati to poznanstvo. No nije on o tome razmišljao — on se naprosto upoznavao sa svojom okolinom, bez ikakve svjesne opreznosti i bez razmišljanja o budućnosti.

I onako kako je već dolazio do svojih saznanja, brzo uvidje da i na brodu *Arangi* postoji klasa crnaca što se razlikuje od povratnika, baš kao što se na plantaži kućna posluga razlikuje od čeljadi zaposlene na poljima. Bješe to brodska posada. Petnaestorica crnaca što sačinjavaju brodsku momčad bijahu kapetanu Van Hornu bliži od drugih. Činilo se, nekako su više njegovi, nekako više pripadaju brodu. Rade kako im on zapovijeda, okreću kolo kormila, vuku konope, ubiru jedra, zahvaćaju vodu te je izljevaju po palubi što je stružu četkama.

Upravo onako kako je od *gospodina Haggina* naučio da mora biti obazriviji s kućnom poslugom negoli s poljskim radnicima kad stupe na dvorište, tako je i sad od kapetana Van Horna naučio da mu valja biti snošljiviji prema posadi na brodu negoli prema povratnicima. Prema jednima imaše manje vlasti, spram drugih više. Sve dok kapetan Van Horn nije želio da mu se posada goni, Jerry je nije smio goniti. S druge pak strane, nikako nije smetao s uma da je pas bijelog boga. Ako i nije smio goniti tih izdvojenih crnaca,

odbijao je svako druženje s njima. Neprestano ih imaše na oku. Vidio je već crnaca s kojima bijahu isto tako obazrivi, a ipak bi ih *gospodin* Haggin poredao u red i šibao. U poretku stvari oni zauzimahu srednji položaj, pa je na njih valjalo paziti ne drže li se svoga mjesta. Priznavaše im pravo na opstanak, ali ne i na jednakost. Mogaše, u najbolju ruku, biti prema njima hladno obazriv.

Pomno je pregledao brodsku kuhinju — jadnu straćaru — nenatkrivenu na nenatkrivenoj palubi, izloženu vjetru i kiši, buri i olui, s malim vatrištem, što i ne bijaše brodsko ognjište, na kojem su nekako, uz pomoć žice i zagvozda, dvojica crnaca, zakrivena oblacima dima, pripremala hrana za osamdeset duša na brodu.

Zatim se Jerry poče zanimati za čudan posao jednog dijela brodske posade. Uspravne cijevi što kao potpornji bijahu usađene u razmu na brodskoj ogradi, služile su da se na njima napnu tri struka bodljikave žice što je tekla okolo naokolo broda, s uskim ispustom od svega petnaest palaca za ulaz na boku. Da to bješe potez opreza pred opasnošću, Jerry je osjećao i ne razmišljajući o tome. Sve je svoje danke, od prvih dojmova u životu, proveo posred opasnosti što su mu neprestano prijetile od crnaca. U kući na plantaži Meringe ono nekoliko bijelih ljudi moralo je strogo paziti na mnoštvo crnaca što su za njih radili i njima pripadali. U danjoj sobi, gdje bijaše stol za objedovanje, biljar i gramofon, bijahu i stalci s puškama, a u svakoj spavaonici, kraj svake postelje, na dohvati ruke, nalazile su se opet puške i samokresi. Isto su tako i *gospodin* Haggin, i Derby, i Bob, vazda za pas zadijevali samokrese kad god bi od kuće krenuli među svoje crnce.

Jerry je znao čemu služe sve te stvari što praskaju, znao je da su to sredstva razaranja i smrti. Vidio je kako kose žive stvorove, na priliku: puarke, koze, ptice i krokodile. Pomoću tih sredstava bijeli bogovi prelaze prostor a da i ne maknu svojih tijela, te ubijaju žive stvari. A on eto, hoće li išta da ošteti, mora svojim tijelom prevaliti potrebno odstojanje da bi onamo došao. Da, s njime je drukčije. Njegova je moć ograničena. Sve nemoguće bijaše moguće neograničenim, dvonožnim bijelim bogovima. Ta njihova sposobnost da ubijaju na udaljenost bijaše u neku ruku produženje pandža i očnjaka. I on to primaše bez mnogo razmišljanja, bez svjesnog saznanja, kao što je uzimao i sve drugo u tajinstvenom svijetu oko sebe.

U nekoj je prilici Jerry vidio i to kako *gospodin* Haggin sije smrt na udaljenost, ali drukčije i bučno. Vidio ga je gdje s verande baca fiševe razornog dinamita među gomilu crnaca koji dreče i koji su u napadaj došli iz nepoznatog u svojim velikim ratnim čamcima, što su crni i kljunati, ukrašeni rezbom i sedefom, a leže izvučeni na obalu baš pred plantažom Meringe.

Bjehu Jerryju znane mnoge smotrenosti bijelih bogova, pa je tako, gotovo nedokućivim nekim putem spoznaje, i tu ogradu od bodljikave žice na tom svijetu što plovi primio kao nešto što se samo po sebi razumije, kao obranu od pogibelji što neprestano prijeti. Nesreća i smrt lebde naokolo i vrebaju: čekaju zgodu da zaskoče život i da ga u bezdan povuku. Život je morao biti veoma živ da bi poživio — to bješe zakon što su ga Jerryju otkrili danci njegova mladog života.

I dok je tako motrio kako se postavlja ograda od bodljikave žice, Jerry dočeka svoj dalji doživljaj — sukob s crncem što se zvao Lerumie. Bješe to povratnik s plantaže Meringe, onaj štono ga je toga istog jutra, na obali, kad se ukrcavao, Biddy gurnula, te je pao u more sa svim svojim imutkom. Sukobio se s crncem desno od vidnika, gdje stajaše Lerumie ogledajući se u jeftinom zrcalu i češljajući svoju kudravu kosu češljem što ga je ruka u drvetu izrezala.

Gotovo i ne opazivši ondje crnca, Jerry prođe mimo nj udarivši put krme, gdje je kormilar Borckman nadzirao zatezanje bodljikave žice na kolce. A Lerumie podrepi sina svoje četveronožne neprijateljice, pošto je najprije pogledao postrance, da vidi hoće li udarac nogom što ga je smislio proći neopaženo. Bosim stopalom smjeri Jerryja u osjetljivo mjesto, gdje mu je nedavno odsječen rep, a Jerry, uvrijeđen, osjećajući da se time nad njim izvršilo bezakonje i svetogrde, u tili čas uskiptje bijesom.

Kapetan Van Horn, koji stajaše na stražnjem dijelu broda te procjenjivaše udar vjetra u jedra i promatraše nedostatno crnečovo upravljanje kolom kormila, ne vidje Jerryja, jer mu vidnik smetaše, ali opazi kako je Lerumie trgnuo ramenom, a to je značilo da stoji na jednoj nozi dok drugom udara. A po onome što je za tim došlo, pogodi što se zbilo.

Jerryjeva skvika, dok se valjao, vrtio, skakao te dok je zagrizao, bijaše bijesni škamut šteneta. Zgrabio je zglob i stopalo, kad ga je ovo po drugi put u zraku zgodilo, pa iako se niz kosinu palube

otkliznuo u kanal, na tamnoj je koži ostavio crveni trag svojih oštih štenećih zubâ. Sveudilj skvičeći od bijesa uspuza nazad uz drvenu strmen.

Lerumie, pogledavši opet postrance, vidje da ga gledaju te ne smjede dalje. Stoga poteće duž vidnika, nakan da umakne niza stube pod palubu, ali ga Jerryjevi oštiri zubi ščepaše za list na nozi. Slijepo napadajući, Jerry se zaplete crncu pod noge, te se ovaj stade spoticati, pogotovu kad udar vjetra u jedra naglo naže brod; u uzaludnom pokušaju da se osovi, Lerumie najposlije pade na tri reda bodljikave žice na strani u podvjetrini.

U gomili se crnaca na palubi zaori smijeh, a Jerry — kojemu bijes nije jenjao, a neposredni mu neprijatelj bio izbačen iz borbe — misleći da se crnici njemu smiju, poletje među njih te poče napadati i gristi mnoštvo nogu što su pred njim bježale. Pojurili su niza stube, pod palubu i na kaštel, raspršili se na čunac, poskakali na snast, dok nisu svuda uzašli i načičkali se kao da su ogromne ptice posjedale. I tako je naposljetku paluba pripadala Jerryju, ne brojimo li brodsku posadu, koju je on već znao razlikovati od ostalih. Kapetan Van Horn veselo i bučno povlađivaše Jerryju, dozivaše ga k sebi te ga udivljeno i radosno tapkaše, a onda se okrenu svojim mnogim putnicima pa im proslovi na engleskoj mješavini⁸ s Južnoga mora:

— Čujte, momci! Ja vam sada govoriti. Ovaj pas meni pripadati. Jedan momak udariti ovaj pas, časna riječ. Ja se mnogo ljutiti na onaj crni čovjek. Ja njemu dobro pokazati. Vi čuvati vaše noge. Ja čuvati moj pas. Razumjeti?

A putnici, sveudilj načičkani u zraku, kriješeći crnim očima i jadajući se u svome cvrkutu, prihvatiše zakon bijelog čovjeka. Čak se ni Lerumie, koji se sav išarao na bodljikavoj žici, nije mrštil niti je prijetio. Umjesto toga, on je, izazivajući buru smijeha među svojim drugovima i svjetlucanje u kapetanovim očima, oprezno prstima prelazio ogrebotine po sebi i pritom mrmljaо:

— Svega mi, taj je pas vraški stvor!

No Jerry ne bijaše zao. On je samo, kao Biddy i Terrence, bio žestok i neustrašiv. Te mu značajke bijahu u krvi, bijahu njegovo nasljeđe. Poput Biddy i Terrencea, i on uživaše u gonjenju crnaca, a to ne bijaše drugo doli plod odgoja i vježbe. Tome su ga učili još

---

⁸ U originalu: *bêche-de-mer*, iskidani i uprošćeni engleski, pomiješan s urođeničkim riječima, što je u upotrebi na Južnomorju.— *Prev.*

kao sasvim malo štene. Crnci su crnci, no bijeli su ljudi bogovi, a bijeli su ga bagovi i naučili da goni crnce i da ih ne pušta s njihova nižeg mjeseta u svijetu. Čitav je svijet bijelom čovjeku u šaci. A crnci? Zar ih nije video kako su primorani da uvijek ostanu na svojim niskim položajima? Zar ih nije video, ovda-onda, privezane uz palmovo deblo, na dvorištu u Meringeu, a bijeli ih bogovi šibaju sve dok im ne popuca koža na leđima? Zar je stoga čudo što rasni irski terrier, mažen rukom bijelog boga, gleda na crnce očima toga bijelog boga i s njima postupa onako kako može ubrati njegovu pohvalu kao nagradu.

Bješe to Jerryju dan pun događaja. Sve na brodu *Arangi* bijaše za nj novo i neobično, a sam brod opet toliko krcat da se uzbudljive zgodе nizahu jedna za drugom. Ponovno se skobio s divlјim psom kad ga je ovaj isprijeka podmuklo napao iz busije. Sanduci što pripadaju crncima, ne bijahu pravilno poslagani, tako te je između dva sanduka u donjem redu ostao malen prostor. Iz te je rupe, kad je Jerry onuda prolazio odazivajući se na kapetanov poziv, iskočio divlji pas i zario svoje oštре mlade zube u baršunastu žutu kožu Jerryjevu pa se odmah zavukao u svoj ležaj.

Jerry, uvrijeden, opet uskiptje bijesom. Mogao je shvatiti napadaj isprijeka — i sam se često s Michaelom tako igrao, premda to bješe samo igra. No napasti pa se kukavno povući iz jednom započete borbe — to bijaše strano Jerryjevim navikama i njegovoj čudi. I zato, pun pravednog gnjeva, pojuri u rupu za svojim neprijateljem. Ali se baš u tom položaju — u kutu — divlji pas mogao najuspješnije boriti. Kad je Jerry poskočio u tjesnom prostoru, udari glavom o dno gornjeg sanduka, a u slijedećem već trenu osjeti kako je neprijatelj režeći naletio zubima na njegove zube i vilicu.

Nije mogao pograbiti divlјeg psa niti je imao mogućnosti da se na nj baci svom snagom, da jurne srčano, da naleti potpunoma. Ne moguće drugo doli puzati, uvijati se i vući potruške prema njemu, a svaki put bi ga dočekalo režanje i čeljust puna zuba. Čak bi i tako naposljetku izišao nakraj s divlјim psom da ga nije Borckman, prolazeći onuda, zahvatio za stražnju nogu i tako ga odande izvukao. Opet se začu kako ga kapetan Van Horn doziva, i Jerry poslušno otkasa put krme.

Objedovalo se na palubi, u sjeni šturnjače, te je i Jerry, sjedeći između dvojice bijelaca, dobivao svoj dio. Već je došao do

zaključka da je od te dvojice kapetan viši bog, jer izdaje mnoge zapovijedi, koje kormilar sluša; ovaj pak izdaje zapovijedi crncima, ali nikad kapetanu. Jerry je, nadalje, osjećao više sklonosti prema kapetanu, te se uza nj i stisnuo. Kad je stavio njušku u kapetanov tanjur, bijaše blago ukoren. No jednom, kad je samo onjušio kormilarovu zdjelicu čaja što se pušila, kormilar ga svojim prljavim kažiprstom odmah čvrknut po njušci. Usto, kormilar mu ne davaše hrane.

Kapetan mu Van Horn ponajprije dade prosuljicu zobene kaše, dobrano prelivene kondenziranim skorupom i zaslđene uzvrh punom žlicom sladora. Zatim mu pružaše čas komadiće maslacem namazana kruha, čas opet zalogaje pržene ribe, pošto ih je najprije brižno očistio od sitnih kostiju.

Njegov ga voljeni *gospodin* Haggin nije nikad za jela hranio sa stola, te se Jerry topio od milja s toga ugodnog doživljaja. Kako bijaše mlad, pustio je da njime ovлада pohlepa, tako te je doskora i sam nepotrebno podsjećao kapetana da mu dade još više komada ribe i kruha s maslacem. Jednom je čak i zalajao iskazujući svoju želju. To kapetana potaknu na misao da Jerryja uči »govoru«, i on odmah poče.

Poslije pet časaka Jerry je naučio da se potiho glasi, i to samo jednom — da zalaje istiha, meko, čisto kao zvon, u jednom jedinom slogu. Za tih je prvih pet časaka naučio još i da »sjedne«, a taj je »sjedi« točno razlikovao od zapovijedi »lezi«, naučio je da mora sjesti kad god govoriti, i da mora govoriti, a da ne skače i ne miče se iz tog položaja te da tako mora čekati dok mu ne daju zalogaj.

K tome je trima riječima obogatio svoj rječnik: uvijek će mu odsele »govori« značiti »govori«, »sjedi« bit će mu »sjedi«, a nikako »lezi«. Dalji dodatak njegovu rječniku bijaše riječ »kapetan«. Čuo je kako tim naslovom kormilar neprestano oslovljava kapetana Van Horna. I kao što je znao da se povik »Michael« odnosi na Michaela, a ne na Biddy, na Terrencea ili pak na njega, tako je i sad znao da je ono »kapetan« — ime dvonožnome bijelom gospodaru toga novog svijeta što plovi.

— Nije to tek običan pas — reći će kapetan Van Horn kormilaru kao svoj zaključak. — Iza tih je smedih očiju posigurno ljudski mozak. Svega mu je šest mjeseci. Svako bi dijete od šest godina smatrali čudom od djeteta kad bi u pet časaka naučilo sve ono što je Jerry upravo naučio. Dobijesa! U psa je mozak zacijelo

sličan čovječjem. Zar ne? Ako radi kao čovjek, mora da i misli kao čovjek.

ČETVRTO POGLAVLJE

Stube kojima se silazilo u prostor pod palubom bijahu zapravo strme ljestve, i niz njih je poslije objeda kapetan sišao noseći Jerryja pod rukom. Potpalublje bijaše dug prostor što se, širok koliko i *Arangi*, protezao u dužinu od prostora za teret, ispod krme, pa do male kabine pod pramcem. Ispred te kabine nalazio se, odijeljen čvrstom pregradom, kaštel, gdje je stanovaла brodska posada. Malu su kabinu kao nastan dijelili među sobom Van Horn i Borckman, dok se u velikom prostoru pod palubu smjestilo šezdeset i nekoliko crnaca povratnika. Ovi su se smjestili i šćućurili naokolo i polegli svuda po podu i po niskim drvenim ležajima što se nizahu s obje strane duž čitava potpalublja.

Kad bijahu u kajiti, kapetan baci biljac u kut na pod, te ne imade muke da objasni Jerryju kako mu je ono ležaj. A ni Jerryju, onakvu puna želuca i umornu od tolikih uzbudjenja, ne bijaše teško da se odmah u san zaveze.

Sat kasnije prenu ga iza sna Borckman kad uđe u kabinu. Jerry, s umilnim osmijehom u očima, poče mahati kusatkom svoga repa, ali ga kormilar isprijeka pogleda i nešto potihi i ljutito progundā. Jerry se okani daljeg umiljavanja, pa osta mirno ležeći i poče promatrati. Kormilar je ušao da salije gutljaj. On je zapravo krao piće iz Van Hornove zalihe. Jerry to nije znao. Često je na plantaži vido bijele ljude kako piju. No u tome kako Borckman pije bijaše nešto drukčije. Jerry je neodređeno osjećao da tu nešto nije u redu, da se nešto prikriva. A što to ne bijaše u redu — toga nije znao, samo je osjećao da ne valja, te je sumnjičavо gledao.

Pošto se Borckman udaljio, bio bi Jerry opet zaspao da se nisu otvorila i udarila nehajno prtvorena vrata. Otvorivši oči, spremjan da dočeka svaki neprijateljski upad iz nepoznatog, vidje kako niza zid plazi povelik žohar, pa ga poče promatrati. Kad ustade i oprezno podje prema njemu, žohar okrenu u bijeg i uz tih se šušanj uvuče u neku pukotinu. Za čitava je života viđao žohare, ali mu je sad valjalo da o njima nauči nešto novo, po toj posebnoj vrsti što živi na *Arangiju*.

Pošto je letimice razgledao kajitu, pođe u potpalublje. Posvuda bijahu ispruženi crnci, a Jerry, misleći da mu je to dužnost prema

kapetanu, podje da svakoga među njima onjuši i da ga raspozna. Poprijeko ga gledahu i potiho gundžahu prijeteći kad bi se prikučio da ih onjuši. Jedan se između njih usudi da mu zaprijeti udarcem, a Jerry, umjesto da se odšulja i otpiri, iskesi zube i spremi se da skoči. Crnac brže niza se spusti ruku što je bijaše u prijetnji podigao, te poče blago i pokajnički umirivati pseto, dok su ostali hihotali; Jerry nato krenu svojim putem. Ne bijaše to njemu ništa novo: uvijek je mogao očekivati udarac od crnaca kad u blizini nema bijelih ljudi. I kormilar i kapetan bijahu na palubi, te Jerry, premda ne osjećaše straha, oprezno nastavi svoje razgledanje.

No straga, na ulazu u prostor za teret, gdje ne bijaše vrata, Jerry smetnu s uma opreznost pa pojuri tragom novog mirisa što mu je dopro do nosnica. U niskome, tamnom prostoru bješe netko koga još nikad nije onjušio. U samoj košulji, počivajući na gruboj rogožini, prostrtoj preko gomile sanduka s duhanom i limenki po pedeset funti brašna, ležaše mletačka djevojka crnkinja.

Bijaše na njoj nešto što pokazuje strah i uznemirenost, jer neprestano zvijeraše oko sebe; Jerry je to odmah opazio, jer je odavno naučio da nešto nije kako valja kad crnac zvijera i kad se šunja. Iz grudi joj se ote glasan krik od straha kad Jerry zalaja na uzbunu i pojuri prema njoj. Iako su joj njegovi zubi zagreblji u golu mišicu, nije zamahnula da ga udari, a niti je više viknula. Šcućurila se i drhtala ne braneći se: Ne puštajući ono što je zubima spopao od njezine tanke košulje, vukao ju je i drmao, sve režeći na nju, dok je glasno štekćući dozivao kapetana ili kormilara.

Za tog natezanja djevojka pretegnu sanduke i limenke, pa se sva gomila sruši, a Jerry nato stade još pomamnije kevtati na uzbunu, dok se crnci, zavirujući iz svog potpalublja, smijahu i okrutno uživahu u tom prizoru.

Kad kapetan stiže, Jerry poče mahati kusatkom svoga repa i, ušiju unazad položenih, još jače navlačiti i potezati tanko pamučno platno djevojčine odjeće. Nadao se pohvali za ono što je učinio, no kad mu kapetan kaza da je pusti, on odmah posluša i shvati da je taj uplašeni stvor što zvijera, nekako drukčiji i da s njime mora postupati drukčije negoli s ostalim stvorenjima što zvjeraju od straha.

A jest bila u strahu, napol mrtva od straha kakav malo koji smrtnik preživi. Van Horn je nazivaše svojom velikom nevoljom, i želio je da tu nevolju skine s vrata, a da je pritom ipak ne uništi, jer ju je ispred uništenja i spasio kad ju je kupio davši u zamjenu

jednaku vrijednost: debelu svinju.

Glupu, bezvrijednu, bez života, bolesnu, sa svega dvanaest godina, bez privlačnosti u očima mlađih suseljana — takvu je jadnu i kukavnu razočarani roditelji namijeniše u kotao, da je skuhaju. Kad ju je kapetan Van Horn prvi put vidio, ona bijaše glavna osoba u tužnoj ophodnji na obali rijeke Balebuli.

»Sve prije negoli ljepota« — bijaše mu pomisao kad je zaustavio povorku da s divljacima otpočne *pow-wow*, to jest da s njima pregovara. Sva blijeda, omršavjela od slabosti, onako suhe i ljuskave kože od boljetice *bukua*, vezanih ruku i nogu, poput svinje, bijaše obješena o debelu motku što su je na ramenu držali nosači koji su nakanili da je pojedu. Bijaše i odveć beznadno očekivati milost, pa nije ni zazivala u pomoć, premda njezine divlje iskolačene oči jasno pokazivahu užasan strah što je obuzimaše.

Pomoću univerzalne engleske mješavine što je čini *bêche-de-mer*, kapetan je Van Horn saznao da joj pratrna nije odusevljena i da je smatra slabim zalogajem; pošli su da je, privezanu za kolac, do vrata pokvase u tekuću vodu rijeke Balebuli. No prije nego što je privežu i pokisele, naumili su iščašiti joj sve zglobove i polomiti krupne kosti na rukama i nogama. A ne bijaše to nikakav vjerski obred da se umilostive krvoločni bogovi prašume. Nikako. Razlozi sladokustva bijahu posrijedi: živo meso tako pripravljeno omekša i postane ukusno. A kako je njezina pratrna naglašavala, nju je svakako trebalo takvim postupkom prirediti. Dva će dana kiselenja u vodi, kazivahu kapetanu, biti dosta, te će omekšati, a onda će je zaklati, naložiti vatru i na gozbu pozvati nekoliko prijatelja.

Pošto se neko pol sata pogadao, sveudilj ističući kako roba ne vrijedi, kapetan je Van Horn kupio ugojenu svinju vrijednu pet dolara i dao je u zamjenu za djevojku. Kako je pak svinju platio u trgovackoj robi, na kojoj je zaračunao sto na sto dobiti, to ga je djevojka zapravo stajala dva i pol dolara.

I tu počeše nevolje kapetana Van Horna. Nije se mogao riješiti djevojke. I odveć je dobro poznavao urođenike na Malaiti, da bi je bilo gdje na otoku u njih ostavio. Ishikola, poglavica plemena Su'u, nudio mu je za nju pet puta po dvadeset sočnih kokosovih oraha, a Bau, poglavica divljaka iz guštare, ponudio mu je, na obali Malua, dva pileteta, i još je ponudu popratio podrugljivim podsmijehom, a to je pokazivalo koliko stari lupež prezire djevojčinu mršavost. Kako nije uspio da dođe u vezu s misionarskim brigom *Western Cross*, na

kojem je ne bi pojeli, kapetanu Van Hornu ne preosta drugo nego da je drži u skućenom prostor na *Arangiju*, u nadi da će kadli-tadli doći dan u koji će je moći misionarima predati.

No djevojku nije prožeо osjećaj zahvalnosti prema kapetanu, jer nije imala mozga da bi razumjela. Kako su je prodali za tustu svinju, ona mišljaše da se njezina tužna uloga u svijetu time nije promijenila: bijaše određena da je pojedu, pa je i ostala određena da je pojedu. Samo joj se odrediše promijenilo: tek toliko što će je pojesti netko drugi. Sigurno će je, kad bude dovoljno masna, pojesti taj veliki bijeli gospodar *Arangija*. Njegove su joj namjere od samoga početka bile jasne; prozrela ih je kad je nastojao da je uhrani. Ali ga je ona nadmudrila: bijaše odlučna u tome da ne jede više nego što traži održavanje golog života.

I eto što se zabilo: ona, koja je cio svoj život provela u šikari, ona, koja nikad nije nogom stala u čamac, sad se, dayljena morom neprestana straha, u nedogled ljljala i njihala na pučini oceana. Na jeziku *bêche-de-mer*, što je u prometu među crncima sa tisuću otoka i sa deset tisuća narječja, povorka putnika na *Arangiju* uvjeravaše je u njezinu sudbinu.

— Vjeruj, Mary — znao bi joj koji reći — malo vremena *proći* i tebe veliki bijeli gospodar *kai-kai*.

Drugi bi pak kazivao:

— Veliki bijeli gospodar tebe *kai-kai*, moja riječ. Veliki trbuh on imati, ovuda mnogo šetati.

Na jeziku *bêche-de-mer* ono *kai-kai* znači »pojesti«. To je čak i Jerry znao. Riječi »pojesti« ne bijaše u njegovu rječniku, ali zato bijaše *kai-kai*, a ova je značila sve ono što kazuje riječ »jesti«, i još više, jer je služila i kao imenica i kao glagol.

Crnci zbijahu šalu, ali ona nije nikad odgovarala. Ona uopće nije govorila, pa ni sa samim kapetanom Van Hornom, koji nije znao ni kako joj je ime.

Bješe već kasno poslije podne kad je Jerry, pošto je u prostoru za teret otkrio djevojku, opet uzišao na palubu. Tek što ga kapetan, koji ga je uznio uza strme ljestve, spusti na palubu, Jerry otkri nešto novo — kopno. Nije ga video, ali ga je njušio. Podiže njušku i poče njuškati vjetar što nosi vijesti, te tako njuškom čitaše zrak, kao što čovjek čita novine; razabiraše slane mirise s obale i vlažni vonj što se za osjeke širi s močvara okruženih mangrovim drvećem; razaznavaše teško blagovonje tropskog raslinstva oda slabe, sasvim

slabe botkosti dima s dimljivih vatara.

Pasat, što je lijepo dotjerao jedrenjak u zavjetrinu toga istaknutog rta na otoku Malaiti, sad je jenjao, pa se *Arangi* poče ljudjati na lakin valićima, uza štropot zatega i kolotura, dok jedra splasnjuše i počeše čujno treperiti. Jerry samo prezirno i podrugljivo pogleda na velejedro što je smiješno i nagrdno nad njim treperilo. Već je znao da se njegovih prijetnja ne treba bojati, ali se čuao koloturnika velezatega te obilazio oko kliznjaka⁹, umjesto da ide preko njega.

Dok je kapetan Van Horn — hoteći iskoristiti tišinu, da bi se posada vježbala u rukovanju vatrenim oružjem i da bi se oružje pročistilo — skidao puške marke *Lee-Enfield* s njihova mjesta nad vidnikom, Jerry se odjedanput skupi i poče šuljati ukočenih nogu. No ni divlje pseto, koje bijaše tri stope od svog ležišta pod sanducima, nije kunjalo: vrebalo je i režalo prijeteći. Ne bijaše to nimalo ugodno režanje: naprotiv, bješe gadno i divlje, kao što mu je i sav život bio gadan i divlji. Većina bi se malih stvorova prepala toga režanja, no Jerryja se ono nije doimalo niti ga je zastrašilo: Jerry je i dalje mirno prilazio. Kad je divlji pas skočio prema rupi pod sanducima, Jerry jurnu za njim — i samo malo, pa bi ga ščepao. Pošto je preko ograde pobacao u vodu komade drveta, boce i prazne limenke, kapetan Van Horn naredi osmorici nestrpljivih momaka da opale. Jerry se uzbudio i zanio pucnjavom, te je povećavao buku dodajući joj i svoj šteneći lavež.

Kad prazne mjedene čahureispadoše iz pušaka, crnci se povratnici pojagmiše oko njih po palubi, jer ih smatrahu dragocjenim ukrasom: još ih onako vruće turahu u svoja probušena uha. Uške im bijahu probušene mnogim takvim rupama; i u najmanju od njih moguće stati čahura, dok u veće bijahu zataknute glinene lule, svici duhana, pa i kutije šibica. U nekih su rupe u ušnim resicama bile toliko proširene da u njih bijahu zataknuti izrezbareni drveni valjci s promjerom od tri palca.

Kormilar i kapetan imahu automatske samokrese za pojasmom pa i oni zapučaše ispaljujući metak za metkom, a crncima zastade dah od udivljenja nad tako bajoslovnom brzinom paljbe. Momci od

---

⁹ *Kliznjak* je željezna savijena šipka, pričvršćena na oba kraja na palubi. Po njemu klizi škopac koloture zatega s desne strane na lijevu, kad se i jedro prebací s jedne strane na drugu.

brodske posade ne bijahu ni osrednji strijelci, ali je Van Horn, kao i svaki kapetan na Salamunskom otočju, znao da su urođenici — kako oni iz guštare, tako i primorci — mnogo slabiji strijelci, te da se može pouzdati u gađanje svoje posade, osim ako se i sama posada, dođe li do gusta, ne okrene protiv broda.

Borckmanu je samokres u početku zapeo, pa ga Van Horn ukori s nehaja; opomenu ga da mu oružje valja držati čisto i ovlaš podmazano. Prijekorno ga upita koliko je gucnuo i da li se time može objasniti što gada ispod prosječnosti. Borckman je navodio kako ga je spopala groznica, a Van Horn svoje sumnje ne izrazi odmah, nego tek poslije pet časaka, kad je s Jerryjem na rukama sjeo u sjenu šturnjače pa Jerryju sve o tome stao kazivati.

— Svemu je kriva njegova rakija, Jerry — objašnjavaše kapetan. — Dobijesa, zato ja moram držati sve svoje straže i polovinu njegovih. A on veli: groznica. Nemoj mu vjerovati, Jerry. Rakija je posrijedi, ništa drugo doli rakija, obična rakija. A dobar je on pomorac, Jerry, kad je trijezan. No kad se nalije, sasvim otupavi; sve mu se u glavi okrene, pa je prava budala; zahrće u oluji, a za mrtve tišine ne može oka da sklopi. Ti si, Jerry, istom počeo tapkati po svijetu tim svojim malim, mekim šapama, i zato poslušaj savjet iskusnoga: čuvaj se rakije. Vjeruj mi, Jerry, sokole, slušaj svog oca: od rakije ti nikakve koristi.

Tada kapetan Van Horn ostavi Jerryja da vreba na divljega psa, a sam siđe u malu kabinu, gdje poteže dobar gutljaj iz one iste boce iz koje je Borckman krao.

Vrebanje na divljega psa posta zabavom, barem za Jerryja, koji po naravi bijaše takav da mu se u srcu nije mogla mržnja ugnijezditi, pa mu sve to ne bijaše drugo doli igra i veselje. Usto ga prožimaše ugodan osjećaj svijesti o vlastitoj premoći, jer je divlji pas uvijek uzmicao pred njim. Jerry, barem što se tiče pasa, neograničeno vlasaše na palubi *Arangija*. Ne padaše mu ni na um da istražuje kako mu držanje djeluje na divljeg psa, premda je, pravo da se kaže, ovome život ogorčavao. Nikad se divlji pas ne usuđivaše više od nekoliko stopa udaljiti od svoga skrovišta — nikad, osim kad bi Jerry sišao pod palubu; uvijek se vukao strahujući i drhteći pred tim punačkim štenetom što se ne boji njegova režanja.

Kasno poslije podne, pošto je divljem psu dao još jednu lekciju, Jerry otkasa na krmu i nade kapetana gdje sjedi na palubi: ledima se naslonio o nisku ogradu, skupio koljena i rastreseno gleda prema

zavjetrini. Jerry mu onjuši goli list na nozi — ne zato što bi možda htio razaznati koga to ima pred sobom, nego naprosto zato što mu se tako sviđalo: bješe to, kanda, njegov prijateljski pozdrav. No kapetan ga Van Horn i ne opazi; i dalje je gledao preko morskog površja. Nije ni opažao da je Jerry uza nj.

Jerry položi glavu svom dužinom kapetanu na koljeno pa mu dugo i ozbiljno zagleda u lice. Istom ga tada kapetan opazi; bijaše ugodno dirnut, ali još od sebe ne davaše nikakva znaka. Jerry se drugom domisli. Kapetanova je poluotvorena šaka nemarno visjela s podlaktice naslonjene na suprotno koljeno; Jerry zavuče u nju svoju meku zlatnu njušku sve do očiju, i osta sasvim miran. Da je mogao pogledati, vidio bi kako su zaiskrile kapetanu oči, kojih se pogled svrnuo s mora i na nj upravio. No Jerry ne mogaše vidjeti. Još je malo tako ostao, a onda duboko uzdahnu.

Kapetan više ne mogaše izdržati pa buknu u tako srdačan smijeh da je Jerry svilene svoje uške pritegao uz glavu pokazujući neizmjernu odanost, sav blažen što ga obasjaše zrake i smijeh njegova boga. Na kapetanov smijeh Jerry poče silno mahati onim kusatkom svoga repa. Poluotvorena se šaka stegnu i čvrsto stisnu labavu kožu na jednoj strani Jerryjeve glave i njuške. Zatim ga ta šaka poče dobroćudno drmati, ali tako te se Jerryju valjalo upeti na sve četiri da ne izgubi ravnoteže.

Da pusta li blaženstva Jerryjeva! Bijaše sav zanesen od sreće. Dobro je znao da nema nikakva zla u onome snažnom drmanju; nije od ljutitosti — igra je to, onakva u kakvu se često s Michaelom upuštao. Kadikad se tako igrao i sa Biddy, i od milja je kao grizao. Izrijetka bi ga i gospodin Hagglin tako prodrmao. Jerryju to bijaše govor što mnogo i jasno kazuje.

Kako ga kapetan još snažnije potrese, Jerry ljutito zareža, a što je drmanje i stezanje bivalo jače, to je i on sve ljuće režao. No i to bješe igra, u kojoj je tobože htio ugristi onoga koga je i suviše volio a da bi ga mogao ugristi. Trgao se i otimaо iz šake koja ga je držala, i nastojao da oslobodi vilice, kako bi Zubima zahvatio zapešćaj.

Kad ga kapetan brzo ispusti i odgurnu od sebe, on se režeći i keseći zube odmah vrnu, da ga šaka opet pogradi i prodrma. Igra se nastavlja, a Jerry se u njoj sve više uzbudišao. Jednom kapetan za trenutak zakasni povlačeći ruku, a Jerry je zahvati Zubima; no nije ih stisnuo: samo je blago, od milja, pritiskao kožu Zubima — ni govora da bi zagrizao.

Igra bivala sve žešća, a Jerry se u njoj izgubio. Igrao se sveudilj, a u igri sve se više uzbudjavao, te šala najposlijе posta zbiljom. Igra se prometnu u borbu, borbu s rukom koja ga je hvatala, tresla i bacala. Režanje mu nije više odzvanjalo onom hinjenom ljutitosti: divljina u njem bijaše istinska. Kad bi ga ruka odgurnula, a on se vraćao u napadaj, glasno bi štekao u svojoj štenećoj histeriji. A kapetan mu Van Horn, shvativši što se zabilo, iznenada pruži otvoren dlan, umjesto da ga šakom zgrabi — pokaza mu otvorenu ruku u znak mira, dade mu znak što je star koliko i ljudska ruka. Istodobno mu se u glasu razliježe jedna jedina riječ, povik »Jerry!« U taj se povik bijaše skupila zapovijed, prijekor i usrdna molba što ljubav pokazuje.

Jerry je shvatio i odmah došao k sebi. Učas se raskaja, ponizi, položi uške, moleći za oproštenje, a pokazajući srce što kuca ljubavlju. U tili čas od psa što razjapljenih vilica i iskešenih zubi juri u napadaj, postade kudjeljasto, svileni klupko što prilazi otvorenoj ruci i ljubi je jezikom koji poput kakva dragulja plamti crvenilom između sjajnih bijelih zuba. U drugom trenu bijaše već u kapetanovu naručju, sa svojom vilicom uz njegov obraz, isplažena jezika što plamti i izražava sve ono što može izraziti stvor koji nije govorom obdaren. Bijaje to pravo slavlje ljubavi, na radost jednomo i drugom.

— Dobijesa! — promrsi kapetan Van Horn. — Pa ti nisi drugo doli klupko prevelike osjetljivosti, namotano na zlatno srce, a sa svih strana u zlatno krvno uvijeno. Sto mu gromova, Jerry, ti si zlato, suho zlato, izvana i iznutra, i u svem svijetu nema takva psa. Zlatno je u tebe srce, zlatni psiću; budi mi dobar i voli me, kao što će i ja tebi biti dobar i voljeti te sada i navijek.

I kapetan Van Horn, koji je vladao na *Arangiju*, golih nogu, u kratkoj pregači i jeftinoj majici, i prevozio crne ljudoždere amotamo u prometu ulovljenom radnom snagom, taj pomorac što je za pojasom obdan i obnoć, kad je budan i kad spava, nosio automatski samokres, a na ramenima glavu, ucijenjenu u dvadesecima sela na obali i utvrda u guštari, te bio smatran najkorjelijim i najžilavijim kapetanom na Salamunskom otočju, gdje samo oni koji su žilavi mogu ostati na životu i cijeniti žilavost — taj eto čovjek poče žmirkati očima što mu se nenadano vlagom ovlažiše, te za trenutak ne uzmože vidjeti šteneta što mu je u naručju čitavim tijelom drhtalo od predanosti i svojim mu cjelovima uklanjalo slane kapi što su mu

od ganuća na oči navrle.

PETO POGLAVLJE

Tropska je noć brzo u tamu uvila *Arangi*, što je sad klizio u zavjetrini duž obala ljudožderskog otoka Malaita, a sad se opet dizao i spuštao kad bi vjetar iznenada udario. Bijaše prestao jugoistočni pasat, a to je dovelo do promjenljiva vremena, koje bijaše uzrokom što je kuhanje u izloženoj kuhinji postalo pravom mukom i što su crnci povratnici, na kojima nije moglo ništa pokisnuti doli njihove gole kože, bili prisiljeni da požure pod palubu.

Prva straža, od osam do dvanaest, bijaše kormilareva; kapetan Van Horn, koga je potjerao jak udar vjetra s pljuskom, uze Jerryja i podje u malu kabинu da spava. Jerry bijaše umoran od raznovrsnih uzbudjenja toga dana, najuzbudljivijeg u svom životu, pa je zaspao i u snu se trzao i režao, dok je kapetan, pogledavši ga još jednom i osmjehnuvši se, uvrnuo svjetiljku i glasno progundao:

— Eto ti divljega psa, Jerry! Drži ga, prodrmaj, valjano ga protresi!

Jerry je čvrsto spavao, te nije ni čuo kad je kapetan ustao. Kiša, što je noćnom zraku oduzela i posljednji dašak vjetra, bijaše prestala, a u maloj je kabini postalo sparno i zagušljivo kao u pušnici; kapetan je, tražeći zraka, s pregačom i košuljom mokrom od znoja, ustao, uzeo biljac i uzglavnicu pod ruku te izišao na palubu.

Jerry se iza sna prenuo tek onda kad mu je velik, tri palca dug žohar počeo griskati osjetljivu, bezdlaku kožu između prstiju.

Probudi se trzajući povrijeđenom nogom pa pogleda žohara, koji nije ni bježao nego se dostojanstveno udaljavao. Vidje kako ovaj prilazi drugima što šetaju po podu. Nikad ih nije video toliko u isti čas: svi jednakо veliki, a posvuda se razmiljeli. U dugim redovima vrve iz pukotina na zidovima i plaze da se pridruže onima na podu.

Bijaše to stvar nečuvena — u najmanju ruku, po Jerryjevu mišljenju; toga nije mogao trpjeti. Gospodin Hagglin, Derby i Bob nisu podnosili žohara, a njihova načela bijahu i njegova. Žohar je vječiti neprijatelj u tropskim krajevima. I Jerry jurnu na najbližega da ga šapama prignjeći na podu. No ovaj učini nešto što Jerry nikad od žohara nije video: podiže se u zrak, na krilima snažnim kao u ptice. A onda se, kao da to bješe znak, sve mnoštvo žohara uzdiže na

krilima i zlepriša kružeći po sobi.

On stade napadati krilatog neprijatelja skačući uvis i zvocajući vilicama, u nastojanju da tu gamad što leti zahvati zubima i da je obara šapama, pa je kadikad i uspjevao da kojeg uništi. Borba ne prestade dok se svi žohari, opet kao po nekom znaku, nisu zavukli u mnoge pukotine i prepustili mu sobu.

Odmah mu zatim dođe pomisao: »Gdje je kapetan?« Znao je da ga nema u kabini, no ipak se uspravio na stražnje noge i pregledavao nisku postelju, dok mu je oštra njuškica podrhtavala od radosti njušeći nedavnu nazočnost kapetanovu. Od čega mu podrhtavaše njuška, od toga mu zaigra i onaj kusatak repa, kojim mahaše tamo-amo.

No gdje je kapetan? — vrzla mu se mozgom misao jednako određena i izrazita kao što bi bila i ljudskome mozgu. I u njega je misao prethodila djelu. Vrata ne bijahu kvakom zatvorena, pa Jerry otkasa u veliko potpalubje, gdje je pedeset crnaca u snu ispuštalo neobične glasove, uzdisalo i hrkalo. Ležahu zbijeni jedan do drugoga po podu i po dugom redu ležaja, tako da mu je valjalo prelaziti preko njihovih golih nogu. A nijednoga bijelog boga ne bijaše onđe da ga štiti. Znao je to, ali se nije bojao.

Kad se uvjerio da kapetana nema pod palubom, Jerry se spremio na opasan uspon uza strme stepenice, što bijahu gotovo ljestve, ali se sjeti spremišta. Otkasa onamo i onjuši zaspalu djevojku, kojano mišljaše da će je kapetan Van Horn pojesti, uspije li da je utovi.

Vrati se podno prečaga, pogleda uzgor i pričeka, u nadi da će se odande pojavit kapetan pa ga iznijeti na palubu. Znao je da se onuda uspeo, znao iz dva razloga: to je, ponajprije, jedini put kojim je mogao proći, a drugo — njuh mu kazivaše da je tuda prošao.

Prvi Jerryjevi pokušaji da se uspne po prečagama dobro podjoše. Omakao se tek onda kad je prevadio trećinu uspona: *Arangi* se zaljuljao na valovima i uspravio uz trzaj, od kojega se Jerry okliznuo i pau. Dva-tri se crnca bijahu probudila pa ga promatrahu pripravljujući i žvačući betelov orah s vapnom, uvijen u zelene listove.¹⁰

---

¹⁰ Riječ je o uživku što ga žvaču na Dalekom istoku, a što je poznat pod imenom *betel* (*buyo* na Filipinima). Prave ga od trpkog ploda palme *Areca catechu*, lišća biljke *betel* i malo vapna. — *Prev.*

Još je dvaput pokušao, no uzalud, jer se okliznuo i pao. Broj je crnih promatrača porastao, jer su ih drugovi probudili; bijahu posjedali da uživaju u njegovoj muci. U četvrtom je pokušaju uspio prijeći polovinu prečaga prije nego što se omakao i nezgodno pao na bok. Crnci taj pad pozdraviše prigušenim smijehom i nekakvim gunđavim cvrkutom, za koji bi prije rekao da izlazi iz grla nekakvih golemih ptica. Opet se osovi, bijesno nakostriješi dlaku na leđima i čudno zalaja, pokazujući koliko prezire te niže, dvonožne stvorove što odlaze i dolaze i pokoravaju se volji velikih, bjelokožnih, dvonožnih bogova kao što su kapetan i gospodin Haggan.

Jerry se nije zastrašio od toga teškog pada, nego je opet pokušao da se uspne uz prečage. Trenutna mirna plovidba *Arangija* dade mu za to prilike, tako te se prednjim šapama dohvatio visokog ruba na stepeništu, kad se ponovno brod jako zaljulja. Održa se uz krajnji napor, savivši prednje noge, pa onda uspuza do ruba i prijeđe na palubu.

Na sredini palube najde na nekoliko momaka od posade što su čučali blizu vidnika; s njima bijaše i Lerumie. Sve ih pažljivo onjuši, ali se odmah ukoči na nogama kad je Lerumie nešto potiho prijeteci progundao. Na krmi, za kolom kormila, nađe crnca gdje kormilari, a kraj njega kormilara na straži. Kad ga ovaj zovnu i kad se već sagnu da ga potapše, Jerry nanjuši da je kapetan negdje u blizini.

Pomirljivo i kao ispričavajući se zamahnu kusatkom i otapka prema vjetru; nađe kapetana gdje čvrsto spava izvaljen na leđima i sav umotan u gunj, tako da mu je samo glava virila.

Jerry je ponajprije morao da ga radosno onjuši i da veselo zamaše repom. No kapetan se nije probudio, a sitna kiša, sitna gotovo kao magla, potaknu Jerryja da se skupi i uvuče u kut između kapetanove glave i ramena. To ga probudi, jer je izustio »Jerry« tihim, nježnim glasom, a Jerry mu uzvrati taknuvši mu obraz svojom hladnom vlažnom njuškom. Kapetan se opet zaveze u san, ali Jerry nije zaspao. On njuškom podiže rub kapetanova gunja pa pužući pode preko ramena, dok se sav ne uvuče. Od toga se kapetan probudi pa mu i sam, napol u snu, pomože da se smjesti.

Ni tim još ne bijaše Jerry zadovoljan; sve se gnijezdio, dok se nije smjestio kapetanu između ruke i tijela; položivši glavu kapetanu na rame, duboko uzdahnu od zadovoljstva i najposlije zaspa.

Kako je posada zatezala jedra u pravi položaj prema promjenljivim udarima vjetra, nastajala je buka od koje se kapetan

nekoliko puta budio, a svaki bi se put, kad bi se probudio, sjetio psića pa ga nježno rukom k sebi stisnuo. A Jerry bi mu u snu uzvraćao vrpoljeći se i uza nj privijajući.

Uza sve to što bijaše izvanredno štene, imaše i svojih ograničenja, pa nikad ne moguće znati kako se otvrđnulog kapetana doima meki i topli dodir njegova baršunastog tijela. Kapetan se zapravo u mislima prenosio godine i godine unazad, u doba kad mu je u naručju spavala njegova kćerkica. Sad se kapetan tako živo toga prisjetio da se sasvim razbudio. Mnoge slike, počevši od kćerkice, gorjele mu u mozgu i srce kidale. Nijedan bijelac na Salamunskom otočju nije ni slutio što kapetan u sebi nosi kad je budan, a često i kad spava. Upravo je bježeći ispred tih slika i došao na Salamunske otoke, uzalud nastojeći da ih izbriše iz sjećanja.

Ovo nježno psetance u njegovu naručju najprije u sjećanje dozva kćerkicu, a onda njezinu majku u malome njihovu stanu u Harlemu — da, u malu stanu, doduše, ali toliko ispunjenu srećom triju bića da bijaše upravo rajske kutak.

Gledao je kako poput lana svijetla kosa u djevojčice pomalo tamni i prelazi u zlatoplavu, kakva bijaše u majke, gledao kako se produljuje u uvojke i kovrčice, da se naposljetku splete u dvije debele i duge pletenice. U početku je nastojao da odagna te mnoge slike, ali je kasnije uporno i namjerno njima ispunjao svoju svijest, samo da od sebe odagna onu jednu, koje nije nikako htio vidjeti.

Prisjećao se svoga posla, spominjao se kola za spasavanje i skupine radnika, kojom je upravljaо; izlazio mu pred oči Clancey, njegova desna ruka — što li je od njega bilo. Sjetio se onoga dugog dana kad su ga probudili u tri izjutra da izvuče tramvajska kola što su iskočila iz tračnica i naletjela na izlog neke drogerije... Radili su cito dan uklanjajući tragove iza pet-šest sudara i vratili se u spremište istom u devet u noći, kadli ih stiže nov poziv.

— Hvala Bogu! — kazao je Clancey, koji je stanovao nekoliko kuća od njega. Vidio ga je kako to govori i briše znoj s uprljana lica.
— Hvala Bogu, nije ništa krupno, tek malenkost, u našem susjedstvu, ni desetak kuća od nas. Čim to obavimo, okrenut ćemo kući, a momci iz grada nek odvezu kola u spremište. Samo ćemo malo dizalicu upotrijebiti.

— A što se dogodilo? — upitat će Billy Jaffers, jedan drugi između njegovih ljudi.

— Nekog su pregazili, pa ga ne mogu izvući — uzvrati onaj,

kad su se već ljudjali na kolima i kretali.

Ponovno je proživio sve pojedinosti one duge vožnje, ne zaboravljujući ni zakašnjenja što su ga imali kad su morali propustiti kola s vatrogascima, koja su žurila da gase požar na drugoj strani grada; za to su vrijeme on i Clancey zadirkivali Jaffersa zbog toga što je govorio kako ima sastanak sad s ovom, sad s onom djevojkom, pa mu mora propasti, jer ga uvijek zapadne prekovremeni noćni rad.

Redao se dug niz zaustavljenih tramvaja, mnoštvo svijeta, policija što zadržava gomilu, dvoja nosila što čekaju svoj teret, i mladi redar na obilasku, blijed i potresen, što ga dočekuje riječima: »Grozno! Da se čovjeku smuči! Dvije žene — ne možemo ih izvući. Pokušao sam. Sve mi se čini da je jedna još živa.«

No on, snažan i srčan čovjek, navikao na takav posao, izmoren mučnim radom toga dana, a radostan na pomisao da ga čeka dragi mali stan, svega nekoliko ulica dalje, kad završi posao — kaza veselo i uvjerljivo da će ih začas izvući dok se sagibao i pod kola se uvlačio pužući na rukama i na koljenima.

Opet je bio vidio sebe kako pritisnu puce na svojoj električnoj svjetiljci i gleda. Ponovno je bio dvije pletenice guste zlatne kose prije nego što mu je palac kliznuo s puceta i on se našao u tami.

— Je li jedna još živa? — pitao potreseni redarstvenik.

Pitanje se ponovilo dok je on smogao snage da opet pritisne puce na svjetiljci.

Opet je čuo sebe kako odgovara: »Odmah ću vam reći.«

Opet je bio vidio sebe kako gleda. A gledao je dobru minutu.

— Obje su mrtve — uzvratio je mirno. — Clancey, dodaj mi dizalo broj tri, a ti se s drugim podvuci pod drugi kraj kola.

Ležao je na leđima i gleda ravno u jednu jedinu zvijezdu što je kroz izmaglicu nad njim nejasno treperila. Stara mu bol grlo stezala, ponovno je osjetio oporu suhoću u ustima i u očima. Znao je što nije nitko znao — znao je zašto se nalazi na Salamunskom otočju, zašto je kapetan na *Arangiju*, jahti od tikovine, zašto prevozi crnce, nosi glavu u torbi i piye više škotskog whiskeyja nego što bi ikome valjalo.

Nikad poslije one noći nije nijedne žene ljubazno pogledao; među ostalim je bijelcima bio poznat kao sasvim hladan prema djeci, bilo bijeloj, bilo crnoj.

Pošto je u sjećanju proživio sve one strahote, kapetan je Van

Horn opet mogao naći mir i zaspasti; i dok je u san tonuo, osjećao je zadovoljstvo što mu Jerryjeva glava na ramenu počiva. U času kad je Jerry — snivajući o obali kraj Meringea, o gospodinu Hagglinu, o Biddy, Terrenceu i Michaelu — tiho zacvilio, Van Horn se razbudio upravo toliko da ga privuče bliže k sebi i da ga umiri gundajući i prijeteći: »Neka se samo usudi koji crnac dirnuti u ovo psetance...«

Kad mu se o ponoći kormilar taknu ramena, kapetan Van Horn u času buđenja, a prije nego što se probudio, brzo i mehanički učini dvoje: odmah se desnom maši samokresa o boku i promrmlja: »Neka se samo usudi koji crnac dirnuti u ovo psetance...«

— Bit će da je pred nama rt Kopo — objašnjavao Borckman, kad su obadvajica gledala prema privjetrini, onamo gdje se naziralo uzdignuto kopno. — Brod je prevadio svega deset milja, a nema nade u stalniji vjetar.

— Gore se eno svašta sprema, samo ako se spusti — kaza Van Horn kad su obojica svrnuli pogled na oblake što su rastrgani plovili ispod nejasnih zvijezda.

Tek što je kormilar donio gunj iz kajite i u nj se zamotao na palubi, s kopna zapuha jak i postojan vjetar, koji potjera *Arangi* preko glatkog površja brzinom od devet uzlova¹¹. Jerry je neko vrijeme pokušao da ostane na straži s kapetanom, ali se dobrzo smotao u klupku i drijemao koje na palubi, koje na kapetanovim golim stopalima.

Kad ga kapetan odnese i položi na gunj, pa ga u nj zamota, Jerry odmah zaspa, ali se ubrzo probudi, izvuče iz gunja i poče tapkati za kapetanom, koji je koračao tamo-amo po palubi. Tu bijaše nova pouka, koju je Jerry brzo shvatio: kapetanu je želja da on ostane u gunju, sve je dakle kako valja, kapetan će sve to vrijeme šetati gore-dolje u njegovoj blizini.

U četiri izjutra kormilar opet preuze dužnost na palubi.

— Prešli smo trideset milja — kaza mu Van Horn. — No sad je opet varavo. Pazite na mahove vjetra pred kopnom. Bit će bolje da

---

¹¹ U staro su doba brzinu broda mjerili ispuštajući na konopu daščicu u more, iza krme broda. Daščica bi se postavila u okomit položaj i ostala bi na mjestu, a brod bi odmicao ispuštajući konop. Po brzini kojom je isticao konop, mjerila se brzina broda. Svakih 16 metara na konopu je bio jedan uzao. Vrijeme se mjerilo pješčanim satom; dok bi protekao sav pijesak, prošlo bi pol minute. Koliko je uzlova isteklo u pol minute, toliko je brod plovio milja na sat.

bacite podigače na palubu¹² i da držite stražu u pripravnosti. Spavat će, naravno, ali neka spava na podigačima i zatezima.

Kad se kapetan uvlačio pod biljac, probudio se Jerry: kao da je to već običaj odavno uveden, savio mu se između ruke i boka, zadrijemao i zaspao, pošto je zadovoljno produhao i svojim hladnim jezičcem dodirnuo kapetana kad je ovaj nježno uza nj prislonio svoj obraz.

Poslije pol sata, barem koliko je Jerry mogao ili nije mogao razumjeti, svakako se činilo kao da je odjednom nastao smak svijeta. Probudio se kad je kapetan naglo skočio, a od toga je skoka biljac odletio na jednu, a Jerry na drugu stranu. *Arangi* se toliko nagnuo da se paluba pretvorila u zid, niz koji se Jerry klizao kroz tamu što huči. Svaki se konop i svaka poveznica zatezala i škripala opirući se silnom naletu vjetra.

— Na podigače velejedra! Naprijed! — razlijegoše se glasni povici kapetanovi.

Čuo je i kako glavni zateg prodorno škripi prolazeći kroz kolture, kad je Van Horn, koji je u tami nametao brkove sošnjaka¹³, naglo popustio zateg s jednim jedinim vojem na kljuni, pa ga propuštao kroz dlanove što su ga pekli¹⁴.

Dok mu je sve to, zajedno s ostalom bukom, drekom posade i Borckmanovim povicima, udaralo u bubenjiće, Jerry je još uvijek klizio niza strmu palubu svoga novog, nesigurnog svijeta. No nije udario o ogradi, na kojoj bi zacijselo ugruhao svoja nježna rebra. Pad mu je ublažila oceanska voda, koja je kroz ogradi prodrila na palubu mlakim valovima što svjetlucahu u tami. Kad je zaplivao, zapleo se u mnoštvo konopa što se olabavljeli povijahu palubom.

---

¹² Po stalnom i jednoličnom vjetru, podigači, kojima se jedra dižu i spuštaju, vise smotani na kljunama (kukama) oko jarbola. Kad je vjetar nestalan, podigači se bace na palubu tako smotani da se jedro svaki čas može što brže spustiti.

¹³ Sošno jedro visi na drvenom kosom križu, sošnjaku. Sošnjak drže sa strane dva konopa, koji se zovu brkovi Popuštanjem ili privlačenjem brka u privjetrini jedro se postavlja u najpovoljniji položaj, a zatim se brk nametne (veže) sa nekoliko vojeva na kljunu ili na klin.

¹⁴ Kad brod jedri, napuhnuto jedru drži zateg, to jest konop kojim je jedro zategnuto prema krmi. Ako iznenada udari snažan mah vjetra, treba zateg brzo popustiti, da se jedro rastereti. Na velikim brodovima, gdje je sila jedra golema, zateg se popušta tako da se skinu svi vojevi s kljune gdje je zateg vezan, i ostavi samo jedan ili dva, pa tako popuštajući s jednim vojem (što prije, da se brod ne prevrne) omlohvati jedro.

Plivao je, ne da spasi svoj život, ne u strahu od smrti. Jedna mu je jedina misao bila u pameti: *gdje li je kapetan?* I ne stoga što bi možda mislio da će spasiti kapetana, niti da bi mu mogao biti na pomoći — ne; bješe to samo ljubav što srce uvijek goni voljenom biću. Kao što mati u katastrofi gleda da se nađe pokraj čeda, kao što se Helen na umoru spominjao svoga dragog Argosa, kao što ratnici na bojnom polju umiru s imenima svojih žena na usnama, tako je i Jerry, u ovoj propasti svijeta, čeznuo za kapetanom.

Mah vjetra iznenada se stišao, kao što je iznenada i udario. *Arangi* se uz trzaj uspravio, a Jerry se našao u kanalu na desnom boku broda. Izvuče se i preko ravne palube otapka do kapetana. Ovaj je raskoračen stajao, sveudilj držeći u ruci glavni zateg, i vikao:

— Dobijesa! Vjetra nesta, a kiši ni traga!

Osjeti Jerryjevu hladnu njušku na golom listu, ču mu radosno produhavanje, pa se sagnu da ga pomiluje. U tami ga ne moguće vidjeti, no srce mu se prože toplinom na pomisao da Jerry sigurno maše repom.

Mnogo je uplašenih crnaca povratnika izišlo na palubu; među sobom se jadahu, a tužni im se glasovi čuli kao da sneno žagori jato ptica što se spremaju na počinak. Dode Borckman i stade uz kapetana, te obojica, do krajnosti uzbuđeni i puni strepnje, nastojahu očima prodrijeti kroz gustu tamu što ih okruživaše, dok im uši napregnuto osluškivaju, kako im ni u vodi ni u zraku ne bi umakao šum kojim se javljaju prirodne sile.

— Što je s kišom? — pitaše Borckman, zlovoljan. — Uvijek dode najprije vjetar, a onda kiša od koje stane. A kiše nema!

Van Horn je i dalje gledao u tamu i osluškivao, te nije uzvraćao.

Strepnju dvojice ljudi osjeti i Jerry, koji se i sam upeo na svojim šapama. On prisloni svoju hladnu njušku na kapetanovu nogu, a kad ju je dodirnuo svojim ružičastim jezikom, osjeti slani okus morske vode.

Kapetan se naglo saže, brzo i grubo umota Jerryja u gunj i smjesti ga u udubinu između dviju vreća s yamovim¹⁵ gomoljima, što bijahu privezane na palubi iza krmenog jarbola. Potom se

---

¹⁵ *Yam*, velik jestivi gomolj, nalik na krumpir; raste u tropskim krajevima. — *Prev.*

prisjeti, pa zaveza gunj ureznikom od konopa, tako da je Jerry bio kao u kakvoj vreći.

Tek što je kapetan s time bio gotov, kadli zalepeta šturnjača te mu preletje iznad glave, prednje jedrilje se uz trijesak nadulo od iznenadnog zapuha vjetra, a velejdro, kojemu je Van Horn popustio zatege, te se moglo kretati, preletje na drugu stranu, zaustavi se i nape uz prasak, da se sav brod potresao i naglo nagnuo na lijevi bok. Taj je drugi nalet vjetra došao s protivne strane, a bio je žešći od prvoga.

Jerry je čuo kako se kapetanov glas razliježe palubom i kako najprije dovikuje kormilaru:

— Na velepodigače! Odriješi! Ja sam na koloturniku! A onda povika momcima od posade:

— Battó, odriješi teklac šturnjače, brzo! Ranga, pusti zateg šturnjače!

U taj čas Van Horna poneše usov crnaca povratnika što se bijahu zgrnuli na palubi još za prve oluje. Sva ta gomila što vrije, a u kojoj se i on našao, kliznu niz nagnutu palubu prema bodljikavoj žici na obodnici lijevoga brodskog boka što bijaše pod vodom.

Jerry bijaše siguran u onome svom kutu, pa se nije otkotrljao. No kad je čuo da su prestale kapetanove zapovijedi, te kad je, poslije nekoliko časaka čuo kako kapetan kune u bodljikavoj žici, Jerry prodorno zaštekta i bijesno zagreba po gunju eda bi se izvukao. Nešto se dogodilo kapetanu. Bješe to sve što je znao, i samo mu to bijaše u glavi, jer nije na sebe mislio u tome metežu svijeta što u propast srlja.

Prestade sa štektanjem, da bi osluhnuo glasove — gromovit lepet debelog platna, praćen povicima i dernjavom. Jerry pomisli da se kakvo zlo zbiva; no krivo je pomislio, jer nije znao da se to naglo spuštao glavno jedro, pošto je kapetan nožem prerezao podigač.

Kako je paklena buka bivala sve jača, i Jerry se umiješa sa svojim štektanjem, dok ne osjeti kako neka ruka pipa po gunju. On se primiri i onjuši. Ne, nije to kapetan. Ponovno onjuši i raspoznaće: bješe to Lerumie, crnac koga je jučer izjutra Biddy preturila na obali, onaj isti koji ga je jučer udario po kusastom repu i koji je prije tjedan dana kamenom gađao Terrencea.

Konop bijaše pretrgnut, a crnčevi se prsti uvukoše za njim u gunj. Jerry zareža što god je bjesnije mogao. Takvo što bijaše svetogrđe, jer on, kao pas bijelog čovjeka, bijaše tabu za sve crnce.

Zarana je spoznao zakon da nijedan crnac ne smije nikad dirnuti psa bijelog boga. Usprkos tome, ovaj crnac, Lerumie, u kojem se sleglo sve zlo, usuđuje se da ga dira u času kad se oko njih lomi sav svijet.

Kad ga prsti dodirnuše, njegovi ih zubi odmah zahvatiše. Nato ga crnčeva slobodna ruka tako udari da su mu stisnuti zubi, što su zadirali kožu i meso, polako klizili dok prsti ne bijahu slobodni.

Jerry je bjesnio kao sam đavo, no u drugom tenu već osjeti kako ga je crnac uhvatio za šiju i kako ga napol zadavljeni bacava kroz zrak. I još onako, leteći u zraku, Jerry ne prestajaše u svom bijesu. Pade u more i potonu, ali izroni progučavši puna usta slane vode što mu se u pluća zali; izronio je daveći se, ali i plivajući.

Plivanje bijaše jedna od onih radnja o kojima mu nije trebalo misliti. Nikad mu nije trebalo da uči plivati, baš kao što mu ne bijaše potrebno da uči disati. Valjalo mu, doduše, da uči hodati, no plivanje mu išlo kao nešto što se samo po sebi razumije.

Oko njega vjetar hujao. Pjena, što je prskala udarana vjetrom, punila mu usta i nosnice, udarala mu u oči, pekla ga i zasljepljivala. Boreći se da dođe do daha, nemajući nikakva iskustva s morem, podigao je njušku visoko u zrak, da bi se uklonio zapluskivanju što ga guši. Kako je u tom upinjanju izšao iz vodoravnog položaja, te se samim udaranjem nogama nije mogao održati na površini, okomito je utonuo. Ponovno iziđe na površinu gušeći se, jer mu se još više slane vode zalilo u dušnik. I sada, bez ikakva razmišljanja, držeći se linije najmanjeg otpora, koja mu ujedno bijaše linija najveće udobnosti, ispružio se u vodi, i u tom je položaju dalje plivao.

Kad je vihor jenjaо, kroz tamu se začu udaranje napol spuštenoga glavnog jedra, prodorni glasovi brodske posade, Borckmanova kletva, a nad svime se razliježe kapetanov glas što viče:

— Dohvatite vanjski porubnik, momci! Objesite se na nj!
Vucite, snažno! Privucite obje koloture velezatega! Skočite,
dobijesa, skočite¹⁶!

---

¹⁶ Pri spuštanju jedro omlohavi, leprša i strahovito praska. Treba stoga hitro dohvati vanjski porubnik jedra, jer vanjski rub jedra najviše lupa. Treba skakati uvis, hvatati rukama porubnik, vješati se na nj i vući na palubu, da se jedro što brže spusti. Zatezi i njegovi koloturnici udaraju desno-ljevo; uz opasnost života treba ih uhvatiti i privući, ukrotiti.

ŠESTO POGLAVLJE

Jerry se koprcao u valovima uzburkanog mora što se dizahu čim bi vjetar jenjao, pa kad prepozna kapetanov glas, živo i čežnjivo zaštektka, iskazujući u svom glasu svoju ljubav prema tom čovjeku što ga je opet našao. No ubrzo zamriješe svi glasovi, jer je brod odmicao. A on, ostavši sam, u tami, na uzbibanim površju morskom, u kojem otkri još jednoga vječitog neprijatelja, poče tužno skvičati i civiljeti poput izgubljenog djeteta.

Nejasnim, neodređenim putovima neposrednog poimanja spoznade svu svoju nemoć, vidje kako je bespomoćan na toj pučini, koja nema smilovanja, nego mu prijeti nečim nepoznatim, nečim čega on nije znao, ali je to s užasom slutio — prijeti mu smrću. Što se njega samog tiče, on nije smrti poimao. Ništa nije znao o vremenu kad ga nije bilo u životu, pa nije mogao zamisliti ni vrijeme u koje ga više neće biti.

A ipak je ona tu, šalje mu svoje opomene kroza svaku stanicu njegova tkiva, kroza svaki drhtaj živaca i svaki osjet mozga, u mnoštvu osjećaja i dojmova što su se u jedno skupili te najavljuju konačnu propast života, o kojoj nije ništa znao, no koju je, uza sve to, osjećao kao konačnu najveću propast. Premda je nije poimao, on ju je osjećao, i to ne manje negoli ljudi, koji znaju i zaključuju mnogo dublje i obuhvatnije negoli obični četveronožni psi.

Kao što se bori čovjek kad ga mora pritisne, tako se i Jerry borio na uzburkanome moru što ga davi slanom vodom. Civiljelo je i jecalo to izgubljeno dijete, to izgubljeno psetance, koje je svega pol godine na tome lijepom svijetu što je pun radosti i bola. Njemu je *trebao kapetan*. Kapetan bijaše bog.

*

Za tog je zbivanja, pošto su spustili veliko jedro, *Arangi* opet lijepo plovio; vjetar se stišao, a tropska kiša pljuskom udarila. U tami se sudariše Van Horn i Borckman.

— Dvostruki udar vjetra! — kaza Van Horn. — Zahvatio nas s oba boka!

— Zaciјelo se razdvojio prije nego što nas je zahvatio — pritvrđi kormilar.

— I svu kišu zadržao u drugoj polovini...

Kapetan ne doreče, već promrsi kletvu.

— Hej, što radiš, momče! — povika čovjeku koji bijaše za kolom kormila.

*Ketch*¹⁷ je naime, jedreći sa šturnjačom, koju su upravo zategli u sredinu, okrenuo u vjetar, krmeno je jedro omlohatilo, a prednje se jedrilje nadulo s protivne strane, na druge oglave.¹⁸ *Arangi* se počeo vraćati otprilike istim putem što ga je prepolvio. To je značilo da je išao nazad prema Jerryju, koji se koprao u moru. Tako je tezulja, na kojoj se kolebao njegov život, greškom crnog kormilara pretegnula u njegovu korist.

Držeći *Arangi* pod tim novim oglavima, Van Horn ostavi Borckmanu da sredi konope što su u neredu ležali na palubi, a sam se, čučeći na kiši, prihvati posla oko zatega i podigača: valjalo mu izraditi dugu upletku na konopu što ga bijaše presjekao.

Kad je kiša sasvim usitnila, tako da više nije štropotala po trenicama na palubi, kapetanovu pozornost privuče zvuk što se čuo preko vode. Prekide rad svojih ruku, da bi osluhnuo, pa kad razabradi to Jerry skviči, skoči na noge, kao da su ga šilom podboli, da se odmah lati posla.

— Pas je u vodi! — doviknu Borckmanu. — Zategni priječnjaču protiv vjetra!

Sam pojuri na krmu razdvajajući gomilu crnaca nalijevo i nadesno.

— Hej momci! — viknu posadi. — Pritegnite zateg šturnjače! Pritegnite je sasvim!

Baci pogled u kućicu s kompasom i brzo ustanovi smjer odakle dopiru Jerryjevi glasovi.

— Otpadaj sasvim!¹⁹ — zapovjedi crnom kormilaru, a onda sam stade uz kolo kormila i poče ga okretati, a neprestano naglas ponavljaše: »Istok-sjeveroistok, za četvrt zrake na istok; istok-

---

¹⁷ *Ketch* (keč), čvrst jedrenjak sa dva jarbola. Na prednjem je jarbolu veliko jedro, a na krmenom manje (šturo jedro). — *Prev.*

¹⁸ Jedro je na prednjem donjem roglju vezano uz jarbol *oglavom*. Kad vjetar puše s desne strane, onda su oglavi desno, a zatezi lijevo: kaže se da brod jedri s desnim oglavima. Kad vjetar puše s lijeve strane, brod jedri s lijevim oglavima.

¹⁹ Na jedrenjaku ne zapovijeda se kormilaru »desno« ili »lijevo« kao na parobrodu, već »prihvaćaj«, što znači »okreći uvjetar« ili »otpadaj«, »nizvjetar«.

sjeveroistok, za četvrt zrake²⁰ na istok«.

Opet se vrati kompasu i zagleda, ali je uzalud osluškivao da čuje još koji Jerryjev civil, eda bi ispravio smjer što ga je na brzu ruku odredio. No on nije dugo čekao. Unatoč tome što je svojim manevrom zadušio jedra, znao je da će vjetar i struja brzo odmaknuti *Arangi* od mjesta gdje je štene plivalo. Stoga doviknu Borckmanu da dođe na krmu i da privuče čamac, a sam požuri po svoju električnu svjetiljku i mali kompas.

Arangi bijaše tako malen ketch da je svoj jedini čamac morao za sobom tegliti na dugom udvojku²¹ konopa; kad ga je kormilar privukao pod krmu, već se i Van Horn vratio. Nije se zastrašio pred bodljikavom žicom, nego je momke brodske posade jednog za drugim dizao preko prepreke i u čamac spuštao, a najposlije i sam siđe; prebac se preko žice s pomoću deblenjaka šturnjače²² i doviknu posljednje upute; odriješiš konop, i čamac se otisnu.

— Postavite svjetlo na palubu, Borckmane! Okrenite brod! Ne dižite velejedro! Raščistite palube i vežite kolabriču²³ na kraj deblenjaka.

Zatim prihvati za rudo kormila na čamcu i poče poticati veslače vičući im: »Washee-washee, momci, washee-washee!«

Dok je upravljao kormilom, kapetan je osvjetljivao kompas, da bi mogao držati smjer istok-sjeveroistok, za četvrt zrake na istok. Prisjeti se kako mali kompas, u takvu smjeru, odstupa za dvije pune zrake od brodskoga na *Arangiju*, i prema tome popravi svoj kurs²⁴.

Kadikad bi veslačima naredio da stanu, kako bi mogao osluškivati i zvati Jerryja. Narediavao je da veslaju u krugovima, naprijed i nazad, u privjetrinu i opet u zavjetrinu, onim dijelom tamne morske površine u kojem mišljaše da se nalazi Jerry.

— Čuj me, momče! — kaza prвome do sebe. — Koji od vas čuje da se štene glasi, dobit će od mene pet aršina katuna i dvadeset paketića duhana.

Poslije pol sata povisio je predviđenu nagradu i obećavao

---

²⁰ Zraka je trideset drugi dio kruga na vjetrulji kompasa.

²¹ Udvojak je presavijen konop, tako da tegli s oba kraja, dvostruko.

²² Deblenjak je vodoravno deblo na donjem poniku jedra, kad se iskrene prema boku, strši preko brodske ograde pa se s njega može lako spustiti u čamac.

²³ Ako se na kraj deblenjaka veže kolabrica, lagani koloturnik, njime se može lako dizati teret iz čamca.

²⁴ Kurs je smjer kojim brod plovi.

dvadeset aršina katuna i sto paketića duhana onome koji prvi čuje da se štene glasi.

*

Jerry bijaše u mučnu položaju: nije navikao na plivanje, a slana ga voda guši, svaki mu čas zapljuškuje u otvorena usta; snaga ga već izdavala kad je prvi put opazio svjetlost kapetanove svjetiljke. No nije to doveo u vezu s kapetanom niti se na svjetlost obazirao više negoli na prve zvijezde što su se na nebu pokazale. Nije mu padalo na um da bi to mogla biti zvijezda, niti pak protivno — da ne bi mogla biti. I dalje je cabilio i gušio se od slane vode. Kad je naposljetku čuo kapetanov glas, kao da je onog časa pomahnitao. Pokušao se uspraviti i položiti prednje šape na kapetanov glas što dopiraše iz tame, upravo kao što bi ih položio na kapetanovu nogu da je bio u blizini. No taj se pokušaj uspravljanja pogubno završi: izišavši iz vodoravnog položaja potonu okomice, a kad je opet izbio vodi na površje, sav se gušio i grcao.

Tako potraja koji časak; za to vrijeme, dok se gušio i grcao, ne mogaše uzvratiti na kapetanovo dozivanje što je sveudilj do njega stizalo. Kad je uzmogao odgovoriti, poče radosno kevtati. Kapetan mu eto ide u pomoć, da ga spasi iz mora što ga bode i grize, oči mu zasljepljuje, disati mu ne da. Da, kapetan mu bijaše pravi bog, njegov bog, s božanskom moći da spasava.

Doskora začu kako jednolično udaraju vesla o palce na boku čamca, a njegovu se radosnom kevtanju pridruži i radosni glas kapetanov što ga je neprestano sokolio, a samo se kadikad prekidao da prekori veslače:

— Dobro, Jerry, dobro, sokole!... Washee-washee, momci...
Evo me, Jerry, evo. Ne daj se, sokole, drži se!... Zavesljajte
paklenški! Evo nas, Jerry, drži se! Ne daj se, sokole, evo nas...
Lagano sad, lagano... Stoj!

A tada Jerry ugleda čamac za lov na kitove, ugleda ga kako se iznenada pojавio iz tame, sasvim blizu njega, a mlaz svjetlosti pade ravno na nj i zaslijepi mu oči... Kad je zalajao od pustе radosti, osjeti kako ga dohvaća kapetanova ruka, prepozna ruku što ga hvata za nabor na šiji i u zrak ga diže.

Sav mokar našao se na kapetanovim grudima što bijahu mokre od kiše; mahnito je udarao repom po kapetanovoј ruci koja ga držaše u naručju, tijelo mu se uvijalo, a jezik mu se pomamno

doticao kapetanove brade i usta, obraza i nosa. Kapetan nije ni opažao da je i sam mokar i da ga zalijeva prvi val povratne malarije, uzrokovani vlagom i uzbuđenjem. Znao je samo to da je štene što ga je tek jučer izjutra dobio, sad opet u njegovim rukama, spašeno.

Dok su veslači opet zamahivali prionuvši uz vesla, kapetan je upravljao kormilom držeći rudo između mišice i kuka, da bi drugom rukom mogao držati Jerryja.

— Ti mali zločo — sveudilj mu nježno govoraše kapetan; — ti mali zločo.

A Jerry uzvraćaše cjelivajući ga jezikom, cvileći i vičući, kao što cvile i viču djeca što su se izgubila pa ih opet našli. Uz to veoma podrhtavaše, ali ne od hladnoće, nego zato što mu živci bijahu osjetljivi i prenapeti.

Kad opet bijahu na brodu, Van Horn poče kormilaru izlagati svoje mišljenje:

— Psić se nije samo tako, iz čista mira, u more odšetao. A nisu ga ni valovi otplavili s palube. Čvrsto sam ga umotao i u gunj vezao strukom od konopa.

Prođe palubom i stade među brodsku posadu i među ono šezdeset crnaca povratnika, koji bijahu svi na palubi, te svjetlo svoje svjetiljke upravi na gunj što još uvijek bijaše između vreća yamova gomolja.

— Očit dokaz! Konop prerezan, a uzao još na njemu. Ma koji li je to crnac učinio?

Pogleda naokolo na krug tamnih lica što ih osvjetljivaše svjetiljkom, a takva mu optužba i srdžba iz očiju izbjajala da svi ponikoše pred njegovim pogledom ili pak ustranu očima smjeriše.

— Kad bi samo štene moglo govoriti — uzdisao kapetan. — Kazalo bi ono tko to bijaše.

Odjednom se sagnu Jerryju, koji mu bijaše do nogu što je mogao bliže, tako blizu da mu mokre prednje šape počivahu na kapetanovim bosim stopalima.

— Znaš ga ti, Jerry, zar ne? Vidio si ti toga crnca — govoraše kapetan, dok rukom kao pitajući pokazivaše prema crncima. Riječi mu bijahu nagle i odavahu uzbuđenje.

Jerry je učas oživio te počeo naokolo poskakivati i glasiti se žestokim, kratkim štektanjem.

— Tvrdo sam uvjeren da me pas može do pravoga dovesti — povjeravao se Van Horn kormilaru. — Hajde, Jerry, nadji ga i

pograbi. Gdje je on, Jerry? Nađi ga, nađi!

Jerry je u svemu tome razabrao da kapetan od njega nešto hoće. Valja mu naći nešto što kapetan želi — i on je izgarao od nestrpljenja da ga posluša i da mu koristi. Tako je neko vrijeme besciljno naokolo poskakivao, pun neke volje, a kapetanovi mu povici i sokolenje samo povećavaju uzbudjenost. Pade mu na um nova misao, a ta bijaše sasvim određena. Krug se momaka rastvori da ga propusti kad je pojuria naprijed, desnom stranom broda, prema čvrsto povezanoj gomili drvenih crnačkih sanduka. Kad stiže onamo, zabode njušku u otvor gdje bijaše log divljem psu, te onjuši. Jest, divlje pseto bijaše ondje. Nije ga osjetio samo njuhom nego mu čuo i režanje štono prijeti.

Podiže pogled pema kapetanu, kao da pita. Želi li možda kapetan da on, Jerry, jurne unutra i da pograbi divljeg psa? A kapetan se nasmija i odmahnu rukom da mu pokaže kako od njega želi da potraži nešto drugo, na drugome mjestu.

Odskoči odande i poče njuškati onuda gdje mu iskustvo kazivaše da ima žohara i štakora. No ubrzo mu se objasni da ni to nije što kapetan želi. Svega ga prožela silna želja da služi, pa je tako, bez određene namjere, počeo crncima njuškati noge.

Nato ga kapetan stade još življe poticati, pa Jerry gotovo pomahnita. To je dakle. Treba da onjuši i raspozna posadu i crnce povratnike po njihovim nogama. Žurno se dade na posao, pa uze prolaziti od jednoga do drugog dok se ne namjeri na Lerumiea.

Kad do njega dođe, sasvim zaboravi da kapetan od njega nešto traži; znao je samo to da je Lerumie dirnuo u tabu njegove posvećene osobe stavivši na nj svoje ruke i da ga je Lerumie bacio preko ograde.

Jerry zalaja od bijesa i iskesi bijele zube; nakostriješi mu se dlaka na šiji, i on jurnu na crnca. Lerumie poteče niz palubu, a Jerry za njim. Crnci se odreda smijahu. Nekoliko je puta uspio, jureći tako naokolo po palubi, da Zubima zadere u listove na crnčevim nogama što pred njim bježahu. Najposlije se Lerumie uspe u snast²⁵ glavnog jarbola i tako ostavi Jerryja da nemoćno bjesni dolje na palubi.

Sad se ondje, pokraj Jerryja, skupiše crnci u polukrug, ali u valjanoj udaljenosti sa Van Hornom na čelu. Van Horn upravi svjetlo svoje svjetiljke na crnca u snasti; vidje mu na prstima

---

²⁵ *Snast* — svi konopi, oputa i vrv jarbola.

uporedne ogrebotine, na ruci koja bijaše provalila u Jerryjev gunj.
Značajno na njih upozori Borckmana, koji stajaše izvan kruga, tako
da mu nijedan crnac ne mogaše doći iza leđa.

Kapetan podiže Jerryja pa ga poče miriti riječima:

— Valjan si ti, Jerry. Pokazao si ga i dobro obilježio. Valjano
si ti štene, čitav pas, pas i pol.

A onda se ponovno okrenu crncu te ga i opet osvijetli onakva u
snasti; obrati mu se oštrim i hladnim glasom:

— Kako se zoveš, momče?

— Ja se zvati Lerumie — uzvrati crnac piskutljivim i drhtavim
glasom.

— Dolaziš iz Pennduffryna?

— Ja dolaziti s Meringea.

Kapetan se časak zamisli, a pri tom milovaše psa u naručju.
»Konačno, to je povratnik. I onako ču ga se riješiti kad ga iskrcam, a
to je za dan, najviše dva.«

— Svega mi — opet će mu kapetan — rasrdio si me. Ljutim se
na te, veoma se ljutim. Neizmjerno se srdim. Odakle ti drskost da
moga psa baciš u vodu?

Lerumie nije smogao odgovora. Nemoéno je prevrtao očima i
pomirio se sa sudbinom da bude išiban, kako već bijeli gospodari —
znao je to iz svoga gorkog iskustva — umiju išibati.

Kapetan Van Horn ponovi pitanje, a crnac ne uzmože drugo
doli da nemoćno prevrće očima.

— Za dva svitka duhana mogao bih te izbiti da bi rikao kao vol.
No slušaj što ču ti reći: samo li još jednom pogledaš moga psa, ubit
ču i dušu u tebi, a cijela će paluba gledati. Jesi li razumio?

— Jesam — plačljivo uzvrati Lerumie.

I tako prizor bi završen.

Crnci povratnici siđoše pod palubu, da spavaju. Borckman s
posadom razvi velejedro i okrenu brod u određeni kurs. A kapetan,
pod suhim gunjem donesenim ozdo, leže pokraj Jerryja, koji mu
glavu položi na rame, smjestivši mu se između ruke i tijela.

SEDMO POGLAVLJE

U sedam izjutra, kad ga je kapetan otkrio ustavši, Jerry pozdravi novi dan tjerajući divljeg psa nazad u njegov log i izazivajući smijeh u crnaca na palubi time što je režanjem i kešenjem zubi natjerao Lerumiea a odskoči ustranu za korak-dva i da mu prepusti palubu.

Dorućkovoao je s kapetanom, koji nije ni jeo, nego je zdjelicom kave zalio tri-četiri grama kinina što ga je uzeo iz cigaretneg papira i progutao. Jadao se kormilaru kako mu se valja zaviti u pokrivače te iznojiti ognjicu što ga je spopala. Kapetan se tresao od groznice i već počeo cvokotati zubima, dok je vruće sunce iz trenica na palubi izvlačilo vlagu što se dizala i pušila u obliku magle; ipak je, iako se tresao, uzeo Jerryja u naručje i tetošio ga nazivajući ga kneževičem i kraljevičem, kraljem i kraljevskim sinom.

Van Horn je često slušao kako Tom Haggis, pijući whisky sa sodom kad se od puste sparine nije moglo u postelju — slušao ga kako raspreda o Jerryjevoj lozi, a ta bijaše toliko kraljevska koliko je uopće može imati jedan irski terrier: lozu mu, kojoj rodoslovje počinje s drevnim irskim vučjakom, stvarahu i dotjerivahu ljudi čitava dva ljudska pokoljenja — jedva nešto manje.

Tu je, prije svega, Terrence Veličanstveni, potomak — kako se Van Horn sjećao — Miltona Droleena, odgojenog u Americi, a taj je opet potjecao od Brede Muddler, kraljice grofovije Antrin; ta kneginja psećeg roda — kao što je znano svakome tko je upoznat s knjigom o porijeklu pasa — vuče lozu čak tamo od gotovo legendarnog Spudsa, bez ikakve primjese od tamnosmeđih killenaya i vališke, još i neopisane pasmine. A ne proteže li Bidden lozu sve do Erine, majke i zvijezde svoga roda, preko mnogih potomaka Brede Mixer, koja bijaše jedan od predaka Brede Muddler? A ne može se iz toga kraljevskog rodoslovlja ispustiti ni kasnija praroditeljka Moya Doolen.

Tako je Jerry upoznao sreću i zanos što voli i što je voljen, u naručju svoga boga ljubavi, premda je malo što znao o pojmovima kao što su »kraljević« ili »kraljevski sin«, znao je tek toliko da ti nazivi pokazuju ljubav prema njemu, baš kao što Lerumieov piskavi glomot nosi u sebi mržnju. Jednu je stvar znao Jerry — i ne znajući

da je zna — naime, da je u ovo nekoliko sati što je zajedno s kapetanom, ovoga zavolio više nego što je volio Derbyja i Boba, koji, izuzevši gospodina Haggina, bijahu jedini drugi bijeli bogovi što ih je znao. On ne bijaše toga svjestan — naprsto je volio, jednostavno činio kako mu srce kazuje, srce ili glava, ili pak koji drugi organski ili anatomska dio njegov što stvara tajanstvenu, ugodnu i nazasitnu glad, zvanu »ljubav«.

Kapetan se zaputi u kajitu. Pođe dolje i ne obzirući se na Jerryja, koji mu je tiho za petama tapkao dok ne stigoše do stepenica. Kapetan se nije obzirao na Jerryja, jer ga je napala groznica što mu je tresla mesom i kosti mu ledila; činilo mu se da mu glava strahovito otiče, a pred zamagljenim mu se pogledom sav svijet postakljivao; korak mu bijaše nesiguran, teturao je poput pijana čovjeka ili poput kakva starca. I Jerry je osjetio da s kapetanom nešto nije kako valja.

U kapetanu se borilo bunilo, u kojem je buncao, i svijest, za koje je šutio; pošto je dolje, u nakani da se zavuče pod pokrivače, i silazio niza stepenice što bijahu nalik na ljestve, a Jerry je čežnjivo čekao i svladavao se, u nadi da će kapetan, kad siđe, podići ruke i skinuti ga sebi. No kapetanu bijaše i odveć zlo a da bi se sjetio da Jerry postoji. Teturao je držeći široko raskriljene ruke, da ne padne, i prelazio pod potpalubnog prostora, idući prema svojoj postelji u maloj kabini.

Jerry zaista bijaše kraljevskoga roda: želio je da se oglasi kako bi zamolio kapetana da ga skine i uzme sa sobom, no nije toga činio; svladavao se i ne znajući zašto, osim ako nije nejasno osjećao da mora prema kapetanu imati obzira, kao što ga valja imati prema bogu, te da sada nije vrijeme da mu se nameće. Srce mu se kidalo od čežnje, ali nije ni glasa pustio, već je i dalje samo čeznuo na rubu brodskih stepenica osluškujući slab odjek kapetanovih koraka.

No i strpljivost kraljeva i njihovih potomaka ima kraja, pa i Jerry htjede prekinuti šutnju, pošto prođe četvrt sata. Otkako je kapetan sišao, očito u velikoj nevolji, za Jerryja kao da je sunce zašlo. Mogao je natjeravati divljega psa, no ništa ga nije onamo privlačilo. I Lerumie prođe, a on ga i ne pogleda, premda je znao da ga može otjerati s palube. Bezbrojni su mirisi s kopna dopirali u njegove osjetljive nosnice, ali on nije ništa hajao. Čak ni velejedro što se nad njim nadimalo i lepetalo dok je *Arangi* plovio u tišini, nije moglo privući njegova podsmješljiva pogleda.

Kad je već osjetio neodoljivu potrebu da iznenada sjedne, da podigne njušku uvis pa da glasom izrazi bol što mu srce kida — upravo mu tada nešto na um pade. Ne bi se moglo objasniti kako mu je ta misao na um pala, baš kao što čovjek ne može objasniti zašto danas za ručkom izbire grašak, a odbacuje grah, dok je jučer odabirao grah, a odbijao grašak. Isto se tako ne može objasniti zašto neki sudac, sudeći kakva zločinca na osam godina tamnica umjesto na pet ili na devet godina, jer mu je i taj broj na um dolazio — ne može se objasniti zašto se baš odlučio za osam kao pravednu zaslženu kaznu. Kad eto ni ljudi, koji su gotovo napol bogovi, ne mogu doseći tajne u nastanku misli ni razloga izboru što se u njihovoj svijesti pojavljuju kao misli, ne može se onda ni od običnog psa očekivati da zna uzrok mislima što ga nagone na određeno djelovanje s određenom svrhom.

Tako bijaše i s Jerryjem. Upravo kad je trebalo da počne zavijati, osjeti kako je u samome središtu njegova brzog mišljenja i rasuđivanja nastala sasvim druga misao, nametnula se u svoj svojoj silini. Pođe za tom mišlju, pokori joj se, kao što se lutka pokorava nitima koje je vuku, pa odmah otapka niz palubu, u potrazi za kormilarom.

Imao je Borckmana za nešto moliti. I Borckman je dvonožni bijeli bog, može ga lako snijeti niza strme ljestve, koje za njega, Jerryja, bez tuđe pomoći, bijahu tabu — nešto čega se ne smije taknuti, jer bi takav prekršaj donio propast. No Borckman je u svome srcu imao malo ljubavi, malo razumijevanja. Uz to se nalazio u poslu. Valjalo mu upravlјati plovidbom *Arangija*, valjalo mu nadzirati neprestano udešavanje jedara prema vjetru, izdavati zapovijedi crnom kormilaru, nadzirati brodsku posadu, koja je prala palubu i svjetlala mјedenu opremu; uza sve te poslove on je još i potezao iz boce whiskyja što ju je ukrao kapetanu, a sakrio u udubini između dviju vreća yama što bijahu privezane na palubi iza krmnenog jarbola.

Borckman je pošao da potegne novi gutljaj, pošto je crncu za kolom kormila promuklim glasom zaprijetio da će vidjeti sve zvijezde bude li i dalje loše kormilario — pošao je po gutljaj, kad se Jerry pojavi pred njim i zakrči mu put ka željenom cilju. No nije mu stao na put onako kao što bi se, na priliku, ispriječio Lerumieu: ne bijaše iskešenih zubi ni nakostrijesene dlake. Naprotiv, Jerry se pretvorio u samu pomirljivost i molbu: blagost bila u njegovoj

molbi, sav se mekoćom prožeо taj stvor štono je lišen dara govora, no ipak se jasno izražava mašući repom, uvijajući bokove, polažući uške unatrag i upravljujući pogled svojih očiju što malne govore svakome ljudskom biću koje osjeća i razumije.

No Borckman je pred sobom video samo dio životinjskog svijeta, četveronožno stvorene, koje on u svojoj bahatosti i surovosti držaše surovijim od sebe. Čitava lijepa slika nježnoga mladog psa što gori željom da nešto povjeri, što se sav pretvorio u blagu molbu — sva ta lijepa slika bijaše zastrta Borckmanovu oku. On je video samo četveronožnu životinju koju valja odgurnuti ustranu, da bi on mogao produžiti svoje božansko dvonožno kročenje put boce što bješe kadra mozak mu trovati i sanje mu dočaravati da je knez, a ne jadni sebar, da je gospodar tvari, a ne njezin rob.

I Jerryja odgurnu ustranu surovo i boso stopalo, surovo i bezosjećajno u svome udarcu, kao što je ravnodušan morski val kad udara o neosjetljivu stijenu što iz mora strši. Jerry se napol opruži po klizavoj palubi, opet se osovi na noge i osta miran gledajući u toga bijelog boga što tako viteški s njime postupa. Ta niskost i nepravednost ne izazva u Jerryja režanja što prijeti odmazdom, kakvo bi izazvala kad bi takvo što učinio Lerumie ili ma koji drugi crnac. U njegovu mozgu ne bijaše ni pomisli da uzvrati milo za draga. Ne bješe ono Lerumie, već viši bog, dvonožac, bijelac, kakav je kapetan, gospodin Haggin i ostala dvojica viših bogova što ih poznavalaše. Samo ga je zaboljela ta uvreda, kao što zaboli svako dijete kad ga smjeri udarac bezobzirne ili bezosjećajne majke.

A boli se pridružilo ogorčenje. Jasno je osjećao da se dvije vrste surovosti nahode na svijetu: ima ljubazna surovost, iz ljubavi, kao što je ona kad ga kapetan pograbi za vilice i potrese da mu sve zubi škljocaju, pa ga odgurne, ali tako da se jasno vidi kako ga poziva da se vrati, eda bi ga opet potresao. Takva je surovost blaženstvo Jerryju. U njoj ima prisnog dodira s voljenim bogom, koji tako izražava uzajamnu ljubav.

Borckmanova pak surovost bijaše drukčija. To je ona druga vrsta surovosti u kojoj nema nježnog osjećaja ni topline ljubavi. Jerry toga nije sasvim razumijevao, ali je osjećao razliku što ga ispunjaše ogorčenjem na niski i nedostojni postupak, premda toga nije djelom pokazivao. Stajao je tako pošto se podigao, te mirno, u uzaludnu nastojanju da shvati, promatrao kormilara kako je grljak

boce naslonio na usne, a dno joj nebu okrenuo: guta tekućinu, grlo mu se steže, klokot čuje. I dalje je pažljivo promatrao kormilara kad se ovaj vratio i priprjetio crncu za kolom kormila kako će prebrojati sve zvijezde i sva svjetila nebeska; crncu se usne razvukle u smiješak oko zuba, smiješak isto onako ponizan i blag kao što je ponizan i blag bio Jerry kad je svoju molbu izražavao.

Odlazeći od toga boga kao od boga kojega ne voli i ne razumije, Jerry rastužen otkasa do stepenica što vode pod palubu, te nasloni glavu na rub, čeznultljivo gledajući onamo gdje je prije video kako se kapetan udaljio i nestao.

U svijesti mu kopkala i na djelo ga nagonila želja da bude pokraj kapetana kojemu nije dobro i koji je u nevolji. Želio je kapetana, morao biti s njime, ponajprije stoga što mu bijaše jasno da ga voli, a drugo zato što je nekako neodređeno osjećao da bi mu mogao biti od koristi. I žudeći za kapetanom, a onako bespomoćan i neuk u poznavanju svijeta, poče civiljeti i skvičati na vrhu stepenica, poče iskazivati bol svoga srca; bijaše tako čist i neposredan u svojoj tuzi da ga nisu mogli odvratiti i na provalu bijesa natjerati ni crnci što mu se smijahu i rugahu na palubi i u potpalubnom prostoru.

Od vrha stepenica do poda pod palubom bijaše tri metra manje četvrt. Tek se prije nekoliko sati bio uspeo uza strme stepenice, no znao je da ne može niz njih sići. Pa ipak se, napoljetku, i na to usmjelio — tako ga je neodoljivo vuklo srce kapetanu, kojemu je htio kud puklo da puklo; s druge pak strane, bilo mu jasno, da ne može niz ljestve s glavom nizdo — ta noge mu i mišići nemaju o što da se opru, kao što imahu pri usponu, tako te nije ni pokušao. Umjesto toga on se zaleti i skoči. Bješe to divan, junački skok, na koji ga je ljubav navela. Znao je da se time ogrešuje o nepovredivi zakon da dira u tabu života, upravo kao što je znao da bi prekršio tabu kad bi skočio u lagunu Meringe, kojom plivaju strašni krokodili.

Velika je ljubav uvijek kadra da se izrazi u žrtvovanju. Samo je iz ljubavi — i ni s kakva drugoga, sitnjeg razloga — Jerry bio kadar da izvrši onaj skok.

Pao je i o pod udario bokom i glavom. Prvi mu udarac presijeće dah, a ovaj ga drugi omami. I u svojoj nesvijesti, ležeći na boku i trzajući se, grčevito je grabio nogama, kao da trči kapetanu.

Gledahu ga crnci te se smijahu, pa i kad je prestao drhtati i nogama trzati, oni se sveudilj smijahu; rođeni u divljaštvu,

proživjevši cio život u divljini, a ne vidivši i ne znajući ništa drugo, oni i u poimanju humora bijahu divlji. Pogled na omamljeno, a možda i uginulo psetance bijaše za njih šaljiv događaj nad kojim se mogahu kidati od smijeha.

Tek pošto prođe četvrta minuta, Jerryju se vrati svijest, te mogaše nekako stati na noge; raširenih se šapa prilagodi ljudjanju broda, dok mu je pred očima sve titralo. I u tome prvom prosjevu svijesti bijaše misao da mora stići kapetanu.

A crnci? U svojoj tjeskobi, zabrinutosti i ljubavi nije se na njih ni osvrtao. Kao da ih i nema. Nije se obazirao na hihot, cerenje i ruganje crnih momaka štono bi, samo da slučajno nije pod strahovitom zaštitom velikoga bijelog gospodara, uživajući ubili i pojeli to psetance, koje će se, po vremenu, izvježbati i prometnuti u opasna progonitelja crnaca.

I ne okrećući glave na njih, ni okom ne skrenuvši, aristokratski im pokazujući kako za nj i ne postoje, otkaska dalje kroz potpalublje i uđe u kabinu u kojoj je kapetan na svojoj postelji mahnito buncao.

Jerry, koji nije nikad imao malarije, nije znao što se zbiva, ali mu se oko srca stegla teška bol zbog nevolje što je snašla kapetana. Ovaj ga nije prepoznao; nije ga prepoznao čak ni onda kad je Jerry skočio na postelju, prešao mu preko zadihanih grudi i s lica mu olizavao jetki znoj ognjice. Umjesto da ga prepozna, kapetan je mahnito oko sebe razmahnuo rukama te ga tako odgurnuo da je žestoko udario o zid.

Ta surovost ne bješe surovost iz ljubavi. Nije to bila ni surovost u kojoj ga je Brockman nogom odgurnuo. Bješe to dio kapetanove nevolje. Nije Jerry na tu misao došao misaoni procesom, ali se — a to je glavno — u svome postupku držao baš kao da je i razmišljaо. I eto, zbog siromaštva jednoga od najbogatijih jezika na svijetu, može se zapravo reći samo toliko da je Jerry *osjetio* tu novu vrstu surovosti.

Jerry sjede izvan domaćaja ruke što je nemirno naokolo udarala; želio je da se približi i da opet liže lice boga koji ga ne poznaće, no koji ga — on to zna — veoma voli; sav je drhtao i sudjelovao u kapetanovoј nevolji, trpio zajedno s njime.

— Eh, Clancey — buncaše kapetan. — Dobrano smo posla danas preturili, nema od nas boljih kad valja račistiti što vozači svojim sudarima načine... Dizalicu broj tri, Clancey. Uvuci se pod prednji kraj...

A kako su se mijenjala priviđenja u njegovu bunilu, tako je i on drugo buncao:

— Pst! drago dijete, nemoj svome tatici govoriti kako da češlja tvoju milu, zlatnu kosicu. Kao da ja ne znam! Sedam je već godina češljam, bolje negoli twoja majčica, da, dušice, bolje. Zlatnu sam medalju dobio na utakmici u češljanju mile kose svojoj miloj kćerkici... Slomila se! Dohvati kolo kormila tu na krmi! Na podigače, prečke i prednje vršnjače! S punim jedrima uzvjetar! Napuni dobro!... Krasna li broda! Klizi, leti kao vilinski čamac... Još jedno podižem, dosta je, dabome. Blackey, platiš li da mi vidiš karte koliko ja da vidim twoje, i vidjet ćeš karte, svega mi...

I tako se nesuvislo preko kapetanovih usana sustizahu i odjekivahu različite uspomene, dok mu se tijelo prevrtaše, a ruke mlatarahu. Jerry se skupio uz kraj postelje, tužan i žalostan što mu nije kadar pomoći. Sve što se zbivalo bijaše iznad njegove moći. Ništa se bolje nije razumio u pokeru negoli u upravljanju jedrenjakom, ništa nije znao o raščićavanju poslije tramvajskih sudara u New Yorku ni o češljanju zlatokose mile kćerkice u stanu u Harlemu.

— Obje mrtve! — izusti kapetan kad mu se promijeni slika u bunilu. Kaza to mirno, kao da kazuje koliko je sati, pa onda zajada: — O lijepе, ubave pletenice zlaćane njezine kose!

Neko je vrijeme ležao ne mičući se i bolno jecao. Jerry uluči tu prigodu. Uvuče se između ruke i kapetanova boka, priljubi se uza nj, položi mu glavu na rame, hladnom svojom njuškom dodirnu mu lice, pa očutje kako se ruka oko njega ovija i kako ga kapetan steže uza se. Ruka se previ u zglavku i poče ga zaštitnički milovati, a topao dodir njegova baršunasta tijela unese promjenu u kapetanove grozničave snove, jer sad kapetan poče mrmljati hladne i oštре prijetnje:

— Neka se samo koji crnac usudi da krivo pogleda ovo štene...

OSMO POGLAVLJE

Poslije pola sata Van Horna obliše obilate i krupne kapi znoja: bješe to znakom da je ognjica prešla svoj vrhunac i da malarija jenjava. Osjetio je veliko olakšanje, te mu se s mozga digla i posljednja magla bunila. No bio je veoma slab; pošto je odgurnuo pokrivače i prepoznao Jerryja, zapade u dubok san što krijepli.

Probudio se istom poslije dva sata i pošao na palubu. Kad se uspeo do pol stepenica, stavi Jerryja na palubu te se vrati u kabinu po bočicu s kininom što je bijaše zaboravio. No nije se odmah vratio Jerryju. Zapela mu za oči duga ladica pod Borckmanovom posteljom. Nije bilo drvene ručice kojom se zatvarala; ladica bila izvučena, te je nagnuto visjela, tako da nije mogla pasti na pod. Stvar bijaše ozbiljna. Nema sumnje: da je u oluji minule noći ladica pala na pod, ne bi više bilo ni *Arangija* niti ikoga od ono osamdeset duša na njemu. Ladica bijaše puna raznovrsnih štapića dinamita, kutija s kapsulama, zavoja fitilja, olovnih utega, željeznog oruđa i mnogih kutija s mećima za pušku, samokres i pištolj. Kapetan je sređivao različitu sadržinu u ladici, te je s pomoću duljeg zavrtnja i odvijača opet pričvrstio ručicu.

Za to je vrijeme Jerry doživljavao novu, i to ne baš najugodniju pustolovinu. Dok je čekao da se kapetan vrati, slučajno opazi divlje pseto gdje drsko leži na palubi jedno četiri-pet koraka od svog loga među sanducima. Jerry se odmah ukočio i počeo pužući šuljati.

Uspjeh se činio sigurnim, jer je divlje pseto imalo sklopljene oči: zaciјelo je kunjalo.

No u taj čas palubom naiđe kormilar što se s pramca važno uputio u pohode boci, sakrivenoj između dviju vreća s yamovim gomoljem, te veoma promuklim glasom viknu: »Jerry!« Kao odgovor Jerry odmah položi unazad svoje uške lješnjakove boje i poče mahati repom, ali nije pokazao da odustaje od svoje namjere: i dalje je vrebao svoga neprijatelja. Kad ču kormilarov glas, divlji pas brzo otvorí oči prema Jerryju te umaknu u svoj log, gdje se odmah okrenuo, promolio glavu, iskesio zube i zarežao pobjedosno i prkosno.

Kako su mu se zbog kormilarove nepažljivosti pokvarili računi s obzirom na plijen, Jerry otkaska natrag, na vrh stepenica, da čeka

kapetana. No u Borckmanov se mozak, zamagljen od mnogih gutljaja, usjekla ona jedna i jadna misao, kako to već biva u pijanaca. Dvaput je zapovjedničkim glasom pozvao Jerryja k sebi, i dvaput je Jerry, krotko i pristojno položivši uške i zamahnuvši repom, dobroćudno pokazao kako mu ne želi prići, te je odmah zatim naslonio glavu na rub stepenica čeznutljivo gledajući prema kabini, za kapetanom.

Borckmann se prisjeti svoje prvobitne namisli te nastavi svoj pohod boci, kojoj je dno poduze držao nebu izdignuto. No ne zaboravi ni druge svoje nakane, ma koliko bijaše jadna. Pošto se neko vrijeme njihao i nešto u sebi mrmljao, praveći se, premda ništa nije bio, kao da proučava vijugasti sveže lahor što nadimaše jedra na *Arangiju* i naginjaše palubu, te pošto je glupo pokušao da pred crncem za kolom kormila prikaže kako mu je u pijanim, zamagljenim očima orlovska oštRNA i budnost — odgega sredinom broda prema Jerryju.

Od Borckmanova dolaska Jerry najprije osjeti nemilosrdan i bolan zahvat u bok i slabinu da se od bola zakovitlao i zaskvičao. Zatim ga kormilar, koji je bio kako se kapetan sa štenetom šali, pogradi za njušku i prodrma da su mu svi zubi zaškljocali; Jerry očutje da je ta trešnja sasvim različita od kapetanove, pune ljubavi. Tresla mu se i glava i tijelo, zubi zazvocali, a onda ga kormilarova ruka, surovo da ne može surovije, odgurnula daleko niz klisku, nagnutu palubu.

No Jerry bijaše viteškog vladanja. Bješe on utjelovljena uljudnost prema sebi ravnima i višima. A ni prema nižem, kakav je divlji pas, nikad nije suviše pokazivao svoju nadmoć — nikad nije išao daleko. I kad je vrebao i napadao na divljeg psa, bijaše u tome više buke i pojigravanja negoli kočoperenja jačega. No s višim, s dvonogim bijelim bogom, kao što je Borckman, trebalo je više suzdržljivosti, valjalo se sustezati, suzbijati praiskonske nagone. Nije s kormilarom htio igre koju je tako zanosno prihvaćao od kapetana; nije je htio, jer prema kormilaru nije osjećao slične sklonosti, premda i ovaj bijaše dvonogi bijeli bog.

Pa ipak Jerry bijaše pristojan, bijaše sama pristojnost. Vratio se i preko volje jurnuo, slabo oponašajući zalet kakvim bi se od sveg srca zaletio igrajući se s kapetanom. Jerry je zapravo glumio, nastojao da čini nešto čemu ga srce ne vuče, da radi protiv volje. Pretvarao se da je u igri, pokušavao i da tobože reži, ali zaludu —

igra ne bijaše naravna.

Dobroćudno je i prijateljski mahao repom i režao bijesnim a prijateljskim glasom; no oštrovidnošću pijanca kormilar razabra razliku; u njemu se, iako neodređeno, stvori osjećaj da je tu nešto drukčije, neka gluma, pretvaranje. Da, Jerry se pretvarao — ali iz obazrivosti. Brockman je u svome pijanstvu razabirao pretvaranje, no nije bio kadar da vidi i razlog, naime dobru namjeru. I onog se časa prometnuo u neprijatelja. Smećući s uma da je i sam samo životinja, mišljaše da ono s čime se želi poigrati srdačno i drugarski, kao što se kapetan igrao, nije ništa više doli životinja.

Krvava borba bijaše neizbjježna — i to ne najprije s Jerryjeve strane, nego s Borckmanove. Borckaman je, kao zvijer, u svome praiskonskom životinjskom nagonu osjećao potrebu da pokaže svoju nadmoć nad tom četveronožnom životinjom. Jerry je očutio kako ga je kormilar još snažnije i surovije zgrabio za njušku i čeljust, te ga još jače i okrutnije odbacio dalje niz palubu, koja se od jačeg neleta vjetra još više nagela, tako da bijaše strm i klizav brije.

Vratio se, bijesno grebući pandžama uzagnutu palubu, na kojoj mu bijaše malo uporišta; vratio se, ali mu ovaj put više nije trebalo da neuvjerljivo hini bijes: sad je prvi put buktio pravim bijesom. No nije toga znao. Ako je uopće što bilo u njegovoj svijesti, bio je to dojam da nastavlja igru što ju je igrao s kapetanom. Sve u svemu, igra ga počela zanimati, premda je to zanimanje bilo sasvim drugo negoli u igri s kapetanom.

Sada su mu se zubi brže pokazali, s jasnijom nakanom da zgrabe ruku što ga hvata za vilicu — ali je promašio, a ruka ga je još čvršće pograbila i niz klišku ga palubu odbacila dalje negoli prije. Dok se uspinjao uz kosinu, kiptio je bijesom, premda toga nije bio svjestan. No kormilar, kao čovjek, ma i pijan, osjeti promjenu u Jerryjevu nasrtanju, prije nego što je Jerry i pomislio da se u njem zbila promjena. I nije Borckman samo osjetio tu promjenu: ona ga potaknu da se vrati u iskonsku skotsku čud, u borbu, da svlada to štene, kao što se primitivnom čovjeku, iz drugih pobuda, valjalo boriti s prvim vučićima ugrabljenim iz vučje jame u stijenama.

Jerryjeva je loza zaista sezala donde unazad. Davni mu preci bijahu irski vučjaci, a tim vučjacima preci bijahu vuci. Jerryjevo se režanje promijenilo u glasu. Nezaboravljena i neizbrisiva prošlost potresla mu glasnicama. Zubi sijevnuli bijesnom nakanom da zagrizu u ruku što mogu dublje u svojoj jarosti. A Jerry sad bijaše

sasvim zapao u jarost. I on se vratio u mračnu i divlju prošlost, u okrutnost davnih, ranih dana svijeta, brzo se u nju vratio, gotovo brzo kao i Borckman. Sad su mu zubi zahvatili, zderali meku i osjetljivu kožu i meso s čitave unutrašnje strane između prvoga i drugog zglavka na Borckmanovoj desnoj ruci. Jerryjevi su zubi boli kao igle, pa ga je Borckman pograbio za vilicu i tako odbacio, te bi Jerry udario o nisku ogradu na *Arangiju* da se nije nekako zadržao grebući noktima po palubi.

Pošto je popravio ladicu pod Borckmanovom posteljom i sredio eksploziv, Van Horn se uspeo uza stepenice; video je borbu, zastao i počeo mirno promatrati.

No promatraše u razmaku od milijun godina, gledaše dva podivljala stvora što su se oslobodili jarma tolikih pokoljenja i vratili se u tamu divljaštva i neobuzdanosti što vlastaše prije nego što je prva luča razuma izmijenila odnose takva života i ublažila ih obazrivošću i snošljivošću. Naslijedeni nagoni što su se pokrenuli u stanicama Borckmanova mozga, oživjeli su i u Jerryjevu mozgovnom staničju. Obojica se bijahu vratila u mračnu davninu. Sva nastojanja i tekovine deset tisuća pokoljenja odjednom potonuše: borba između Jerryja i kormilara bijaše ravna klanju vuka i pećinskog čovjeka. Ni jedan ni drugi nisu vidjeli Van Horna, koji bijaše u otvoru stepeništa, dok su mu oči bile u visini palube.

Za Jerryja sada Borckman bijaše bog upravo koliko i on sam bijaše irski terijer s mekom bundom. Obojica su učas zaboravili sve ono što je milijun godina utisnuo u njihovo nasljedstvo, utisnuo tako slabo i nejasno da se nije mogao istrti ono što je bilo prije toga milijuna godina. Jerry nije video pijanstva, ali je osjećao nepravdu; zbog nje je i uskipto bijesom. Borckman nespretno dočeka novi Jerryjev nastaj i promaši; prije nego što je uspio da odbaci štene niz palubu, obje mu se ruke, jedna za drugom, brzo pokriše brazgotinama.

A Jerry se i opet vraćao. Poput svake zvijeri što se glasi u prašumi, i on je škamutanjem pokazivao svoj bijes, ali nije civilio niti se uvijao ili puzaо pred udarcima. Nasrtao je ravno naprijed i nastao ne da umakne udarcu, nego da ga svojim zubima dočeka. Posljednji ga je put Borckman tako žestoko odbacio da je bokom bolno udario o ogradu, a Van Horn zaviknuo:

— Dosta je, Borckmane! Pustite štene na miru! Kormilar se okrenu, prenute od iznenađenja što ga je netko promatrao. Oštре,

zapovjedničke riječi kapetanove bijahu zov preko milijun godina. Borckamanovim licem, što se od bijesa iskrivilo, sad prijeđe smiješan osmijeh pokunjenosti, te on ne uzmože drugo doli da procijedi:

— Malo smo se igrali.

Tek što to izreče, Jerry stiže do njega, poskoči uvis i zari zube u ruku što se bijaše na nj podigla.

Borckman učas zapadne u ludilo i vrati se opet milijun godina unazad. Pokušao je Jerryja smjeriti nogom, ali je zauzvrat sam dobio po gležnju. Od razjarenosti i od boli protisnu nešto nerazumljivo kroza zube te se sagnu i žestoko udari Jerryja po glavi i po vratu. Kako je upravo bio zaskočio kad ga je zahvatilo udarac, Jerry se prevrnuo u skoku i pao leđima na palubu. Čim se opet osovio i mogao jurnuti, ponovno pođe u napadaj, ali ga zadrža kapetanov glas:

— Jerry! Stani! Hodi ovamo!

Jerry posluša, no s teškom mukom; dlaka mu se na šiji kostriješila, a usne trzale otkrivajući zube, dok je prolazio ispred kormilara. Prvi put se začu civil u njegovu grlu; ali to ne bijaše skvik od straha ili боли, već od bijesa i želje da nastavi borbu, želje što ju je sad, na kapetanovu zapovijed, morao obuzdati.

Kapetan izide na palubu te ga podiže i poče tapšati i umirivati, dok je kormilaru kazivao:

— Stid vas bilo, Borckmane. Trebalо bi vas za to ustrijeliti ili vam glavu razbiti. Zar na štene, malo štene što se jedva od sise odbilo. Najradije bih vam sam dao za to. Kako vam je samo na um palo! Dići ruku na štene, na malo štene što još siše! Neka su vam ruke izgredane. Da još dođe trovanje krvi! Još ste i pijani. Siđite pa lezite. Ne izlazite na palubu dok se ne otrijeznite. Jeste li razumjeli?

A Jerry, putnik iz daleka, preko života i preko povijesti sveg života što sačinjava svijet, nastojaše da izbaci kal što se od iskona u njemu slegao, da svlada praiskonski bijes u sebi, da ga ubuzda pod utjecajem ljubavi što je ušla u njegov život i u posljednje vrijeme postala potkom i osnovom svega žitka njegova; nastojaše da zatomi to praiskonsko u sebi što mu potmulim bijesom u grlu tutnji poput grmljavine koja jenjava, a odjek joj se još čuje; širokim je putovima, što ih pozna toplina osjećaja, očutio uzvišenost i pravednost u svoga kapetana. Kapetan je zaista bog koji čini kako valja, koji je pravedan, koji štiti i koji zapovijeda onome drugom, nižem bogu što

se odšunjao ispred njegova gnjeva.

DEVETO POGLAVLJE

Jerry i kapetan provedoše zajedno dugu, poslijepodnevnu strazu; kapetan se često zasmijavao i uzvikivao: »Dobijesa, Jerry, vjeruj mi, valjan si ti borac, pas od oka«, ili pak »Valjano si ti štene, pravi lav. Kladim se da ti ne bi ni lav doskočio.«

Premda nije razumio ni jedne od tih riječi osim svog imena, Jerry je ipak znao da su ti zvuci puni hvale i topline ljubavi. A kad bi se kapetan sagnuo da ga podraga po uškama, ili kad bi primio rumeni cjelov na ispružene prste, ili pak kad bi ga podigao u naručje, Jerryju bi srce htjelo da prepukne od sreće. Ta može li ijedan stvor doživjeti veće blaženstvo nego da ga voli jedan bog? Baš takvo bješe Jerryjevo blaženstvo. Tu je bog, opipljiv, stvaran, trodimenzionalan bog što vlada svojim svijetom hodeći naokolo na svoje dvije gole i bose noge, s pregačom oko bedara — bog koji ga voli sa žuborom u grlu i na usnama i sa dvije širom raskriljene ruke što ga grle.

U četiri sata, odmjerivši vrijeme pogledom na popodnevno sunce i procijenivši brzinu *Arangija* prema blizini otoka Su'u, Van Horn siđe pod palubu te grubim drmanjem probudi kormilara. Dok se njih dvojica nisu vratila, Jerry je sam vladao palubom. No da samo nije bilo bijelih bogova što se imahu za koji časak vratiti, ne bi Jerry dugo gospodario palubom: sa svakom se miljom, što smanjivaše udaljenost između crnaca povratnika i otoka Malaite, mijenjalo njihovo vladanje i postajalo drskije. Kako se bližila njihova stara nezavisnost, tako su bivali preuzetniji, a kao mjerilo u vladanju mnogih mogaše poslužiti Lerumie, komu je od pomisli na slasne zalogaže upravo slina išla na usta: ovaj Jerryja promatraše i kao dobar zalogaj i kao predmet svoje osvete, jer to njemu bješe jedno te isto.

Sveži je povjetarac napinjao jedra, te se *Arangi* brzo primicao kopnu. Jerry je gledao kroz bodljikavu žicu, dok je kapetan stajao uza nj i izdavao zapovijedi Borckmanu i crnom kormilaru. Gomila naslaganih drvenih sanduka bijaše sad razvezana, te su ih crnci počeli otvarati i zatvarati. Osobito uživahu u zvoncima: na svakom sanduku bijaše zvonce, što bi zazvonilo kad god bi se poklopac podigao. Poput djece radovahu se toj igrački, te bi svakog časa

poneki išao da otklopi svoj sanduk i da čuje zvonce.

U Su'u valjalo je iskrcati petnaest momaka. Ovi su divlje mahali rukama i vikali kad su počeli razaznavati svoju postojbinu; pokazivali su mnoštvo pojedinosti na obali što su je ugledali, na obali jedinog mjesta što su ga poznavali na zemljii do prije tri godine, to jest prije onog dana kad su ih njihovi očevi, stričevi i poglavice prodali u ropstvo.

Kroz uzak tjesnac, ni stotinu metara širok, ulazilo se u malen zaljev. Obala bijaše obrasla mangrovim drvećem i bujnim, tropskim raslinjem. Nije bilo traga ni kućama ni ljudima, premda je Van Horn, promatrajući gustu prašumu pred sobom, dobro znao da dvadeseci, a možda i stotine pari ljudskih očiju u nj gledaju.

— Onjuši ih, Jerry, onjuši — potaknu ga kapetan.

A Jerryju se dlaka nakostriješila kad je zalajao na zid mangrova, jer mu je njegovo oštrotu čulo mirisa otkrivalo da su onđe crnici što vrebaju.

— Da mi je njegovo čulo mirisa — kaza kapetan kormilaru — ne bih se nikada morao za glavu bojati.

No Borckman ne odgovori, već zlovoljno nastavi svoj posao.

U zaljevu bijaše malo vjetra, pa je *Arangi* slabo odmicao; oboriše sidro na nekih pedeset metara dubine. Strmina obale u zaljevu bijaše takva da je *Arangi* i na toj dubini bio krmom jedva tridesetak metara udaljen od mangrova.

Van Horn je neprestano zbrinuto pogledao na drvećem obraslu obalu. Su'u naime bijaše na zlu glasu. Otkad su, prije petnaest godina, urođenici zarobili škunu²⁶ *Fair Hathaway*, što je novačila radnike za plantaže na Queenslandu, i pobili svu posadu, nijedan se brod, izuzevši *Arangi* ne usuđuje uploviti u zaljev Su'u. Većina je bijelaca osuđivala Van Horna što se tako bezobzirno izvrgava pogibelji.

Daleko u gorama što se izvijaju više tisuća stopa do oblaka što ih goni pasatni vjetar, dizao se dim s mnogih vatarata: bješe to znak kojim objavljujivahu da je brod stigao. I u blizini i u daljinji znalo se da je *Arangi* doplovio; a ipak se iz gušnika, u takvoj blizini, čulo samo kriještanje papiga i cvrkut kakadukalica.

Čamac za lov na kitove, sa šest momaka od brodske posade,

---

²⁶ Škuna, jedrenjak sa dva jarbola, bez križeva (ili, na Sredozemnome moru, s križevima na prvenom jarbolu). — *Prev.*

privukoše uz bok brodu, te se petnaest ljudi, što su išli u Su'u, ukraše sa svojim sanducima. Pod platnom duž sjedala u čamcu, veslačima na dohvati ruke, bijaše položeno pet pušaka proizvodnje Lee-Enfield. Na palubi je jedan momak od posade s puškom u ruci stražario kraj ostalog oružja. Borckman je iznio svoju vlastitu pušku, da mu bude odmah na dohvatu. I Van Horn imaše svoju pri ruci, na zadnjem kraju čamca, gdje je i sam stajao pokraj Tambija, koji upravljaše dugim rudom kormila. Jerry preko ograde potiho zacvilje za kapetanom, a ovaj popusti te ga uze u čamac.

Pogibao je prijetila baš na čamcu, jer je, u onoj prilici, bilo veoma malo vjerojatnosti da bi se pobunili crnci povratnici na *Arangiji*. Kako pripadahu plemenima Somo, No-ola, Langa-Langa i dalekome Malu, opravdano strahovahu da ne izgube zaštite svojih bijelih gospodara, da ih ne pojede pleme Su'u, baš kao što bi se i ljudi ovog plemena bojali da ih ne pojedu pripadnici onih plemena.

Opasnost bijaše to veća što se čamac otisnuo sam, ne imajući uza se zaštitnog čamca. Veći brodovi za novačenje crnačke radne snage imahu ustaljen običaj da šalju dva čamca kad u kakvu poslu valja ići na obalu. Dok bi jedan pristao, drugi bi se držao nešto podalje, da svojima iz prvog čamca, što su izišli na obalu, osigura ukrcavanje dode li do neprilika. *Arangi* bijaše premalen da ima čamac na palubi, a dva opet ne moguće vući za krmom. Tako je Van Horn, koji bijaše najsmioniji među onima što su novačili crnačku radnu snagu, ostao bez najvažnijeg osiguranja.

Tambi je prema tihim kapetanovim zapovijedima kormilario držeći smjer uporedo s obalom. Gdje je prestajalo drveće mangrova i gdje se utapkana staza spuštalaz prema vodi, Van Horn dade veslačima znak da čamac zaokrenu i da podignu vesla. Iz ševarja se na tome mjestu uzdizahu visoke palme i izraslo, razgranalo drveće; puteljak bijaše poput tunela što vodi u gusti, zeleni zid tropskoga raslinstva.

Gledajući na obalu ne bi li ondje opazio kakav znak života, Van Horn zapali cigaru pa jednom rukom posegnu za pojasa svoje kratke pregače, da se uvjeri je li na mjestu fišek dinamita što ga je stegao između pregače i svoje kože. Cigaru je zapalio zato da bi na njoj, bude li potrebe, užgao stijenj na dinamitu. A stijenj bijaše na kraju razrezan da se mogla smjestiti glavica žigice, a tako kratak da je, dodirneš li upaljenom cigarom žigicu, trebalo svega tri sekunde do eksplozije. Valjalo je dakle da Van Horn, ukaže li se potreba,

bude brz i hladnokrvan. U tri je sekunde morao upaliti stijenj, nanišaniti i dinamit baciti na cilj. Ipak mišljaše da mu neće biti potrebe za njim posezati, ali ga iz opreza držaše u pripravnosti.

Prode pet minuta, a na obali, kao i prije, duboka tišina. Jerry onjuši kapetanu gole noge, kao da ga želi uvjeriti kako je uza nj ma što prijetilo iz one neprijateljske tištine na obali; zatim se uspravi, položi prednje šape na rub čamca, te nastavi da živahno i čujno njuška i da muklo reži, dok mu se dlaka na šiji kostriješila.

— Ondje su, ondje, dabome — pritvrdi mu kapetan, a Jerry ga postrance pogleda svojim nasmijanim očima, zamahnu repom i brzo, odajući ljubav, položi uške uz glavu, pa opet podiže njušku prema obali i nastavi da čita vijesti iz ševarja što mu ih donošahu laki valovi zagušljivoga i gotovo nepomičnog zraka.

— Hej! — odjednom povika Van Horn. — Deder, momče, ispruži tu svoju glavu!

Kao da se promijenio prizor na pozornici, odjednom oživje sav ševar što naizgled bijaše pust. Dok bi dlanom o dlan pojavi se stotinjak svim golih divljaka. Izvirahu odasvud iz šikare. Svi bijahu naoružani, jedni Sniderovim puškama i starim konjaničkim samokresima, drugi lukovima i strijelama, dugim kopljima, topuzima i ubojnim sjekirama. Jedan između njih u skoku izide na suncem obasjanu čistinu gdje se staza k vodi spuštala. Ne imaše na sebi ništa doli ukrasa, bješe nag kao Adam prije sagrešenja. Jedno jedino bijelo pero stršilo mu iz krovčave i sjajne crne kose. Preko lica mu se protezala pet palaca duga izglačana igla od bijele okamenjene školjke, zašiljenih krajeva, provučena kroz prijebojak između nosnica. O vratu imaše ogrlicu od kljova divljeg vepra, bijelih poput slonovače, a nanizanih na uzicu od vlakanaca kokosova oraha. Nogu mu ispod koljena krasila podvezica od bijelih kućica puža kauri. Ognjenocrven cvijet zataknuo za jedno uho, a kroz rupu na resici drugog mu uha bio provučen svinjski rep, tako svjež da je još krvario.

Kad je taj melanezijski gizdelin iskočio na sunce, odmah je Sniderovu pušku, koja mu bijaše u rukama, prislonio uz bok, a široka usta cijevi uperio ravno u Van Horna. Ni ovaj međutim ne bijaše sporiji. S istom je brzinom i on pograbio svoju pušku i nanišanjo naslonivši je na kuk. Tako stajahu licem u lice, držeći smrt u vršcima svojih prstiju, na dvanaestak metara odstojanja. Ponor od milijun godina što odvaja barbarstvo od civilizacije zjapiro

je među njima na toj maloj udaljenosti od četrdeset stopa.

Modernom je, civiliziranom čovjeku najteže zaboraviti svoje stare sklonosti, a najlakše mu je od svega zaboraviti svoju suvremenu uljuđenost i povratiti se kroz sva stoljeća unazad, u doba kad je još urlikao. Jedna laž što je prešla preko usana, udarac u lice, kaplja ljubavne sumnje na srce — može u tren oka preobratiti filozofa dvadesetoga vijeka u majmunu sličnu zvijer što se bije u prsa, kesi zube i krvavo očima koluta.

Tako bijaše i sa Van Hornom, no uvijek različito. On istodobno bješe sav suvremen i ujedno sav na rubu primitivnosti, kadar i spremam da se bori zubima i noktima, a željan da ostane suvremen, sve dok može gospodariti svojom voljom i proučavati taj lik pred sobom, gledati toga divljaka što mu poput ebanovine crna koža odskače od bjeline nakita.

Tišina potraja deset mučnih sekunda. Čak je i Jerry, ne znajući zašto, zatomio režanje u svome grlu. Stotinjak divljaka ljudoždera, na onom okrajku mrčave, petnaest crnaca što se vraćaju u Su'u, u čamcu, sedam crnaca od posade, i jedan jedini bijelac, s cigarom u ustima, s puškom uz bok i s nakostriješenim irskim terierom kraj svojih golih nogu, stajahu u svečanoj tišini tih deset sekunda, a nitko među njima nije znao ni slutio kakav će biti posljedak.

Jedan između momaka povratnika, na pramcu čamca, pokaza znak mira okrećući naprijed dlan, bez oružja, i poče nešto cvrkutati nepoznatim narječjem plemena Su'u. Van Horn čekaše ne spuštajući puške. Gizdelin spusti svoju *sniderku*, te svi što sudjelovahu u tom prizoru opet odahnuše.

— Ja dobar momak, napol kao ptica, napol kao duh — propišta gizdelin.

— Bukvan si ti — oštrosće mu Van Horn spuštajući pušku na krmu čamca i dajući veslačima i kormilaru znak da okrenu čamac, dok je i dalje pušio svoju cigaru tako bezbrižno i nehajno kao da se časak prije nije radilo o životu i smrti.

— Ma čuješ li! — nastavi kapetan izvrsno pokazujući ljutitost. — Kako ti na um pada da na me pušku uperiš? Neću te ja kai-kai (pojesti). Da ja tebe kai-kai želudac bi mi se prevrnuo. Da ti mene kai-kai, drob bi te bolio. Zaciјelo ne želiš kai-kai svoje srođnike iz Su'u? Oni su ti što i braća. Prije mnogo vremena, prije tri monsuna, govorio sam ti istinu. Kazao sam da će se momci za tri monsuna vratiti. I eto, tri su monsuna prošla, a momci, koji su otišli sa mnom,

sad se vraćaju.

Za to se vrijeme čamac okrenuo, tako da je krma došla gdje bijaše pramac. I Van Horn se polako okretao kako se obrtao čamac, tako da je neprestano bio licem okrenut prema ljudozderskom gizdelinu što bijaše naoružan Sniderovom puškom. Na drugi kapetanov znak veslači zaveslaše krmom, tako da čamac krmom pristade uz čvrsto tlo one staze. Svaki je veslač, držeći veslo u pripravnosti za slučaj napadaja, kriomice pipao pod platnom, da se točno uvjeri gdje mu je skrivena Lee-Enfieldova puška.

— Mogu li se vaši iskrpati? — upita Van Horn gizdelina.

Divljak potvrdi znakom što je u običaju na Salamunskom otočju: napol zatvori oči i nekako čudno i oholo podiže glavu.

— Nećete kai-kai momke što se iskrcaju i među vas dođu?

— Ne bojte se — uzvratiti gizdelin. — Ako su naši, iz plemena Su'u, sve u redu. Nisu li naši, bit će svašta. Ishikola, crni gospodar ovoga kraja, kaže da pripaziš. Mnogo opakih momaka ima u šikari. Veli, neka veliki bijeli gospodar ne izlazi; neka veliki bijeli gospodar ostane na svome brodu.

Van Horn nehajno kimnu glavom, kao da obavijest za nj nije od važnosti, premda je znao da mu ovaj put pleme Su'u neće dati novih radnika. Poče jednoga po jednog puštati povratnike na krmu pa na obalu, dok su ostali morali biti na svome mjestu. To bješe taktika na Salamunskom otočju. Stiska je uvijek pogibeljna. Nikad ne smiješ pustiti da se crnci nagomilaju. I Van Horn, pušeći svoju cigaru dostojanstveno nebrižan, pričinjao se ravnodušan, ali je zapravo promatrao svakoga momka što se kretao prema krmu, sa svojim sandukom na ramenu, da izide na obalu. Jedan po jedan iščezavahu onom stazom, onim tunelom što vodi kroz gusto zelenilo. Kad se i posljednji iskrcao, kapetan naredi da čamac krene prema brodu.

— Ovaj put nam se izjalovio posao — kaza Borckmanu. — Ujutro ćemo dignuti sidro i krenuti.

U brzome se tropskom sutoru dan pretopi u noć. Na nebu zasjaše sve zvijezde. Ni najmanjeg daška vjetra ne bijaše nad vodom, sparina obojici ljudi tjerala krupne kapi znoja po licu i tijelu. Mlitavo povečeraše na palubi, neprestano rukom otirući znoj s očiju.

— Što li čovjeka tjera da dođe na Salamunsko otočje, u taj pakao! — tužio se kormilar.

— I da ostane — nadoveza kapetan.

— Groznica me i odveć rastočila — gundao kormilar; — umro bih da odem. Prije dvije godine, ako se sjećate, pokušao sam otići. Hladno vam vrijeme pogotovu izaziva groznicu. U Sydneyju padoh u postelju. Morali su me kolima prevesti u bolnicu. No bivalo sve gore i gore. Liječnici mi rekoše kako mi nije spasa ne vratim li se onamo gdje sam groznicu i dobio. Vratim li se, moći će dugo poživjeti; ostanem li u Sydneyju, brzo je sa mnom gotovo. Drugim me kolima odvezоše na brod. To je eto sve što za svog dopusta vidjeh od Australije. Nemam volje da ostanem na Salamunskom otočju. To je pravi pakao. Ali moram: ili ostati, ili crknuti.

I uzimajući onako od oka, umota dva grama kinina u cigaretni papir, načas kiselo pogleda u zavitak pa ga na dušak proguta. To podsjeti Van Horna, te i on posegnu za bočicom i uze podjednaku količinu.

— Neće biti zgoreg da stavimo platno kao zaklon — predloži kapetan.

Borckman naredi nekolicini momaka od posade da duž broda razapnu tanku okatranjenu jedretinu kao zavjesu prema obali. Bješe to mjera smotrenosti: da ne zaluta koje zrno iz šipražja, iz mangrova što bijahu na svega tridesetak metara od *Arangija*.

Van Horn posla Tambija pod palubu, po mali gramofon; poče okretati dvanaestak izgrebenih, krеštavih ploča što su već tisuću puta bile pod iglom. Uto mu na um pade djevojka, pa naredi da je izvedu iz tamne rupe u prostoru za teret, da čuje glazbu. Ona se odazvra drhteći od straha: bojala se jadnica, da joj je sada kučnula posljednja. Nijemo gledaše u velikoga bijelog gospodara očima razrogaćenim od straha; i pošto joj je kazao da sjedne, još dugo drhtaše cijelim tijelom. Gramofon nije za nju ništa značio. Ona je znala samo za strah — strah od toga strašnoga bijelog čovjeka štono, znala je to pouzdano, bješe određen da je pojede.

Jerry se za trenutak izvuče ispod kapetanove ruke koja ga milovaše, i priđe djevojci da je onjuši. Smatraše to svojom dužnošću. Valjalo mu da je još jednom razazna. Ma što se dogodilo, prošlo ne znam koliko mjeseci ili godina, on će je uvijek prepoznati. Zatim se vrati slobodnoj ruci kapetanovoj, koja ga nastavi da ga miluje, dok je druga držala cigaru što ju je kapetan pušio.

Omara gušila, bivala sve teža. Zrak bijaše nepodnošljiv zbog vlažna, gadna zadaha od para što se dizahu s močalina u guštiku mangrova. Krеštavi zvuci sjetiše Borckmana na luke i gradove

staroga svijeta; ležeći potrbuške na vrućim trenicama palube, udaraše takt golum nožnim prstima te duboko iz grla istiskivaše kletve mrmljajući ih u beskonačnom monologu. No Van Horn je, s Jerryjem, što mu dahtaše pod rukom, i dalje mirno i filozofski pušio paleći novu cigaru kad je prva dogorjela.

Kapetan se naglo prenu, kad prvi na brodu začu slabo zapljuškivanje vesala po vodi. Zapravo je Van Horn osluhnuo kad ga je upozorio Jerry, koji je, s nakostrijenom dlakom na šiji, potihno zarežao. Potegavši fišek dinamita iza pasa svoje pregače i pogledavši na cigaru, da se uvjeri gori li, Van Horn brzo i mirno ustade pa se isto tako brzo i mirno prikuči ogradi.

— Tko to ide? — zazva u mrak.

— Ja sam, Ishikola — dođe odgovor u drhtavu i pištavu staračkom glasu.

Prije negoli je opet što kazao, Van Horn otkopča svoj automatski revolver i napol ga izvuče iz kožnog toka te ga zajedno s ovim povuče s boka naprijed, na slabinu, da mu bolje bude pri ruci.

— Koliko momaka imaš uza se! — upitat će ga kapetan.

— Jednog momka i deset dječaka u svemu — ču se starački glas.

— Onda pridi! — doviknu kapetan.

Ne okrećući glave, a i nesvjesno se desnicom mašiv za kundak samokresa, Van Horn zapovjedi:

— Tambi, svjetiljku, ne ovamo, nego prema krmi, i oštro gledaj svojim očima.

Tambi posluša, postavi svjetiljku dvadesetak koraka dalje od kapetana. Tako Van Horn bijaše u prednosti pred ljudima što se u čamcu približavahu, jer će svjetiljka, obješena kroz bodljikavu žicu dobrano nisko preko ograde, osvjetljivati one u čamcu, dok će kapetan ostati u polutami sjene.

— Washee-washee! — odlučno ih potaknu Van Horn, dok se došljaci u nevidljivu čamcu sveudilj skanjivahu.

Opet se začu udaranje vesala, a onda se u osvijetljenom krugu pojavi visoki, crni pramac ratnog čamca, savijen poput gondole, a ukrašen umetnutim sedefom što se svjetlucao kao srebro; zatim se pojavi dugi, uski trup čamca, koji ne imaše rašalja za vesla; potom sjajne oči i sjajna crna tijela sasvim golih crnaca što klečahu na dnu čamca i veslahu; za njima Ishikola, stari poglavica, koji nije veslao, nego je čučao u sredini čamca i u krežubim ustima držao

neupaljenu, praznu glinenu lulu što mu je visjela na kratku kamišu; Najposlije se, na krmi, kao kormilar, mogao vidjeti onaj gizdelin u svoj crnoći svoje golotinje i bjelini svoga nakita, izuzevši svinjski rep, u jednome, i žarkocrveni sljezov cvijet što mu je još plamatio za drugim uhom.

Bijaše slučajeva gdje je i manje od deset crnaca znalo izvršiti prepad na brod što bi novačio radnu snagu, a imao svega dvojicu bijelih časnika; zato Van Horn desnom stegnu držak samokresa, premda ga nije izvukao iz toka, a lijevom podiže cigaru na usta te je poče živo povlačiti da se razgori.

— Hej, Ishikola, stari vraže! — pozdravi Van Horn staroga poglavicu, kad je gizdelin veslom za kormilarenje zamahnuo čamcu sa strane i nešto ispod njega te ga pritjerao uz Arangi, tako da im se bokovi dodirnuše.

Ishikola se smiješio gledajući gore prema svjetlu. Smiješio se svojim desnim okom, jedinim što ga imaše; lijevo mu je još u mladosti iskopala strelica za nekog okršaja u ševarju.

— Svega mi — odzdravi došljak — mnogo je vremena proteklo što te moje oko nije vidjelo.

Van Horn se u razumljivim izrazima našali s njime nišaneći na najnovije žene kojima je poglavica uvećao svoj harem; upita ga koliko je u svinjama za njih platio.

— Svega mi — priklopi kapetan — bogat si čovjek, veoma bogat.

— Rado bih k tebi na palubu — skromno će Ishikola.

— Ne možeš noću — usprotivi se kapetan, a onda nadoveza, kao da odustaje od opće poznatog pravila da se ne primaju posjeti na brodu pošto se zanoća:

— Možeš na brod, ali neka tvoji momci ostanu u čamcu.

I Van Horn uslužno pomože starcu da se uspne do ograde, da prijeđe preko bodljikave žice i dođe na palubu.

Ishikola bješe zamazan star divljak. Jedan njegov *tambu* (a to na jeziku *bêche-de-mer* i na maleneziskom znači *tabu*) bijaše da mu se voda nikad i nipošto ne smije dotaknuti kože. On, koji življaše pokraj samog mora, u zemlji tropskih pljuskova, pobožno se čuvao svakog dodira s vodom. Nikada nije zaplivao, nikad u vodu zagazio, a pred kišom se uvijek sklanjao pod krov. No to što je on činio, ne znači da su činili i svi pripadnici njegova plemena: bješe to *tambu* koji je samo za nj vrijedio; takva mu ga nametnuli врачи i čarobnjaci.

Drugim pripadnicima onog plemena bijahu zabranili da jedu meso morskog psa, da dodiruju kornjaču, da se dotiču krokodila ili njegovih okamina, ili pak da se ikad okaljaju nedostojnim dodirom s kakvom ženom ili njezinom sjenom što je pala na put.

I tako Ishikola, kome tabu bješe voda, bijaše sav prekriven korom nečistoće što se tolike godine na njemu skupljala. Prekrivale ga ljske kao gubavca, imao je smežuranu kožu na licu, bio zgrčen od starosti, a uz to je i strahovito hramao od neke stare ozljede kojom ga je kopljje osakatilo u kuku, tako da se sav naherio na jednu stranu. Ono mu se jedino oko živo i pakosno iskrilo, a Van Horn je znao da ono jedno vidi koliko i njegova oba oka.

Van Horn se rukova s njime — tu čast iskazivaše jedino poglavicama — i pokaza mu da sjedne na palubu, to jest da čučne, tik do preplašene djevojke, koja opet zadrhta, jer se prisjetila kako je već jednom čula Ishikolu gdje nudi pet puta po dvadeset mlječnih kokosovih oraha da mu je daju za ručak.

Jerry je, radi prepoznavanja u budućnosti, morao onjušiti toga odvratnoga, šepavoga, gologa i jednookog starca. A kad ga je onjušio i zapamlio osobiti vonj, Jerry je morao zarežati, da zaplaši došljaka i da od gospodara dobije letimičan pogled, pun odobravanja.

— Svega mi, dobar zalogaj taj pas, valjalo bi ga kai-kai — prozbori Ishikola. — Platit će ti za nj lakat školjaka.

Bješe to dobra ponuda za obično štene, jer je lakat školjkastog novca, to jest školjaka nanizanih na konac od kokosovih vlakanaca, vrijedio koliko i pol funte u engleskom novcu, dva i pol dolara u američkom, ili, u plaćanju živim svinjama, koliko polovina velike, ugojene svinje.

— Dva lakta školjaka vrijedi ovaj pas — uzvrati Van Horn, dok je u sebi mislio kako ne bi Jerryja dao nikojem crncu ni za stotinu lakata, ni za kakav novac; a to je neznatno povišenje povrh ponude spomenuo samo zato da crncima ne pokaže koliko zapravo cijeni zlatnorideg sina Biddy i Terrencea.

U daljem razgovoru Ishikola napomenu kako je djevojka mnogo mršavija negoli prije; sada, kao čovjek, koji zna što je meso, ne bi za nju dao više od tri puta po dvadeset kokosovih oraha.

Poslije tih ljubaznih riječi bijeli gospodar i crni poglavica svrnuše razgovor na drugo i počeše raspredati o mnogo čemu — jedan razmećući se nadmoćnošću uma i znanja u bijelca, a drugi

osjećajući i nagadajući kao primitivni državnik, kakav bješe, hoteći da ustanovi kakav je položaj ljudskih i političkih snaga što imaju utjecaja na njegovu zemlju, na Su'u, područje od deset četvornih milja, opkoljeno morem i ograničeno kopnenim crtama, duž kojih plemena među sobom ratuju još od vremena što su starija i od najstarijega mita u plemenu Su'u. Vječno su jedni drugima skidali glave, jelo se ljudsko meso sad na jednoj, sad na drugoj strani, već prema tome koje pleme bijaše časoviti pobjednik. A granice ostajale iste. Ishikola, služeći se lošim *bêche-de-merom*, nastojaše doznati kakav je opći položaj na Salamunskom otočju, bi li štogod od toga moglo imati kakvih posljedica za Su'u, a Van Horn se ne skanjivaše, nego se upuštaše u nečasnu diplomatsku igru kakvu igraju diplomatski predstavnici svih svjetskih sila.

— Na moju riječ — završavaše Van Horn svoje izlaganje — vi ste ovdje suviše zli; previše vi glava skidate, odveć mnogo dugih *svinja* kai-kai. (*Duga svinja* znači: ljudsko meso pečeno na ražnju.)

— Pa oduvijek se u nas skidaju glave i duge svinje kai-kao — dočeka Ishikola.

— Tako mi svega — opet će Van Horn — previše je toga u vas. Brzo će veliki ratni brod u Su'u, pa će vam pokazati što vas ide.

— A kako se zove taj veliki brod što će doći na otoke? — priupita Ishikola.

— Ime mu je *Cambrian*, a velik je to brod — lagao je Van Horn, dobro znajući da već dvije godine nijedan britanski krstaš nije bio na Salamunskom otočju.

Razgovor se pretvorio u smiješnu raspravu o odnosima što bi trebalo da vladaju među državama, ne gledajući na njihovu veličinu, ali se prekinu kad se pojavi Tambi, koji je, držeći u ruci i drugu svjetiljku preko ograde, nešto otkrio.

— Kapetane, puška mu je u čamcu! — povika Tambi.

U jednom se skoku Van Horn nađe uz ogradu i pogleda dolje preko bodljivave žice. Ishikola stiže za njim tek koju sekundu, unatoč sakatosti svoga tijela.

— Odakle tome momku puška na dnu čamca? — rasrdi se Van Horn.

Gizdelin na krmi bezbrižno pogleda uvis, dok je nastojao da nogom nagrne lišće i da tako prekrije nekoliko kundaka što su izvirili; no ne pogodi nagrnuti lišća, već ga još više razgrnu i još bolje otkri kundake. Sagnu se da rukom nameće lišća, ali se naglo

uspravi kad Van Horn na nj zagrmje:

— Stoj! Dobro odmakni ruke!

Van Horn se okrenu Ishikoli hineći ljutitost, koje nije osjećao, jer posrijedi bješe stara podvala što se uvijek ponavljala.

— Kako se usuđuješ da uz brod pristaneš, a puške ti u čamcu?
— pitao ga Van Horn.

Stari poglavica divljaka s obale zakoluta onim jedinim okom i poče žmirkati praveći se nevještim i nedužnim.

— Da znaš, žestoko se na te ljutim — proslijedi Van Horn. — Do zla si boga zao, Ishikola. Dobijesa, kupi mi se s broda!

Stari lupež odšepesa preko palube, te onda, spretnije negoli kad se uspinjao, bez ičije pomoći prijeđe preko bodljikave žice, pa se isto tako bez ičije pomoći spusti u čamac i spretno dočeka na zdravu nogu. Pogleda žmirkajući prema palubi, kao da moli za oproštenje i kao da kazuje kako je nevin. Van Horn okrenu glavu da sakrije smiješak, ali ipak prasnu u smijeh kad je stari lupež, pokazujući praznu lulu, ulizujući se protisnuo:

— Ne bi li mi ipak dao pet svitaka duhana? Dok je Borckman silazio po duhan, Van Horn je Ishikoli držao slovo o svetosti i nepovredljivosti istine i obećanja. A onda se naže preko bodljikave žice pa mu dade pet svitaka duhana.

— Svega mi, Ishikola — prijetio mu kapetan — jednom ču s tobom zauvijek prekinuti. Ti nisi dobar prijatelj da budeš na moru. Ti si bukvan, i treba da ostaneš u šikari.

Kad je Ishikola pokušao da prosvyeduje, kapetan ga prekide riječima:

— Odveć si se raspričao.

Oni se u čamcu još skanjivahu. Gizdelinov nožni prst prikriveno pipaše pod lišćem, da nađe kundake Sniderovih pušaka, a ni Ishikola ne bijaše za odlazak.

— Washee-washee! — povika Van Horn iznenada i zapovjednički.

A veslači, ne čekajući zapovijed od poglavice ili od gizdelina, nehotice poslušaše, pa dubokim i dugim zaveslajima otisnuše čamac i nestadoše u tami što se slegla naokolo. I Van Horn isto tako brzo promijeni svoj položaj na palubi; odmaknu se za desetak metara da ga ne pogodi zrno bude li slučajno ispaljen koji metak, i čučnu da osluškuje zapljuskivanje vesala što se polako gubilo u daljinu.

— Dobro je, Tambi — mirno će kapetan; — daj im malo

glazbe da ih ispratiš.

I dok je *Drozdova pjesma* škripala na ploči u svome otrcanom ali ugodnom napjevu, kapetan se nalaktio na palubi, zapušio cigaru te uza se privlačio Jerryja i milovao ga.

Dok je pušio, promatrao je zvijezde, gledao kako ih naglo zastire kišni oblak što plovi iz privjetrine ili odakle bi, neodređeno zaključujući, mogao zapuhati. Čekajući čas da se ploča odvije i da onda Tambija s gramofonom i pločama pošalje pod palubu, svrnu pogled na crnu djevojku i opazi kako ga ona gleda u nijemom strahu. Dade joj znak pristanka polusklopjenim očima i dizanjem glave popraćujući ga pokretom ruke prema stepenicama što vode pod palubu. Ona ga posluša, kao što bi poslušao izbijen pas, sva skrhana, slomljena, odvuce se drhteći ponovno i okrećući se u vječitu strahu pred velikim bijelim gospodarom, za kojega bijaše uvjerenja da će je jednog dana pojesti. Pogodi tako Van Horna u samo srce — jer kapetan preko ponora vjekova što je zjapio među njima nije mogao da je uvjeri u svoju sklonost; ubodavši ga u srce, odšunja se prema stepenicama i puznu niz njih, s nogama naprijed, poput kakva velika i glavata crva.

Pošto je za njom poslao Tambiju s dragocjenim gramofonom, Van Horn nastavi da puši, dok su mu oštре, igličaste kapi kiše blažile zagrijano tijelo.

Svega pet minuta potraja kiša, a onda, čim se zvijezde ponovno ukazaše na nebu, kao da još jače zapahnu vonj od isparavanja s palube i s močvara među mangrovima, te sve naokolo pritisnu zagušljiva vrućina. Van Horn je dobro znao što to znači, ali on, izuzevši groznicu, nije nikad poboljeval; stoga i nije mario da ide po gunj.

— Vaša je prva straža — kaza Borckmanu; — otplovit ću s brodom ujutro, prije nego što vas probudim.

I nasloni glavu na desnu mišicu, odmaknu lijevu da može Jerryja privinuti na grudi, pa zadrijema i zaspia.

I eto tako, noseći glavu u torbi, življahu bijelci i crni urođenici iz dana u dan na Salamunskom otočju, u kavgi i u trgovini — bijelci nastojeći da sačuvaju glavu na ramenu, a crnci nastojeći, isto tako naravno, da im je skinu a da istodobno sačuvaju svoju kožu.

A Jerry, koji je poznavao samo svijet s lagune Meringe, videći da su ti novi svjetovi — brod *Arangi* i otok Malaita — zapravo ono isto, promatraše tu vječitu igru između bijelih i crnih na svoj način,

gledaše je kao s nekom vrstom razumijevanja.

DESETO POGLAVLJE

Kad je zora zabijeljela, *Arangi* je već plovio; jedra mu mlijatavo visjela u bezvjetrini, dok se momčad upinjala veslajući na čamcu, tegleći brod, da bi ga izvukla kroz uski prolaz. Kad brod u jednom času zanese iznenadna struja pa ga pritjera kraju, tako te valovi umalo njime ne udariše o obalu, crnci se na palubi zbiše u strahu jedan do drugoga, poput ovaca u toru kad začuju kako vani zavija divlji šumski pljačkar — vuk. Nije ni trebalo da Van Horn onima u čamcu vikne: »Washee-washee! prokleti gadovi!« Momci u čamcu redom poustajali sa sjedala koliko se upinjahu veslajući i svom težinom navaljivahu na vesla pri svakom zamahu. Znali su kakva bi ih strašna sudbina zadesila da *Arangi* kobilicom naleti na koraljni greben pod vodom. Prožimao ih isti strah koji i onu od straha izbezumljenu djevojku dolje u prostoru za teret. Mnogi je već i mnogi momak iz Langa-Langa i Soma otišao za gozbu onima u Su'u, kao što su i ovi ovda-onda uveličavali gozbovanje u Langa-Langi i u Somu.

— Svega mi — govoraše Tambi stoeći za kolom kormila i obraćajući se Van Hornu kad je napetost minula i *Arangi* sretno prošao. — Moj je stric prije mnogo vremena došao ovamo s brodskom posadom. Velika bješe škuna kojom je ovamo doplovio. Svi su zaglavili tu u Su'u. To je pleme kai-kai i moga strica i sve ostale.

Van Horn se prisjeti broda *Fair Hathaway* i njegove sudbine prije petnaest godina, kad su ga ti isti divljaci opljačkali i zapalili, pošto su pobili sve na brodu. Salamunsko otoče na početku dvadesetog stoljeća bijaše doista divlje, a nema sumnje da je veliki otok Malaita prednjačio u divljaštvu.

Kapetan zamišljeno pogleda uz padine na otoku sve do gore Kolorata, toga brodarskog znamena, obrasla zelenilom sve do vrhunca što se uzdiže četiri tisuće stopa u oblake. I dok tako gledaše, vidje kako se duž obronaka i manjih visova uzdižu stupovi dima, a za njima se novi neprestano javljaju.

— Na moju riječ — smiješeći se kaza Tambi — mnogo ih je u šikari što vas drže na oku.

Van Horn se nasmiješi povlađujući. Znao je da to dojavljivanje

dimom prenosi vijest od sela do sela i od plemena do plemena da se na zavjetarnoj obali pojавио брод што snubi ljudi za rad.

Cijelo je jutro *Arangi* plovio sa snažnim bočnim vjetrom što se digao o sunčevu izlasku; plovio je put sjevera, a kurs su mu označavali stupovi dima što postajahu sve češći i što govorahu svojim jezikom duž zelenih vrhunaca. U samo podne, dok je Van Horn s Jerryjem stajao na pramcu i zapovijedao kormilaru, *Arangi* je zaplovio uz vjetar, da prođe kroz prolaz između dvaju otoka što bijahu palmama obrasli. Trebalo je tu dobro kormilariti, jer se koraljni grebeni dizahu odasvud iz tirkiznih dubina, nizahu se u svim preljevima zelenila, od najtamnjeg nefrita do najbjedeg turmalina; more se preko njih valjalo pa im mijenjalo boju i sjenu, srebrnom ih pjenom krunilo i po njima prskalo u bijelim vodoskocima što se na suncu prelijevahu.

Stupovi dima što se uzvijahu po visovima, postajahu sve rječitiji; mnogo prije nego što je брод preprevio tjesnac, sva je već zavjetarna obala, od najbližih obalnih naselja do najudaljenijih zaselaka u šikari, znala da брод što snubi radnike plovi put Langa-Lange. Kad se pokazala laguna, opkoljena nizom koraljnih otočića pred obalom, Jerry poče njušiti sela na obalnom grebenu. Po glatkoj površini lagune plovili čamci, mnogi čamci, pokretani veslima ili gonjeni snagom jugoistočnog pasata što je svjež puhao kroz razgranate krošnje kokosovih palma. Jerry je bijesno lajao na one što bi se ponajviše približili; kostriješila mu se dlaka na vratu, pravio se ljut i valjan zaštitnik bijelog boga što kraj njega stoji. I poslije svake takve opomene hladnom bi i vlažnom njuškom blago dodirnuo osmaglu kožu kapetanove noge.

Ušavši u lagunu, *Arangi* kliznu dalje, s jedrima što ih je napeo bočni vjetar. Pošto je brzo prešao neko pol milje, брод se okrenu spretno zategavši prednja jedra, dok veliko jedro i krmeno jedro lepetahu, te obori sidro u dubinu od kojih petnaest metara u vodu što bijaše tako bistra da se na koraljnome dnu vidjela svaka krupno izbrzdana školjka. Nije trebalo da se brodskim čamcem iskrčavaju momci iz Langa-Lange. Na stotine urođeničkih čunova natiskalo se u dvadeset redova *Arangiju* s оба boka, a svakog bi povratnika, kako bi snio svoj sanduk sa zvoncem, bučno dočekalo mnoštvo rođaka i prijatelja.

U tim časovima općeg uzbudjenja Van Horn nije nikome dopuštao da se popne na брод. Urođenici s Melanezijskih otoka, za

razliku od stoke, uvijek su spremni da jurnu u divlji napadaj, baš kao što znaju nagnuti u divlji bijeg. Dva momka od posade bijahu postavljena uz Lee-Enfieldove puške kraj vidnika. Borckaman je s polovinom momčadi svršavao brodske poslove. Van Horn je, s Jerryjem za petama, nadzirao iskrcavanje momaka što se vraćaju u Langa-Langu, i budno pazio na drugu polovinu brodske posade što čuvaše ogradu od bodljikave žice; Jerry mu je za petama pažljivo motrio da mu nitko ne zađe s leđa. Svaki je momak iz Soma sjedio na svom sanduku i pazio da mu ga koji momak iz Langa-Lange ne baci u koji od čunova što čekahu uz bok broda.

Poslije pol sata sva buka bijaše prešla na obalu. Samo je nekoliko čunova još ostalo, i prema jednome od njih mahnu Van Horn dajući znak Nau-Hau, najvećem poglavici utvrde Langa-Langa, da se popne na brod. Od većine se velikih poglavica Nau-Hau razlikovao time što bijaše mlad; za razliku od većine Melanežana, bijaše pristao momak, čak lijep.

— Zdravo, kralju babilonski — pozdravi ga Van Horn nazivajući ga tako stoga što je u njem vidio nešto semitsko, pomiješano sa surovom snagom što mu se octavala kako na licu, tako i u čitavu držanju.

Gol rođen i u golotinji odrastao, Nau-Hau stupaše palubom smiono i bez stida. Jedini mu dio odjeće bješe remen s putnog kovčega; opasao remen oko pasa, a za nj uz golu svoju kožu zadio gol nož, dug dvadeset i pet centimetara. Jedini mu nakit bijaše tanjur od bijelog kineskog porculana, probušen i o vrat obješen na predi od kokosovih vlakanaca, tako da mu ploštimice ležaše na grudima i napol mu pokrivaše snažne mišiće. Bješe to neprocjenjivo blago — ta još se nije čulo da je koji čovjek na Malaiti ikad imao neokrnjen tanjur od porculana.

I ne bijaše zbog toga tanjura ništa smješniji negoli zbog svoje golotinje. Bješe on kraljevska pojava. Otac mu je bio kralj prije njega, a on se pokazao većim od svog oca. U svojim je rukama i u glavi nosio moć nad životom i nad smrću oko sebe, a često ju je i pokazivao cvrkući svojim podanicima u govoru Langa-Lange: »Ubij ovog«, »Ubij onog«, »Tebi smrt«, »Tebi život«. Kako se otac, koji se prije godinu dana odrekao vladavine, nerazborito pokušao miješati u sinovu upravu, sin je pozvao dva momka i zapovjedio im da mu ocu na vrat namaknu omču od kokosovih vlakanaca i da je stegnu, tako te ovaj poslije toga nikad više nije dahnuo. Kad mu se

žena miljenica, mati najstarijeg mu sina, usudila u ludosti svoje ljubavi da povrijedi jedan od njegovih kraljevskih tabua, on je zapovjedio da je ubiju, a sam je sebično i pobožno pojeo i posljednji njezin dio, sve do srži razbijenih joj kostiju, ne dopustivši ni najboljim priateljima da uzmu koji zalogaj.

Sav kraljevski bješe on, po prirodi, po odgoju, po djelima. Kraljevski je samosvjesno vladao, kraljevski izgledao — kao što već sjajan pastuh, kao što na slikama lav u žutosmeđoj pustinji može kraljevski izgledati. Bješe divna životinja — obris sjajnih osvajača i vladara, na višem stupnju razvoja, što su se javljali u drugom vremenu i prostoru. Njegovo držanje, grudi, ramena, glava — sve bješe kraljevsko. Kraljevski bješe i pogled njegovih očiju, samosvjestan i nemaran, pod kapcima što se jedva podizahu.

Kraljevski bijaše u svojoj smionosti, sada, dok stupaše palubom *Arangija*, premda je znao da gazi po dinamitu. Davno je stekao gorko iskustvo da je svaki bijelac od dinamita kao i smrtonosno, tajanstveno zrno kojim se kadikad služi. Dok bijaše još dječakom, bio je u posadi na čunu što je išao u napadaj na kuter od sandalova drveta, još manji od *Arangija*. Ona će mu zagonetka uvijek ostati u sjećanju. Vidio je kako su od trojice bijelaca dvojica poginula, i kako su im na palubi odsijekli glavu. Treći, koji se još borio, samo je časak prije odjurio pod palubu. A onda je kuter, sa svim onim blagom u željeznim obručima, duhanu, noževima i platnu, odletio u zrak i pao u more razmrskan, uništen. Bješe to dinamit — *tajna*. A on, Nau-Hau, koji je nekim čudom nepovrijeđen odletio u zrak, odonda sluti da su sami bijelci od dinamita, da su od iste tajanstvene tvari kojom ubijaju strelovita jata ribe, ili kojom, samo li ustreba, raznose na komadiće i sebe i svoje brodove na kojima plove tolikim morem dolazeći iz dalekih krajeva. I premda je znao da je i Van Horn sastavljen od iste tvari, nepostojane i smrtonosne, ipak je čvrsto stupao, odlučna koraka, spremam da joj se, ma prijetilo i rasprsnuće, suprotstavi u svome prkosu.

— Deder mi kaži — poče on — zašto moje ljudi predugo zadržavaš kod sebe?

Bijaše mu prigovor na mjestu, jer su momci što ih je Van Horn upravo iskrcao, izbivali tri i pol umjesto tri godine.

— Ako ćeš tako, rasrdit ću se — ljutito odvrnu Van Horn, pa onda segnu rukom u otvoren sanduk, izvuče punu šaku duhana u svitku i ponudi ga crncu. — Bit će bolje da zapušiš i da zboriš kako

valja — nadoveza diplomatski.

No Nau-Hau dostojanstveno odmahnu i odbi dar za kojim je čeznuo.

— Imam mnogo duhana — slaga on. — A kako to da se jedan od mojih ljudi nije uopće vratio? — upitat će poslije toga.

Van Horn izvuče dugu, tanku bilježnicu iz zavojka na svojoj pregači i poče po njoj listati, a to se veoma dojmi Nau-Haua, koji mišljaše o dinamitu i o višoj moći bijelog čovjeka — da crpe točno sjećanje iz šara u bilježnici umjesto iz glave.

— Momak po imenu Sati — čitaše Van Horn i prstom označavaše mjesto, dok mu pogled neprestano prelažeše s bilješke na crnoga poglavicu, koji stajaše pred njim i koji razmišljaše o putu i načinu da bijelcu skokne iza leđa i da mu jednim jedinim udarcem noža, kojemu bijaše vješt, presiječe hrpteničnu sponu pri dnu šije.

— Sati, kad je posljednji monsun počeo, u ovo doba, Satija trbuh mnogo bolio, Sati slabio, umro — prevede Van Horn na *bêche-de-mer* zabilješku što je kazivala: *Umro od srdobolje 4. srpnja 1901.*

— Sati radio mnogo, dugo — uporno će Nau-Hau prelazeći na glavno. — Što je s novcem koji mu pripada?

Van Horn je u glavi sračunavao.

— U svemu šest puta po dvadeset funti u zlatu i još dvije povrhu — bijaše prijevod za zaradu od šezdeset i dvije funte. — Njegovu sam ocu unaprijed isplatio jedanput po deset funti i još pet funti, ostaje četiri puta po deset funti i sedam funti.

— Gdje je četiri puta po deset funti i sedam funti? — pitao je Nau-Hau ponavljajući svotu jezikom, dok joj zamašitosti nije mozgom pojmao.

Van Horn podiže ruku.

— Čekaj malo, Nau-Hau, kud si požurio. Sati je na plantaži kupio sanduk za dvaput po deset funti i jednu funtu. Satiju u svemu pripada dvaput po deset funti i još šest funti.

— Gdje je dvaput po deset funti i još šest funti? — zaintačio Nau-Hau.

— U mene su — odsiječe kapetan.

— Daj mi dvaput po deset funti i još šest funti.

— Vraga ču ti dati — odvrnu Van Horn, a u modrilu njegovih očiju crni poglavica osjeti dinamit, za koji mu se činilo da su od njega svi bijelci; svijest mu pred oči iznese sliku onoga krvavog

dana kad je prvi put doživio eksploziju dinamita i kad je odletio u zrak.

— Zašto onaj starac čeka u čunu? — upita Van Horn pokazujući na nekoga starca u čunu uz bok broda. — Je li to Satijev otac?

— To je Satijev otac — potvrđi Nau-Hau.

Van Horn mahnu starcu da dođe na brod, a Borckmanu dade mig da pripazi na palubu i na poglavicu, pa siđe u kabinu da uzme novac iz blagajne. Kad se vrati, obrati se starcu, ne osvrćući se na poglavicu:

— Kako se zoveš?

— Nino — odgovori starac drhtavim glasom. — Sati je moj sin.

Van Horn upitno pogleda u Nau-Haua, a ovaj mu potvrđi podizanjem glave, kako je već u običaju na Salamunskom otočju. Van Horn tada na ruku Satijeva oca izbroja dvadeset i šest zlatnih funti.

Odmah nato Nau-Hau ispruži ruku i starcu uze onaj novac; dvadeset zlatnika zadrža za sebe, a starcu vrati preostalih šest. Van Horna se to nije ticalo: on je izvršio svoju dužnost i valjano isplatio; nije bilo njegovo da se miješa u tiraniju poglavice nad podanikom.

Oba gospodara, bijeli i crni, bijahu zadovoljni sobom: Van Horn je isplatio novac onome kome ga je valjalo isplatiti, a Nau-Hau je, na temelju svoje kraljevske vlasti, opljačkao Satijeva oca prisvojivši sinovu mu zaradu pred Van Hornovim očima. No Nau-Hau nije mogao a da se ne razmeće. Otklonio je na dar mu ponuđeni duhan, a sad je od Van Horna za pet funti kupio cio sanduk duhana u svitku i zatražio da mu sanduk prepile i otvore kako bi mogao napuniti svoju lulu.

— Ima li mnogo valjanih momaka na Langa-Langi? — pitaše mirno i uljudno Van Horn, da bi zapodio razgovor i pokazao svoju nehajnost.

Babilonski se kralj osmijehnu, ali se ne udostojda da odgovori.

— Možda bih mogao na obalu, da malo prošetam? — izazovno upita Van Horn.

— Možda bi imao previše neprilika — dočeka prkosno Nau-Hau. — Mnogo je zlih momaka, mogli bi te kai-kai.

U tom izazivanju Van Horn i nesvesno osjeti kako mu se kosa ježi, imaše osjećaj koji i Jerry kad bi mu se dlaka nakostriješila na

leđima.

— Hej, Borckmane! — povika kapetan. — Posadu za čamac!

Kad je čamac za lov na kitove pristao uz bok broda, Van Horn prvi siđe u nj, kao viši, te pozva Nau-Haua da ga prati.

— Znaj, kralju babilonski — promrmlja poglavici na uho kad se posada prihvatala vesala — ako ijedan od tvojih štogod zapodjene, najprije ču tebe ustrijeliti, a onda ču sav Langa-Langa poslati u pakao. Ići ćeš sa mnom čitavo vrijeme. Nećeš li, odmah je s tobom svršeno.

I tako je bijelac izišao na obalu, sam, s mladim irskim terierom, kojega srce kucaše ljubavlju, a pratio ga crni kralj što je kiptio bijesom, ali bio pun pažnje, jer se bojao bijelčeva dinamita. Van Horn je koračao kao kakav nebojša, onako bosonog, kroz utvrđeno naselje od tri tisuće duša, dok je njegov bijeli kormilar, odan piću, zapovijedao na palubi malog jedrenjaka, usidrenog kraj obale, a crnci u čamcu, s veslima u rukama, okrenuvši krmu čamcu uz obalu, čekali čas da uskoči onaj kome su služili, ali ga nisu voljeli, i kome bi svakog trenutka spremno skinuli glavu samo da ga se nisu bojali.

Van Horn nije kanio da izide na obalu, ali je ovaj njegov odgovor na izazov crnog poglavice bio potreban iz poslovnih razloga. Čitav je sat naokolo obilazio; desnu ruku nije odmicao od drška na samokresu koji mu je visio na slabini, a očiju nije skidao od Nau-Haua, koji je preko volje koračao kraj njega. Poglavičina mrka, vulkanska jarost bijaše gotova da izbjije na najmanji povod. Van Hornu se tako nadala zgoda da vidi što je malo bijelih ljudi vidjelo, jer Langa-Langa i okolni otočići bijahu divna zrna bisera, nanizana duž zavjetarne obale Malaite, bijahu lijepa koliko i neistražena.

Nekoć ti otočići bjehu samo pješčani prudovi ili koraljni grebeni u visini morske razine ili pak morem plitko prekriveni. Samo progonjeni, očajni stvor, uz nevjerljatne napore, moguće tu jadno životariti. No takvih je jadnih, progonjenih stvorova bilo, i oni su tu došli i preživjeli; bijahu ti nevoljnici preživjeli ostaci u pokoljima čitavih sela, ili su pak pobjegli pred bijesom poglavica, umakli sudbini »dugih svinja«, to jest pobjegli ispred ražnja ili kazana što ih čekaše. I ti ljudi koji su poznivali samo guštaru priučiše se na more i stvorise rod, moru vičan. Upoznaše način života riba i školjkaša, izmisliše udice i povraze, mreže i vrše i sva ona različita domišljata sredstva kojima se čudljivomu i

nepostojanome moru može otimati hrana što u njem pliva.

Ti su bjegunci otimali žene s velikog otoka, pa se množili i napredovali. Uz nadčovječne su napore, pod suncem koje ih je žeglo, svladavali more. Ozidali su među svojih koraljnih grebena i pješčanih nasipa koraljnim stijenama što su ih za mrklih noći krali s velikog otoka. Stvorili su divno zidarsko djelo, bez žbuke i bez dlijeta, da odole mlatanju oceana. I kao što miši kradu u ljudskim nastambama kad ljudi spavaju, tako su i oni krali i dovozili pune čunove zemlje, milijune čunova masne, plodne zemlje s velikog otoka.

Minula pokoljenja i stoljeća, a na mjestu gdje je more nekoć napol preplavljalio gole prudove, dižu se sad utvrde, opasane zidinama s ispustima za velike čunove, a zaštićene od velikog otoka lagunama što bijahu njihova uska mora. Kokosova palma, banana i visoki hljebovac davahu im hranu i pružahu zaštitu od sunca.

Njihovi su vrtovi evali i napredovali, a njihovi uski ratni čamci pustošili obalama: osvećivahu svoje pretke nad potomcima onih koji su ih progonili i htjeli pojesti.

Poput bjegunaca i odmetnika što su se sklonili u slanim močvarama Jadrana i podigli palače moénih Mletaka na duboko ukopanim stupovima, tako su i ti bijedni progonjeni crnci podizali svoju moć dok nisu zagospodarili i samim velikim otokom i uzeli u svoje ruke promet i trgovačke putove, prisilivši stanovnike iz guštare da zauvijek ostanu u guštari i da se nikad ne usude na more.

I tu, sred uspjeha i sile tih primoraca, Van Horn se kočio i šetao kušajući sreću i ne pomišljajući da može začas zaglaviti, uvjeren da stvara mogućnosti za buduće poslove u pogledu snubljenja crnih radnika za plantaže na udaljenim otocima, za plantaže drugih bijelih pustolova koji bijahu nešto manje smioni od njega.

I kad je Van Horn, poslije jednog sata, stavio Jerryja na zadnji kraj čamca pa i sam ušao, ostavio je na obali zapanjena i zbumnjena kraljevskog crnca, koji je, više negoli ikad prije, bio pun strahopštovanja prema bijelim ljudima što su sazdani od dinamita, a donose mu duhan u svitku, tkanine, noževe i sjekirice, i neumoljivo iz te trgovine izvlače dobitak.

JEDANAESTO POGLAVLJE

Kad se vratio na brod, Van Horn odmah pripremi konope, diže jedra, izvuče sidro te se otisnu na deset milja dugi put uz lagunu prema vjetru, da dojedri u Somo. Usput pristade u Binu, da pozdravi poglavicu Johnnyja i da iskrca nekoliko ondašnjih povratnika. Zatim opet zaplovi put Soma, gdje bijaše zauvijek kraj plovidbi *Arangija* i kraj mnogima što tim brodom putovahu.

U Somu Van Hornu prirediše sasvim drugi doček negoli u Langa-Langi. Kad su se iskrcali svi povratnici, a to se bijaše završilo već u tri i trideset poslije podne, kapetan pozva poglavicu Bashtija da dođe na brod. Pojavio se poglavica Bashti, koji bijaše hitar i okretan unatoč svojoj dubokoj starosti, a veoma dobroćudan — toliko dobroćudan da je svakako sa sobom htio na brod dovesti tri između svojih vremešnijih žena. Takvo se što još nije čulo ni dogodilo. Nikad nije ni jednoj svojoj ženi dopustio da se pojavi pred kojim bijelim čovjekom, pa se Van Horn osjetio toliko počašćenim te je svakoj od njih dao na dar išaranu glinenu lulu i dvanaest svitaka duhana.

Premda je bilo kasno poslijepodne, živo se trgovalo, te je Bashti, koji je za sebe zadržao lavovski dio zarade, isplaćene očevima dvojice momaka što su umrli, obilno kupovao iz zaliha na *Arangiju*. Kad je Bashti obećao mnogo novih radnika, Van Horn je — znajući koliko je promjenljivo mišljenje u divljaka — htio da ih odmah popiše. Bashti se protivio i predlagao da to ostave do sutra. Van Horn ostade uporan i poče dokazivati kako je sad najzgodnije vrijeme, tako te stari poglavica posla čun na obalu kako bi se skupili momci, odabrani da idu na plantaže.

— Što velite? — upita Van Horn Borckmana, čije oči bijaju kao u ribe, vodenije negoli inače. — Još nikad ne vidjeh starog lupeža tako ljubazna. Ne krije li se štogod iza toga?

Kormilar pogleda u mnoštvo čunova duž broda, opazi množinu žena u njima i odmahnu glavom.

— Kad što pripremaju, uvijek žene pošalju u guštaru — kaza kormilar.

— Nikad nisi načistu s tim crncima — progundja kapetan. — Ako im mašta i jest plitka, ipak mogu štogod novo smisliti. A Bashi

je najprovrtniji stari crnac što sam ga ikad vidio. Ne znam zašto ne bi mogao na to doći te nam pripremiti ono čemu se ne nadamo. Što nisu nikad imali uza se žena kad su smisljali kakav prepad, ne znači da će uvijek na tom ostati.

— Ni Bashti nije toliko prepreden da se takvu čemu domisli — usprotivi se Borckman. — Slučajno je dobre volje i nešto širokogrudniji. Što, pa već je od vas kupio robe za četrdeset funti; želi zato s nama sklopiti novi ugovor za novu skupinu momaka. Kladim se, uvjeren je da će ih polovina pomrijeti, a on tako doći do njihove zarade.

Sve je to bilo veoma razložito, ali je ipak Van Horn odmahivao glavom.

— Bilo kako mu drago, vi dobro pazite na sve — opomenu ga kapetan. — Ne zaboravite da obojica ne smijemo u isto vrijeme ići pod palubu. I onda, ni kapi rakije više dok iz ove strke ne izvučemo živu glavu.

Bashti bijaše nevjerojatno mršav i veoma star. Ni sam nije znao koliko broji ljeta, premda je s druge strane dobro znao da nitko od njegova plemena nije bio na životu kad on bijaše momčić u selu. Sjećao se onih dana kad su se rodili neki od onih što su sada starci i što su još na životu; ali, za razliku od njega, ti su sada oronuli, tresu se od slabosti, oči su im krmeljive, usta krezuba, gluhi su i uzeti. Njegove se pak sposobnosti nisu umanjile. Čak se dičio da ima dvanaestak krnjataka koji su virili iz desni i kojima je još mogao žvakati. Iako više nije imao mладалаčke tjelesne izdržljivosti, sačuvao je sposobnost samostalne i jasne misli, koja bijaše kakva je i prije bila. Toj se njegovoј sposobnosti mišljenja ima pripisati što mu je pleme ojačalo otkad je on na vlasti. Bijaše on u neku ruku melenezijski Napoleon u malome. Kao ratnik, on je, zahvaljujući oštini svoga duha, uspio da pomakne granice u svoju korist, protjeravši daleko divljake iz guštare. Brazgotine i ožiljci na smeđuranoće njegovu tijelu pokazivahu kako se borio u prvim redovima. Kao zakonodavac, postigao je da mu pleme ojača i da se oposobi. Kao državnik, bijaše uvijek dalekovidniji od susjednih poglavica u sklapanju ugovora i u davanju povlastica.

Tim i takvim svojim duhom, još uvijek bodrim, bijaše upravo zamislio osnovu kako će doskočiti Van Hornu i nadjačati golemo Britansko carstvo, o kojem je tek nešto nagadoao, a još manje znao.

I Somo je naime imao svoju povijest. Da neobična li slučaja:

primorsko pleme, a živi u unutrašnjosti, gdje bismo mislili da žive samo stanovnici guštare. Priče i legende plemena Somo bacahu nešto slabe svjetlosti daleko unazad, u tamu prošlosti. Jednoga davnog dana, tako davnog te nema mogućnosti da mu vrijeme odrediš, neki se čovjek, po imenu Somo, posvadio sa svojim ocem Lotijem, koji bijaše poglavica otočne utvrde Umbo, pa pobjegao ispred njegova gnjeva sa dvanaestak čunova, punih mladića. Lutahu čitava dva monsuna na svojoj odisejadi. Legenda kazuje kako su dvaput oplovili oko Malaite i gusarili preko širokoga mora, sve do Ugija i San Cristobala.

Razumije se, poslije uspješnih bitaka odvodili su žene, pa kad su naposljetku imali mnoštvo žena i potomstva, iskricali su se na obalu, potisli stanovnike guštare i udarili temelje primorskoj utvrdi Somo. Utvrdu podigoše, s morske strane, kao svaku otočnu utvrdu, sa zidom od koraljnih stijena, da bude branom od mora i od slučajnih gusara, i s otvorima za spuštanje velikih čunova. U pozadini, gdje se dotalica šume, bijaše ona poput svakoga raštrkanog sela u guštari. No Somo, dalekovidni otac novog plemena, proteže svoje granice daleko u guštaru, na grebene nižih gora, a na svakom sljemenu podiže naselje. Samo nadasve smjelima, koji bježahu k njemu, dopuštaše da postanu članovima novog plemena. Slabiće bi i kukavice odmah pojeli, a nevjerojatan broj priča o mnoštvu njihovih glava što ukrašavahu spremišta za ratne čunove, bijaše dio legende.

To je pleme, to područje i tu utvrdu najposlijе naslijedio Bashti, i on je svoje nasljedstvo još proširio i poboljšao. I sveudilj ga poboljšavaše. Dugo je vremena smišljao i u tančine razglabao osnovu što mu se vrzla po glavi zahtijevajući da se ostvari. Prije tri godine, pleme se Ano-Ano, mnogo milja niz obalu, domoglo nekog broda što je snubio radnike, uništilo brod i pobilo svu posadu, te došlo do basnoslovnih količina duhana, platna, nakita i svake trgovačke robe, ne brojeći oružja i streljiva.

Neznatna bijaše cijena što ju je pleme za to platilo. Poslije pol godine pojavio se ratni brod u laguni, bombardirao Ano-Ano i natjerao stanovnike da pobjegnu u šumu. Odred što se iskrcao uzalud ih je gonio po stazama u guštari. Na kraju se zadovoljio time da pobije četrdesetak ugojenih svinja i da posiječe stotinjak kokosovih stabala. Tek što se ratni brod otisnuo na pučinu, stanovnici su se već vratili iz šume u selo. Topovska paljba na

kolibe od trave nema nekoga razornog djelovanja. Žene su u nekoliko sati sve opet dovele u red. Što se tiče onih četrdeset ubijenih svinja, sve je selo na njih navalilo, ispeklo ih na ugrijanu kamenju u zemlji i gozbovalo. Nježni vršci oborenih palma isto tako poslužiše kao hrana, a tisuće kokosovih oraha bijahu oljuštene, raspolovljene, osušene na suncu i na dimu u kopru²⁷, da budu prodane prvome trgovačkom brodu koji onuda prođe.

I tako se, eto, kazna pretvorila u izlet i gozbu — a sve je to poticalo čuvarni, sračunati duh Bashtijev. A što je vrijedilo za Ano-Ano, svakako je, po njegovu mišljenju, vrijedilo i za Somo. Ako je dakle bijelim ljudima što plove pod britanskom zastavom takvo pravilo da se za dugove u krvi i u skinutim glavama osvećuju tako da obaraju kokosove palme, Bashti nije vidio nikakva razloga zašto se ne bi i on domogao koristi kakve se domoglo pleme Ano-Ano. Cijena što će je možda imati da plati u nekom budućem vremenu, bijaše u smiješnu nerazmjeru s neposrednim bogatsvom kojega se može domoći. Osim toga, već je više od dvije godine što se posljednji put pojavio britanski ratni brod na Salamunskom otočju.

Tako je Bashti, s tom novom mišlju u mozgu, klimao svojom poglavarskom glavom, u znak kako pristaje da njegov narod domili na brod i da trguje; malo je tko znao što to on smislja i da uopće nešto misli.

Trgovina bivala sve življa što je više čunova uz brod pristajalo i što se više crnih ljudi i žena vrzlo palubom. Dodoše i za rad određeni momci, tek uhvaćeni, mladi i divlji stvorovi, plahi poput srna, a ipak pokorni pred neumoljivim roditeljskim i plemenskim zakonima; silažahu jedan po jedan pod palubu. *Arangija*, u pratnji očeva, majki i rođaka u porodičnim skupinama, da se susretnu s velikim bijelim gospodarom, koji im je imena zapisivao u tajanstvenu knjigu i tražio da potpišu ugovor, što ih obvezuje na tri godine rada; potpisivahu ga tako što bi se desnom rukom dotakli pera kojim on pisaše, a zatim glave njihovih obitelji primahu predujam u visini jedne godišnje plaće, i to u robi.

Stari je Bashti sjedio odmah u blizini i uzimao svoju uobičajenu desetinu od svakog predujma, dok su njegove tri žene ponizno čučale do njegovih nogu i samo svojom nazočnošću

---

²⁷ *Kopra*, osušena jezgra kokosova oraha iz koje se tiještenjem vadi ulje. — *Prev.*

ulijevale pouzdanje Van Hornu, koji se zanio uspješnim poslovanjem. U takvima prilikama neće mu trebati da švrlja po Malaiti, jer će moći da odjedri s krcatim brodom.

Na palubi, gdje je Borckman budno pazio na svaku pogibao, tāje naokolo Jerry i njuškao noge tolikih novih crnaca kojih nikad prije nije vidiо. Divlji je pas otišao s povratnicima, a od ovih se samo jedan vratio. Bješe to Lerumie, kraj kojega je Jerry neprestano prolazio ukrućenih nogu i nakostrijesene dlake, ali ga crnac nije opažao. Lerumie se nije na nj ni osvrtao, jednom je mirno sišao pod palubu, kupio jeftino ručno zrcalo i pogledom svojih očiju uvjerio starog Bashtija da je sve pripravno i zrelo da izbjije u prvome pogodnom času.

Taj je pogodan čas i priliku pružio Borckman na palubi. A ne bi je pružio da se nije svojim nemarom i neposluhom ogriješio o kapetanova zapovijedi. Nije se okanio rakije, pa tako nije osjećao što se oko njega spremo. Na krmi, gdje je stajao, paluba bijaše gotovo pusta. Na sredini broda i na pramcu palubom su vrvjeli crni ljudi i žene što su se šalili s brodskom posadom. Borckman se uputio k vrećama s yamovim gomoljem što bijahu privezane iza krmnenog jarbola, te izvukao svoju bocu. Prije nego što poteže, u ostatku opreza pogleda iza sebe. Kraj njega je stajala bezazlena urođenica srednje dobi, debela, omalena, neskladna, ružna; dojila je dvogodišnje dijete, koje joj se nogama držalo kuka i sisalo. S te strane zacijelo ne bijaše pogibelji. Osim toga, bijaše ona očito nenaoružana, jer ne imaše na sebi ni krpe odjeće gdje bi se moglo sakriti oružje. Dalje, kraj ograda, stajaše Lerumie, koji se ogledavao u zrcalu što ga bijaše upravo kupio.

U tom je zrcalu Lerumie vidoio Borckmana gdje se saginje prema vrećama, uspravlja se, zabacuje glavu, prinosi grljak boce na usta, a dno joj nebu izdiže. Lerumie podiže lijevu ruku kao znak ženi koja bijaše u čunu uz bok broda. Ova se brzo sagnu za nečim što dobaci Lerumieu. Bješe to tomahawk s dugim drškom, obična tesarska bradva, na dršku koji bijaše urođeničko djelo — komad crna i uglačana tvrdog drveta, obložen grubim šarama od sedefa i omotan vlakancima kokosova oraha, da se lakše drži u ruci. Oštrica na bradvi bijaše naoštrena poput britve.

Kako god je tomahawk nečujno proletio zrakom do Lerumieove ruke, isto je tako nečujno, trenutak kasnije, proletio zrakom iz njegove ruke u ruku debeloj urođenici koja držaše dijete

na grudima a stajaše iza kormila. Ona prihvati držak objema, dok se dijete jašćući joj na boku, pridržavalo ručicama o njezinu vratu.

Još je čekala s udarcem, jer je Borckman držao glavu zabačenu unazad, a tako ne bijaše zgodno da se presiječe kičmena moždina na šiji. Mnoge su oči promatrале tragediju što je neposredno prijetila. I Jerry ju je video, ali nije razumijevao. Unatoč svemu svom neprijateljstvu prema urođenicima, ipak nije očekivao napadaj iz zraka. Tambi, koji se slučajno našao blizu vidnika, vidje što se zbiva, te pogradi jednu Lee-Enfieldovu pušku. Lerumie opazi Tambijev pokret i zapiska ženi da se požuri.

Borckman, jednako nesvjestan toga svoga posljednjeg trenutka u životu kao što bijaše nesvjestan i prvoga kad se rodio, spusti bocu te ispravi glavu. Britka oštrica pogodi u određeno mjesto. Što je Borckman osjetio i pomislio u tome kratkom času kad mu se mozak odvojio od ostalog tijela,ako je uopće što mislio i osjećao, nerješiva je tajna za živa čovjeka. Nikad nijedan čovjek kome je tako presječena hrptenična moždina nije ništa prošaptao o svojim osjećajima i dojmovima. Kao što je brzo pao udarac sjekire, isto tako brzo klonu i Borckmanovo tijelo na palubu. Nije ni posruuo niti se srušio; složio se, splasnuo poput mještine što je odjednom ispraznila, poput mjehura što splasne kad ga naglo probodu. Boca mu ispadne iz mrtve ruke na yamovo gomolje; nije se razbila, premda je ostatak tekućine iz nje tekao u tihom klokotu po palubi.

Sve se tako brzo zbilo da je prvi hitac iz Tambijeve puške promašio ženu prije nego što je Borckman sasvim klonuo na palubu. Ne bijaše vremena za drugi pucanj, jer je žena, odbacivši sjekiru, s djetetom u rukama pojurila prema ogradi, skočila s palube, pala u čun koji se slučajno našao ispod nje, i prevrnula ga svojom težinom.

Mnogo se pokreta zbilo u isto vrijeme. Iz čunova brodu s oba boka podiglo se mnoštvo sjajnih, svjetlucavih, sedefom optočenih tomohawka što poletješe na palubu, u ruke članovima plemena Somo, koji ih ondje čekahu, dok su im žene puzzile po trenicama i izvlačile se iz okršaja. U istome času kad je žena koja je ubila Borckmana skočila preko ograde, Lerumie se sagao da uzme tomohawk što ga je ona ispustila, a Jerry, osjećajući da je krvav boj posrijedi, zagrise u ruku što je posegla za sjekirom. Lerumie se uspravi i zaurla od bijesa, a u tom urliku izli svu svoju mržnju prema tome štenetu, svu mržnju što se u njemu mjesecu i mjesecu slijegala. Kad se osovio i kad mu se Jerry zaletio put nogu, crnac iza sve

snage zamahnu nogom na psa, pogodi ga posred trbuha i baci u zrak.

U drugoj već sekundi, ili dijelju sekunde, kad je Jerry bačen uvis i kad je proletio zrakom preko ograde i bodljikave žice u more, dok su se iz čunova na brod dodavale Sniderove puške, Tambi po drugi put naglo okinu. Lerumie, čija se nogu, pošto je udarila Jerryja, još nije valjano vratila da bi se ponovno sagnuo da podigne tomohawk, dobi metak posred srca i spasnu, da se pokraj Brockmana složi u mekoću smrti.

Prije nego što je Jerry pljusnuo u vodu, prođe slava Tambijeva začudo sretnog pogotka, jer u istom času kad je Tambi potebnuo okidač da ispalji svoj sretni pogodak, jedan mu tomahawk zasijeće u lubanju do dna mozga i zauvijek mu zamrači morem oplakivani i suncem obasjani vidik tropskoga svijeta. Jednako brzo — svi su se događaji odvili gotovo u isto vrijeme — završi i sva ostala brodska posada, a paluba se pretvori u klaonicu.

Jerryjeva glava izroni iz vode sred pucnjave Sniderovih pušaka i sred one samrtne huke i buke. Neka se ljudska ruka pruži iz čuna, dohvati ga za kožu na šiju i podiže iz vode. Poležao je i naprezao se da ugrize ruku svoga spasioca, ali ne od bijesa, koliko bijaše rastrgan brigom za svoga kapetana. Premda nije o tome mislio, znao je da se na *Arangi* oborila nevolja, da je došla ona krajnja propast što je sve živo intuitivno osjeća, a samo je čovjek poznaje i daje joj ime »smrt«. Vidio je kad je Borckman pao, čuo je kad je pao Lerumie. A sad je slušao prasak pušaka, kliktanje i viku pobjede i straha.

Viseći tako u zraku, bespomoćan, zahvaćen za šiju, drečao je i skvičao, gušio se i zakašljavao dok se crnac ne razuljuti i ne tresnu njime o dno čamca. On se osovi na noge i skoči u dva skoka: u prvom se nađe na rubu čuna, a drugim, očajnim i beznadnim, zaboravljujući na se, pokuša da se dočepa ograde na *Arangiju*.

Prednje mu šape promašiše ogradu za čitav metar, te on opet pljusnu u more. Ponovno izroni i bijesno zapliva gutajući slanu vodu i gušći se, jer je neprestano štektao, cvilio i lajao u čežnji da se nađe na brodu s kapetantom.

Neki pak dvanaestogodišnji dječak što se nalazio u drugom čunu, vidjevši kako je s Jerryjem prošao prvi crnac, postupi s njime bez ikakva obzira, udari ga najprije plohom vesla po glavi, a onda i bridom dok je još plivao. I mrak se nesvijesti spusti na njegov bistri mali mozak što je trpio od ljubavi. Crni dječak izvadi iz vode i baci

u čamac klonulo, nepokretno štene.

Za toga zbijanja, u kabini pod palubom *Arangija*, još prije nego što je Lerumie udario Jerryja i odbacio ga u vodu, dok je zapravo Jerry još bio u zraku, Van Horn je u munjevito kratkom, a sadržajem veoma bogatom trenutku spoznao svoju smrt. Nije zaludu stari Bashti živio duže od svakoga živog čovjeka u onom plemenu i vladao mudrije negoli ijedan vladar u čitavu dugom nizu vladara od Somovih vremena. Da mu je položaj u zemaljskom prostoru i vremenu bio pogodniji, zacijelo bi postao Aleksandar, Napoleon ili crni Kahehameha. No u onim prilikama, on je svoju ulogu dobro igrao, čak veoma dobro, vladajući u svojoj skučenoj, maloj kraljevini na zavjetarnoj obali ljudozderskog otoka Malaite.

I još kako je sjajno igrao svoju ulogu! Hladno, ljubazno, strogo pazeci da se ne krnje njegova prava poglavice, smješkao se na Van Horna, davao svoj kraljevski pristanak svojim mladim podanicima da potpišu obvezu na tri godine robovanja na plantažama, i uzimao svoj dio od svake unaprijed isplaćene godišnje plaće. Aora, koga bismo mogli nazvati njegovim kancelarom i rizničarom, primaše desetinu čim bi se naplatila, i stavljaje novac u široke, sitno pletene kese od kokosovih vlakanaca. Bashtiju za ledima, na rubu brodskog ležaja, čučala trinaestogodišnja djevojčica, glatke kože, i kraljevskim mahalom tjerala muhe s njegove kraljevske glave. Do nogu mu čucale tri njegove vremešne žene, a najstarija među njima, krežuba i ponešto uzeta, neprestano mu, kad god bi kimnuo glavom, dodavala grubo isletenu košaricu od pandanusova lišća.

A Bashti, čije je oštro staro uho osluškivalo ne bi li uhvatilo prvi neobični šum s palube, neprestano kimaše glavom i posezaše rukom u pruženu mu košaru — sad da uzme betelov orah i spremnicu s vapnom, i neizbjegni zeleni list u koji će uviti zalogaj, sad da zahvati duhana i napuni svoju kratku glinenu lulu, sad opet da uzme šibice i da pripali lulu što mu kanda nije dobro vukla nego se svaki čas gasila.

Potkraj je košara neprestano lebdjela oko njegove ruke, i on posljednji put segnu rukom u nju. Zbilo se to u istom času kad je gore, na palubi, žena oborila Borckmana i kad je Tambi ispalio na nju prvi hitac iz svoje Lee-Enfieldove puške. Bashtijeva smežurana, staračka ruka, s nadlanicom što se ispreplela mrežom krupnih žila koje su iskočile i s kojih je spalo meso, izvuče iz košare golemu kuburu, tako staru da ju je mogao nositi koji Cromwellov

*postriženik*²⁸, ili je mogla putovati s Queirozom²⁹ ili La Pérousem³⁰. Bješe to kremenjača, duga koliko ruka do laka; toga ju je istog poslijepodneva potpratio nitko drugi doli sam Bashti.

I Van Horn bijaše brz gotovo kao i Bashti; ipak ne bijaše onako brz. Upravo kad se mašio svoga modernog samokresa što bješe izvađen iz toka i ležaše mu na koljenima, razliježe se pucanj iz prastare kubure. Kako bijaše nabijena sa dva komada olova i jednim oblim zrnom, djelovala je kao da je opalila lovačka puška. Van Horn osjeti organj i tamu smrti, dok mu je još neizrečeni »Dobijesa!« zamirao na usnama, a prsti ispustili napol podignuti samokres, koji pade na pod.

Previše nabijeno puščanim prahom, starinsko oružje pokaza još jedan učin: razletjelo se u Bashtijevoj ruci. Dok je Aora, nožem što ga je ne znam otkud smogao, prionuo da odsiječe glavu bijeloga gospodara, Bashti je podrugljivo pogledao u svoj desni kažiprst što je visio o komadiću kože. Pograbi ga lijevom, brzo ga izvrnu i otrže, pa ga cereći se, kao da je šala, baci u košaru od pandanusova lišća što mu je žena sveudilj jednom rukom pridržavaše, dok se drugom primaše za čelo, koje je krhotina iz kubure krvlju obojila.

Za to se vrijeme tri mladića, što bijahu određeni za rad, sa svojim očevima i stričevima okomiše na jedinog momka od posade što se našao pod palubom, pa ga dotukoše. Bashti, koji je toliko poživio da se prometnuo u filozofa što za bol i ne mari, a još manje za izgubljeni prst, dušio se od smijeha i cvrkutao od zadovoljstva, ponosan s uspjeha što mu je osnovu okrunio, dok su njegove tri žene, koje življahu samo od njegova miga, puzale pred njim na podu, pune poniznosti, ropskog povladivanja i obožavanja. Dugo su živjele, a živjele su samo zato što tako bijaše po njegovoj kraljevskoj čudi. Savijahu se i nesuvislo nešto kazivahu pužući pred nogama toga gospodara života i smrti, čija mudrost bijaše neizmjerna, kako je to često pokazao, a i sad je eto ponovno dokaza.

---

²⁸ U originalu: roundhead (obloglavac ili postriženik), puritanac iz vremena Olivera Cromwella i Charlesa I. (17. stoljeće), tako prozvan što je kosu šišao na puritansku, do kože. — *Prev.*

²⁹ U originalu: Quiros, no riječ je o Queirozu (Pedro Fernandez de Queiroz, 1560-1614), portugalskom pomorcu u službi Španjolske, koji je otkrio Tahiti i Nove Hebride. — *Prev.*

³⁰ Jean-François de la Pérouse (1741 — 1788). francuski pomorac koga su ubili urođenici na otoku Vanikoro. — *Prev.*

A mršava, prestravljeni djevojka, poput uplašena zeca što gleda iz svoje rupe, gledaše čućeći taj prizor iz prostora za teret, znajući da joj je sada kraj i da je čeka lonac u kojem će je skuhati.

DVANAESTO POGLAVLJE

Što se zbilo na *Arangiju*, to Jerry nije nikad doznao. Znao je samo to da je onaj svijet propao, jer je video kako propada. Dječak koji ga je mlatnuo veslom po glavi čvrsto mu je svezao noge i bacio ga na obalu prije nego što je na nj zaboravio u uzbuđenju što je nestalo kad se brod pljačkao.

Urođenici na velikim čunovima, derući se i pjevajući, počeše tegliti lijepu jahtu od tikovine, pa je privukoše kraju blizu mjesta gdje je Jerry ležao upravo pod zidom od koraljnih stijena. Vatre plemtjele na obali, svjetiljke se upalile na palubi, nastalo veliko slavlje, orobljavao se brod, vadila mu se utroba. Odnijelo se na obalu sve što se moglo skinuti i nositi, od željezne pritege pa do opreme i jedara. Nitko u Somu nije te noći spavao. Čak su i sitna djeca švrljala oko ognjeva gdje se gozbovalo, ili se sita i presita valjala po pijesku. U dva po ponoći, na Bashtijevu zapovijed, zapališe brod. Jerry, žedan, iscrpljen od pusta lajanja i cvilenja, bespomoćno ležaše na boku, vezanih nogu, gledajući kako onaj svijet na vodi, što ga je tako kratko vrijeme poznavao, bukti i nestaje u ognju i dimu.

A na svjetlu što ga davaše brod u plemenu, stari Bashti dijelio pljen. Nitko u plemenu ne bijaše toliko neznanat da ga ništa ne bi zapalo. Čak ni bijedni robovi iz šikare, što su za čitavo vrijeme svoga sužanjstva drhtali od straha da će ih pojesti, ne prodoše praznih šaka: svaki od njih dobi glinenu lulu i nekoliko svitaka duhana. Glavni dio trgovачke robe koji se nije dijelio Bashti je prenio u svoju veliku kolibu od trave. Sve bogatstvo u brodskoj opremi smjestiše u nekoliko spremišta za čamce, dok se vraći i čarobnjaci dadoše na posao da na tanku dimu osuše mnoge glave, jer na brodu, osim posade, bijaše i dvanaest povratnika što su išli u Nou-Olu, i nekoliko momaka iz Malua što ih Van Horn još ne bijaše predao.

No sve ih nisu pobili. Bahti je oštros zabranio da se vrši klanje naveliko. A nije to zabranio zato što bijaše plemenit — već prije stoga što on bijaše bistra glava. Sve će ih naposljetku poklati. Bashti nije nikad leda video niti je znao da ga ima; nije bio upućen u hlađenje i konzerviranje. Jedini način da očuva meso svježe bijaše

za nj u tome da ga drži na životu. I tako su zarobljenike smjestili u najveće spremište za čamce, koje ujedno bijaše sastajalište muškog društva, kamo nijedna žena nije smjela zakoračiti nije li željela da na mukama umre.

Vezani ili sputani poput živadi ili svinja, bijahu povaljeni po tvrdo ugaženu zemljjanu podu, pod kojim, plitko pokopani, počivahu zemaljski ostaci nekadašnjih poglavica, dok su gore, u zavicima od rogožine, visjeli neki Bashtijevi neposredni prethodnici, a među njima, kao posljednji, i njegov otac, i tako se ljudjali već za čitava dva pokoljenja. Kako bijaše namijenjena za jelo i kako tabu nije važio za čeljade koje je osuđeno da bude skuhano, onamo bijaše dospjela i mršava djevojka iz brodskog spremišta, koju su vezanu bacili na pod među mnoge crnce kojino je na brodu bockahu i rugahu joj se kako je Van Horn tovi da je pojede.

U to isto spremište bijahu donijeli i Jerryja te ga bacili na pod među ostale. Agno, vrhovni враћ i čarobnjak onog plemena, bijaše slučajno na nj naišao na obali, pa odredio da ga onamo odnesu, premda se dječak koji ga je iz vode izvadio protivio govoreći kako njemu pripada, jer ga je on našao. Kad su ga pronijeli pokraj vatara oko kojih se gozbovalo, njegov mu oštiri njuh kaza kakav bijaše jestvenik. Na taj se novi doživljaj nakostriješio, zarežao i počeо otimati da oslobodi svezane šape. Isto se tako, kad su ga bacili u spremište, u početku kostriješio i režao na svoje supatnike, na one koji zajedno s njime bijahu zarobljeni: nije poimao njihova položaja, a s druge opet strane — kako bijaše naučen da u crncima gleda vječite neprijatelje — smatrao je da su oni krivi za propast *Arangija* i njegova kapetana.

Jerry naime bijaše samo malen pas, sa svim ograničenjima jednoga psa što je tek nedavno na svijet došao. No nije dugo na njih režao i bjesnio. Nekim je nejasnim putem spoznao da ni oni nisu sretni. Neki bijahu teško izranjeni, te su neprestano stenjali i uzdisali. Bez ikakva jasnog poimanja, Jerry ipak osjeti da su zapali u mučan položaj u kakav je i sam zapao. A njegov položaj zaista bijaše mučan. Ležao je na boku, a konopac kojim mu noge bijahu vezane stegnut toliko da mu je zasijecao u nežno meso i sprečavao optok krvi. Uz to je pogibao od žeđe i dahtao, suha jezika i suhih usta, u vrućini što se ustojala.

Bješe tužno mjesto ono spremište za čamce, tužno i stravično: sami uzdasi i jecaji, leševi ispod poda i u podu, po njemu stvorenja

Što će domalo i sama biti leševi, a gore, nad njihovim glavama, opet leševi koji se njisu u svojim grobnicama što vise u zraku; zatim veliki, crni čamci što su im krajevi uzvijeni u kljunove, te se čine kao kakva grebežljiva, kljunata čudovišta što se nejasno naziru na svjetlu slabe vatre, kraj koje sjedi neki starac iz plemena Somo; sjedi starac za svojim poslom kojemu kanda kraja nema: suši na dimu glavu nekog urođenika iz guštare. Starac bijaše uvenuo, slijep, nemoćan; sve je nešto gundao, a pokreti mu bili kao u kakva velikog majmuna, dok bi ovako i onako okretao glavu obješenu u resku dimu i na vatru što dimom tinja stavljao šaku po šaku truda.

Kadikad bi prokljali plamen osvijetlio gredu sljemenjaču što se između tamnih rožnika protezala u dužinu od osamnaest metara, a bila pokrivena pređom od kokosovih vlakanaca, ispletrenom u barbarske crno-bijele šare što su sada, počadene dimom mnogih godina, prelazile u gotovo jednoboju mrku uprljanost. S visokih rožnika, na dugim kokosovim uzicama, visjele glave neprijatelja, nekoć skinute za kakva upada u guštaru ili za kakva prepada na moru. Sve je u tom prostoru odisalo truležem i smrću, a i sam se tupoglavi onaj starac, što je na dimu sušio znamen smrti, klijenut tresao, s nogom već u grobu, na rubu raspadanja.

Kad je bilo prema jutru, dvadesetak urođenika iz plemena somo, vičući i otpuhujući, dižući i potežući, uvukoše unutra još jedan veliki ratni čun. Nogama su i rukama pravili mjesta za čamac, gurali i odbacivali, vukli i ustranu razmicali svezane zarobljenike s onog mjesta kamo je trebalo čamac staviti. Bjehu sve prije negoli obzirni prema mesu što im ga je namaknula sreća i Bashtijeva mudrost.

Neko su vrijeme naokolo sjedili, svi pušili na glinene lule, smijali se čudnim piskutljivim glasovima i čavrlijali o događajima minule noći i jučerašnjeg poslijepodneva. A zatim bi se sad jedan, sad drugi opružio i zaspao ne pokriviš se; tako naime, izravno pod sunčevom stazom, spavahu goli otkad su na svijet došli.

Kad je svitanje prosivjelo, budni ostadoše samo teški ranjenici ili pak oni što bijahu suviše čvrsto svezani, i oronuli starac, koji ipak ne bijaše tako star kao Bashti. Starac nije čuo kad se unutra ušuljao dječak koji je Jerryja omamio udarcem vesla i tražio ga kao svoje vlasništvo. Kako starac bijaše slijep, nije mogao dječaka vidjeti. I dalje je mrmljao i suludo se smijao te na dimu okretao neprijateljsku glavu i trulim drvetom podlagao vatru što tinja. Ne bijaše to ničiji

noćni posao, ne bijaše to dužnost ni njemu, koji je uopće zaboravio kako se išta radi. No uzbudjenost zbog napada na *Arangi* zahvatila i njegov tupi mozak, pa je i on — u nejasnim časovitim svjetlicama sjećanja na dane kad mu život bijaše pun snage i pobjede — mahnito sudjelovao u tome pobjedničkom slavlju svoga plemena poduhvativši se da na dimu osuši onu glavu što sama po sebi bijaše stvarni izražaj pobjede.

Dvanaestogodišnji dječak, koji se ušuljao, oprezno je prelazio preko usnulih i provlačio se između zarobljenika, a srce mu htjelo iskočiti koliko je udaralo od straha. Znao je kakav tabu time povređuje. Ni toliko zreo da izide ispod krova očinske kolibe od trave i da spava među mladićima u njihovu spremištu za čamce, a još manje da spava s momcima u njihovu, znao je da svoj život, sa svim njegovim nejasno slučenim tajnama i sa svim preuzetnostima, izvrgava pogibli kada tako protiv zakona stupa na posvećeno područje punoljetnih, odraslih i zrelih ljudi plemena Somo.

Htio je Jerryja, pa ga je i uzeo. Vidje ga samo mršava mala urođenička djevojka što bijaše sputana i određena da je skuhaju; zureći u strahu izbuljenih očiju, vidjela je mališana kako uzima Jerryja za svezane noge pa ga iznosi iz gomile onoga mesnog plijena u kojemu bijaše kao njegov dio. Jerryja bi njegovo malo lavovsko srce natjeralo da zareži i da se opre takvu postupku da ne bijaše iscrpljen i da mu usta i grlo ne bijahu i suviše suhi a da bi mogao glas potisnuti. Jadan i nemoćan, ni sjena samog sebe, poput kakve lutke, kao pod morom mučna sna, kao nemirni spavač što se probudio iz teških snova — Jerry osjeti kako ga netko uzima, a drži ga s glavom dolje, iznosi ga iz onog spremišta za čamce što smrću vonja, te ga nosi kroza selo, koje bijaše tek nešto manje odvratno, pa onda stazom pod visokim, razgrananim drvećem što se počinjalo lagano micati na prvom dašku jutarnjeg vjetra.

TRINAESTO POGLAVLJE

Dječak se, kako će Jerry kasnije saznati, zvao Lamai; dječak ga je nosio svojoj kući. Ne bješe to baš kakva kuća, čak ni u poređenju s ostalim ljudožderskim kolibama od trave. Na zemljjanu podu, na kojemu se nabilo blato i nečist mnogih godina, življahu Lamaievi roditelji s izdankom od još četvero sitnije djece, muške i ženske. Slamni krov što je prokapljivao za svakoga jačeg pljuska, naslanjao se na klimavu gredu sljemenjaču povrh poda. Zidovi još više propuštahu vodu kad bi kiša udarila. Koliba Lumaia, Lamaieva oca, bješe zaista najbjednija u čitavu Somu.

Lumai, gospodar kuće i glava obitelji, za razliku od većine otočana na Malaiti, bijaše debeo. Iz te je njegove debljine kanda izlazila njegova dobroćudnost i, združena s ovom, njegova lijenost. No kao muha u toj pomasti njegove dobroćudne neodgovornosti bijaše njegova žena, Lenerengo — nenadmašna lajavica u svem Somu; bila je toliko mršava po sredini i u svim svojim dijelovima koliko joj muž bijaše okrugao; bila je hitra i oštra na jeziku koliko on bijaše blag; bila je neumorna i odlučna u radinosti koliko on u lijenosti; rodila se s kiselim okusom života u svojim ustima, i sve joj bijaše kiselo, kao što njemu bješe slatko.

Obilazeći iza kuće, dječak je samo povirio unutra i video kako mu otac i mati spavaju svako u svome, suprotnom kutu, bez pokrivača, dok se četvero djece, njegove mlađe braće i sestara, smotalo u golišavo klupko nasred poda, poput četvero paščadi. Sve oko kuće, koja jedva da je bila nešto bolje od brloga, bijaše raj zemaljski. Zrak bio mirisav, težak i sladak, pun blagovonja od divljih mirisavih biljaka i divnoga tropskog cvijeća. Tri drveta hljebovca povrh kuće ispreplela svoje ponosne grane, drveće banana i pizanga³¹ bilo krcato velikim kitama plodova što dozrijevaju, a goleme, zlaćane dinje *papaia*, zrele i spremne za jelo, visjele poput kugla s vatkog drveća što u opsegu ne imaše ni desetinu opsega svoga ploda. No najviše od svega, Jerry se obradovao potočiću što je žuborij i zapljuškivao na svome nevidljivom toku povrh mahovinom obrasla kamenja, pod zastorom od meke i nježne paprati. Nijedan se kraljevski staklenik s biljkama ne mogaoše

---

³¹ Pizang (engleski: *plantain*), drvo kojega je plod neka vrsta banane. — *Prev.*

uporediti s onom divljom raskošnošću raslinstva pod tropskim suncem.

Zanesen žuborom vode, Jerry je najprije mogao otrpjeti zagrljaje i milovanja dječaka, koji ga je, čučeći na tlu, njihao тамо i pjevuo mu neku čudnu pjesmicu. A Jerry, koji nije znao govoriti, nije mogao da mu objasni kako skapava od žedi.

Zatim mu je Lamai čvrsto oko vrata vezao užicu od kokosovih vlakanaca, a odriješio mu konopce što su mu noge sjekli. Jerryju bijahu utrnule noge koliko mu je bio spriječen optok krvi, a toliko se iscrpio žđajući jedan dio tropskoga dana i čitavu tropsku noć, te je odmah, kad je pokušao da stane na noge, zateturao i pao. Još je nekoliko puta pokušao da se digne, ali bi svaki put zateturao i pao. Lamai naposljetku shvati ili pokuša da pogodi, pa dohvati bambusovu trsku, kojoj na vrhu bijaše pričvršćena kokosova ljsuska, segnu njome u zelenu paprat i zahiti vode, te kokosov vrč pun puncat dragocjene tekućine prikući Jerryju.

Ispočetka je Jerry ležao na boku i tako pio dok mu se zajedno s tekućinom ne vrati život u presahle kanale u tijelu, tako da se, još uvijek slab i sveudilj dršćući, naskoro upro na sve četiri, držeći ih raširene, i neprestano požudno laptao. Dječak se smijao i cvrkutao od veselja gledajući ga, a Jerry, osjećajući se bolje, prestade na časak i nađe način da progovori svojim jezikom, rječitošću srca, kako psi govore. Izvuče nos iz kokosove ljsuske te ružičastim trakom svog jezika liznu Lamaju ruku. A Lamai mu, ushićen što se s njime sporazumio, opet prinese vodu pod nos, na što Jerry i opet poče lapati.

Neprestano je pio, laptao sve dok mu se slabine, upale od vrućine, ne ispunise poput lopte; duži sad bivahu razmaci, u kojima bi, prestavši piti, svojim jezikom po crnoj koži Lamajeve ruke ispisivao riječi zahvalnosti. Sve je išlo lijepo te bi i dalje tako bilo da nije Lamaieva majka, Lanerengo, koja se probudila, prekoračila preko svoje crne mladunčadi te podigla glas i zakriještala na najstarijeg sina što joj u kuću dovodi još jedna usta i nove joj brige na vrat prti.

Nastade pravdanje, boj ljudskim riječima, od kojih Jerry nijednoj ne uhvati smisla. Lamai bijaše sa njim i za nj, a Lamaieva majka protiv njega. Kriještala je i grdila, tvrdo uvjerena da joj je sin lud, gori od ikakva ludaka, zato što nema nimalo obzira, ni trunka osjećaja prema majci, koja se toliko muči. Obratila se i Lumaiju,

koji spavaše; ovaj se probudi, trom i debeo, te u narječju Soma istisnu i promrmlja nekoliko miroljubivih napomena, kazujući kako je ovaj svijet lijep, kako su svi mladi psi i najstariji sinovi nešto što je čovjeku pravi užitak kad ih ima; priklopi kako još nije umro od gladi i kako je mir i san nešto najljepše čime sudbina može smrtnika obdariti — pa se, da to i dokaže, opet zaveze u mir sna, nasloni nos na mišicu svoje ruke, kao da je uzglavnica, i nastavi da hrče.

No Lamai, sveudilj mrka pogleda, buntovno udarajući nogom po tlu, pouzdano znajući da je sve iza njega slobodno i da može skočiti i odmagliti ako se mati razgoropadi pa na nj nasrne, ostajaše uporan u svojoj želji da zadrži štene. Naposljetku, pošto je izrekla svoje mišljenje o Lamaievu ocu i priklopila nekoliko o njegovoj bezvrijednosti, vratи se da spava.

Jedna je misao urodila drugom. Lamai je vidio koliko je nevjerojatno Jerry bio žedan, pa stoga dođe na misao da je možda isto tako i gladan. Zato na žeravu što ju je raspretao iz pepela na ognjištu, nastavi suharaka i potaknu dobru vatru. Kad se organj rasplamsao, stavi u nj nekoliko kamenova s pripremljene gomile; svaki bijaše crn od vatre — znak da se mnogo puta uzimao u slične svrhe. U vodi u potoku bijaše sakrio pletenu košaricu, a u njoj debela divljeg goluba što ga je dan prije zamkom ulovio. Sad izvadi goluba, uvi ga u zeleno lišće, nameta oko njega vrelo kamenje iz vatre, pa sve, i goluba i kamenje, pokri zemljom.

Kad je poslije nekog vremena izvukao goluba i skinuo s njega koru od spaljena lišća, raširi se tako slastan miris da je Jerry načulio uši, a nosnice mu zadrhtale. Kad je dječak pečenku što se pušila raskinuo na dvoje pa je ohladio, poče se Jerryev ručak, koji ne presta sve dok se nije Zubima i jezikom očimkao s kostiju i posljednji komadić mesa, i dok najposlije i same kosti ne bijahu shrskane, smljevene i progutane. Sve dok je Jerry jeo, Lamai mu je iskazivao svoju ljubav, pjevušeći mu neprestano svoju pjesmieu, tapšajući ga i milujući.

No Jerry, okrepljen vodom i mesom, nije tako srdačno uzvraćao ljubavi. Bijaše uljudan, njegovo tapšanje primaše s blagim sjajem u očima, mašući repom i uvijajući tijelom kao obično, ali bijaše nemiran i neprestano osluškivaše zvuke iz daljine, u čežnji da ode odande. Nije to izmaklo dječakovu oku; prije nego što je i sam posao da spava, momčić za jedno drvo čvrsto priveza kraj uzice kojom Jerry bijaše vezan oko vrata.

Pošto se neko vrijeme upinjao i natezao uzicu hoteći da je prekine, Jerry se okani tih pokušaja i zaspa. No ne zadugo: i previše u mislima bijaše s kapetanom. Znao je, a i nije znao, kakva je nepopravljiva i krajnja propast snašla kapetana. I tako, pošto je tiho civilio i jecao, poče oštrim sjekutićima gristi uzicu od kokosovih vlakanaca, i ne prestade dok je nije pregrizao.

Našavši se na slobodi, odmah se, poput goluba glasonoše što se kući vraća, slijepo i ravno uputi na obalu, na more kojim je plovio *Arangi* pod zapovjedništvom kapetanovim. Somo bijaše sasvim pust, jer svi njegovi stanovnici spavahu. Nitko mu ne stade na put dok je kaskao vijugavim stazama između mnogih koliba i prolazio pokraj ružnih stupova na kojima bijahu totemske³² simboli što prikazuju ljudske likove, izrezane u čitavu stablu, kako sjede u razjapljenim raljama isto tako izrezbarenih morskih pasa. U Somu se, naime, još od vremena njegova utemeljitelja, obožavao morski pas s ostalim morskim božanstvima uporedo s božanstvima što vladaju guštarom, močvarom i gorama.

Skrenuvši desno, zaobiđe utvrdu te izbi na obalu. Od *Arangija* ne bijaše ni traga na mirnoj površini lagune. Svuda se naokolo mogahu vidjeti ostaci s gozbovanja, te Jerryjev njuh osjeti vatre što još tinjaju i miris izgorjelog mesa. Mnogi se između gozbovatelja nisu ni potrudili da se vrate kući; ležahu naokolo po pijesku, pod suncem jutra što je već prepolovilo; ležahu onako izmiješani, ljudi, žene, djeca i čitave obitelji, gdje je koga san obrvao.

Jerry sjede do same vode, tako da mu je kvasila prednje šape; srce mu htjelo prepući od čežnje za kapetanom, pa Jerry podiže svoju njušku prema suncu i poče kazivati svoju tugu, poče zavijati, kao što su psi oduvijek zavijali otkad su izišli iz divljih šuma te prišli ljudskim vatrama.

Tu ga nađe Lamai, koji ga poče tješiti u tuzi grleći ga i privijajući na svoja prsa, pa ga odnese natrag, svojoj kolibi od trave, svojoj kući kraj potoka. Davao mu vode, ali Jerry ne mogaše više piti; nudio mu ljubav, no Jerry ne mogaše zaboraviti svoje boli i čežnje za kapetanom. Najposlije se Lamai naljuti na takо nerazborito štene, pa u svome dječačkom divljaštvu zaboravi na svoju ljubav i udari Jerryja po glavi i s lijeve i s desne, te ga veza

---

³² Totem, životinjski grub kao plemenski simbol i predmet praznovjernog obožavanja. — Prev.

kako je malo koji pas bijelog čovjeka bio ikad vezan. Lamai naime bijaše genij na svoj način. Premda nije vidio da su ikad tako uradili s ikojim psom, ipak je u tren oka smislio da Jerryja sveže na štap. Štap bijaše bambusov, dug nešto više od jednog metra. Jedan mu kraj priveza kratkom užicom Jerryju oko vrata, a drugi, isto tako kratko, za neko deblo. Jerry mogaše zubima doseći samo štap, no suha i očvrsla bambusova trska može odoljeti zubima svakog psa.

ČETRNAESTO POGLAVLJE

Mnogo je dana Jerry ostao Lamaijev zarobljenik, vezan za bambusov štap. Ne bijahu to sretni dani, jer Lumaijeva kuća bijaše mjestom vječitog rječkanja i svađe. Lamai je vodio žestoke bitke sa svojom braćom i sestrama, zato što ovi dirahu u Jerryja; bitke se redovito završavale tako što bi se umiješala Lenerengo i svu djecu odreda kaznila.

Poslije toga bi se, kao da je to sasvim naravno i kao da je tako već ustaljen običaj, obarala na Lumaija, koji bi svojim blagim glasom uvijek propovijedao mir i tišinu i koji bi se uvijek, na kraju takva udaranja jezikom, na dva-tri dana preselio u spremište za čamce. Ondje Lenerengo bijaše nemoćna. U spremište za čamce, u to područje za muškarce, nijedna žena nije smjela stupiti. Lenerengo nije smetala s uma sudbinu posljednje žene što je dirnula u taj tabu. Bilo je to prije mnoga godina, kad ona još bijaše djevojka; uvijek joj živo bila u pameti nesretna žena što je cio dan visjela na sunčanoj žezi, obješena za jednu ruku, a sutradan obješena za drugu; poslije su je pojeli na gozbi muškaraca, u spremištu za čamce. Dugo nakon toga sve su žene gorovile tiho pred svojim muževima.

Po vremenu Jerry zavolje Lamaija, ali njegova sklonost prema njemu ne bijaše ni jaka ni duboka. Prije bi se moglo reći da bijaše iz zahvalnosti, jer se jedini Lamai brinuo da Jerry dobije hrane i vode. A ipak taj dječak ne bijaše što i kapetan ili gospodin Haggin, pa ni ono što bijahu Derby ili Bob. Bješe on jedan od nižih ljudskih stvorova, crnac, a Jerryja su za sve ono kratko vrijeme njegova života odgajali da u bijelcima gleda više, dvonožne bogove.

On je, doduše, video bistroumnost i snagu u crnaca. Nije do toga došao razmišljanjem; on je to jednostavno prihvatio. Imaju moć da vladaju predmetima, mogu zrakom bacati štapove i kamenje, mogu ga i svezati i držati kao zarobljenika uza štap, tako da bude sasvim nemoćan. Ma koliko bili niži od bijelih bogova, i oni su neka vrsta bogova.

To je prvi put u svome životu Jerry bio svezan, i nije mu se sviđalo. Uzalud je lomio svoje zube, od kojih su se neki klimali, jer su ih ozdo izbijali drugi što su pod njima rasli. Štap bijaše jači od njega. Iako nije zaboravljaо kapetana, bol je zbog pretrpljenog

gubitka po vremenu jenjavala, dok naponsljetu u njegovu duhu ne prevlada želja da bude slobodan.

No kad je došao željeni dan slobode, nije se njome okoristio niti je pojurio na obalu. Dogodilo se da ga je odvezala sama Lenerengo; odvezala ga namjerno, u želji da ga se riješi. No kad ga je odriješila, Jerry zastade da joj zahvali, te poče mahati repom i smiješti se na nju svojim očima, smeđim poput lješnjaka. Ona pred njim udari nogom o tlo i oštro poviknu da ga uplaši. Jerry to nije razumio; ne bijaše navikao na strah, pa ga nitko nije mogao plašenjem otjerati. Nije više repom mahao, i nisu mu se više oči smiješile, premda je još uvijek u nju gledao. Njezin postupak i buku uze kao znak neprijateljstva, te se sav pretvori u oko i uho, spremam na svaki dalji neprijateljski čin što bi ga mogla pokazati.

Ponovno je viknula i nogom udarila o tlo, ali u Jerryja postiže samo to što je sada svu svoju pozornost prenio na njezinu nogu. To njegovo skanjivanje da ode pošto ga je odriješila, bijaše i suviše za njezinu razdražljivost. Ona zamahnula nogom, a Jerry se ugну po joj zubima zasijeće u gležanj.

U tren oka izbi rat. Po svoj bi prilici u svom bijesu i ubila Jerryja da se nije pojавio Lamai. Štap, odvezan s Jerryjeva vrata, ispričao mu priču o njezinoj himbi; dječak uskiptje bijesom, skoči među, njih i odvrati udarac što bi Jerryju razmrskao glavu kad je Lenerengo zamahnula da ga smjeri kamenim tucalom.

Sad međutim Lamai bijaše u pogibelji, jer je njemu zaprijetila nevolja. I zaista, njegova ga mati bijaše već oborila zahvativši ga zaušnicom, kad se pojavi jadni Lumai, što se, trgnut oda sna onom bukom, usudio van da uspostavi mir. Lenerengo, kao obično, zaboravi sve drugo kad joj se nadala zgoda i užitak da na mužu iskali bijes.

Zadjevica se međutim završila bez velike nevolje. Djeca su prestala da dreče, Lamai je ponovno svezao Jerryja o bambus, Lenerengo vikala dok god je imala daha, a Lumai, uvrijeđen, otišao u spremište za čamce, gdje muškarci mogu na miru spavati i gdje ih žene ne kine.

Te je noći Lumai u krugu muškaraca kazivao svoje jade i spomenuo njihov uzrok — štene što je došlo na *Arangiju*. Dogodilo se da je priču čuo i Agno, vrhovni враћ i čarobnjak, ili najviši svećenik, pa se sjetio kako je Jerryja otpremio u spremište s ostalim zarobljenicima. Pol sata kasnije on se objašnjavao s Lamaiem.

Bijaše izvan sumnje da je dječak prekršio tabu, pa mu to povjerljivo i kaza, a Lamai poče drhtati i plakati, poče mu ponizno puziti do nogu, jer se takav prijestup kažnjavao smrću.

I predobra bješe Agnu zgoda da zavlada tim dječakom, i predobra a da bi je on propustio. Mrtav dječak ne imaše za nj nikakve vrijednosti, ali živ dječak, čiji bi život bio u njegovim rukama, mogao bi mu dobro poslužiti. Kako nitko drugi nije znao da je prekršen tabu, mogao je to prešutjeti. I tako odredi Lamaju da odsad živi u dječačkom spremištu za čamce i da onđe započne svoj novicijat u dugome nizu poslova, kušnja i obreda koji će ga ospasobiti, da stupi u momačko spremište za čamce i tako mu omogućiti da prijeđe pol puta do potpuna i priznata čovjeka.

*

Ujutro je Lenerengo, slušajući zapovijedi врача-svećenika, svezala Jerryju noge, ne bez borbe u kojoj su po njegovo glavi pljuštili udarci, a na njezinim se rukama nizale ogrebotine. Zatim ga pronese kroz selo, da ga preda u Agnovoj kući. Usput, na otvorenom središtu sela, gdje stajahu izrezbareni totemski stupovi, spusti ga na tlo i ostavi da onđe leži, kako bi se pridružila narodnom veselju.

Nije stari Bashti bio samo strog zakonodavac nego i jedinstven u tom pogledu. Taj je dan izabrao da u isti mah kaznom zahвати dvije žene što bijahu u zavadi, kako bi ostalim ženama dao pouku, a svim svojim podanicima još jedan razlog da se raduju što njega imaju za vladara. Dvije svadljivice, po imenu Tiha i Wiwau, bile zdepaste, jedre i mlade, a odavnina sa svojih neprestanih svada bijahu selu na sablazan. Bashti je presudio da se moraju utrkivati. Ali kako! Da pukneš od smijeha. Ljudi, žene i djeca što ih promatraju, urlahu od veselja. Čak su i starije žene i sijedi starci što već s jednom nogom bijahu u grobu, gledajući onaj prizor vrištali od veselja da se sve orilo.

Staza od pol milje, određena za trku, protezala se svom dužinom sela, baš kroz sredinu, od obale na kojoj je spaljen *Arangi* pa do obale na drugom kraju utvrde. Obje su žene, Tiha i Wiwau, imale prijeći stazom tamo i ovamo, i to tako da jedna bocka drugu i da je potiče na brzinu, a ova da se upinje kako bi potekla u brzini koja se ne može postići.

Samo je Bashtijeva glava mogla izmisliti takav prizor. Najprije

su Tihi pod ruke stavili dva okrugla kamena, svaki težak blizu dvadeset kilograma. Valjalo joj da ih čvrsto uza se pritisne da ne kliznu na tlo. Za njom je Bashti postavio Wiwau, naoružanu bambusovim četinama što bijahu pričvršćene na vrhu laka i duga bambusova štapa. Četine bijahu oštре poput igle, a zapravo su i bile igle što se upotrebljavaju za tetoviranje. Bijahu pričvršćene na vrh bambusove trske da budu badalj kojim će jedna žena bockati drugu pred sobom kao što ljudi ostanom bockaju i gone volove. Orićak od tih četina nije mogao ozbiljno nauditi, ali je nanosio dosta bola, a to bijaše upravo ono što je Bashti htio.

Wiwau bocnu svojim ostanom, a Tiha posrnu i zagega se nastojeći da brže potrči. Na obali, na kraju staze, imala se izmijeniti njihova uloga. Wiwau je morala natrag nositi kamenje, a Tiha bockati. Znajući da će Tiha gledati da joj vratи milo za drago, i još više, s kamatama, Wiwau se trudila da uzajmi što više dok još može. I jednoj je i drugoj znoj curkom tekao niz lice. I jedna i druga imahu svojih pristaša u gomili, koji su na svaki ubod poticali jednu, a smijali se drugoj.

Ma koliko se prizor činio smiješnim,iza njega bijaše željezni divljački zakon. Dva je kamena valjalo nositi cijelom stazom. Žena koja je bola morala je bosti uvjerljivo i brzo. Žena što je bježala pred ostanom, nije se smjela zaboraviti i napasti svoju progoniteljku. Bashti ih je upozorio na kaznu što će ih stići prekrše li pravila što ih je postavio: prekršiteljku bi za osjeke izložili na greben da je izjedu morski psi.

Kad su učesnice te trke stigle do mjesta gdje stajahu Bashti i njegov kancelar Aora, one udvostručiše snage — Wiwau živo bockajući, a Tiha poskakujući na svaki ubod, uz opasnost da ispusti kamenje. Za njima se zgrnulo mnoštvo seoske djece i svi seoski psi, što su uzbudeno kevkali i štektali.

— Zadugo nećeš, Tiha, sjediti u čamcu! — podviknu Aora žrtvi, a Bashti ponovno zahihota.

Kad ju je smjerio neobično jak ubod, Tiha ispusti jedan kamen; dok je kleknula i jednom ga rukom podigla na svoj kuk, opet valjano osjeti badalj, pa se podiže i odgega dalje.

Jednom, kad je ubod žestoko zabolje, ona se zabuni pa zastade okrećući se prema svojoj goniteljki:

— Vidjet ćeš svoje, kad uskoro...

No ne stiže da dorekne prijetnju: žestok ubod skrši joj

stoicizam, te je opet natjera u kas.

Vika gomile sve više jenjavala što se čudna trka primicala obali. No za nekoliko časaka moglo se čuti kako ponovno raste poput plime; sad je Wiwau stenjala pod težinom koraljnog kamenja, dok je Tiha, razjarena zbog onog što je pretrpjela, nastojala da izravna račun i da vrati više nego što je primila.

Kad bijahu ispred Bashtija, Wiwau izgubi jedan kamen, a dok je nastojala da ga podigne, ispade joj i drugi, koji se otkotrlja tri-četiri metra dalje od prvog. Tiha se pretvorila u vihor osvete i bijesa. Sav je Somo podivljao. Bashti se hvatao svojih mršavih bokova od pustog veselja, dok su mu suze najčistije radosti potekle niz veoma smežurane obrale.

Kad sve bijaše gotovo, Bashti prozbori svome narodu: »Eto tako će morati da se bore sve žene kojima je borba previše mila.«

Samo nije baš tako rekao; niti je to kazao u jeziku plemena Somo; bješe to u mješavini *bêche-de-mer*, a riječi mu bijahu: »Any fella Mary he like 'm fight, all fella Mary along Somo fight 'm this fella way.«

PETNAESTO POGLAVLJE

Neko vrijeme pošto se završila utrka Bashti je ostao da razgovara sa svojim poglavarima, među kojima bijaše i Agno. Lenerengo je stajala isto onako zaposlena sa nekoliko starih prija. Dok je Jerry ležao na boku ondje gdje ga je zaboravila, pride mu divlji pas kojega je gonio na *Arangiju*, te ga onjuši. Ponajprije ga onjuši izdaljeg, spremjan da odmah pobegne. Zatim se oprezno približi. Jerry ga je gledao očima što sijevahu. U času kad ga je dodirnula njuška divlјeg psa, Jerry prijeteći zareža. Divlji pas odskoči nazad i zgrebe glavom bez obzira; bijaše već prešao dvadesetak metara dok vidje da ga nitko ne goni.

Ponovno se vrati prikradajući se kao što ga je nagon učio da se prikrada divljači; toliko se prignuo tlu pužući da mu se trbuš gotovo zemlje dodirivao. Dizao je i spuštao šape gipko i tiho kao mačka, pogledajući i desno i lijevo, kao da se boji napada s boka. Začu kako se u sav grohot zasmijaše dječaci negdje u daljini, pa još niže poleže po tlu i zabi pandže u zemlju kako bi mogao bolje skočiti; mišići mu bijahu poput zategnutih opruga, spremni na skok u ma kojem smjeru — ni sam nije znao kamo, ali da umakne pogibelji za koju nije znao ni kakva je ni odakle prijeti. Zatim razabra buku, vidje da mu od nje nije opasnosti, pa nastavi da se prikrada irskom terrieru.

Ne znamo što bi se dogodilo, ali je u onaj čas Bashtijev pogled slučajno pao na zlatno štene, prvi put poslije zapljene *Arangiju*. U mnoštvu događaja Bashti bijaše štene zaboravio.

— Što je s tim psom? — viknu oštro, na što divlje pseto opet poleže po tlu, a Lenerengo prekide svoje preklapanje.

Lenerengo u strahu poče puzati pred strašnim starim poglavicom te drhtavim glasom izloži činjenice. Njezin je nevaljali sin Lamai izvukao psa iz vode. Zbog toga je psa imala mnogo nevolja u kući. No sad je Lamai otišao da živi među mladićima, a ona eto nosi psa Agnovoj kući, na izričitu Agnovu zapovijed.

— Što će taj pas kod tebe? — upita Bashti obraćajući se Agnu.

— Ja ču ga kai-kai — odgovori Agno. — Tust je i dobar za kai-kai.

U Bashtijevu starom ali bistrom mozgu sijevnu misao što je dugo sazrijevala.

— Suviše je dobar taj pas — reći će Bahti. — Radije pojedi toga psa iz guštare — savjetova mu pokazujući na divlje pseto.

Agno odmahnu glavom:

— Šumski pas ne valja za kai-kai.

— Ni za što ne valja šumski pas — prihvati Bashti. — Šumski je pas suviše plašljiv. Šumski su psi uopće odveć plašljivi. Pas bijelog gospodara ne poznaje straha. Šumski psi nisu za borbu. Pas bijelog gospodara bori se kao sam vrag. Pogledaj samo, pa ćeš i sam vidjeti.

I Bashti se sagnu Jerryju te presiječe uzice kojima mu noge bijahu svezane. A Jerry odmah stade na noge. I odveć mu se sada žurilo a da bi zastao da zahvali. Jurnu na divlje pseto, uhvati ga u bijegu i poče valjati u oblaku prašine. Divlje je pseto neprestano pokušavalо da umakne, a Jerry bi ga svaki put uhvatio, oborio i grizao, dok je Bashti pljeskao i pozivao svoje poglavare da gledaju.

Ovaj put se Jerry sav pretvorio u razbjegnjela malog zloduha. Ogorčen zbog svih nepravdi što mu bijahu nanesene, od krvavog dana na *Arangiju* i od propasti kapetanove pa do ovoga posljednjeg vezanja nogu, za sve se sada svetio na divljem psu. Gospodar divljeg pseta, neki crnac povratnik, pogriješi pokušavši da udarcem noge otjera Jerryja. Jerry učas jurnu na nj, izujeda mu listove svojim zubima, a kako je bijesno nasrnuo, zaplete mu se među noge i obori ga na tlo.

— Što radiš! — bijesno povika Bashti na krivca, koji, skamenjen od straha, osta kako je i pao, dršćući pred daljim riječima s poglavičnih usana.

No Bashti se već savijao od smijeha gledajući kako je divlji pas u smrtnom strahu zagrebao niz prolaz, a Jerry se, tridesetak metara iza njega, nadao za njim u potjeru da se sve praši.

Kad ih nesta, Bashti poče razlagati svoju misao. Posadiš li bananu, kazivao Bashti, onda drvo što naraste opet daje banane. Posadiš li yamovo gomolje, nećeš dobiti slatki krumpir ni banane, već opet onakvo gomolje, i ništa drugo. A tako je i sa psima. Kako su svi crnački psi kukavice, i njihovi će potomci biti kukavice. Psi su bijelih ljudi hrabri borci. Kad bi ih uzbajali, ti bi psi davali isto tako hrabre potomke. Eh, lijepo, kaza Bashti na kraju. Imaju eto takva psa, u njih je pseto bijelog čovjeka. Bila bi krajnja ludost da ga pojedu i da zauvijek unište hrabrost što se u njemu nalazi. A mudrost je ako ga zadrže za rasplod, na životu, kako bi se njegova

hrabrost obnavljala i prenosila na pseća pokoljenja dok svi psi u Somu ne budu jaki i hrabri.

Nadalje je Bashti svome vrhovnom врачу-svećeniku zapovjedio da preuzme brigu oko Jerryja i da ga dobro čuva. Osim toga, cijelom plemenu obznani da je Jerry tabu. Nijedan se čovjek, žena ili dijete, ne smije na nj nabaciti kopljem ili kamenom, ne smije ga udariti batinom ili tomohawkom, i nikako ga povrijediti.

*

Od onda pa sve dok sam nije povrijedio jedan od najvećih tabua, Jerry je provodio sretne dane u Agnovoj mračnoj kolibi od trave. Bashti je naime, za razliku od većine poglavica, željeznom rukom vladao svojim враčima-svećenicima. Druge poglavice, čak i Nau-Hau iz Langa-Lange, ne bijahu kao Bashti, nego su nad njim vladali врачи-svećenici. Stanovnici su Soma vjerovali da je tako i s Bashtijem. No nisu znali što se događa iza zavjese, kad Bashti, potpuni nevjernik, nasamo razgovara sad s jednim, sad s drugim враčem.

U tim razgovorima u četiri oka on im pokazivaše kako mu je providna njihova igra, da mu je znana kao i njima samima, i da nije rob mračnog praznovjerja i bezočne prijevare kojom uspijevaju da narod drže u podložnosti. Kraj toga im izlagavaše i teoriju — staru koliko i svećenici i vladari — da svećenici i vladari moraju zajedno raditi eda bi narodom dobro upravljali. Bijaše zadovoljan što narod vjeruje, a bogovi i njihovi namjesnici svećenici imaju posljednju riječ u svemu, ali je želio da svećenici u potaji znaju kako je posljednja riječ njegova. I ma kako su i sami malo vjerovali u svoje majstорије, on im je neprestano pokazivao kako u njih još manje vjeruje.

Znao je što je tabu, poznavao istinu što se za njim krije. Objasnio je svoj vlastiti tabu i kako je do njega došlo. Kazao je Agnu kako mu njegov tabu ne dopušta da jede meso školjkaša. No on je sam izabrao taj tabu, jer ne voli to meso. Taj mu je tabu odredio Nino, vrhovni svećenik prije Agna, pošto ga je čuo od boga, morskog psa. A zapravo je Bashti u četiri oka naredio Ninu da mu odredi takav tabu, jer on, Bashti, ne voli meso školjkaša i nikad ga nije volio.

Uz to, kako je živio duže i od najstarijeg svećenika među njima, bijaše na njemu da ih imenuje i postavlja. On ih je poznavao,

on ih postavio, pa su živjeli ovisni o njegovoj milosti. Valjalo im se držati njegova reda, kao što su ga se uvijek držali ne žele li da ih brzo i nenadano nestane. Bijaše dosta da ih podsjeti kako je nestao Kori, vrač koji je mislio da je jači od poglavice, i koji je zbog te svoje zablude cio tjeđan jaukao na mukama dok nije prestao i zauvijek zamuknuo.

*

U velikoj Agnovoj kolibi bijaše malo svjetla, a mnogo tajanstvenosti. No nije bilo tajne za Jerryja, koji je stvari poznavao ili ih naprsto nije poznavao, ne razbijajući glave onim što ne zna. Osušene glave i drugi suhi ili pljesnivi dijelovi ljudskog tijela nisu ga se doimali ništa više negoli osušeni aligatori i ribe što ukrašavaju mračni nastan Agnov.

Ondje su se dobro brinuli za Jerryja. Vračevu kuću ne ispunjavaju grajom ni žene ni djeca. Nekoliko starica, neka jedanaestogodišnja djevojčica, kojoj dužnost bijaše da tjeri muhe, i dva mladića, koji su prošli obuku u dječačkom spremištu za čamce pa sad bijahu na vračarskim naukama u meštra Agna — ti su eto sačinjavali kućnu čeljad i dvorili Jerryja. Hranio se najbiranjom hranom. Pošto bi Agno pojeo prvi komad svinjetine, Jerryju bi pružili drugi. Čak su i ona dva svećenička pomoćnika i djevojčica što je tjerala muhe, jeli poslije njega, a njihove bi ostatke onda dobivale starice. I, za razliku od običnih pasa iz guštare što bi se za kiše skrivali pod strehe, Jerryju bijaše dano suho mjesto pod krovom, gdje su visjele glave urođenika iz guštare i zaboravljenih trogovaca sandalovinom posred prašnjive zbrke što je sačinjavahu osušene utrobe morskih pasa, krokodilske lubanje i kosturi štakora sa Salamunskog otočja, koji od nosne kosti do vrha na repu bijahu duži od pol metra.

Mnogo se puta, kako uživaše potpuno slobodu, Jerry kroza selo prikrao Lamajevou kuću. No nikad nije našao Lamajiju, koji poslije kapetana bijaše jedino ljudsko biće što je našlo mjesta u Jerryjevu srcu. Jerry se nije nikad pokazivao, nego je vireći iz guste paprati uz potok promatrao kuću i njuhom razaznavao ukućane. Nikad nije nanjušio Lamajiju, pa se nakon nekog vremena okanio uzaludnih posjeta te vračevu kuću uzeo smatrati svojim domom, a vrača svojim gospodarom.

No nije osjećao ljubavi prema tome gospodaru. Agno, koji je

pomoću straha tako dugo vladao u svojoj tajanstvenoj kući, nije znao za ljubav. Ne bijaše u njega ni traga osjećaju ili sračnosti. Nije imao smisla za veselje, bio je okrutan i hladan kao ledenica. Bijaše najmoćniji iza Bashtija, te mu se sav život zagonjavao, jer se kinjio što nije prvi i najmoćniji. Prema Jerryju ne imaše nikakve nježnosti; bojao se Bashtija, pa nije smio Jerryju nanijeti nikakva zla.

Prolazili mjeseci, Jerry dobio druge zube, čvrste i jake, otežao i narastao. Razmazio se koliko se već pas može razmaziti. Kako bijaše tabu, brzo se naučio da gospodari među stanovništvom soma i da u svemu provodi svoju volju. Nitko nije smio da mu se opre batinom ili kamenom. Agno ga je mrzio — Jerry je to znao; ali je isto tako razabrao i to da ga se Agno boji i da mu ništa ne smije. No Agno bijaše hladnokrvan filozof koji je čekao svoj čas; razlikovao se od Jerryja time što je, kao čovjek, znao predviđati te svoje postupke prilagoditi dalekim ciljevima.

Sve od ruba lagune, kojoj nikad nije zagazio u vodu, jer mu još u pameti bijaše tabu s krokodilima što ga je naučio u Merringeu — sve od ruba lagune pa do udaljenih sela u guštari što zapadahu u Bashtijevu područje, bješe Jerryju znani kraj kojim je prolazio. Sve mu se sklanjalo s puta, svi mu davali hrane kad bi je zaželio. Tabu bijaše na njemu, pa mogao leći na njihove rogožine i jesti iz njihovih tivika a da ga nitko ne otjera. Mogao je činiti što je htio, biti drzak preko svake mjere — nije bilo nikoga da mu kaže: ne. Bashti je čak objavio kako je stanovnicima Soma dužnost da ga obrane ako ga napadnu odrasli divlji psi, i da divlje pse otjeraju nogama, kamenjem i batinama. Tako su i njegovi četveronožni srodnici na svojoj koži spoznali da je on tabu.

A Jerry napredovao. Mogao se ugojiti do glupavosti da ne bijaše njegovih napetih živaca i njegove nezasitne, žive radoznalosti. Kako se mogao nesmetano kretati po čitavu Somu, uvijek bijaše u pokretu upoznavajući mu međe i granice i način života divljih stvorova što žive u močvarama i šumama, a ne priznaju njegov tabu.

Mnoge bijahu pustolovine što ih je doživio. Vodio je dvije bitke sa šumskim štakorima, velikim gotovo koliko i on. Kako bijahu odrasli i divlji, a natjerani u škripac, napadoše ga kako ga još nitko nije napao. Ubio je prvoga i ne znajući da je to bio star i slab štakor. Drugi mu, što bijaše pun snage, tako odmasti da se nemoćan uvukao u vračevu kuću, gdje je cio tjedan, ispod osušenih simbola

smrti, lizao rane dok mu se polako ne vrati život i zdravlje.

Znao bi se prikrasti dugongu i uživati u tome da to glupe plašljivo stvorene natjera u divlji bijeg iznenadnim bijesnim lajanjem; znao je da je to samo pusta buka, ali mu je godilo; te se smijao, svjestan da mu šala uspijeva. I divlje je tropske patke, što nisu selice, gonio iz njihovih lukava sakrivenih gnijezda; oprezno je išao između krokodila što bi se izvukli iz vode da drijemaju na žalu; uvlačio se u šiprag i vrebao snježnobijele obijesne kakadukalice, divlje orle kostolome, tromokrile škanjce, loriye i vodomare i brbljave patušne papige.

Triput se, izvan granica Soma, susreo s malim crnim stanovnicima guštare, što bijahu više dusi negoli ljudi, koliko su išli tiho i neprimjetno. Čekahu u zasjedi na prolazima divljih svinja kroza šumu, pa ga u te tri zgode umalo ne ubiše kopljem. Kao što su ga šumski štakori naučili da bude oprezan, tako ga naučiše i ti dvonošći što vrebaju u šumskom sumračju. S njima nije zametao borbe, iako su pokušali da ga kopljem probodu. Brzo je razabrao da su ti ljudi drukčiji od naroda u Somu i da za njih ne važi njegov tabu; i oni su u neku ruku dvonozni bogovi — nose u rukama smrt što leti, njome sežu dalje od svojih ruku i prelaze prostor.

Kao što je jurio po šipražu, tako je lutao i selom. Nijedno mu mjesto ne bijaše sveto. U svećeničkim kućama, gdje su ljudi i žene puzili u strahu pred tajnom, Jerry je išao ukočenih nogu i nakostriješene dlake; bijahu naime objesili nove glave u kojima je on očima i njuhom prepoznao glave nekoć živih crnaca što ih je video na *Arangiju*. U najvećoj vrackoj kući naiđe na Borckmanovu glavu, pa zareža na nju, sjećajući se borbe na palubi s pijanim kormilarom, ali ne dobi odgovora.

Jednom je u Bashtijevoj kući naišao na ono što je na tom svijetu ostalo od kapetana. Bashti je živio veoma dugo, živio krajnje mudro i mnogo razmišljao. Bio je potpuno uvjeren da je živio mnogo više od ljudskog vijeka, ali da mu je život ipak veoma kratak. I svašta ga zanimalo — htio je spoznati smisao i svrhu života. Volio je svijet i život, u koji je ušao pod sretnom zvijezdom, kako u pogledu zdravlja, tako i s obzirom na položaj, a ovo je potonje za nj značilo moći nad svećenicima i nad narodom. Nije se smrti bojao, ali ga zanimalo hoće li opet živjeti. Odbacivao je glupe nazore svećenika varalica i bio sasvim sam u kaosu toga zakučastog problema.

Živio je tako dugo i tako sretno da je mogao mirno promatrati kako blijede i gasnu nekoć snažni prohtjevi i želje. Poznavao je žene, izrodio djecu, proživio oštru glad mladosti. Vidio je kako mu djeca rastu, postaju momci i djevojke, očevi i majke, djedovi i bake. I pošto je upoznao ženu, ljubav, očinstvo i radosti jela, digao se iznad svega toga. Hrana? Jedva da joj je znao značenje — ta jeo je tako malo. Glad što ga je podbadala poput ostruga dok u njem bijaše mladost i jedrina, već ga odavno ne potiče. Jeo je samo iz osjećaja potrebe i dužnosti, malo mareći za ono što jede, izuzevši jedno: jaja megapoda, snesena u određeno godišnje doba na njegovu vlastitom nesilištu, koje bijaše strogi tabu. To mu je bila posljednja tjelesna naslada. U pogledu ostalog, živio je samo duhom, vladao svojim narodom i istraživao činjenice, prema kojima će stvarati zakone štono će njegov narod ojačati i za život ga ospasobiti.

Jasno je poimao razliku između apstraktнoga, plemena, i konkretnoga, pojedinca. Pleme ostaje, njegovi članovi prolaze. Pleme je spomen povijesti i običaja sviju njegovih prijašnjih pripadnika; živi su mu nastavak dok i sami nestanu i ne postanu povijest i spomen u neopipljivom skupu što ga čini pleme. I sam, kao član plemena, prije ili kasnije — a to »kasnije« bijaše veoma blizu — mora nestati. Da, nestati — ali kamo? U što? Eto tu je čvor. I tako bi od zgode do zgode naredio svima da izidu iz njegove velike kolibe od trave, te bi onda, ostajući sam sa svojom neriješenom tajnom, skidao s rožnika u rogožinu uvijene glave ljudi što ih je nekoć gledao žive, a što su nestali u tajanstvenom ništavilu smrti.

I nije on skupljao te glave kao škrtač, niti su mu misli, kad bi odmatao te glave i držao ih u rukama ili na koljenima, bile misli tvrdice što broji svoje skriveno blago. Želio je da sazna, htio znati ono što mišljaše da bi one mogle znati pošto su davno otišle u tamu što okružuje kraj života.

Različite bijahu glave što bi ih Bashti tako ispitivao — u svojim rukama, na svojim koljenima, u svojoj polumračnoj kolibi od trave, dok je s neba sunce prigrijevalo, a sve slabiji jugoistočnjak šumio u palmovu lišću i kroz grane hljebovca. Eto, tu je glava nekog Japanca — jedinoga kojeg je ikad vidio ili o njemu čuo. Skinuo ju je Bashtijev otac, još prije nego što se Bashti rodio. Nisu je dobro nadimili i osušili, pa ju je istrošio Zub vremena i oštetilo nepažljivo postupanje. Ipak je proučavao crte na njezinu licu; bijaše jasno da je nekoć imala dvije usne, žive kao što su i njegove, i usta, glasna i

gladna, kao što su često i njegova nekad bila. Imala je nos i dva oka, kosu na tjemenu, i dva uha kao što su i njegova. Nekoć je, dabome, imala i tijelo i dvije noge, imala želja i požuda. I nju je nekad, razmišlaše Bashti, ispunjao žar mržnje i ljubavi, u ono doba kad joj ne bijaše ni nakraj pameti da će umrijeti.

Osobito ga zbumjivala neka glava kojoj povijest seže unatrag dalje od vremena njegova oca i djeda; bješe to glava nekog Francuza, no Bashti to nije znao. Nije znao ni da je to glava La Pérousea, hrabroga starog pomorca koji je svoje kosti, kosti svoje brodske posade i kosti svojih dviju fregata, *Astrolabe* i *Boussole*, ostavio na obalama ljudozderskih Salamunskih otoka. Neka druga glava — Bashti naime bijaše strastveni sabirač glava — sezala je nazad dva stoljeća prije La Pérousea, do Španjolca Alvara de Mendañe³³. Bješe to glava jednoga od Mendaninih časnika koju je u nekom kreševu na obali skinuo jedan od Bashtijevih dalekih predaka.

Još jedna glava kojoj se ne zna povijest bijaše glava neke bijele žene. Nitko ne mogao je kazati koja to žena bijaše i kojega pomorca. No naušnice se od zlata i smaragda još uvijek držale uvelikih ušiju, a kosa se, duža od metra, zlaćana i sjajna poput svile, lelijala s kože na lubanjskom svodu, pod kojim se skrivalo ono što nekoć bješe um i volja one koja je, po Bashtijevu mišljenju, u svoje doba treperila od ljubavi u naruču kojeg čovjeka.

Obične glave, glave urođenika iz šikare i s obale pa i glave bijelih ispičutura poput Borckmana, slao je u spremište za čamce i u kuće svojih врача-svećenika. On je naime bio stručnjak u poznavanju glava. Bješe ondje i neobična glava nekog Nijemca koja ga je mnogo privlačila. Bijaše riđobrada i riđokosa a čak i tako mrtva i osušena imaše željezne crte na licu i jako čelo što nagovješćuju poznavanje tajni do kojih Bashtijevo znanje ne dopire. Nije znao ni da je to glava nekog Nijemca ni da je glava jednoga njemačkog profesora, zvjezdoznanca, glava što je u svoje vrijeme u svome mozgu nosila duboko znanje o zvijezdama na neizmjernome nebu, znala kako se brodom na moru upravlja po zvijezdama, znala Zemljini zvjezdani stazu na njezinu putu kroz prostor što je bezbroj

---

³³ Alvaro Mendaña de Neira (1541 — 1595), španjolski pomorac koji je dvaput plovio Tihim oceanom otkrivajući Salamunsko otoče i otočnu skupinu Marquesas; umro na jednome otoku ove potonje skupine. — *Prev.*

milijuna puta veći od Bashtijeva skučenog pojma o prostoru.

Posljednja među njima, ona što mu je najviše mučila mozak, bijaše glava Van Hornova. Baš je tu glavu držao na koljenima i promatrao je kad je Jerry, koji se slobodno kretao po cijelom Somu, dokaskao u Bashtijevu kolibu od trave, onjušio i prepoznao zemaljske ostatke kapetanove, pa najprije zacvilio od tuge, a onda se nakostriješio od srdžbe.

Bashti ga u početku i ne opazi, jer se zadubio u misli nad Van Hornovom glavom. Svega koji mjesec prije bješe ta glava na životu, umovao Bashti, puna uma, na donožnom tijelu što je stajalo uspravno i šepirilo se u kratkoj pregači, sa samokresom po svojoj srijedi, i stoga moćnije od Bashtija, ali manje razborito — ta nije li baš on, Bashti, starinskom kuburom u mrak zavio tu lubanju u kojoj se um nalazio, i skinuo je s omlohavljenog sklopa mesa i kostiju, koji ju je nosio hodeći s njome po zemlji i po palubi *Arangija*?

Što li bi s tim umom? Bješe li taj um sav preuzetni, uspravni Van Horn, i da li je ugasnuo kao što gasne drhtavi plamen trešćice kad ova sasvim sagori i pretvori se u pahuljastu predu pepela? Je li sve ono što je sačinjavalo Van Horna, nestalo kao što ugasne plemen kad iver izgori? Zar je zauvijek nestao u tamu u koju odlaze životinje, u koju nestaje kopljem proboden krokodil, skuša na udici, trilja u mreži i ugojena svinja kad je zakolju? Je li Van Hornova tama kao što je tama u koju nestane muha zujara kad je usred njezina leta pogodi i zgnječi djevojčica što muhe tjera? Je li to tama u koju prelazi komarac kojemu je znana tajna letenja, no kojega ipak, uza svu njegovu savršenost u letenju, Bashti pogada i gnječi dlanom čim mu osjeti ubod na svome zatiljku?

Što je vrijedilo za glavu toga bijelca, još nedavno živa i onako ponosno uspravna, Bashti je znao da vrijedi i za nj. I njega će stići ono što je stiglo i bijelog čovjeka pošto je prešao u tamu, preko praga smrti. Eto zato je ispitivao tu glavu, kao da ga njezine nijeme usne mogu uputiti u tajnu, otkriti mu smisao života i smisao smrti kojom se neizbjegno završava svaki život.

Jerry je počeo zavijati kad je vidio i nanjušio ono što je ostalo od kapetana, a na njegov se otegnuti civil Bashti trže iz snatrenja, pogleda to čvrsto, zlatnosmeđe štene, pa je odmah na nj protegao svoje sanjanje i počeo misli namatati. Eto, i ono živi. I ono je kao i čovjek: zna za glad i bol, osjeća gnjev i ljubav. Krv mu teče žilama baš kao i čovjeku, a pod ubodom bi noža šiknula, crveno potekla i

život istočila. I ono, baš kao i ljudski rod, voli svoju vrstu, rađa i doji svoje mlade. I nestaje. Da, nestaje. Ta mnogog je psa, kao i mnogog čovjeka, poeo Bashti u klikovanju svoje mladosti i želje za jelom, kad je znao samo za pokret i snagu, a to je dvoje podlagao grabeći iz tikvica na gozbovanju.

Iz cvila Jerry prijeđe u srdžbu. Prilazio je ukočenih nogu, usta mu se krivila u režanje, a dlaka kostriješila u valovima što prolazahu s leđa na pleća pa na šiju. I nije prilazio kapetanovoj glavi, gdje bijaše njegova ljubav, nego Bashtiju, koji držaše glavu na koljenima. Kao što se vuk na planinskom pašnjaku prikrada kobili s istom oždrebljenim ždrebetom, tako se Jerry prikradao Bashtiju. A Bashti, koji se za čitava svoga dugog života nije bojao smrti i koji se smijao i šalio kad mu se u ruci rasprsla kremenjača pa mu odnijela kažiprst — taj se Bashti i sad zadovoljno u sebi smiješio, jer mu radost bijaše duhovna, smiješio se i divio tome napol doraslome štetetu, kojega je kratkom palicom od tvrdog drveta udarao po njušci i prisiljavao da uzmiče. I ma koliko se Jerry upinjao i bijesno navaljivao, svaki bi mu napadaj Bashti dočekao palicom i glasno se smijao, shvaćajući hrabrost šteneta, a čudeći se životnosti i gluposti koja ga neprestano tjera da njušku izlaže udarcima palice, i koja ga, s oživjele uspomene na mrtva čovjeka, nagoni da uvijek iznova prkosи bolnim udarcima.

I to je, eto, život, razmišljao Bashti, dok je spretnim udarcima gonio od sebe to štene što skviči. Četveronožni je to život, mlad i lud, žestok i nepromišljen, kao u svakoga mladog čovjeka što u sumračje svojoj ženi šapće njezne riječi, ili se pak s drugim kojim mladim čovjekom borii na život i smrt zbog kakve strasti, povrijeđena ponosa ili ukrštene želje. Osjećao je da i u tome životu štenetu može naći ključ životne tajne, rješenje zagonetke, isto koliko i u mrtvoj glavi Van Horna ili bilo kojega drugog čovjeka.

I tako je i dalje gonio Jerryja od sebe udarajući ga po njušci i čudio se upornosti nečega tako životnog u njemu što ga tjera da neprestano skače prema štapu koji ga bolno udara i nazad odbacuje. Znao je da je to hrabrost i pokretljivost mladosti, njezina snaga i nepromišljenost, pa joj se tužan divio, osjećao zavist i bio spreman da u zamjenu za nju dade svu svoju suhu, staračku mudrost kad bi samo našao puta i načina.

»Valjan pas! Eh, kakav pas! Pas i pol!« — mogao bi reći, kao što je govorio Van Horn. No umjesto toga on je u sebi mislio na

jeziku *bêche-de-mera*, koji mu bijaše običan kao i njegov rođeni:
»Moja riječ, taj se pas mene ništa bojati!«

No starost se prije umorila od te igre, i Bashti je završi udariv jako Jerryja iza uha, tako da se opružio omamljen. Pogled na štene, tako živo i razjareno časak prije, a sada, časak poslije, opruženo kao mrtvo, zaokupi Bashtijevu maštu, i on poče razmišljati. Štap je, jednim jedinim oštrim udarcem, izazvao tu promjenu. Kamo mu nestade ona ljutina i onaj razum? Zar je sve to plamen ivera što ga gasi svaki slučajni dašak? U jednom je trenu Jerry bjesnio i trpio, režao i skakao, nešto htio i prema tome upravljao svoje postupke, a u drugom već ležao nemoćan i skvrčen, u besvijesti, u toj slici smrti. Domalo će se, Bashti je znao, u klonulo tjelesće vratiti svijest i osjećaj, pokret i sposobnost da se pokretima upravlja. No kamo u tom međuvremenu, pod udarcem štapa, ode sva svijest, osjet i volja?

Bashti umorno uzdahnu i, umorno pokrećući rukama, zamota glave u rogožine, sve osimi Van Hornove, pa ih opet podiže da vise o rožnicima — da vise, umovao Bashti, još dugo poslije njegove smrti, veoma dugo, kao što su neke tako visjele davno prije očeva mu i djedova vremena. Van Hornovu glavu ostavi na tlu, a sam se iskrade van, da bi kroz pukotinu virio i promatrao što li će štene.

Jerry se najprije trznuo, a malo zatim pokušao stati na slabe noge, na kojima se zaljulja u zamavici. A Bashti tada, navirujući se na pukotinu, vidje čudo života, vidje kako se život vraća kroza sudove nepomičnog tijela i ukrućuje mu noge da mogu stati; vidje kako svijest, ta tajna nad tajnama, struji u koščatu glavu, pokrivenu dlakom, rasplamsava se i žari u otvorenim očima, grči usne da se naberi nad Zubima, i grlo da zatitra režanjem što se bijaše prekinulo kad je udarac štapom bacio štene u tamu.

I još je više video Bashti. Jerry je ponajprije naokolo pogledao, kostriješćeći dlaku na šiji i režeći, u potrazi za neprijateljem; zatim je, tamo gdje je bio neprijatelj, ugledao kapetanovu glavu, dopuzao do nje i svojim jezikom počeo cijelivati tvrde obrazе, sklopiljene vjeđe, kojih njegova ljubav nije mogla otvoriti, nepomične usne koje neće da izuste ni jedne od onih riječi, punih ljubavi, što bi ih nekoć govorile malome psu. A onda, u neizmjernoj tuzi, Jerry sjede pred kapetanovu glavu, podiže njušku prema visokoj sljemenjači i poče zavijati žalosno i otegnuto. Najposlije, utučen i slomljen, iziđe i ode kući vraćevoj, gdje je cio dan i noć proveo budeći se i zapadajući u san i premučio teške muke strašne more što ga bijaše pritisla.

Uvijek se odonda, sve dok je bio u Somu, Jerry bojao Bashtijeve kolibe od trave. Nije se bojao Bashtija. Njegov se strah ne moguće opisati ni zamisliti. U onoj se kolibi nalazilo ništavilo onoga što nekoć bješe kapetan. Bješe to znak konačne propasti života, one krajnje propasti pred kojom je strepio svakom žilicom u svome tijelu. Stanovnici su Soma otišli samo korak dalje od toga Jerryjeva krajnjeg poimanja, samo korak dalje u mislima o smrti, kad su došli do pojmove o dušama mrtvih što odlaze u carstvo bestjelesnosti i nadčutilih osti.

Odonda je Jerry iz dna srca mrzio Bashtija, kao gospodara života što ga je posjedovao, mrzio onoga koji je na svoja koljena stavljao ništavilo njegova kapetana. Nije Jerry do tog došao razmišljanjem. Sve je to bilo nejasno i neodređeno, osjet, čuvstvo, osjećaj, nagon, intuicija — nazvali to kako mu drago, kakvim god maglovitim nazivom iz maglovitog rječnika našega govora, u kojem riječi obmanjuju dojmom određenosti i mozgu pridaju moć poimanja koje ovaj nema.

ŠESNAESTO POGLAVLJE

Tri još mjeseca prođoše; pošto je puhao pol godine, sjeverozapadni monsun ustupi pred jugoistočnim pasatom; Jerry je sveudilj živio u Agnovoj kući i slobodno trčao po selu. Ugojio se i narastao, te zaštićen tabuom postao samopouzdan gotovo do oholosti. No nije našao gospodara. Agno nije nikada osvojio njegova srca niti se trudio da ga osvoji, a niti je opet, u svojoj hladnokrvnosti, otkrio da ga mrzi.

Ni jedna od onih starica, ni jedan od dvojice враћevih učenika, a ni mala djevojčica što je tjerala muhe u Agnovoj kući, nisu ni sanjali da vrać mrzi Jerryja. A ni sam Jerry nije to shttio. Agno mu bijaše ravnodušan stvor o kojem ne treba misliti. Kućnu je čeljad Jerry smatrao Agnovim robovima ili slugama; znao je da hrana kojom ga hrane dolazi od Agna, pa je prema tome Agnova. Svi se oni osim njega, koga je štitio tabu, bojavu Agna, čija kuća zaista bijaše kuća straha, u kojoj nije mogla cvasti ljubav prema zalatalome štenetu. Jedanaestgodišnja bi djevojčica mogla steći Jerryjevu naklonost da je u početku nije zastrašio Agno, koji je bijaše oštro prekorio što se usudila taknuti i pomilovati psa nad kojim stoji onakav tabu.

Izvršenje svoje osnove da Jerryju zakrene vratom Agno je odgađao za čitavo razdoblje monsuna, to jest pol godine, zato što se doba kad megapodi nose jaja u Bashtijevu nesilištu, započinje tek u vrijeme jugoistočnih pasatnih vjetrova. Kako je Agno već davno smislio svoju osnovu, strpljivo je čekao pogodan čas, jer strpljenje bijaše njegova osobina.

Megapod sa Salamunskih otoka daleki je rođak australske kokoši. Nije veći od krupnjeg goluba, a nosi jaja velika poput jaja domaće patke. Megapod uopće nije plašljiv, a tako je glup da bi već prije stotinu stoljeća bio istrebljen da ga nije štitio tabu poglavica i враћeva. Poglavice su morale da za megapode drže slobodne pješčane površine i da ih ogradama štite od pasa. Megapod svoja jaja zakapa u pijesak dvije stope duboko, ostavljajući suncu da svojom toplinom izleže piliće. A nosi jaja i zakapa ih čak i onda kad mu ih iskapa kakav crnac svega dva-tri koraka udaljen od njega.

Nesilište bijaše Bashtijev vlasništvo. U to je godišnje doba

Bashti gotovo isključivo živio od jaja megapoda. Izrijetka bi čak, za svoj »kai-kai«, klapo megapode koji bi prestajali da nose. No, bješe to samo hir, izazvan ponosom: birana hrana bijaše samo za nekoga na tako visoku položaju. Nije on zapravo volio meso megapoda više od bilo kakva drugog mesa. Svako mu je meso imalo podjednak okus, jer mu okus mesa bijaše jedan od nestalih užitaka što su prešli u područje uspomena.

No zato je volio jaja, i još kako ih jeo! Bijaše to jedina hrana koju je zaista volio. Ona su u njemu budila davne osjećaje, iz mladosti, kad je imao volju za jelom. Samo mu još ta jaja mogahu izazvati glad: gotovo presahli izvori sline i unutarnjih probavnih sokova opet bi se potakli na izlučivanje kad bi promatrao jaje megapoda, priređeno za jelo. Stoga je jedini on od svih urođenika u Somu jeo jaja megapoda nad kojima bijaše strogi tabu. A kako tabu bijaše isključivo vjerski, Agnu bijaše povjerena sveta dužnost da vodi brigu o kraljevskim nesilištima.

Ni Agno ne bijaše više mlad. I njega je davno prošla volja za jelom, minuo ga onaj reski osjećaj gladi, te je i on jeo samo po dužnosti, jer je i njemu sve meso imalo isti okus. Samo mu jaja megapoda održavahu okus i tek i poticahu strujanje njegovih sokova. I zato je kršio tabu što ga je sam odredio, te je potajno, da ga ne moguće vidjeti oko nijednog čovjeka, žene ili djeteta, jeo jaja što ih je krao iz Bashtijeva zabrana.

I tako, kad se počelo vrijeme nošenja i kad su i Bashti i Agno toliko čeznuli za jajima poslije posta od šest mjeseci, Agno povede Jerryja zabranjenim putem kroz mangrovu šumu koračajući s korijena na korijen, preko mulja koji se neprestano isparavao i zaudarao u ustajalom zraku kamo vjetar nije nikada dopirao.

Taj put, koji i ne bijaše obična staza, jer je čovjek onuda mogao proći samo velikim koracima, s korijena na korijen, a pas skačeći pobaučke i gacajući, bijaše Jerryju nepoznat. U svim svojim obilaženjima po Somu, nije te staze nikad otkrio, jer je zaista bila neobična. Što je Agno popustio pa ga tuda poveo, bijaše iznenadenje i užitak za Jerryja, koji je, ne razmišljajući o tome, nejasno osjećao početna uzbudjenja, nadajući se da bi u Agnu ipak mogao naći onoga gospodara za kojim njegova pseća duša neprestano čezne.

Izišavši iz mangrovnih močvara, odjednom se nađoše na pješčanu zemljištu što bijaše još uvijek tako slano i neplodno od morskog taloga da na njemu nije raslo nikakvo veliko drveće koje bi

pružalo svoje grane i štitilo ga od sunčane žege. Neki je jednostavni otvor služio kao ulaz, ali Agno nije vodio Jerryja kroz nj, nego ga je neobičnim kratkim povicima hrabrio i poticao da iskopa prorov pod grubom ogradom od prošća. Pomagao mu je vlastitim rukama jaružeći i odgrnujući velike količine pijeska, a Jerryju je samo prepustio da ostavi neosporne tragove psećih šapa i pandža.

A kad je Jerry bio unutri, Agno ga, ušavši kroz vrata, stade mamiti i navoditi da iskapa jaja. No Jerry nije volio jaja. Agno ih međutim ispi osmero, onako prijesnih, a dvoje cijelih stavi pod pazuha da ih ponese kući. Ljske onih što ih je ispio, zdrobi u komadiće, kao što bi ih pas izmrvio, i, da upotpuni sliku koju je davno stvorio, od osmog nešto ostavi pa time oblijepi Jerryja, ne po njušci, koju bi štene moglo jezikom olizati, nego gore poviše, oko očiju i iznad njih, gdje će maz ostati i svjedočiti protiv šteneta, u skladu s osnovom što ju bijaše smislio.

I još gore — da nedostojna li svećenika! — nahucka Jerryja da napadne jednu od tih ptica što je upravo sjela da snese jaje. Dok ju je Jerry klapao, Agno — znajući da će strast ubijanja koja jednom počne nagnati Jerryja da i dalje kolje te lude ptice — brže-bolje ode iz nesilišta kroz mangrove močvare, da pred Bashtiju iznese zamršeno vjersko pitanje. Tabu, koji štiti psa, priječio ga, kako je on tumačio, da psu, nad kojim stoji tabu, brani da jede ptice nesilice, nad kojima također stoji tabu. Nije znao ni mogao riješiti koji je tabu veći. A Bashti, koji pol godine nije okusio tih jaja i koji je čeznuo za jedinim užitkom iz davne mladosti što mu bijaše preostao, pozuri nazad kroz mangrove močvare tako golemim koracima da se njegov vrhovni svećenik, koji bijaše mnogo godina mlađi, sasvim zaspasio.

I stiže na nesilište te zateče Jerryja, krvavih šapa i krvave njuške, kako baš kolje četvrtu pticu nosilju; sirovo žumance, kojim ga je oblijepio Agno ne bi li se činilo da je tako otišlo mnogo jaja, bijaše mu još uvijek oko očiju i iznad njih sve do čeone izbočine. Uzalud je Bashti naokolo tražio ne bi li našao ma i jedno jaje, jer ga je posred te teške nesreće šestmjesečni glad morio više negoli ikad. Ohrabren Agnovim odobravanjem i bodrenjem, Jerry je pred Bashtijem mahao repom i smiješio se krvavim čeljustima i žuto oblijepljenim očima, očekujući pohvalu za svoju valjanost.

Bashti nije bjesnio, kao što bi učinio da je bio sam. Držao je da je njega nedostojno da ga ta ljudska slabost ponizi u očima njegova

vrhovnog svećenika. Tako je uvijek s onima koji su na visokim položajima: uvijek se susprežu i prilagođuju svoje prirodne želje, uvijek prikrivaju svoju običnost krikom ravnodušnosti. Zato ni Bashti nije pokazivao da je zlovoljan što je razočarao svoju pohlepu. Agno se nije znao tako obuzdati, jer nije mogao a da mu se u očima ne pojavi iskričav sjaj. Bashti zapazi taj blijesak, ali ga protumači kao običnu radoznalost promatranja, ne pogodivši mu pravog razloga. A to nam pokazuje dvije pojave kod ljudi na položaju: prvo, da mogu varati svoje podređene, a drugo, da i ovi mogu njih prevariti.

Bashti je vragolasto motrio Jerryja, kao da ono bijaše šala, te bacivši nehajan pogled na svoga врача, opazi razočaranje u njegovim očima. »Aha«, pomisli Bashti, »prevarih ga«.

— Koje je veći tabu? — upita Agno u govoru Soma.

— Kako možeš i pitati! Naravno, megapod.

— A pas? — priupita Agno.

— Mora platiti što je prekršio tabu. To je veliki tabu. To je moj tabu. Odredio ga je Somo, praotac i prvi vladar sviju nas, a od tada to bijaše uvijek tabu poglavica. Pas mora umrijeti.

On zastade i razmisli o tome, dok je Jerry i dalje kopao pijesak gdje mu je njuh kazivao da štogod ima. Agno htjede da ga sprijeći, ali se Bashti umiješa.

— Pusti — reče Bashti; — pusti ga neka prijestup izvrši na moje oči.

I Jerry ga počini; iskopa dva jajeta, razbi ih i poliza njihovu dragocjenu sadržinu, svu koja se nije razlila i koju pijesak nije upio. Bashtijeve oči bijahu sasvim bez sjaja kad je upitao:

— Je li danas gozba na kojoj će ljudi jesti pse?

— Sutra u podne — odgovori Agno. — Već se hvataju psi. Bit će ih jedno pedeset.

— Pedeset i jedan — presudi Bashti pokazujući na Jerryja.

Svećenik i nehotice naglo posegnu da uhvati Jerryja.

— Čemu odmah? — upitat će poglavica. — Tako ćeš ga bez potrebe nositi preko močvare. Neka samo otkaska na svoje četiri; kad bude pred spremištem za čamce, svezat ćeš mu noge.

Jerry je preko močvare zadovoljno kaskao njima dvojici za petama; kad bijaše blizu spremišta, začu zavijanje i civil mnogih pasa, a to je očito zborilo da su u nevolji i na muci. U njemu se odmah pojavi sumnja, premda se nije za sebe bojao. No upravo kad

je načulio uši i podigao njušku da o tome još štogod razabere, Bashti ga pograbi za šiju i podiže uvis, dok mu Agno poče noge vezati.

Nije Jerry zacvilio ni pustio glasa od sebe, niti pokazao ikakav znak straha — samo se gušio od bijesna gundanja, a ponekad bi srdito zarežao dok je ratoborno grebao stražnjim nogama. No pas koga su straga pograbili za šiju ne može se mjeriti s dvojicom ljudi što su naoružani ljudskim razborom i spretnošću, a svaki ima dvije ruke sa četiri prsta i s palcem što im stoji nasuprot, na svakoj ruci.

Pošto mu svezaše prednje i zadnje noge uzduž i poprijeko, ponesoše ga, s glacom naniže, ono malo puta do mjesta gdje su naumili pse klati i kuhati, pa ga baciš na zemlju među dvadesetak ili više pasa što bijahu isto onako vezani i bespomoći. Premda već bijaše poslijepodne prepolovilo, neki od njih ležahu ondje od ranog jutra, na žarkome suncu. Bijahu to sve sami šumski ili divlji psi, svi tako strašljivi da su — od žedi i tjelesne boli što im je zadavahu uzice čvrsto stegnute preko njihovih žila i žilica, i od neodređene strepnje zbog sudbine što je takav postupak nagovješće — civiljeli, skvičali i zavijali od bola i očaja.

Idućih trideset sati bijahu mučni za Jerryja. Odmah se pronio glas da je s njega skinut tabu; nitko od ljudi i dječaka nije bio tako neznatan da bi ga i dalje štovao. Sve dok se nije unoćalo, oko njega neprestano bijaše krug mučitelja. Naklapali su o njegovu padu, kesili se i rugali, prezirno ga gurali nogama, iskopali mu rupu u pijesku iz koje se nije mogao izvući, pa ga stavili poleđice, tako da su mu sve četiri uvis stršile.

Mogao je samo režati i nemoćno bjesnjeti. Jerry naime nije kao ostali psi zavijao i civilio od bola. Sad mu bijaše godina dana, za posljednjih je šest mjeseci postao mnogo zreliji, a priroda mu je njegove rase dala da bude neustrašljiv i da podnosi bol. I ma koliko ga njegovi bijeli gospodari bijahu naučili da mrzi i prezire crnce, istom se u to trideset sati nazubio na njih i planuo neutoljivom mržnjom.

Njegovi se mučitelji nisu ni od čega ustručavali. Čak su i divljega psa doveli i na Jerryja ga napustili. No u prirodi divljega psa nije da napada neprijatelja koji se ne može micati, ma taj bio i Jerry koji ga je tako često gonio i valjao po palubi. Da je Jerry, na priliku, imao prebijenu nogu ili bio u nekoj sličnoj nevolji, ali se mogao kretati, divlji bi pas na nj nasruuo, možda ga i dotukao. Ona pak potpuna bespomoćnost bijaše nešto drugo. I tako se

promatračima izjalovio očekivani prizor. Kad bi Jerry zagundao i zarežao, i divlji bi pas uzvratio gundanjem i režanjem te oko njega oblazio šepireći se i strašeći ga; na to su ga crnci mogli potaknuti, ali ga nisu mogli nahuckati da Jerryja i ugrize.

Prostor, određen za klanje, ispred spremišta za čamce, bijaše mjesto paklene buke i grozote. Ovda-onda donijeli bi nove svezane pse i bacili ih na zemlju. Čulo se neprestano zavijanje, kojim se osobito glasahu psi što su ondje ležali od ranog jutra i žedali.

Kadikad bi se njihovu zavijanju pridružili i svi psi, jer se ni najmirniji među njima ne mogahu oprijeti valu uzbudjenosti i straha što ih sve grčevito zahvataše. To zavijanje, što je sad raslo, sad jenjavalo, ali nikad nije prestajalo, nastavljalo se cijelu noć, a kad je objutriло, svi su psi trpjeli od strahovite žedi.

Sunce što je na njih sjalo i žarilo ih u bijelom pijesku te ih gotovo napol ispeklo, doneće im sve drugo prije negoli olakšanje. Opet se oko Jerryja sastavio krug mučitelja što su i opet na njem iskaljivali svoj jed i zahvaćali ga uvredljivim prezrom, zato što je izgubio svoj tabu. Nisu Jerryja jedili i do ludila dovodili udarci i tjelesne muke, nego smijeh. Nijedan pas ne podnosi da ga ismjehuju, a Jerry je najmanje od sviju mogao obuzdati svoj jed kad su mu se rugali i hihotali u lice.

Premda ni jedan jedini put nije okrenuo da zavija, od režanja mu i gundanja, i od velike žedi, grlo promuklo i osušila se sluzokoža u ustima, tako te više ne mogaše glaska pustiti, osim na najteži izazov. Jezik mu se ovjesio iz usta, a sunce mu ga oko osme izjutra počelo polako žeći.

U to mu vrijeme jedan između dječaka nanese okrutnu uvredu. On izvadi Jerryja iz rupe u kojoj je na leđima proležao cijelu noć, okrenu ga na bok i prinese mu tikvicu punu vode. Jerry poče tako pomamno laptati, te je istom poslije pol minute osjetio da je dječak u vodu stavio mnogo zgnječenih ljutih sjemenaka zrele paprike. Svi su oko njega vrštali od veselja, a dotadanja Jerryjeva žđ ne bijaše ništa u poređenju s tom novom žđi, koju pojačavaše paprika što ga je ljuto pekla.

Slijedeći događaj — i to najvažniji, kako se kasnije pokazalo — bijaše u tome što je stigao Nalasu. Bješe to starac što se hvatao šezdesetih, slijep, s velikim štapom, kojim je lupkao pred sobom i tako pipao put. Slobodnom je rukom nosio malo prase svezanih nogu.

— Vele da će se pojesti psa bijelog gospodara — prozbori on u govoru plemena Soma. — Gdje je pas bijelog gospodara? Pokažite mi ga!

Agno koji bijaše upravo stigao, stade pokraj pridošlog, koji se sagnuo i prstima opipavao Jerryja. Jerry nije pokušao ni da zareži ni da ugrize, premda mu je slijepčeva ruka više puta došla na dohvatzuba. Jerry naime nije osjetio ništa neprijateljsko u tim prstima što su tako blago po njem prelazili. Nalasu zatim opipa prase, i to nekoliko puta, kao da računa skanjujući se u odluci između Jerryja i praseta.

Nalasu se uspravi i kaza svoj sud:

— Prase je maleno kao i pas. Jednaki su veličinom, ali u svinjčetu ima više mesa za jelo. Uzmite svinjče, a ja ču psa.

— Ne može tako! — probesjedi Agno. — Pas je bijelog gospodara prekršio tabu; zato se mora pojesti. Uzmi bilo kojeg drugog psa i ostavi svinju.

— Hoću psa bijelog gospodara — uporno će Nalasu.

— Samo psa bijelog gospodara i nijednoga drugog.

Kad pregovori tako zapeše, oglasi se Bashti, koji bijaše ondje zastao i slušao.

— Uzmi psa, Nalasu — odluči najposlije Bashti. — Dobro je to svinjče, sam ču ga pojesti.

— No pas je prekršio tvoj tabu, tvoj veliki tabu nad nesilištima, i zato se mora izjesti — brzo ga presrete Agno.

»Zašto li tako žuri?« pomisli Bashti, i u duhu mu se pobudi neodređena sumnja, i ne znajući zašto.

— Tabu treba da se iskupi krvljui i kuhanjem — proslijedi Agno.

— Vrlo dobro — dočeka Bashti. — Ja ču pojesti svinjče. Neka se zakolje i stavi na vatru.

— Ja mislim na tabu i govorim o njegovu zakonu: prekršaj se mora životom okajati — zaintacio vrhovni svećenik.

— Ima i drugi zakon — nasmija se Bashti. — Od pamtvijeka, otako je Somo podigao ove zidine, vrijedi zakon da se život može životom iskupiti.

— Da, ali samo život čovjeka ili žene — upotpuni Agno.

— Ja znam zakon — ostajaše Bashti pri svome. — Somo je donio zakon. Nigdje nije rečeno da se život jedne životinje ne može iskupiti životom koje druge.

— Nikad se to nije činilo — spremno će враč-svećenik.

— Zato što je bilo i razloga — pobi ga stari poglavica.

— Nikad se nije našao čovjek toliko lud da svinju dade za psa.

Prase je mlado, tusto i mekano. Uzmi psa, Nalasu. Nosi ga već jednom.

No враč-svećenik ne bijaše zadovoljan:

— Kako si i sam, o Bashti, u prevelikoj svojoj mudrosti rekao, taj je pas sjeme snage i srčanosti. Neka se dakle zakolje, pa kad se skine s ognja, neka mu se meso razdijeli u sitne komadiće, tako da svakoga zapadne zalogaj; tako će svatko pojesti djelić snage i hrabrosti. Bolje je po Somo da mu ljudi budu snažni i srčani negoli psi.

Bashti pak nije osjećao nikakva gnjeva prema Jerryju. I suviše je dugo i odveć filozofski živio a da bi psa krivio što je prekršio tabu za koji nije ni znao. Pse su, doduše, često klali zbog takva prijestupa, no on je dopuštao zato što ga psi nimalo nisu zanimali, a njihova je smrt uz to isticala svetost i nepovredljivost tabua. A sad ga je Jerry zanimalo. Pošto je ono Jerry na nj nasruuo zbog Van Hornove glave, Bashti je često o tome razmišljaо. A imaše i o čemu, jer mu slučaj bijaše neshvatljiv, kao što su sve životne pojave. Kraj toga, on se divio i Jerryjevoj hrabrosti, kao što ga je udivljenjem ispunjalo i ono nešto neobjašnjivo u Jerryju što toga psa zadržava, tako te i ne viče i civili od bola kad ga zahvaćaju udarci štapom. I onda, i ne misleći o tome kao o ljepoti, ljepota ga Jerryjeva oblika i boje i neosjetno prožimala osjećajem ugodnosti; oku mu godilo kad bi pogledao to štene.

Još jedan bijaše razlog s kojega je Bashti tako postupao: zanimalo ga zašto je njegov враč-svećenik toliko zaintačio te zahtijeva smrt baš toga psa. Ta toliko ih ondje bijaše. Zašto upravo toga psa? Očito je da враč time nešto smjera, ali što — to Bashti nije mogao pogoditi ni naslutiti, osim ako posrijedi nije osveta što se u njemu začela onog dana kad ga je Bashti sprječio da pojede psa. Ako je tako, onda se radi o shvaćanju kakva Bashti ne može trpjeti ni u koga u svome plemenu. Bio razlog kakav mu drago, Bashti u svojoj opreznosti, što je uvijek pokazivaše pred nečim nepoznatim, pomisli kako neće biti na odmet da svoga svećenika malo natjera na posluh i da mu još jednom pokaže čija treba da bude posljednja u Somu. I zato mu Bashti odbesjedi:

— Dugo sam živio i mnogo svinja pojeo. Tko bi se usudio

kazati da su te mnoge svinje prešle u me i da sam postao svinja?

Zastade te izazovno pogleda po krugu slušatelja oko sebe, ali mu se odande nitko ne oglasi. Umjesto toga, neki su se glupo i bojažljivo smiješili te prenosili težinu tijela s noge na nogu, dok je izražaj Agnova lica jasno kazivao kako nema ni govora o tome da bi na poglavici bilo išta svinjsko.

— Mnogo sam ribe pojeo — proslijedi Bashti — a nikad mi nije riblja ljuska narasla na koži, nikad mi se na grlu nije škrga pojavila. Kao što svi znate, nikad mi na hrptenjači nije izrasla peraja. Nalasu, uzmi psa! Aga, nosi svinjče mojoj kući. Danas ću ga jesti. Agno, naredi da se počne klanje pasa, tako da ljudi u spremištu za čamce mognu na vrijeme jesti.

A onda, kad se okrenu da podje, opet zapade u *bêche-de-mer* te oštro, preko ramena, dobaci Agnu:

— Moja riječ, ti mene mnogo ljutiti!

SEDAMNAESTO POGLAVLJE

Dok je slijepi Nalasu polako i naporno odmicao, sa štapom u jednoj ruci, pipajući put, a s Jerryjem u drugoj, noseći ga obješena za vezane noge, okrenuta naglavce, Jerry začu kako se odjednom pojačalo divlje skvičanje pasa, kad je klanje počelo, a oni osjetili blizu smrti.

No, za razliku od dječaka Lamaija, koji nije znao bolje, starac nije Jerryja onako nosio sve do kuće. Kraj prvog potoka što se slijevao s povиšenog dijela između niskih brežuljaka, starac zastade i spusti Jerryja da piye. I Jerry poče uživati u mokroj hladnoći, u svježoj vodi što mu je kvasila jezik, usta i grlo. Ujedno mu se u podsvijest usađivao dojam da je taj crnac ljubazniji od Lamaia, Agna i Bashtija — najbolji na kojega je naišao u Somu.

Kad se napio toliko da za taj čas nije više mogao, Jerry jezikom zahvali starcu ne toplo ni zanosno kao što bi bilo da je to kapetanova ruka, nego onako kako treba da zahvali na napitku kojim se u njegov život vratio. Starac se zadovoljno nasmija svojim sitnim smijehom te zavalja u vodu Jerryjevo osušeno i opaljeno tijelo, a glavu mu pridrža nad površinom, natrlja mu vodu u suhu kožu i ostavi ga tako u vodi nekoliko dugih, blaženih minuta.

Od potoka do Nalasuove kuće bijaše dobrano popoći; starac je sveudilj nosio Jerryja svezanih nogu, ali ne više naglavce, negu pridržavajući ga rukom sebi na prsima. Nakonje je da psa pridobije ljubavlju. Nalasu, koji je tolike godine proveo u samoći i tami, razmišljao je mnogo više o svijetu oko sebe i poznavao ga mnogo bolje negoli da ga je mogao vidjeti. Njemu je trebao pas u njegovu posebnu svrhu. Pokušao je sreću sa nekoliko pasa iz šikare, ali su oni slabo hajali za njegovu dobrotu i svi redom pobegli. Posljednji je najduže ostao, jer je s njime postupao što je bolje i ljubaznije mogao, ali je i taj utekao prije nego što ga je slijepi starac stigao odgojiti u svoju svrhu. No pas je bijeloga gospodara, po onome što je čuo, nešto sasvim drugo. Nikad ne bježi u strahu, a uz to je, kako vele, i mnogo pametniji od pasa u Somu.

Glas o Lamaievu pronalasku da veže psa pomoću palice bio se pronio cijelim selom, pa je Jerry i u Nalasuovoj kući bio tako privezan, no ipak s nekom razlikom. Slijepi starac nije nikad

pokazao nestrpljivosti dok bi sate i sate svakog dana provodio čućeći pokraj Jerryja i milujući ga. No i bez toga bi Jerry, koji je jeo njegovu hranu i već bio navikao da mijenja gospodare, primio Nalasu za svoga gospodara. Otkako ga je враћ-svećenik svezao i bacio među druge bespomoćne pse, određene za klanje, Jerryju se u mozgu i onako ugnijezdilo sasvim određeno shvaćanje da je Agnovo pravo gospodarstva prestalo. A Jerry, koji od svojih prvih dana na svijetu nije nikad bio bez gospodara, osjećaše neodoljivu potrebu da ima gospodara.

I tako, kad dođe dan u koji bijaše odriješen s palice, Jerry svojevoljno ostade u Nalasuovoj kući. Kad se starac uvjerio da mu neće pobjeći, započe Jerryja vježbati. Učenje je ponajprije išlo malo-pomalo, a onda mu je starac posvećivao i po nekoliko sati na dan.

Jerry je ponajprije morao naučiti svoje novo ime, Bao; starac ga učio da se odaziva na to ime na sve veću udaljenost, ma kako se tiho izgovorilo; Nalasu ga izgovaraše sve tiše i tiše dok ime najposlje i ne bijaše izgovorena riječ, već samo šapat. Jerry imaše oštar sluh, no i starčev bijaše gotovo jednak, jer se izoštio dugom vježbom.

Daljom se vježbom Jerryjev sluh još više izoštio. Ponekad bi sate i sate sjedio pokraj Nalasa ili stajao udaljen od njega te se učio da hvata i najslabije zvuke ili šuštanje iz šume. Zatim se vježbao da razaznaje različite šumove u šipražu i da starca na njih upozorava različitim režanjem. Ako bi se čuo šušanj, a to bilo svinjče ili pile, onda uopće ne bi zarežao. Ako ne bi mogao šuma razaznati, javio bi se sasvim tihim režanjem. No ako bi šušanj potjecao od čovjeka ili dječaka čije je kretanje tiho i stoga sumnjivo, valjalo je da Jerry glasno zareži; ako bi se pak čula buka i razabirala nepažljivost, Jerry bi potihno zarežao.

Nikad Jerryju nije na um padalo da istražuje kakva je svrha svemu tome čemu ga starac uči. On je to činio naprosto zato što je tako želio njegov najnoviji gospodar. Svemu ga je tome, i još mnogo čemu, naučio Nalasu nakon dugog vremena i neizmjerne strpljivosti. Učio ga je mnogo više — bogatio mu rječnik, tako da su mogli na udaljenost voditi kratke i oštре određene razgovore.

Tako bi, na priliku, iz udaljenosti od petnaestak metara Jerry svojim »hvaf!« tiho priopćio da čuje neki šum koji ne razaznaje; Nalasu bi mu različitim piskavim glasovima kazivao da mirno stane,

da se još tiše javi, ili da šuti, da nečujno dođe k njemu, ili da ode u guštaru i da istraži odakle neobični šušanj, ili pak da glasno zalaje i jurne u napad.

Ako bi Nalasuovo oštro uho uhvatilo kakav šum sa suprotne strane, upitao bi Jerryja je li ga i on čuo. A Jerry bi budno, podižući se na prste svojih šapa, načulio uši te mijenjajući dužinu i jačinu svoga glasa javljaо starcu da ništa ne čuje, sad opet da čuje, ili pak da je to kakav pas, šumski štakor, čovjek ili dječak — a sve to najtišim glasovima što bijahu jedva nešto više od izdisaja zraka, uvijek jednosložni, prava govorna stenografija.

Nalasu bješe neobičan starac. Živio je posve sam u maloj kolibi od trave nakraj sela. Najbliža je koliba bila dobrano udaljena od njegove što se nalazila na proplanku u gustoj šumi, koja nigdje ne bijaše kolibi bliža od osamnaestak metara. Tu je čistinu neprestano krčio od raslinstva što brzo buja. Očito nije imao prijatelja — barem ga nikad nitko nije pohodio. Mnoge su godine prohujale otkad je i posljednjeg oblaznika odvratio od svoje kolibe. Nije imao nikoga od rodbine. Žena mu bijaše davno umrla, a tri mu sina, još neoženjena, izgubili glave u kreševu za nekog haranja izvan granica Soma, na šumskim stazama poviših bregova, gdje su ih pojeli njihovi neprijatelji, divljaci iz šume.

Onako slijep, bijaše veoma zaposlen. Nije tražio milosti ni u koga, nego se sam uzdržavao. Na krčevini oko kuće sadio je yam, batate i taro³⁴. Na drugoj čistini — iz opreznosti nije htio da mu uz kuću raste ikakvo drveće — imaše pizange, banane i pet-šest kokosovih palma. Voće je i povrće mijenjao u selu za meso, ribu i duhan.

Dobar je dio vremena posvećivao Jerryjevu odgoju, a ovda-onda izrađivao bi lukove i strijele što su ih njegovi suplemenici tako cijenili da ih je uvijek dobro prodavao. Jedva bi koji dan prošao, a da se i sam ne bi vježbao u gađanju odapinjući strijele s luka. U tom se ravnao jedino po pravcu zvuka; kad god bi se čuo šušanj u šumi, i kad bi ga Jerry obbijestio kakav je, odapeo bi onamo strijelu, a Jerryju bi onda bila dužnost da je oprezno doneše ako ne bi cilja pogodila.

---

³⁴ *Taro*, biljka s hranjivim škrobnim korijenom; mnogo se gaji na otocima na Tihom oceanu. *Batata* je slatki krumpir, a *yam*, biljka s velikim gomoljem nalik na krumpir. — *Prev.*

I još nešto neobično bijaše u Nalasu: spavao je svega tri sata u dvadeset i četiri, i to nikad noću. A ni to kratko vrijeme svoga dnevnog počinka ne bi spavao u kući. U najgušćoj čestini obližnje šume bijaše skriveno nešto nalik na gnijezdo kamo nije vodila nikakva staza. Nikad ne bi onamo otisao ili se odande vratio istim putem, tako da bi tropsko raslinstvo na plodnome tlu, kako se po njem izrijetka gazilo, uvijek utrlo i najmanji trag njegovih koraka. Jerry bijaše izvježban da stoji na straži dok starac spava, i da za to vrijeme nipošto ne zakunja.

Dosta i predosta bijaše razloga za tu neizmjernu Nalasuovu smotrenost. Najstariji od njegove trojice sinova bijaše u svadi ubio nekog čovjeka po imenu Ao. Ovaj bijaše jedan između šestero braće iz obitelji Anno što je živjela u nekom selu gore u brdima. Po zakonima Soma, porodica je Anno imala pravo da od porodice Nalasu uzme dug u krvi, ali nije stigla, jer su Nalasu rasinili: sva tri mu sina poginula u šumi. Kako zakon Soma bijaše »život za život« i kako je Nalasu od sve svoje porodice ostao jedini na životu, u cijelom se plemenu znalo da porodica Anno neće mirovati dok slijepom starcu ne oduzme život.

No Nalasu bijaše slavan kao velik ratnik i kao otac trojice isto tako ratničkih sinova. Dvaput su već članovi porodice Anno pokušali da na njem izvrše krvnu osvetu; kad su prvi put pokušali, Nalasu je još imao svoj očni vid. Otkrio je postavljenu mu klopku, zaobišao je te se u pozadini sukobio sa samim starim Annom i ubio ga, pa tako podvostručio dug u krvi.

A onda je došla njegova nesreća. Dok je punio već mnogo puta upotrebljene čahure Sniderove puške, upadio se puščani prah i oba mu oka izbio. Odmah poslije toga događaja, dok je još rane liječio, siđoše Anovi, da ga napadnu. On je napadaj očekivao, pa se za nj i spremio. Te iste noći dva strica i jedan brat nagaziše na otrovano trnje i promjeniše svijetom u strašnoj smrti. Tako se njegov dug porodici Anno popeo na pet glava, a samo je jedna jedina, slijepa, ostala na kojoj se dugovanje moglo naplatiti.

Odonda se Anovi i previše bojahu trnja a da bi se usudili na novi pokušaj, iako je u njima sveđer tinjala želja za osvetom; življahu očekujući dan u koji će Nalasuova glava ukrasiti sljemenjaču u njihovoј kući. U međuvremenu stvar nije zapela da ostane na mrtvoj točci, nego se pretvorila u zatišje pred oluju. Starac se protiv njih ne mogaše ničega poduhvatiti, a oni se bojahu da

protiv njega štogod poduzmu. No žuđeni dan nije došao sve dok starac nije k sebi uzeo Jerryja, kad se jedan od Annovih domislio nečemu za što se nikad nije znalo na Malaiti.

OSAMNAESTO POGLAVLJE

Vrijeme promicalo, jugoistočni pasat jenjao i prestao, pa okrenuo monsun, a Jerry svojoj dobi dodao još šest mjeseci, otežao, razrastao se i snagom opasao. Ugodno mu prošlo to pol godine života uza slijepca, premda je Nalasu bio strog učitelj, koji je Jerryjevu vježbanju iz dana u dan posvećivao sve više vremena i tako tražio više nego što se od većine pasa može tražiti. Nikad Jerry nije od njega dobio udarca, nikad ružne riječi čuo. Taj čovjek, što je sa životom rastavio četvoricu Annovih, i to trojicu pošto je oslijepio, i koji je još više ljudi ubio u svojoj divljoj mladosti, nije nikad srdito podigao glas na Jerryja: vladao je njime ne posežući nikad ni za čim što bi bilo oštريјe od blagog prijekora.

Time su se neprestanim vježbanjem i odgojem što ga je dobio potkraj svoje prve mladosti, Jerryju uvećale i učvrstile sposobnosti njegova mozga, što su mu ostale za cijeli život. Možda na svem svijetu nije nikad bilo psa koji bi se znao tako izražavati kao on, a tri za to bijahu razloga: njegova sposobnost razumijevanja, nenadmašna Nalasuova sposobnost u poučavanju i, napisljeku, mnogi sati posvećeni vježbi.

Jerryjev stenografski rječnik bijaše bogat i prebogat za jednoga psa. Gotovo bi se moglo reći da su njih dvojica, Jerry i starac, mogli sate i sate razgovarati, premda malobrojni i jednostavniji bijahu pojmovi o kojima mogahu razgovarati: veoma malo o neposrednoj stvarnoj prošlosti, a jedva što o neposrednoj stvarnoj budućnosti bijaše predmet razgovora. Jerry mu ne moguće ništa više reći o Meringeu niti o *Arangiju* nego što bi mu mogao kazati o velikoj ljubavi što ju je osjećao prema kapetanu, ili pak o razlogu s kojeg mrzi Bashtija. Isto tako ni Nalasu ne moguće priopćiti Jerryju ništa o krvnom neprijateljstvu s Annovima ni o tome kako je izgubio očni vid.

Sav im se razgovor zapravo svodio na izravnu sadašnjost, premda su mogli nešto zahvatiti i od neposredne prošlosti. Nalasu bi Jerryju dao niz uputa, na priliku, da sam ode u izviđanje, da se opravi do gnijezda, pa da ga zaobiđe u velikom luku, da proslijedi do druge krčevine gdje su voćke, da prođe šumom do glavne staze, pa njome dalje do sela, dok ne dođe do velike indijske smokve, i da

se onda uskim puteljkom vrati starome Nalasu i njegovoju kući. Sve bi to Jerry izveo do najmanje sitnice, a kad bi se vrnuo, podnio bi izvješće. Na priliku: pokraj glijezda ništa neobično, osim što je škanjac u blizini; na drugoj krčevini tri kokosova oraha pala na tlo — Jerry je pouzdano znao brojiti do pet; između druge krčevine i glavne staze — četiri svinje; na glavnoj stazi vidio jednoga psa, više od pet žena i dvoje djece; na uskom puteljku, na povratku, opazio jednu kakadukalicu i dva dječaka.

No Jerry nije znao da starom Nalasu kaže što misli i osjeća, i što ga to prijeći te nije sasvim zadovoljan u sadašnjim prilikama. Nalasu nije bio bijeli bog, već obični crni bog. A Jerry je mrzio i prezirao sve crnce, osim Lamajia i Nalasua, koji bijahu dvije iznimke. Ovu je potonju dvojicu trpio, a prema starome je Nalasu osjećao i neku tihu blagu sklonost. No nikad ga nije volio niti ga mogao voljeti.

Bjehu to, u najbolju ruku, bogovi drugog reda, a on ne mogaše zaboraviti velikih bijelih bogova, kao što bijahu kapetan i gospodin Haggini, od iste rase, Derby i Bob. Oni bijahu nešto drugo i drukčije, nešto bolje nego sve to crno divljaštvo u kojem sada živi. Oni bijahu povrh toga i iznad toga, u nedostigu raju, kojega se živo sjeća i za kojim čezne, ali ne zna puta kojim se u nj stiže; a možda je i tome raju — Jerry je nejasno osjećao da sve ima kraj — došao svršetak, možda je prešao u ništavilo, koje je već snašlo kapetana i Arangi.

Uzalud je starac nastojao da zadobije Jerryjevu ljubav. Nije mogao nadvladati Jerryjevih osjećaja i uspomena, premda je stekao njegovu potpunu vjernost i odanost. Jerry bi se i za starog Nalasua borio do posljednjeg daha, odano, ali ne onako strastveno kao što bi se za život i smrt borio za kapetana. A starac nije ni slutio da nije stekao sve Jerryjeve ljubavi.

*

Naposljetu svanu dan i Annovima, kad je jedan od njih izmislio debelo pleteno obuću da njome zaštite tabane od otrovanog trnja kojim je Nalasu trojicu njihovih otpremio s ovog svijeta. Taj njihov dan bijaše zapravo noć, mrkla noć, s nebom što bijaše tako zastrto oblacima da se u debelu mraku ne mogaše vidjeti ni stablo pred nosom ni prst pred očima. Annovi sidoše na Nalasuovu krčevinu, njih dvanaest, naoružani Sniderovim puškama, velikim

konjaničkim samokresima, tomahawkama i ratnim topuzinama; premda bijahu nazuli debelu obuću, stupahu oprezno, u strahu od trnja, koje Nalasu više i nije postavljao.

Jerry, koji je sjedio među Nalasuovim koljenima i kunjao, prvi upozori starca što je sjedio pred kućom budno osluškujući, kao što je tako noću sjedio tolike godine. On još napetije osluhnula nekoliko dugih časaka, ali ne ču ništa, već u isto doba šapatom upita Jerryja i naredi mu da se potiho glasa; a Jerry mu potiho, jednosložnim riječima od kojih se sastojao njegov rječnik, kaza kako se primiču ljudi, mnogo ljudi, njih više od pet.

Nalasu dohvati luk što bijaše kraj njega, odape jednu strijelu i počeka. Nапослјетку njegova уха uhvatiše veoma slabe šušnje, sad ovdje, sad ondje, što se odasvud približuju. Sveudilj ga opominjući, da bude tih, starac zatraži potvrdu od Jerryja, kojemu se dlaka na šiji kostriješila pod osjetljivim Nalasuovim prstima, jer je pas sada noćni zrak čitao i nosom kao i ušima. Potiho, kako se javlja i Nalasu, Jerry starca ponovno obavijesti da su to ljudi, da ih je mnogo, više od pet.

Nalasu je i dalje sjedio starački strpljivo, ne mičući se, dok nije u neposrednoj blizini, na samome rubu šume, na udaljenosti od osamnaest metara, čuo poseban šum jednog čovjeka. Starac nategnu luk i odape strijelu, za koju je znao da je pogodila cilj, a onda za tetivu na luku zape novu.

Prođe u tišini petnaest minuta, za kojih je slijepac ostao kao da je u kamenu isklesan, a pas podrhtavao od uzbuđenja pod rječitim starčevim prstima i pokoravao se zapovijedi da bude tih. Jerry je naime, baš kao i Nalasu, znao da to smrt oko njih šuška i vreba u mraku što ih okružuje. Opet se začu tihu šuškanje, sad bliže negoli prije; no odapeta strijela promaši. Čuše kako je udarila u stablo, a po zrcici tihih šumova razabraše da se čovjek brzo sakrio. Zatim, poslige nekoliko časaka tišine, Nalasu tihu naredi Jerryju da donese strijelu. Kako se dobro i dugo vježbao, Jerry je tiho-taho i za uši starog Nalasua, čiji sluh bijaše oštrij negoli u ljudi sa zdravim očima — otisao u onom pravcu odakle se čuo udar strijele u drvo, te u ustima donio strijelu.

Nalasu je i opet počekao dok se ne čuše šušnji što kazuju da se krug suzuje, a onda se sa Jerryjem, pokupivši sve svoje strijele, nečujno udaljio na drugo mjesto zaobišavši u luku. Upravo kad su odmicali, planu puška što bijaše naperena onamo odakle su otišli.

Slijepac je uz pomoć svoga psa od ponoći do zore uspješno odbijao napadaj dvanaestorice što bijahu naoružani ognjem puščanog praha i dalekometnim, prodornim zrnima od mekog olova. A slijepac se branio jedino lukom i stotinom strijela. Zapravo ih je odapeo nekoliko stotina, jer mu ih je Jerry donosio, a on ih ponovno odapinjavao. Jerry ga je valjano i junački pomagao pojačavajući Nalasuov oštri sluh svojim još oštijim, obilazeći nečujno oko kuće i javljajući odakle prijeti najbliži napadaj.

Annovi su potratili mnogo dragocjenog puščanog praha, jer borba bijaše kao kakva igra nevidljivih duhova. Nikad se ništa nije vidjelo, osim kad bi puške sijevnule. Nikad nisu vidjeli Jerryja, premda su brzo osjetili kako se tik do njih kreće dok traga za strijelama. Jednom, kad je neki između njih pipao po tlu tražeći strijelu što ga je malne pogodila, napisa rukom Jerryjeva leđa i odmah uplašeno kriknu, odajući kako su ga oštro zahvatili Jerryjevi zubi. Pokušavali su gađati prema zvuku tetive na luku, ali se Nalasu odmah pomicao s onog mjesta čim bi odapeo strijelu. Nekoliko su puta osuli vatru i na Jerryja kad bi ga osjetili u blizini, pa su mu jednom njušku malo oprljili barutom.

U osvit zore, kad prosivi kratki tropski pamik³⁵ što čini prijelaz od nevidjelice do sunčeva rađanja, Annovi se povukoše, a Nalasu se sa svjetla skloni u kuću; zahvaljujući Jerryju, imao je još osamdeset strijela. Borba se završila povoljno za Nalasu: ishod bijaše jedan mrtav i tko zna koliko ranjenih, koji su se odvukli s bojišta.

Čitavo je dopodne Nalasu pročucao kraj Jerryja mazeći ga i milujući: zahvaljivao mu na onome što je učinio. onda je s Jerryjem otiašao u selo i tamo pripovjedio o noćnome boju. Prije nego što se dan k večeru prikloni, dođe Bashti starcu u pohode te se s njime zaveze u ozbiljan razgovor.

— Govorim ti kao starac starcu — zapovrnu Bashti. — Stariji sam od tebe, Nalasu. I ja bijah neustrašljiv, ali nikad hrabriji od tebe. Eh, da je svaki u našem plemenu hrabar kao što si ti! A ipak me briga tare zbog tebe: od kakve je koristi sva tvoja hrabrost i spremnost kad nemaš poroda u kojem bi dalje živjela ta srčanost i okretnost!

— Star sam, godine me osvojile — uzvrati Nalasu.

— Nisi koliko ja — preuze Bashti. — Nisi oronuo od starosti

---

³⁵ *pamik*, najranija zora (cik)

da se ne bi mogao oženiti i poroda imati, da nam pleme ojača.

— Bijah oženjen, dugo oženjen, i tri sam hrabra sina izrodio, ali su poginuli. Neću poživjeti tvoga vijeka. Spominjem se svojih mlađih dana kao ugodnih snova što ih se prisjećamo pošto se probudimo. Više mislim na smrt i na svršetak. Nije mi ženidba ni nakraj pameti. Prestar sam ja za to. Valjano su me godine preklopile, te se mogu za smrt spremati. Baš sam radoznao što li će sa mnom biti pošto svijetom promijenim. Hoću li zauvijek biti mrtav? Ili ču u drugi život, u nekoj zemlji snova — i sam priviđenje iz snova, sjena koja će se sjećati dana što sam ih proživio na toplome svijetu, sa živim sokovima gladi u ustima i s ljubavlju prema ženi u grudima?

Bashti slegnu ramenima.

— I ja sam o tome mnogo razmišljao — prihvati Bashti. — No nisam ni do čega došao. I ništa ne znam. Ni ti ništa ne znaš. Ništa nećemo znati sve dok ne umremo, ako išta više budemo znali kad nas više ne bude. No jedno znamo nas obojica: pleme živi. Pleme nikad ne umire. I zato, ako naš život ima ikakva smisla, onda se za života moramo brinuti da pleme ojača. Nisi još izvršio svoje dužnosti prema plemenu. Moraš se oženiti, da bi tvoja hrabrost i spretnost i poslije tebe živjela. Imam ženu za te — to jest dvije žene, jer su tvoji dani na izmaku, te ču posigurno doživjeti da te vidim gdje pokraj mojih predaka visiš sa sljemenjače u spremištu za čamce.

— Neću da za ženu plaćam — usprotivi se Nalasu. — Neću da plaćam ni za jednu ženu. Ne bih dao ni svitka duhana ni raspukla kokosova oraha ni za najbolju ženu u Somu.

— Ne brini — mirno će Bashti. — Ja ču platiti cijenu za ženu, za dvije žene koje ćeš dobiti. Tu ti je Bubu. Kupit ču ti je za pol sanduka duhana. Široka je i jedra, oblik nogu, jakih bokova, bujnih grudi. Tu je i Nena. Otac ju je mnogo zacijenio, čitav sanduk duhana, ali ču ti i nju kupiti. Nemaš mnogo vremena. Valja nam se žuriti.

— Neću da se ženim! — histerično odslovi slijepac.

— Hoćeš kad ti velim!

— Neću eto, neću i opet ti kažem da neću. Žene su muka, to su mlada stvorenja kojima je glava puna ludosti. Pust im jezik samo klepeće. Star sam i na mir navikao, prošao me i u meni ugasnuo svaki životni plamen, te volim sam sjediti u mraku i razmišljati. Sišao bih s uma pokraj brbljavih mlađih stvorenja što im je samo

dim u glavi i pjena na jeziku. Kraj njih bih posigurno šenuo pameću, poludio tako da bih pljuvao u svaki čanak, kreveljio se na mjesec te sebi grizao žile i urlao.

— Pa što! Glavno je da imadneš poroda. Ja ću kupiti žene u njihovih otaca, pa ću ti ih do tri dana poslati.

— Neću da za njih čujem! — bijesno će Nalasu.

— Hoćeš, hoćeš! — uporno će i mirno Bashti. — Skupo ćeš mi platiti ne budeš li htio. A bit će to bolan, težak dug. Svaki ću zглавak u tebi istaviti da ćeš biti poput meduze ili debele svinje kad joj kosti povade, a onda ću te nasred prostora gdje se psi kolju privезati za kolac, da se nadmeš u mukama pod suncem. A što od tebe ostane, bacit ću psima da pojedu. Neću da Somo ostane bez poroda od tebe. To ti velim ja, Bashti. Do tri dana poslat ću ti twoje dvije žene...

Zastade, a duga se šutnja na njih spusti.

— Dakle? — ponovno će Bashti. — Hoćeš li žene ili kolac na suncu i polomljene kosti? Biraj, ali dobro promisli prije nego što izabereš da ti se zglobovi istave.

— Zar u mojoj dobi, kad su sve nevolje mladosti toliko iza mene! — zajada Nalasu.

— Biraj. Vidjet ćeš kakva će te golema nevolja snaći tamo gdje se psi kolju, kad ti sunce zapekne bolne, istavljenе zglobove, dok u tebi, kraj sve twoje mršavosti, ne uzavre masnoća i ne potekne kao meka mast iz pečena odojka.

— Onda mi pošalji žene — najposlijе izusti Nalasu poslije duge stanke. — No pošalji ih do tri dana, a ne do dva niti sutra.

— Dobro je — ozbiljno kimnu Bashti. — Živiš i svoj život duguješ onima što su odavno u tami, a što su prije tebe tako radili da bi pleme moglo živjeti i da bi i ti mogao na svijet doći. Živiš, jer su oni platili cijenu za te. Na tebi je dug, s njime si došao na svijet, pa ga moraš isplatiti prije nego što odeš. Takav je zakon. I valjan je.

DEVETNAESTO POGLAVLJE

Da se Bashti slučajno požurio pa starcu poslao žene dan ili čak dva dana prije, Nalasu bi upao u strašno bračno čistilište. No Bashti nije poricao, a trećeg je dana bio i suviše zauzet prečnijim poslom negoli da Bubu i Nenu šalje slijepome starcu koji je strepio pred njihovim dolaskom. Kad je treće jutro objutriло, svi vrhunci na zavjetarnoj strani Malaite progovorиše dimom s vatara. Ratni se brod pojavio pred obalom — kazivahu dimovi; veliki ratni brod što je plovio prema vjetru između grebenskih otoka kod Langa-Lange. Obavijest se nastavljala. Ratni se brod nije zaustavio kod Langa-Lange. Ne staje ni kod otoka Binu. Plovi ravno put Soma.

Slijepi Nalasu nije mogao vidjeti što to dim ispisuje u zraku. A kako mu je koliba bila na osami, nitko ne dođe da mu kaže. Prvu je opomenu razabrao kad je čuo prodorno zapomaganje žena, vrisku djece i plač dojenčadi s glavne staze što iz sela vodi u bregove, do gornjih granica Soma. Iz tih je glasova čitao samo strah i stravu te došao na misao da stanovnici bježe prema gorskim utvrdama, no razloga tome bijegu nije znao.

Pozva k sebi Jerryja i uputi ga da ode na izviđanje do velikoga smokvova drveta, gdje se Nalasuov puteljak spajao s glavnom stazom, da promotri i da ga izvijesti. I Jerry sjede pod smokvu i poče promatrati kako čitav Somo bježi: ljudi, žene, djeca, staro i mlado, dojenčad na prsima i sijedi starci što se poštapanju, sve navrlo te pred njim promiče u žurbi i strahu. I seoski se psi tako uplašili da su bježali skvičeći i cvileći. Strah prijeđe i na Jerryja, te i on osjeti kako ga nešto goni da se pridruži tome općem bijegu ispred nekakve nepojmljive propasti što prijeti i u njem pobuđuje nagonski strah od smrti. No on u sebi svlada taj nagon osjećajem odanosti prema slijepcu koji ga hrani i pazi čitavih šest mjeseci.

Kad se vratio starcu, sjede mu među koljena i poče kazivati. Nije mogao brojiti dalje od pet, ali je znao da onih što bježe ima mnogo puta više od pet. I tako naznači: pet ljudi i još više, pet žena i još više, petero djece i još više, petero dojenčadi i još više, pet pasa i još više — čak i za svinje navede: pet i više. Starcu su njegova vlastita uha govorila da je mnoštvo ljudi, mnogo ih i mnogo više, i on upita za imena. Jerry je znao imena Bashti, Agno, Lamai, Lumai.

Nije ih izgovarao ni u najmanjoj sličnosti s njihovim zvukom u ljudskom izgovoru; nego ih je izgovarao jednosložnim riječima iz svoga stenografskog rječnika kojima ga je Nalasu naučio.

Nalasu spomenu mnoga druga imena što ih je Jerry znao po zvuku, ali ih sam nije mogao glasom prenijeti, te na većinu kimaše glavom pružajući istodobno desnu šapu. Na neka imena ostajaše miran, a to je značilo da ih ne zna. Na druga, što ih je prepoznavao, ali tih ljudi nije vidio, odgovaraše svojim *ne*, to jest pružajući lijevu šapu.

Osim što je znao da se nešto strašno sprema — nešto mnogo strašnije nego što je ikakav prepad susjednih primorskih plemena što bi ga Somo, iza svojih bedema, mogao lako odbiti — Nalasu je slutio da je posrijedi dugo očekivani ratni brod i kazneni pothvat. Iako mu bijaše šezdeset godina, on još nije doživio bombardiranje s mora. Nešto je načuo o tome što je bivalo za paljbe po drugim selima, no nije imao nekoga određenog pojma, osim da se radi o zrnima što su mnogo veća od zrna Sniderove puške, pa se mogu ispaljivati kroza zrak i na razmjeru veću udaljenost.

Bijaše mu međutim suđeno da upozna topovsku paljbu prije nego što umre. Bashti, koji je odavno očekivao krstaš što je imao izvršiti odmazdu zbog uništenja *Arangija* i zbog glava skinutih dvojici bijelaca, te odavno sračunao štetu što će mu se time nanijeti, izdao je svome narodu zapovijed da bježi u gore. U prethodnicu je poslao dvanaestak mladih ljudi, što su odnijeli glave zavijene u rogožinu. Prolazili su posljednji, spori pješaci na začelju zbjega, a Nalasu, stegnuvši uza se svoj luk i svojih osamdeset strijela, s Jerryjem za petama, zakoračio da podje za njima, kadli se nad njim raspara zrak od silnog zvuka.

Nalasu sjede kao presječen. Bješe to prva granata koju je ikad čuo — nešto tisuću puta strašnije od svega što je dotad zamišljao. Bješe to zvuk što reže i nebo para, kao da se svemirsko tkivo razdire u rukama kakva silna boga — rekao bi, sav je svijet poput kakva golema platna što se dere, platna debela poput gunja, čvrsta kao zemlja, a ogromna poput neba.

Ne samo da je sjeo pred svojim vratima nego je i glavu prignuo na koljena i zaštitio je lukom svoje ruke. A Jerry, koji nikad nije čuo topovske paljbe, a još manje zamišljao kakva je, osta zapanjen njezinom strahotom. Bješe to za nj neka elementarna katastrofa, propast, kakva je zadesila *Arangi* kad ga je vjetar što bjesni i fijuče

valjao s boka na bok. No vjeran svojoj prirodi, nije se prignuo zemlji kad je propištala prva granata. Naprotiv, on se nakostriješio i zarežao pokazujući zube i prijeteći tome čudovištu, ma kakvo bilo, koje se ne pokazuje njegovim očima, ali se oglašuje u svojoj strašnoj nazočnosti.

Nalasu se još više skupi kad se u zraku rasprsu granata, a Jerry zareža i ponovno se nakostriješi. I jedan je i drugi to isto činio kad god bi se čula nova granata. Nisu zrna više onako hujala, ali su se u šumi sve bliže rasprskavala. A starcu Nalasu, koji je hrabro proživio svoj dugi vijek posred najvećih opasnosti kojima je bio izvrgnut, bijaše suđeno da umre kao kukavica, u strahu od neke nepoznate stvari, od zrna što ga bijeli gospodari kemijski izbacuju. Kako su granate počele da praskaju sve bliže i bliže, nesto u njemu i posljednje sabranosti. Bijaše ga toliki strah obuzeo da bi mogao gristi svoje žile i urlati. Kriknuvši kao luđak, skoči na noge i jurnu u kuću, kao da će ga njezin krov od trave doista zaštiti od onolikih granata. Udari o dovratnik i, prije nego što je Jerry mogao da do njega dođe, zaglavinja u krugu i slijedeću granatu dobi ravno na glavu.

Jerry bijaše stigao do ulaza kad se granata rasprsla. Koliba se razletje u komadiće, a s njome i Nalasu. Jerryja na vratima zahvati struja zraka od eksplozije pa ga odbaci pet-šest metara. Sve se zbilo u jednom trenutku, u djeliću jednog trenutka — potres, plimni val, vulkanska provala, grom iz neba i ognjena strijela s visina — i svijest mu odnijelo.

Nije imao pojma koliko je tako ležao. Pet je minuta prošlo dok mu se šape prvi put grčevito trgoše, a kad se posrćući dizao, ljudjao i teturao, nije mislio koliko je vremena proteklo. On uopće nije imao poimanja o vremenu. Kao što se samo po sebi razumije, njegova misao, prema kojoj je i nesvesno dalje postupao, bijaše ova: prije jedne sekunde zahvatio ga šestok udar, neizmjerno jači od udarca kojim bi ga smjerio kakav crnac što drži štap u ruci.

Grlo mu i pluća ispunjao rezak, zagušljiv barutni dim, a nosnice mu bile pune zemlje i prašine; hripanao je i kihao kao pomaman, skakao neokolo, omamljeno posrtao, ponovno uvis skakao, teturao na stražnjim nogama i tro njušku prednjim šapama saginjući glavu među njih, pa je i o zemlju trljao. Mislio je samo na to kako će iz nosa i usta ukloniti bol što ga štipa, a iz pluća ono što ga guši.

Kao nekim čudom umače pogibelji od željeznih krhotina što su letjele zrakom, a svojim jakim srcem odolje udarcu od eksplozije te u njem ne pogibe. Tek poslije pet minuta bjesomučne borbe, za kojih bijaše kao pile kojem su odsjekli glavu, život mu opet postade snošljiv. Najveći je dio gušenja i nemoći prošao, tako te onda, sveudilj slab i kao trapovijesan, krenu put kuće i Nalasua. No ne bijaše ni kuće ni starca — samo izmiješani ostaci jednoga i drugog.

Dok su granate i dalje hujale i praskale, sad bliže, sad dalje, Jerry istraživaše što se zbilo. Kao što bijaše izvjesno da je nestalo kuće, tako bijaše izvjesno da je i starca nestalo. I koliba i Nalasu nestadoše u konačnom ništavilu. Sav se neposredni svijet činio kao da je osuđen na ništavilo. Nade u život bijaše samo negdje drugdje, u visokim bregovima i dalekim šumama, kamo se pleme već zbjeglo. Bijaše vjeran svojoj službi, gospodaru koga je toliko vremena slušao premda je ovaj bio crnac — gospodaru koji ga je tako dugo hranio i prema kojemu je zaista osjećao sklonost. No toga gospodara više nije bilo.

I Jerry se poče povlačiti, ali nije žurio. Neko je vrijeme režao na svaki fijuk granate u zraku i na svaki prasak u šumi. No kasnije se, premda mu bijahu nemile kao i prije, nije više osvrtao, nije režao ni zube kesio.

A kad se rastajao s onim što je bilo pa nestalo, nije civilio ni bježao poput divljih pasa. Umjesto toga, kaskao je puteljkom odmjerena i dostojanstvena koraka. Kad je izbio na glavnu stazu, vidje gdje je opustjela. I posljednji je bjegunac već promakao. Staza, na kojoj od jutra do mraka bijaše prolaznika i na kojoj je još onomad video ljudsku vrevu, onako pusta duboko ga se dojmila; vidje u njoj prolaznost svih stvari na tome svijetu što propada. I tako ne sjede pod smokvu, već otkaska dalje kao posljednja zalaznica za plemenom.

Svojim nosom čitaše priču o bijegu. Samo je jednom naišao na nešto što je svjedočilo o strahoti. Bješe to čitav jedan skup, pokošen granatom: pedesetgodišnji starac, sa štakom, jer mu je u djetinjstvu morski pas odgizao nogu; mrtva žena s mrtvim dojenčetom na grudima i s mrtvim trogodišnjim djetetom, koje se držalo njezine ruke; do njih dvije ubijene svinje, velike i masne, što ih je žena gonila pred sobom na sigurnije.

Još je Jerryju njegov nos kazivao kako se rijeka bjegunaca kraj pokošene skupine razdvojila pa protekla s jedne i s druge strane, a

onda se opet iza nje slila. Nailazio je na predmete što govorahu o bijegu: sad bi se vidio nedovoljan članak sladorne trske što ga je neko dijete odbacilo; sad glinena lula kojoj kameni bijaše kratak, jer se mnogo puta lomio; drugi put pero što je ispalio iz kose kakvu mladom čovjeku, ili pak tikvica, puna kuhanog yamova gomolja i batate, što ju je pažljivo kraj staze spustila kakva žena kojoj se tikvica učinila preteškom.

Kad je Jerry poodmakao, prestade paljba, ali se iza nje začu prasak pušaka: to se mornari iskricali pa ubijali pitome svinje po ulicama soma. No Jerry nije čuo da obaraju kokosove palme niti se ikad vratio da vidi štetu što su je počinile sjekire.

S Jerryjem se tada dogodilo nešto neobično što mislioci svijeta nisu objasnili. U njegovu se psećem, mozgu javilo djelovanje slobodne životne volje, koje je svim pokoljenjima metafizičara bilo dokazom da ima boga, a koje je sve filozofe deterministe povuklo za nos, ma koliko tvrdili da je ono pusta tlapnja. Jerry je učinio što je učinio. Nije znao kako i zašto to čini, baš kao što ni filozof ne zna kako i zašto za doručak izabire kašu s vrhnjem, a ne dvoje obarenih jaja.

Što je Jerry učinio, učinio je na pobudu svoga mozga; nije uradio ono što se činilo lakšim i običnjim, nego ono što se činilo težim i neobičnjim. Kako je lakše podnositi poznato negoli srljati u nepoznato i kako se u nevolji i strahu traži duštvvo, očito bi za Jerryja lakše bilo da je pošao za plemenom u njegove utvrde. No Jerry je skrenuo s puta kojim je išlo povlačenje, pa udario put sjevera, preko granica Soma, i nastavio tim smjerom, u stranu zemlju, u nepoznato.

Da Nalasu nije otisao u krajnje ništavilo, Jerry bi ostao. To je istina, i tko bi proučavao njegov postupak, možda bi došao na misao da je Jerry tako razmišljaо. No Jerry nije razmišljaо niti uopće što zaključivao; on je naprsto postupao prema nagonu. Znao je izbrojiti pet predmeta, znao ih imenovati i broj im odrediti, ali nije bio kadar razmišljanjem odsjeći: »ostat će u Somu ako Nalasu poživi; otici će iz Soma ako Nalasu umre.« Otisnuo se iz Soma naprsto zato što je Nalasu *bio* mrtav, strahovita paljba brzo u njegovoj svijesti prešla u prošlost, a oživjela sadašnjost, kao što je to ovoj već svojstveno. Gotovo je na prstima išao tragom divljaka iz čestine, napeto pazeci da ga ne zaskoči smrt, za koju je znao da s onih staza vreba; budno je načulio uši da uhvati svaki šušanj u šikari, te strijeljao očima za svakim šumom što bi ga uši uhvatile, da mu izvor otkrije.

Ni Kolumbo, kad je pošao u nepoznato, nije bio srčaniji i smioniji nego što bijaše Jerry kad se zaputio u tamu džungle na crnačkom otoku Malaiti. I tu je začudnu stvar, to naizgled veliko djelo slobodne volje Jerry izveo gotovo onako kao što ljudi, kad ih zasvrbe tabani i mašta im oživi, obilaze svom zemljinom površinom.

Jerry više nikad ne vidje Somo u koji se Bashti s plemenom vratio još istog dana te se smijao i kesio procjenjujući počinjenu štetu. Granate su oštetile samo nekoliko koliba od trave, a svega je nekoliko kokosovih palma bilo oborenog. Što se tiče pobijenih svinja, Bashti priredi veliko gozbovanje, da meso ne bi propalo. Jedna je granata ostavila rupu u bedemu na obali. On ju je proširio i preuređio za spuštanje čamaca, strane joj podzidao otesanim koraljnim stijenama, te naredio da se sagradi još jedno spremište za čamce. Sva mu muka bijaše u tome što je poginuo Nalasu i što se izgubio Jerry — dva eksperimenta njegove primitivne eugenike.

DVADESETO POGLAVLJE

Tjedan je dana proboravio Jerry u šumi, jer nikako nije mogao dalje u planine, od divljaka što su budno čuvali puteljke. Zlo bi prošao s hranom da nije drugog dana naišao na zalutalo prasence što je očito zaostalo za svojim krdom pa se izgubilo. Bješe to prva Jerryjeva lovina što mu je služila za održanje života; zbog nje nije otisao dalje: vjeran svome nagonu, držao se lovine dok je nije dokrajčio.

Obilazio je, doduše, okolicom, ali nije nalazio druge lovine za hranu, pa se neprestano vraćao na ubijeno prase, sve dok je trajalo. A ipak ne bijaše sretan u svojoj slobodi. Bio je i odveć pripitomljen, odveć civiliziran. I suviše je tisućljeća prohujalo otkako su mu preci lutali divlji i slobodni. Osjećao se osamljen. Nije mogao bez čovjeka. I predugo je živio, on i tolika pokoljenja prije njega, u prisnoj zajednici s dvonožnim bogovima. I predugo je njegova vrsta voljela čovjeka, služila mu iz ljubavi, trpjela iz ljubavi, umirala iz ljubavi, i, za uzvrat, nailazila na djelimično priznanje, na manje razumijevanja i na grubu ljubav.

Tolika bijaše Jerryjeva osamljenost da bi mu valjao i dvonožni crni bog, kad su već odavno bijeli nestali u tami prošlosti. Da je mogao razmišljati i nagadati, došao bi na misao da su izumrli jedini bijeli bogovi što postojaju. Držeći se mišljenja da je bolji i crni bog negoli nikakav, Jerry, pošto je izjeo prasence, udari nalijevo, nizbrijeg, put mora. I to je učinio ne razmišljujući, naprosto zato što je u njegovu mozgu, u suptilnu procesu, djelovalo iskustvo. A iskustvo mu kazivaše da je uvijek živio kraj mora, uvijek kraj mora susretao ljudе, a ideš li nizbrijeg, moru stižeš.

Izbio je na obalu lagune, okružene korajnjim grebenom, na kojem, bijahu porušene kuće od trave što kazivahu da su tu nekoć ljudi živjeli. Šiprag se tu razrastao i sve osvojio. Kroz istrule ostatke krovova proraslo i suncu se užvilo drveće petnaest centimetara debelo. Stabla što brzo rastu zasjenjivala već i totemske stupove, tako da su se rezbom prikazani kumiri i grbovi u raljama morskih pasa sablasno zelenkasto cerili kroz zeleno inje mahovine i šarene gljivice, kao da se smiju ljudskoj ništavnosti. Bijedan zid na obali, što nije valjao ni kad je bio bolji, protezao se u ruševini od korijenja

kokosovih palma pa do mirnog mora. Banane, pizangi i plodovi hljebovca popadali po tlu i ondje prelazili u trulež. Naokolo ležale kosti, ljudske kosti, i Jerry ih je njušio i u njima prepoznavao znake što zbole o ništavosti života. Lubanja nije nalazio, jer su lubanje što pripadaju tim razbacanim kostima, ukrašavale kuće vračeva-svećenika u selima poviše u šumi.

Slani miris s mora godio mu nosnicama, i on poče dahtati od zadovoljstva kad osjeti jaki vonj s močvara između mangrova. Poput kakva novog Robinsona koji je naišao na stope novog Petka, Jerry se trže, svega ga prodoše srsni kad mu nos, ne oko, otkri svjež trag od stopa živoga čovjeka. Bjehu to otisci stopa nekoga crnca svježi i neposredni; i kad je tim tragom pošao dvadesetak metara dalje, nađe na miris drugih stopa, na drugi trag, koji nesumnjivo bijaše trag bijelog čovjeka.

Da je tkogod tada video Jerryja, zacijelo bi rekao da je odjednom poludio. Pojurio je naokolo kao mahnit, okretao se i krivudao njuškajući po zemlji, sad opet dižući njušku uvis; mahnito je skvičao, kao što je mahnito i jurio, te skakao pod pravim kutom za novim mirisima što bi do njega dopirali, zalijetao se sad ovamo, sad onamo, bježao svuda, kao da se s nekim nevidljivim suigračem igra lovljenja.

Jerry je čitao cio izvješaj što ga je više ljudi ispisalo po tlu. Saznao je da je tu bio jedan bijelac i nekoliko crnaca. Tu se neki crnac popeo na kokosovu palmu i na tlo bacao orahe. Tamo su opet obrali bananu potrgavši sa nje plodove što su visjeli u gustim kitama; uz to bijaše očito da su tako obrali i jedan hljebovac. Nešto je ipak Jerryja zbumjivalo — neki novi miris što ne bijaše ni miris bijelca ni crnca. Da je imao potrebno znanje i da je umio okom upoređivati, video bi po otisku da su te stope manje od čovjekovih i da su tragovi nožnih prstiju drukčiji negoli u kakve crnkinje, zato što stajahu bliže jedan do drugoga i što ne bijahu duboko utisnuti u zemlju. Njuh mu smučivalo to što nije poznavao miris praha od milovke. Bijaše mu bodak u nosnicama, no nikada, otkad je prvi put onjušio čovječji trag, nije osjetio takva mirisa. Uz taj se vonj mijesali i drugi, slabiji mirisi, koji mu isto tako bijahu nepoznati.

Nije se mnogo zadržavao oko te tajne. Nanjušio je trag bijelog čovjeka pa kroza splet drugih tragova slijedio taj, išao za njim kroz otvor u zidu sve do sitnoga koraljnog pijeska što ga je more nanijelo i oplakivalo. Tu bijahu sasvim svježi tragovi mnogih stopa što su se

sastajale gdje je kljun čamca bio zašao na obalu i gdje su se ljudi iskrcali i opet ukrcali. Jerry je njuhom čitao svu pripovijest te prednjim šapama zagazio u vodu dok mu nije došla do ramena, i gledao preko lagune, gdje više nije mogao traga njušiti.

Da je došao pol sata prije, vidio bi čamac bez vesala, na benzin, kako plazi po mirnoj vodi. No video je jedan *Arangi*. Taj zapravo bijaše mnogo veći negoli *Arangi* što ga je on poznavao; bio je bijel i dug, imao jarbole i plovio površjem morskim. Tri na njem bijahu jarbola što se u nebo dizahu, a sva tri iste veličine; no Jerryjeva sposobnost u opažanju nije dotjerala dotle da vidi razliku između njih i dvaju jarbola na *Arangiju* — jednoga višeg, a drugoga nižeg. Jedini plovni svijet što ga je on poznavao bijaše bijelo obojeni *Arangi*. I kako za Jerryja ne bijaše nimalo sumnje da je ono *Arangi*, mišljaše da će na brodu zacijelo biti i njegov voljeni kapetan. Ako mogu brodovi uskrسavati, mogu onda i kapetani — i toliko bijaše tvrdo uvjeren da će glavu iz ništavila, što ju je posljednji put video na Bashijevim koljenima, opet ugledati spojenu s tijelom i s dvjema nogama na palubi onoga bijelo obojenoga plovnog svijeta, da je gazio sve dok je imao dna pod nogama, a onda hrabro zaplivao morem.

Bješe to velika smionost, jer je ulazeći u vodu kršio jedan od prvih i najvećih tabua za koje je znao. U njegovu rječniku nije bilo riječi »krokodil«, ali se u njegovoj svijesti nalazila slika sa strašnim značenjem, jaka i jasna kao i svaka riječ što se izgovara — slika debla što plovi, no koje nije deblo, nego nešto živo što može plivati na površini, ispod vode i plaziti po suhu, zubato je raljato i znači gotovu smrt za psa koji se na vodi nađe.

No Jerry je i dalje neustrašen povređivao tabu. Suprotno od čovjeka, koji istodobno može osjećati dva duševna stanja i koji bi plivajući zapadao u strah, a ujedno bio i veoma srčan te tom srčanošću svladao strah, Jerry je, dok je plivao, znao samo za jedno duševno stanje — osjećao da pliva prema *Arangiju* i kapetanu. Čas prije nego što je zamahnuo šapama po vodi i zaplivao povrh dubine, osjetio je svu strahotu toga čina, znao kakav i koliki tabu svjesno krši. A kad se otisnuo provodeći svoju odluku u djelo i pošao svojim pravcem, u srcu je samo jedno čutio, a u glavi samo jedno znao — da ide kapetanu.

Kako god bijaše slabo vičan plivanju, plivao je iz sve snage i civilio, kao da kazuje svoju pjesmu o velikoj ljubavi prema kapetanu,

koji će zacijelo biti na palubi bijele jahte, u daljini od pol milje. Cvil mu i pjesma ljubavi, puna tjeskobe, doprije do ušiju nekome čovjeku i ženi što se odmarahu na ležaljkama pod platnenim nadstorum na palubi; žena prva opazi zlatnu glavu Jerryjevu i povika upozorujući na ono, što vidi.

— Spusti čamac, mužiću — kaza žena. — Ono je neki mali pas; nemojmo da se utopi.

— Ne utapaju se psi tako lako — odgovori »mužić«. — Ne boj se za nj. No odakle pas ovdje... — i podiže mornarski dalekozor pa gledaše časak-dva — ... i još pas bijelog čovjeka!

Jerry je udarao šapama po vodi i postojano napredovao upirući oči u jahtu, što bivaše sve veća, dok ga ne opomenu osjećanje bliske pogibli. Stiže li ga to kazna što je prekršio tabu? Eto, na nj kreće deblo što plovi, a nije deblo, nego nešto živo i opasno. Vidje mu jedan dio kako tromo para površinu; još prije nego što je utonuo taj dio što strši, Jerry bijaše svjestan da ono nije deblo što plovi, već nešto drugo.

Čudovište zatim projuri pokraj njega, a on ga dočeka režeći i udarajući prednjim šapama po vodi. Kako je neman kraj njega brzo promakla zapljušnjava repom, stvorio se vir što je Jerryja zanio. Bješe to morski pas, a ne krokodil, i ne bi se tako plaho uklonio da ne bijaše sit i presit od goleme morske kornjače koju je časak prije прогutao, jer bijaše prestara da bi mu mogla umaknuti.

Premda je nije mogao vidjeti, Jerry je osjećao da ta neman, to orude ništavila, vreba oko njega. Nije video ni to kako joj leđna peraja sijeće vodenu površinu dolazeći mu straga. S jahte se jedan za drugim zaoriše pucnji iz puške. Jerry za sobom ču stravično pljuskanje. To bijaše sve. Minu pogibao i pade u zaborav. Jerry taj nestanak opasnosti ne dovede u vezu s onom pucnjavom. Nije znao niti je ikad mogao saznati da je netko koga su ljudi znali pod imenom Harley Kennan i koga je žena zvakla »mužiću«, a on nju »ženice« — da mu je taj netko, vlasnik *Ariela*, škune na tri jarbola, spasio život tako što je Marlinovim metkom velikog promjera prostrijelio morskome psu osnovicu peraje.

No Jerryju se valjalo upoznati s Harleyjem Kennanom, i to ubrzo, jer se ovaj na konopu spustio da ga spasi: vezao je oko sebe ispod pazuha konop, na kojem su ga dvojica mornara spustila preko visoke ograde *Ariela*, te za kožu na šiji uhvatio irskog terriera glatke dlake, koji spasioca nije ni video koliko je, uspravno se držeći u

vodi, požudno promatrao red lica duž ograda i tražio jedno jedino lice.

Nije zastao da zahvali kad se našao na palubi. Umjesto toga, pojurio je palubom u potrazi za kapetanom i instinkтивno sa sebe stresao vodu dok je naokolo trčao. Muž se i žena smijahu gledajući ga.

— Kao da je poludio od radosti što se spasio — napomenu gospođa Kennan.

— Ne, bit će da mu nisu sve na broju — otpovrže gospodin Kennan. — Možda je jedan od onih što im se zavrtjelo u glavi, pa i ne može da stane dok god se ne sruši.

A Jerry je trčao i trčao, lijevom stranom broda pa desnom, od krme na pramac i opet nazad, mašući kusatkom svoga repa i umilno se smiješći mnogim dvonožnim bogovima što ih susretaše. Da je mogao mislima obuhvaćati takve apstrakcije, iznenadio bi se pred tolikim brojem bijelih bogova. Bijaše ih u najmanju ruku trideset, ne ubrajajući ovamo druge bogove, koji ne bijahu ni crni ni bijeli, no koji, onako dvonožni, uspravnici odjeveni, ne bijahu baš mačji kašalj, već opet bogovi. Isto tako, da je bio podoban da uopćava, došao bi na pomisao da nisu svi bijeli bogovi nestali u ništavilu. A ovako je to osjećao, premda nije toga bio bio svjestan.

No kapetana ne bijaše. Zavirio je nosom u silaz prostora pod kaštelom, njuškao po brodskoj kuhinji, gdje mu dva kuvara Kineza nešto nerazumljivo čavrlijahu, njuškao niza stube što vode pod palubu, njuškao kroz vidnik nad strojarnicom i prvi put očutio miris benzina i mazivog ulja; no koliko god njušio, kamo god trčao, nigdje traga od kapetana.

Na krmi, kraj kola kormila, bio bi sjeo i počeo iz dna srca zavijati od tuge i razočaranja da ga nije zovnuo jedan između bijelih bogova, očito zapovjednik broda, što imaše zlatom optočenu bijelu platnenu kapu i odoru. Jerry, koji uvijek bijaše uglađen, odmah se nasmiješi, uljudno položi uške uz glavu i pride mašući repom. Ruka ga je toga visokog boga upravo htjela pomilovati po glavi kad se s palube začuo ženski glas koji kazivaše nešto čega Jerry nije razumio. Jerryju bijahu nepoznate riječi i izrazi, ali u njima osjeti moć zapovijedi. I zaista, bog u bjelini i zlatu, koji ga je htio pomilovati, odmah povuče ruku. Taj se bog ukočio kao da ga je munja ošinula, te rijećima, kojima smisao Jerry mogao je jedino nagađati, stade Jerryja poticati upućujući ga onoj koja je to zatražila

rekavši:

— Pošaljite mi ga, molim vas, kapetane Winterse! Jerry zatreptje tijelom od radosti i posluha, i pokorno bi sagnuo glavu pod njezinu ruku što se ispružila da ga pomiluje, da se nije uplašio nečega što na njoj bijaše tako različito od drugih i tako neobično. Kako je išao, zastade nasred puta, pokaza zube i zarežavši odskoči od njezine sukne što je na vjetru zalepršala. Jedina ženska čeljad što ih je dotad vidio bijahu nage crnkinje. Ta sukna što je na vjetru lepršala poput jedra sjeti ga velejedra na *Arangiju*, jedra što mu je nad glavom lepetalo, treskalo i hujalo. Zvuci što su izlazili iz njezinih usta bijahu nježni i umilni, ali je strašna sukna sveudilj na lahoru lepršala.

— Ti smiješno psetance! — nasmija se ona. — Neću te ugristi.

No njezin muž ispruži čvrstu, sigurnu ruku i privuče Jerryja k sebi. A Jerry se zanosno uvijao pod milovanjem tog boga i cjelivao onu ruku svojim drhtavim, crvenim jezikom. Nato ga Harley Kennan uputi svojoj ženi, što je sjedila na počivaljci naginjući se prema Jerryju i pružajući ruke na pozdrav. Jerry posluša i pode prilegnutih uški i nasmijanih usta, ali upravo kad ga je htjela dodirnuti, sukna opet zaleprša na vjetru, a Jerry uzmaknu i zareža.

— Ne boji se on tebe, Villa — kaza Harley Kennan. — Plaši se tvoje sukne. Možda je nikada dosad nije bio.

— Misliš, — reći će Villa Kennan — da ljudožderski lovci glava, tu na obali, vode matice o porijeklu i da imaju suvremene štenare? Nema sumnje o tome da je ovaj ludi pustolov isto tako pravi irski terrier kao što je *Ariel* škuna od oregonske borovine.

Harley Kennan smijao se potvrđujući. Smijala se i Villa Kennan. Jerry vidje da su to dvoje dva sretna boga, pa se i on s njima smijao.

Sad Jerry sam priđe božici, privučen prahom od milovke i drugim slabijim vonjem, u kojem je već otkrio čudne mirise na koje je na obali naišao. No nesretni se pasat opet poigra njezinom suknjom, pa Jerry ponovno uzmače — ali ovaj put ne onako daleko; sad mu se mnogo manje nakostriješila dlaka na šiji i na ramenima, a kad je zarežao, samo je upol otkrio zube.

— Boji se tvoje sukne — opet će Harley. — Pogledaj ga! Htio bi tebi, ali ga sukna straši. Podvuci je poda se da ne leprša, pa ćeš vidjeti što će biti.

Villa Kennan posluša, a Jerry nato oprezno priđe, sagnu glavu

pod njezinu ruku i poče savijati leđa, dok joj je istodobno njušio stopala što bijahu u čarapama i cipelama, te utvrdio da su to one iste noge što su bose gazile pustim stazama onog sela na obali.

— Nema o tome sumnje — nadostavi Harley — da ga je bijeli čovjek odabrao i odgojio. Ima to pseto svoju povijest, od nejaka je ono u pustolovinama. Kad bi je moglo pričati, sjedili bismo i udivljeno je slušali dane i dane. Budi uvjerenja, nije ono za svog vijeka imalo posla samo s crncima. Da učinimo pokus s Johnnyjem.

Johnnyja, kojem Kennan kimnu da pride, bijaše na brod poslao vladin povjerenik na Britanskim Salamunskim otocima u Tulagiju, da Kennanu bude pilot i vodič prije negoli filozof³⁶ i prijatelj.

Johnny pride cereći se, a u koji se mah crnac prikuči, Jerry promijeni držanje: sav se ukoči pod rukom Ville Kennan, pa se od nje odmače i okrućenih nogu pođe prema njemu. Uške mu više ne bijahu položene uz glavu, nestade umilnog smiješka s usta dok je pregledao Johnnyja i njušio listove njegovih nogu u svrhu raspoznavanja u budućnosti. Ponio se veoma oholo i poslije kratka se ispitivanja opet vrnuo Villi Kennan.

— Nisam li kazao! — zadovoljno će njezin muž. — Razlikuje on boju. To je pas bijelog čovjeka; izvježbali su ga u tome.

— Svega mi — oglasi se Johnny — znam je toga psa. I roditelje mu znam; oni su u Mistera Haggina, velikoga bijelog gospodara, na Meringeu.

Harley Kennan oštro uzviknu:

— Dabome! Vladin mi je povjerenik sve o tom pričao. Brod *Arangi*, na koji su u Somu izvršili prepad, posljednji je put pošao s plantaže Meringe. Johnny prepoznaće istu pasminu koje je i par što ga ima Haggin na Meringeu. A davno je to bilo. Zaciјelo je pas onda bio malo štene. Dabome, to je pas bijelog čovjeka.

— A previdio si najvaljaniji dokaz za to — podrugljivo će Villa Kennan. — Pas ga nosi sa sobom.

Harley pažljivo promotri Jerryja.

— Nepobitan znak — uporno će žena.

Pošto je još jednom dobro zagledao, Kennan zavrće glavom:

— Đavo me odnio ako vidim išta što bi bilo tako nepobitno.

— Ta rep! — naduši se smijati njegova žena. — Crnci svojim

---

³⁶ Nekoć su mogućnici u svojoj kući držali domaćeg filozofa. Na to pisac tu cilja. — *Prev.*

psima ne sijeku repa. Zar ne, Johnny, da crnci na Malaiti ne sijeku rep svojim psima?

— Ne sijeku — potvrdi Johnny — ali im ga siječe Mister Haggan na Meringeu. I tome je psu Mister Haggan odsjekao rep, vjere mi.

— Onda je ovaj pas jedini preživio propast *Arangija* — zaključi Villa Kennan. — Nije li tako, gospodine Sherlock Holmese Kennane?

— Moje poštovanje, gospodo Holmes — udvorno joj uzvrati muž. — Ostaje još da me odvedete tamo gdje je glava La Pérousea. Upute za plovidbu bilježe da ju je ostavio negdje na ovim otocima.

Nisu ni slutili da je Jerry prijateljeval sa stanovitim Bashtijem, koji je u Somu, ne baš mnogo milja dalje uz obalu, toga istog časa sjedio u svojoj kolibi od trave, duboko zamišljen nad nekom glavom što ju je držao na svojim mršavim koljenima — nad glavom koja nekoć bijaše glava slavnoga pomorca i kojoj su povijest zaboravili sinovi poglavice koji je bijaše skinuo.

DVADESET PRVO POGLAVLJE

Ariel, lijepa škuna sa tri jarbola, bijaše na putu oko svijeta. Brod je isplovio iz San Francisca i bio već godinu dana na putu kad je Jerry došao na palubu. Kao svijet, i to svijet bijelih bogova, jedrenjak bijaše za Jerryja neuporediv. Nije bio malen kao *Arangi* niti krcat crnaca na pramcu i na krmi, na palubi i pod palubom. Johnny bijaše jedini crnac što ga je Jerry ondje našao; sav prostor na brodu ispunjavahu dvonožni bijeli bogovi.

Svuda ih je susretao: za kolom kormila, na straži, kako Peru palubu, svjetlaju mјedene dijelove, penju se na jarbole, ili pritežu zatege i koloturnike, i to po dvanaestak odjednom. No bijaše tu razlike. Bijaše razlike među bogovima, i Jerryju nije mnogo trebalo da shvati kako i u nebeskoj hijerarhiji tih bijelih bogova na *Arielu* jedni među njima, mornari i oni koji obavljaju poslove na brodu, dobrano zaostaju za zapovjednikom i dvojicom njegovih u bjelinu i zlato odjevenih časnika. Ovi su pak niži od Harleyja Kennana i Villa Kennan; Jerry je naime ubrzo razabrao da Harley Kennan njima zapovijeda. Jedno ipak Jerry nije saznao, i nikad mu ne bi suđeno da sazna, naime: tko je najviši među bogovima na *Arielu*. Premda nikad nije ni pokušao da sazna, jer mu misli nisu toliko sezale, Jerry nije nikad saznao da li Harley Kennan zapovijeda Villi, ili pak Villa Kennan zapovijeda Harleyju. Ne razbijajući glave tim pitanjem, Jerry je nekako prihvatio njihovo gospodstvo nad tim svijetom kao dvojno. Nijedno se od njih dvoje nije isticalo nad drugim. Činilo se da vladaju zajednički, ravnopravno, dok su im se svi ostali klanjali.

Nije istina da onaj koji hrani psa samim tim osvaja i njegovo srce. Nikad Harley i Villa nisu Jerryja hranili, a ipak je on njih smatrao svojim gospodarima, izabralo je da njih voli i sluša, radije nego natkonobara Japanca, koji ga je redovito hranio. Tu je Jerry, kao i svaki pas, znao razlikovati onoga tko mu neposredno daje hranu, od onoga od koga ta hrana dolazi. On je dakle podsvjesno znao da od onog čovjeka i žene dolazi ne samo njegova hrana nego i hrana svih ostalih na brodu. Njih dvoje hrane sve i vladaju svima. Kapetan Winters može izdavati zapovijedi mornarima, ali naloge prima od Harleyja Kennana. Jerry je to znao isto onako nesumnjivo kao što je po tome i radio, premda mu to ne bijaše u pameti kao

neko svjesno poimanje.

I kao što je s njime uvijek bilo, kod gospodina Haggina, kod kapetana, pa čak i kod Bashtija i vrhovnoga врача-svećenika u Somu, Jerry se držao samih najviših bogova, a kod nižih je nailazio na susretljivost u razmjeru s njihovim položajem. Kao što su ga kapetan, na *Arangiju*, i Bashti, u Somu, proglašili za tabu, tako su i muž i žena na *Arielu* štitili Jerryja tabuom. Od Sana, natkonobara Japanca, i to samo od njega, primaše Jerry hranu. Ni od kojeg mornara u čamcu za lov na kitove ili u motornoj barkači ne bi primio komadić dvopeka niti se odazvao na poziv da podje na obalu, da malo protriči; a ni oni ga nisu nudili niti zvali. Nije im bilo dopušteno da se s njime toliko sprijatelje da bi se s njime igrali i šalili ili ga pak zviždanjem dozivali.

Sve to bijaše Jerryju prihvatljivo, jer on sam po svojoj čudi mogaše pripadati samo jednom gospodaru. Bilo je, dakako, razlika u stepenu, ali ih nitko nije točnije i određenije poznavao doli sam Jerry. Tako, na priliku, dvojica časnika mogahu da ga pozdrave povikom »Hej« ili »Dobro jutro«, pa i da ga malo dodirnu i prijateljski potapšaju po glavi. Kapetanu Wintersu bijaše još više dopušteno: mogao mu je protrljati uške, tražiti šapu, počešati ga po leđima, pa i grubo ga uhvatiti za njušku. No kapetan bi se Winters uvijek uklonio čim bi se na palubi pojavili muž i žena.

Što se tiče sloboda, divnih, nestrašnih sloboda, kod onoga čovjeka i žene samo ih je Jerry uživao, jedini on između sviju na brodu; isto je tako i on samo njima dvoma dopuštao slobode prema sebi. U blaženoj bi radosti dočekao svaku uvredu što bi mu je Villa Kennan namijela — prinjerice, da mu izvrće uške dok ne bi tako izvrnute stajale, a istodobno bi ga postavljala da sjedi uspravno i da prednjim šapama bespomoćno udara po zraku, eda bi održao ravnotežu, dok bi mu ona jako puhala u lice i u nosnice. Ni Harley Kennan ne bijaše bolji kad bi ga pronašao gdje je svojski utonuo u san na rubu Villine sukne; Harley bi mu tada čupkao dlake između prstiju, a Jerry bi na to u snu nehotice otrésao šapama dok se napokon ne bi probudio i bio njih dvoje kako se trgaju od smijeha na njegov račun.

Kad bi se noću nalazili na palubi, Villa bi pod gunjem micala nožnim prstima, prikazujući kao da se nešto živo prema Jerryju šulja, a on se pravio kao da je zaista tako, te bi sasvim razmetnuo Villinu postelju bijesno nasrćući na ono za što je znao da su samo

njezini prsti. Ona bi se onda natrgla smijati, a smijeh bi joj bio protkan napol istinskim krikovima od straha kad bi joj njegovi zubi gotovo hvatali prste, no uvijek bi ga na kraju uzela u naručje i izdušila smijeh u njegove uške što bijahu položene od radosti i ljubavi. Tko bi se drugi na cijelom *Arielu* usudio da čini takve nestašnosti na postelji te beginje? Jerry sebi nije toga pitanja nikad postavljao, ali je ipak pouzdano znao da je u posebnoj milosti.

Pukim je slučajem pronašao novu vragoliju, kojom se poslije promišljeno služio. Kad je jednom pružio njušku da je dočeka u toj borbi od dragosti, slučajno je svojim vlažnim čvrstim nosićem tako udari u lice da je ustuknula i viknula. Kad je to drugom zgodom u svojoj bezazlenosti ponovio, postade svjestan toga kako dodir na nju djeluje; otada, kad god bi suviše divljala u igri te bila odveć nestašna i vesela titrajući se s njime od dragosti, on bi samo pružio njušku prema njezinu licu, a ona bi na to zabacila glavu unazad, da izmakne. Kad je poslije nekog vremena razabrao da ona uвijek prekida igru ostane li on uporan, uzima ga u naručje i žubor smijeha utapa u njegove uške, Jerry uze kao pravilo da tako radi i da postiže ugodni poraz i radosni završetak.

Nikad mu se međutim u toj promišljenoj igri ne bi dogodilo da povrijedi njezin podbradak ili obraz, kao što bi povrijedio svoj nježni nos i u toj povredi osjećao više radosti negoli boli. Sve to bješe šala, od početka do kraja, šala i igra od milošte. Takva bol bijaše šala, i još više — bijaše prava radost.

Svi psi obožavaju bogove. Jerry, koji bijaše sretniji od većine pasa, stekao je dva boga što su ga, ma koliko zapovijedali, još više voljeli. I ma kako se činilo da će nosom povrijediti lice svoje obožavane beginje, Jerry bi prije prolio krv svoga srca, od koje se sastojao njegov život, nego što bi zaista povrijedio ono lice. Jerry nije živio radi hrane, radi krova nad glavom, radi udobna mjesta sred tame što život okružuje. Živio je radi ljubavi. I kao što je radosno živio radi ljubavi, isto bi tako, a to bijaše pouzdano, radosno poginuo radi ljubavi.

U Somu se Jerryjevo sjećanje na kapetana i na gospodina Haggina nije moglo brzo istrati. U tome ljudozderskom selu život nije bio život. U njem bijaše pre malo ljubavi. Samo ljubav može istrati uspomenu na ljubav ili, bolje, bol zbog izgubljene ljubavi. A na palubi *Ariela* sve je brzo blijeđelo. Jerry nije zaboravio kapetana i gospodina Haggina. No u časovima kad ih se sjećao, čežnja što je

pratila sjećanje bivaše slabija, bezbolna. Od jednoga do drugoga takva trenutka razmaci bivahu sve veći; u njegovim se snovima kapetan i gospodin Haggan ne javljaju onako često ni onako živo kao nekoć; a Jerry je, kao i svi psi, mnogo i živo sanjao.

DVADESET DRUGO POGLAVLJE

Ariel je polako plovio put sjevera, duž zavjetarne obale Malaite, prolazio kroz bogato obojene lagune što su ležale između obalnih i vanjskih koraljnih grebena, i zalazio u prolaze tako uske i tako pune koraljnih stijena da je kapetan Winters tvrdio kako mu svaki dan takve plovidbe dodaje sjedinama novu tisuću sijedih dlaka. Obarali su sidro pred svakom dražicom vanjskoga grebena gdje bi ugledali kakav zid, i kod svake pištaline što bi se pokazala između mangrova na kopnu — svagdje gdje mišljahu da bi mogli naići na ljudozdere. Harleyju i Villi Kennan nije se žurilo. Nisu marili koliko ima od bilo kojega mjesta do bilo kojega drugog — glavno da je put ugodan.

Za to je vrijeme Jerry naučio svoje novo ime — ili bolje: čitav niz imena, jer Harley nije htio davati određenog imena onome što već ima svoje ime.

— Svakako je imao svoje ime — kaza Harley prepirući se s Villom — Haggin mu je zacijelo dao ime prije nego što je pas otišao na *Arangiju*. Zato mu ne treba nadievati drugoga dok se ne vratimo u Tulagi i ne doznamo mu pravoga.

— Pa što je ime? — poče ga bockati Villa.

— Sve! — odsječito će muž. — Zamisli da si doživjela brodolom, pa da te tvoji spasioci zovu »gospodom Riggs« ili »Mademoiselle de Maupin« ili naprsto »Topsy«! A zamisli da mene prozovu Benediktom, Arnoldom, Judom ili... Hamonom! Ne! Neka ostane bez imena dok mu pravoga ne saznamo.

— Ta moram ga nekako zvati! — usprotivi se žena. — Kako će inače o njemu misliti i razlikovati ga!

— Onda ga zovi mnogim imenima, a nikada dvaput jednim te istim. Danas ga zovi »psiću«, sutra »cuko«, a preksutra nekako drukčije.

Tako je i bilo, te je Jerry više po zvuku i naglasku, više po svezi događaja u danoj prilici negoli po ičem drugom nekako maglovito razabirao da se na nj odnose imena Psić, Cuko, Pustolov, Nebojša Valjanko, Ludi Pojac, Bezimeni, Srdašce. To je samo nekoliko između imena kojima ga obasipaše Villa; Harleyju on bješe: Momčina, Junačina, Ridan, Novo, Zlaćan-Zloćo, Nasilnik s

Južnog mora, Nimrod, Mladi Nick i Lav. Sve u svemu, čovjek se i žena međusobno natjecahu tko će mu dati više imena a da ga nikada ne nazove istim imenom. Više po titraju srca u njihovu grlu negoli po zvuku i sloganima Jerry je ubrzo naučio da se na nj odnosi svako ime kojim bi ga slučajno nazvali. Ni sam o sebi nije više mislio kao o Jerryju, nego se poistovjetio sa svakim zvukom što lijepo zvuči i što ljubavlju treperi.

Veliko razočaranje (ako se tako može nazvati nesvjesni propust i nemoć da se ostvari ono što se očekivalo) bijaše u pogledu jezika. Nitko na brodu, čak ni Harley ni Villa, nije govorio Nalasuovim jezikom. Sav veliki Jerryev rječnik, sve njegovo umještvo da se njime služi, ta vještina koja bi ga istaknula kao čudo među psima u pogledu jezika, sve mu to ne bijaše ni na što među ljudima na *Arielu*. Nisu znali njegova govora niti slutili da postoji jezik jednosložnih riječi, stenografski govor kojemu ga je Nalasu naučio, govor što ga, poslije Nalasuove smrti, nitko živ nije znao doli Jerry.

Zaludu je pokušavao taj govor sa svojom boginjom. Sjedio je pred njom, s glavom sagnutom naprijed, među njezinim rukama, te bi govorio i govorio, ali od nje nikad ne bi dobio ni jedne riječi odgovora. Tihim jecajima i civilom, jednosložnim i jedva čujnim zvukovima u grlu što bijahu nalik na režanje, pokušavaše da joj kaže štогод iz svoje povijesti. Ona je sva prelazila u suošćejanje, prinosila uho njegovim rječitim ustima, tako da ga je gotovo gušila zanosnim mirisom svoje kose, a ipak do njezina mozga nije stizalo ništa od onoga što bi Jerry kazivao, premda je njezino srce jasno poimalo njegovu nakanu.

— Za ime božje, mužiću! — uzviknula bi ona. — Pas govor. Znam da govor. Priča mi sve o sebi. Da mogu razumjeti, znala bih njegovu povijest. Upravo mi se ulijeva ujadne i nesposobne uši, samo ne mogu da je razaberem.

Harley je sumnjao, no intuicija je njegove žene pravo slutila.

— Pouzdano znam! — uvjeravala bi svoga muža. — Velim ti, on bi znao kazivati svoje zgode, samo kad bismo ga mogli razumjeti. Nijedan još pas nije sa mnom tako govorio. Tu je povijest, osjećam joj poneke dijelove. Ponekad gotovo znam da mi priča o radosti, o ljubavi, o zanosu i borbi. Drugi mi put iznosi ogorčenost, uvrijeđeni ponos, očaj i tugu.

— Naravno — odobravaše mirno Harley. — Pas je bijelog čovjeka, bačen među ljudiždere na Malaiti, mogao doživjeti sva ta

osjećanja. Isto je tako naravno da će žena bijelog čovjeka, »ženica«, draga, ljudka Villa Kennan, moći da zamisli doživljaje takva psa i da njegove lude glasove uzme kao pripovijedanje događaja, ne pomisljavajući da su to samo projekcije njezine divne osjećajne i čuvstvene duše, huk mora što ga čuješ kad uho prisloniš na školjku... da, pjev mora što ga sam zamišljaš i školjki pridaješ.

— Pa ipak...

— Pa ipak imaš pravo, znam već to — uljudno je prekide muž.

— Uvijek isto, uvijek u pravu, pogotovu kad je sasvim krivo.

Naravno, ne u plovidbi niti u poslovima kao što su množidbene tablice, gdje se mjedenim čavlićima stvarnosti označuje put broda između grebena i plićina na moru; no uvijek pravo u istini iznad istine, prema istini višoj od istine, naime u intuitivnoj istini.

— Sad mi se smiješ u svojoj višoj, muškoj mudrosti — uzvrati ona. — No ja znam...

Zastade da potraži jaču riječ što joj bijaše potrebna; kad je ne nađe, brzo zaokruži rukom i stavi je na srce, pokazujući autoritet što je jači od svakoga govora.

— Slažemo se — nasmija se on veselo. — Upravo sam to i kazao. Naša srca mogu gotovo uvijek ušutkati naše glave. A što je najljepše od svega, naša srca uvijek imaju pravo, unatoč statistici koja pokazuje da ponajviše nemaju pravo.

Harley Kennan nije nikad i nimalo povjerovao u ono što mu žena kazivaše o Jerryjevu pripovijedanju. Do posljednjeg je dana svog života tu priču smatrao ljudskim proizvodom njezine maštice što je puna osjećajne poezije.

No Jerry, četveronozi irski terrier glatke dlake, imaše dara za jezik. Premda nije druge mogao da uči jeziku, barem ga je sam mogao učiti. Bez napora, brzo, zapravo bez ičijeg poučavanja, počeo je da svaldava jezik kojim se govorilo na *Arielu*. Ne bješe to, na žalost, jezik jednosložnih riječi, njegov »hvif-hvaf«, jezik pristupačan psima, kakav je Nalasu pronašao. Uspio je da razumije dosta od onoga što se na *Arielu* govorilo, ali sam nije mogao ništa kazati. Znao je u najmanju ruku tri imena svojoj boginji: »Villa«, »Ženica« i »Gospođa Kennan«, jer je čuo gdje je tako zovu. No on je nije mogao tako zvati. Bješe to jezik bogova, jezik koji mogu samo bogovi govoriti — sasvim različit od jezika što ga je Nalasu izmislio, jer ovaj bijaše negdje po sredini između jezika bogova i jezika pasa, tako da se bog i pas mogahu njime sporazumijevati.

Naučio je i mnoga imena bijelog boga: »Gospodin Kennan«, »Harley«, »Kapetan Kennan« i »Gospodar«, a samo bi u užem krugu, među njima troma, mogao čuti i druga njegova imena: »Mužiću«, »Čovječe«, »Dragi«, »Ljubljeni«, »Zlato«. No Jerry nije tih imena mogao nikad izgovoriti obraćajući se Harleyju Kennanu, niti je mogao kazati koje od mnogih imena kad bi se obraćao Villi Kennan. A ipak je za koje tihе noći, kad ne bi bilo ni daška vjetra među granjem, znao starome Nalasu u često šaptati u svome tihom jeziku, na daljinu od tridesetak metara.

Sušeći jednog dana kosu poslije plivanja u moru, Villa se sagela nad Jerryja, tako da joj je kosa oko njega zalepršala; držeći mu glavu i vilice među rukama, tako da je nije mogla doseći traka njegova jezika kojim ju je htio cijelunuti po nosu, pjevaše mu:

»Imena mu ne znam, na ružu je nalik.«

Drugog dana ponovi to isto i nježno mu na uho otpjevuši veći dio te pjesmice, kadli je Jerry iznenadio. Isto bismo tako mogli reći da je i sebe iznenadio. Nikada još nije takvo što svjesno učinio. A učinio je to nehotice, nikad mu nije bila takva namjera; morao je tako učiniti, baš kao što nije mogao a da se ne strese kad izide iz vode, ili da u snu ne trza nogama kad ga netko po njima škaklja; učinio je tako jer nije mogao drukčije.

Kad mu je njezin glas što je pjevuo, blago zatitroa u ušima, činilo mu se kao da ona ispred njega blijadi i nestaje, i kao da ga nekamo na drugo mjesto prenosi blagi i jasni zvuk njezine pjesme. Toliko se zanio i bio drugdje da je učinio nešto nenadano. Naglo je sjeo, gotovo kao da se ukočio, izvukao glavu iz njezinih ruku i spleta njezine kose, podigao njušku uvis u kutu od četrdeset i pet stupnjeva te počeo podrhtavati i čujno disati u ritmu što se slagao s ritmom njezina pjevanja. Zatim se isto onako naglo trgao, podigao nos prema zenitu te otvorenih usta istisnuo bujicu zvukova što su brzali i podizali se, a onda polako padali dok nisu utihnuli.

To zavijanje bijaše početak koji mu je donio naziv »Ludi Pojac«; Villa Kennan naime nije propustila da to zavijanje što ga je prouzrokovala njezina pjesma, dalje razvija. Nikad se nije skanjivao kad bi ona sjela i ispružila ruke prema njemu pozivajući ga: »Hodi, Ludi Pojče!« Prišao bi, sjeo do nje, tako da mu nosnice bijahu pune ugodnog mirisa njezine kose, prislonio bi glavu uz njezinu, uspravio njušku do njezina uha i gotovo je odmah pratio čim bi započela svoje tiho pjevanje. Osobito su ga tonovi u molu poticali da počne, a

kad bi jednom počeo, pjevalo bi s njome dokle god bi htjela.

Bješe to zaista pjevanje. Vičan svakome načinu govora, ubrzo je naučio da ublaži i priguši svoje zavijanje dok nije postalo meko i čisto. Mogao je čak sniziti glas, da utihne gotovo u šapat, podizati ga i spuštati, ubrzavati i usporavati, prilagođujući ga njezinu glasu.

Jerry je uživao u pjevanju kao pušač opijuma u svojim snovima. A jest Jerry sanjao, nejasno i neodređeno, širom otvorenih očiju i budan, utonuo u oblak blagog mirisa što se širio s boginjine kose, dok je njezin glas žalovao s njegovim, a svijest mu uranjala u snove o neznanom i dalekom što mu ih pjevanje dočaravaše. Bijaše i uspomena na bol, ali bol tako davno zaboravljeni da više i ne bijaše bol. Moglo bi se prije reći da ga je bol ispunjala slatkom tugom, uzdizala ga s *Ariela* što se usidrio u nekoj laguni u koraljnom prstenu, i prenosila ga daleko, daleko, u bajni svijet mašte.

U takvim mu se časovima mnogo prividalo. Pričnjalo mu se kako u hladnoj pustoši noći sjedi na golu brežuljku i zavija prema zvijezdama, dok mu se izdaleka, iz tame što se naokolo stisla, ne bi vratilo zavijanje kao odgovor. A onda bi se čulo zavijanje sa svih strana, sleglo se izbliza, odjeknulo izdaleka, dok se sva noć ne bi ispunila glasovima njegove vrste. Bila to njegova vrsta. I ne znajući znao je za taj zov, za drugarstvo iz zemlje nepoznatog.

Nalasu se, učeći ga jeziku jednosložnih riječi, promišljeno obraćao njegovu razboru; a Villa, ne znajući što čini, obraćala se njegovu srcu, posezala u njegove atavizme, dirala u najdublje strune davnih uspomena, izazivajući ih da se glase.

Na priliku: ponekad kao da bi maglovite sjene i tamni obrisi izlazili pred nj, iskrasvali iz noći, i dok bi klizili i nestajali poput utvara, on bi, kao u snu, čuo lavež čitava čopora u lovnu; bilo bi mu jače zakucalo, probudio bi se u njemu nagon za lovom, dok mu suzdržavano, tiho zavijanje u pjesmi ne bi probilo u žestok civil. Glavu bi tada spustio i odmaknuo od ženine kose, noge bi mu se počele nemirno, grčevito pokretati kao da trče; munjevitom bi brzinom prešao preko vremena, prenio se daleko od stvarnosti, u san u kojem bi posred onih sjena i utvara jurio u lovnu, u čoporu.

I kao što su ljudi uvijek čeznuli za narkoticima, tako je i Jerry čeznuo za užitkom što bi ga nalazio kad bi Villa Kennan raširila ruke prema njemu, zakrilila ga svojom kosom i pjesmom ga prenosila preko vremena i prostora, u san o njegovoj drevnoj vrsti.

No nije uvijek tako s njime bilo kad bi zajedno pjevali. Obično

bi, bez ikakvih priviđenja, imao samo nejasna osjećanja slatke tuge što bijahu sjena uspomena. Ponekad bi mu u duhu, izazvane tugom, iskrse slike kapetana i gospodina Haggina, a i slike Terrencea, Biddy i Michaela i svih ostalih iz davno nestalih dana na plantaži Meringe.

— Draga moja — kaza Harley Villi kad se završilo jedno takvo pjevanje. — Sreća njegova što nisi vježbač životinja, ili, bolje, prikazivač izvježbanih životinja: bila bi kruna na oglasima u svim glazbenim dvoranama i vaudevilleskim kazalištima na svijetu.

— Kad bih bila — uzvrati ona — znam da bi on bio sretan što može sa mnom pjevati.

— Onda bi to zaista bio neobičan izuzetak — dočeka Harley.

— Kako to misliš?

— Mislim da se u sto slučajeva možda nađe samo jedan gdje životinja voli svoj posao, odnosno da vježbač ili prikazivač voli životinju.

— Mišljah da je svaka okrutnost već odavno prestala nadoveza žena.

— Tako misle gledatelji, ali se varaju u devedeset i devet posto slučajeva.

Villa Kennan tobiože duboko uzdahnu kazujući:

— Valja mi se dakle okaniti tako sjajna i unosna zanimanja, i to baš sada kad si mi ga otkrio. A kako bi divni bili oglasi s mojim imenom u golemlim slovima...

— »Villa Kennan, s milopojnim grlom drozda, i Ludi Pojac, irski terrier, tenor« — sastavljaše njezin muž naslov za oglas.

I Jerry se, sjajnih očiju i isplažena jezika, s njima smijao ne zato što je znao o čemu je riječ, već stoga što je u njihovu smijehu vidio znak da su sretni, a njegova ga je ljubav poticala da bude sretan s njima.

A Jerry je našao, i to u potpunosti, ono za čim je priroda čeznula — ljubav jednog boga. Priznajući njihovo dvojstvo u gospodarenju na Arielu, on ih je oboje volio; ipak je, nekako, više volio boginju — možda zato što je ona najdublje prodrla u njegovo srce svojim čarobnim glasom koji ga je prenosio u divni, daleki svijet snova — volio je više nego ikad ikoga, ne izuzimajući čak ni kapetana.

DVADESET TREĆE POGLAVLJE

Jedno je zarana Jerry naučio na *Arielu*, naime da ne smije goniti crnaca. U želji da se umili i da služi svojim novim bogovima, Jerry je iskoristio prvu zgodu što mu se nadala, te nasrnu na skupinu crnaca što su se na čamcu dovezli u pohode brodu. Villa ga odmah prekori, a Harley mu naredi da stane; Jerry zastade zapanjen. U tvrdoj vjeri da je zabuna posrijedi, Jerry opet bijesno pojuri na jednog crnca na kojega se bijaše okomio. Sad je Harleyev glas bio odlučan i nepobitan, i Jerry priđe gospodaru mašući repom i uvijajući tijelom, usrdno se ispričavajući, te rumenim trakom svoga jezika cijelunu ruku kojom ga je Harley u znak oproštenja potapšao.

Zatim ga Villa pozva k sebi. Držeći mu glavu među dlanovima, sasvim pred sobom, nosom uz nos i okom u oko, ozbiljno mu kaza kako je grijeh goniti crnce. Reče mu da nije običan šumski pas nego čistokrvni irski terrier, i da nijednom psu takve loze ne priliči da goni bezazlene crnce. Sve je to slušao ozbiljno i ne trepćući očima, ali je od rečenog malo razumio, a ipak sve shvatio. »Nevaljao« bijaše riječ u jeziku na *Arielu* koju je već naučio, a boginja ju je nekoliko puta upotrijebila. »Nevaljao« imaše za nj značenje »ne smiješ«, bijaše dakle nekakav tabu.

Kad im je takav običaj i želja, tko je onda on — mogaše se tako pitati — da se protivi njihovu redu i da u nj sumnja? Ako se crnci ne smiju goniti, onda ih neće goniti, unatoč tome što ga je kapetan poticao da ih goni. No Jerry nije baš tako o tome razglabao; on je samo po svome primao zaključke.

Za nj je ljubav prema bogu obuhvaćala i služenje. Godilo mu da služenjem ugodi. A temeljni kamen služenja, u tom slučaju, bijaše posluh. Ipak mu neko vrijeme bijaše teško da se svlada te da ne zareži i ne zagrise u noge nepoznatih i preuzetih crnaca što mimo nj prolazešu bijelom palubom *Ariela*.

I tu je međutim vrijedila ona: sve u svoje vrijeme, kako je kasnije saznao. Jednog dana Villa Kennan zaželje da se okupa, i to valjano, u svježoj, tekućoj vodi, a Johnny, crni pilot iz Tulagija, počini griješku. Zemljovid pokazivaše milju toka rijeke Suli gdje se slijevala u more. Ne bijaše ucrtano više, jer nijedan bijelac nije nikad dalje istražio. Kad je Villa predložila da se kupaju, njezin se

muž svjetovao s Johnnym, koji kimnu glavom.

— Nikoga ondje nema — kaza Johnny. — Neće vas nitko smetati. Divljaci su daleko u šikari.

Tako krenuše motornim čamcem na obalu, i dok je posada ostala da se odmara u hladu kokosovih palma na obali, Villa, Harley i Jerry pođoše uzvodu jedno četvrt milje, do prvog zgodnog mjesta, gdje rijeka bijaše nešto dublja i šira.

— Nikad se možeš biti dovoljno siguran — reče Harley vadeći samokres iz toka i stavljajući ga na vrh gomile odijela.

— Mogla bi nas iznenaditi kakva skitalačka skupina crnaca.

Villa zagazi u vodu do koljena pa uzdrhta pogledavši u tamni svod džungle nad glavom, kroz koji je samo poneka sunčana zraka prodirala.

— Mjesto kao stvoreno za kakvo mračno djelo — izusti smiješći se, pa onda zahiti pregršt hladne vode i baci je na muža, koji za njom skoči u vodu.

Neko je vrijeme Jerry sjedio pokraj njihove odjeće i promatrao njihovu igru. No pozornost mu privuće kad onuda kliznu sjena golemog leptira, i tako poče ubrzo njuškati po čestini, tragom nekoga šumskog štakora. Ne bješe baš svjež trag, dobro je to znao, ali u dubini Jerryjeva bića bijahu svi nagoni njegovih davnih navika — nagoni da lovi, da vreba i traga, da progoni živa stvorena, ukratko: da zaigra igru u lovnu za vlastitom lovinom, da sam sebi pribavi hranu, premda je već tolike vjekove čovjek pribavlja hranu za nj i za njegovu vrstu.

I tako, dajući maha sposobnostima koje mu više ne bijahu potrebne, no koje su u njemu živjele i htjele da dodu na vidjelo, Jerry pode tragom šumskog štakora što je davno onuda prošao, pode oprezno tapkajući i nečujno puzeći, sa svom spretnošću lovca što ide za svojom hranom, i s krajnjom oštrinom u čitanju traga. Stari se trag križao s novim, a ovaj bijaše svjež, sasvim svjež. I kao da je bila vezana uzicom, glava mu se odjednom trgnu i okrenu u pravom kutu s tijelom. Nosnice mu ispunji nesumnjiv crnački vonj. Njuh mu otkri da je to neki nepoznati crnac, jer se vonj nije slagao ni s jednim od mnogih mirisa što ih je znao i držao u pregradama svoga mozga.

Zaboravi stari trag šumskog štakora, kako pode za novim.

Vukla ga radoznalost i igra. Nije nimalo strahovao za Villu i Harleyja — ni onda kad je stigao do mjesta gdje je crnac, očito iznenađen njihovim glasovima, zastao i razmišljao, pa tako ostavio

veoma jak vonj. Od te je točke trag skretao prema proširenom mjestu na rijeci. Uzbuđen i napet do krajnosti, ali bez bojazni, sveudilj u igri traganja, Jerry podje dalje kamo ga je njuh vodio.

S rijeke ovda-onda dopirali povici i smijeh, a svaki bi put kad bi ih čuo Jerry radosno uzdrhtao. Da ga je tko zapitao i da je mogao svoja osjećanja iskazati u oblicima misli, rekao bi da je svaki zvuk Villina glasa najsladi zvuk na svijetu, i da odmah za njim dolazi Harleyjev glas. Njihovi su ga glasovi uvijek potresali i sjećali ga njegove ljubavi prema njima i njihove prema njemu.

Kad je prvi put ugledao nepoznatog crnca, a to bijaše u blizini širine na rijeci, Jerry osjeti kako ga sumnja prožima. Taj se crnac nije vladao kako bi se morao vladati običan crnac u kojega nema nikakve zle namisli. Umjesto toga, svakom je svojom kretnjom odavao čovjeka koji vreba spremajući neko nedjelo. Pružio se po tlu čestine i virio iza velikog stabla nekoga golemog drveta. Jerry se nakonstrijesi pa i sam poleže po zemlji i poče promatrati.

Jednom crnac podiže pušku, ali ne nasloni kundak na rame, jer su mu se nesvesne žrtve što se smijahu i prskahu vodom pomakle s vidika. U njega puška nije bila staromodna *sniderka*, već moderna brzometna *winchesterka*; vidjelo se da zna gadati, opaljujući s ramena, a ne s boka, kako mahom čine urođenici na Malaiti.

Kako mu ne bijaše pogodno mjesto kraj onog drveta, crnac spusti pušku pa se još bliže prišulja virus na vodi. Jerry sasvim prileže po tlu i pode za njim. Puzao je tako priljubljen uza zemlju da mu glava što ju je vodoravno naprijed ispružio bijaše mnogo niža od ramena, koja su stršila čudno pogrbljena i bila mu najviši dio tijela. Kad bi crnac zastao, i Jerry bi stao, kao da se onaj čas skamenio. Kad bi crnac pošao, Jerry bi krenuo za njim, ali brže, tako da je smanjivao odstojanje od njega do sebe. Neprestano mu se kostriješila dlaka na šiji i na ramenima u valovima što se sustizahu i pokazivahu divljinu i bijes. Ne bješe to više onaj zlaćani pas što se položenih uški i isplažena jezika smije u naručju svoje boginje, niti Ludi Pojac što pjeva davne uspomene obavijen oblakom njezine kose; bijaše to četveronožac, za borbu gotov, zubata zvijer, spremna da razdire i uništava.

Jerry je naumio da nasrne čim se prišulja dovoljno blizu. Nije više mislio na tabu što je na *Arielu* važio, a po kojem nije smio crnaca goniti. Za taj tabu u tome času ne bijaše mjesta u njegovoj svijesti. Znao je samo to da zlo prijeti čovjeku i ženi i da ga onaj

crnac sprema.

Toliko se prikučio svome plijenu da je mislio kako je dovoljno blizu za napad, kadno je crnac opet čučnuo u nakani da nanišani i opali. Puška se pridizala ramenu, a Jerry poskoči i jurnu. Premda je brzo skočio, nije ni šušnuo, tako te ga njegova žrtva osjeti tek onda kad joj Jerry, što je proletio poput metka, pade ravno među ramena. U istom času Jerryjevi zubi zadriješe crncu u šiju, ali i suviše blizu čvrstih mišića na ramenu da bi očnjaci mogli probiti do hrptenjače.

U prvoj strahu od iznenadenja crnac povuče prstom okidač, a iz grla mu se izvi strašan, sablastan krik. Pade ničice, ali se obrnu i uhvati u koštač s Jerryjem, koji mu zasječe u jarmenicu, razdera obraz i raspara uho; irski terrier naime grize ujedajući brzo i na više mesta, a ne kao buldog, koji zagrize i ne pušta.

Kad Harley Kennan, s automatskim revolverom u ruci i gol kao Adam, stiže na mjesto borbe, nađe psa i čovjeka kako se nose uhvaćeni u koštač i u svom rvanju oko sebe ruju šumsko tlo. Crnac je krvava lica davio Jerryja objema, a Jerry je, frkćući, gušeći se i režeći, iz sve snage derao pandžama zadnjih nogu. Ne bijahu to nokti mlada šteneta, već pandže psa što se opasao snagom, pandže što nalažahu uporišta u čvrstim mišićima. A pandže su uvijek ponovno derale gola prsa i trbuh svom dužinom, sve dok čitava prednja strana crnčeva tijela ne bijaše krvlju oblivena.

Harley Kennan nije smio pucati, jer se borci bijahu čvrsto zahvatili, bijahu i odveć blizu jedan uz drugog. Umjesto toga, on se sasvim prikuči te drškom svoga samokresa udari crnca po glavi, sa strane. Crnčeve ruke popustiše, a Jerry, čim se osjetio oslobođen stiska, odmah jurnu da crnca ščepa za nezaštićeno grlo, samo ga Harleyjeva ruka na njegovo šiji i oštra zapovijed zadržala i od crnca odvojila. Drhtao je od bijesa te i dalje divlje režao, premda bi svaki put prestao i položenih uški, mašući repom, pogledao u Harleyja kad god bi ovaj kazao: »Valjan pas!«

Znao je da ono »Valjan pas!« znači pohvalu; isto je tako, po tome što je Harley to neprestano ponavljao, izvan svake sumnje znao da mu je poslužio, i to valjano poslužio.

— Znaš li da nas je ovaj nitkov htio iz zasjede ubiti? — kaza Harley Villi, koja napol odjevena priđe još se oblaćeći. Pogledaj mu brzometku: nije to stara puška s cijevlju bez žlebova. A čovjek s takvom puškom zacijelo zna kako će je upotrijebiti.

— A kako to da nije? — upita ona.

Njezin muž pokaza na Jerryja.

Villine oči zasjaše, i ona odmah shvati.

— On je dakle... — započe Villa, a Harley kimnu:

— Da, upravo on, Ludi Pojac. Pretekao ga.

Harley se sagnu, prevrnu crnca na drugu stranu i pokaza zaderanu šiju.

— Eto, tu ga je najprije zahvatio; zacijelo je crnac držao prst na okidaču nišaneći na te i na me, po svoj prilici najprije na me, kadli mu je Ludi Pojac pomrsio račun.

Villa je tek napol čula, jer je Jerryja uzela u naručje i nazivala ga »Blagoslovjenim psetom« umirujući ga u njegovu režanju i gladeći mu šiju što se još kostriješila.

No Jerry ponovno zareža i htjede da skoči na crnca kad se ovaj počeo nemirno pokretati te bunovan sjeo. Harley mu uze nož zadjeven između gole kože i pojasa.

— Kako ti je ime? — upita ga Harley.

Crnac kao da je video samo Jerryja, u kojega je prestravljen buljio, dok nije razabrao što je i kako je, i pojnio da mu je ta mala, valjuškasta životinja pobrkala osnovu.

— Svega mi — reći će Harleyju smijuljeći se — taj me pas valjano išarao.

Opipa rane na šiji i na licu, dok mu oči razabraše činjenicu da mu je puška u bijelog gospodara.

— Dajte mi moju pušku — bezočno će crnac.

— Dat ēu ti po glavi — odreza Harley.

— Čini se da nije urođenik s Malaite — kaza Harley Villi. — Ponajprije, gdje bi došao do takve puške? A onda, zamisli koje li u njega drskosti: zacijelo nas je video kad smo se usidrili, i bit će da zna da nam je čamac na obali. Pa ipak je htio da nam skine glave i da s njima umakne u šumu...

— Kako se zoveš? — upita ga opet.

No ne saznade dok ne stiže Johnny s posadom iz motornog čamca, svi zasopljeni od trčanja. Johnniju oči zaiskriše, kad ugleda zarobljenika, pa se u očitu uzbuđenju obrati Kennanu:

— Dajte mi toga čovjeka! — zamoli ga Johnny. — Hoćete li? Dajte mi ga!

— Što će ti?

Johnny za neko vrijeme ne htjede odgovoriti; kad mu Kennan kaza kako nema štete i kako kani crnca pustiti, Johnny se žestoko

usprotivi.

— Odvedite ga u povjerenikovu palaču u Tulagi, tamo ćete za nj dobiti dvadeset funti. To je veoma zao čovjek. Zove se Makawao. Veoma zao čovjek. On je iz Queenslanda...

— Kako iz Queenslanda? — prekide ga Kennan. — Zar je on odande?

Johnny potrese glavom:

— Zapravo je s Malaite; prije mnogo vremena otišao je na škuni na rad u Queensland.

— To ti je povratnik iz Queenslanda — objasni Harley Villi. — Kad je Australija sva »pobijeljela«³⁷, vlasnici su plantaža u Queenslandu morali sve radnike crnce poslati nazad. I taj je Makawao očito jedan od tih, uz to još i opasan, ako ima istine u Johnnyjevoj priči o dvadeset funti nagrade za nj. To je visoka ucjena na jednog crnca.

Johnny je nastavio svoja izlaganja, što svedena na običan i jasan engleski jezik kazivahu kako je Makawao oduvijek bio zle čudi. U Queenslandu je odsjedio u zatvoru ukupno četiri godine za krađe, pljačkanja i pokušaj umorstva. Kad ga je australijska vlada vratila na Salamunsko otoče, unovačio se za rad na plantažama u Buliju, eda bi — kako se kasnije pokazalo — došao do oružja i streljiva. Pokušao je ubiti upravitelja, pa je u Tulagiju dobio pedeset udaraca bičem i odsjedio jednu godinu. Kad su ga vratili na plantaže u Buli, da odredi ostatak svog roka, opet je zasnovao zlodjelo i ubio vlasnika, kad nije bilo upravitelja, te umakao u čamcu za lov na kitove.

Sa sobom je na čamcu odnio sve oružje i streljivo s plantaže, vlasnikovu glavu, deset radnika s Malaite i dvojicu iz San Cristobala — ovu potonju dvojicu zato što bijahu primorci, pa znahu upravljati čamcem. Kako on i ona desetorica s Malaite bijahu urođenici iz guštare, pa stoga bez ikakva pojma o plovidbi, ne usuđivahu se na tako dug put s Guadalcanara.

Usput je napao mali otok Ugi, opljačkao skladište i skinuo glavu osamljenom i jedinom trgovcu, dobroćudnu mješancu s otoka Norfolka, što je preko Mac Coya, kapetana broda *Bounty*, vukao lozu ravno iz Pitcairna. Pošto su sretno stigli na Malaitu, onoj su

---

³⁷ Riječ: je o bijelim radnicima, doseljenim u Australiju, i o kažnjenicima iz Britanskog carstva, deportiranim na rad u Australiju.— *Prev.*

dvojici momaka iz San Cristobala, kako im više nisu trebali, skinuli glave i pojeli njihova tijela.

— Svega mi, zao je to čovjek, veoma zao — dovrši Johnny svoje kazivanje. — U palači vladina povjerenika u Tulagiju bit će sretni da vam za nj daju dvadeset funti.

— Ti blagoslovljeni Ludi Pojče — šaptaše Villa Jerryju na uho.

— Da ne bijaše tebe...

— Naše bi glave sada prolazile šumom, dok bi Makawao grabio u brda — doreče Harley umjesto nje. — Svega mi, pas i pol — dodade veselo. — A ja ga još neki dan izgrdih što napada na crnce, dok je on za sve vrijeme bolje znao što radi negoli ja.

— Ako mi ga itko pokuša uzeti... — zaprijeti Villa.

Harley kimnu glavom pokazujući kako se s njome slaže u mišljenju.

— Svakako bih — nadoveza smiješeći se — imao barem jednu utjehu da ti je glava otišla u šumu.

— Utjehu! — povika ona, a u grlu joj se steže od srdžbe.

— Da, jer bi i moja s njome otišla.

— Dragi, blagoslovljeni moj mužiću — prošapta ona, a suze joj orosiše oči kojima ga je obuhvaćala, dok joj ruke sveudilj bijahu ovijene oko Jerryja, koji, osjećajući uzvišenost trenutka, cijelunu trakom svog jezika njezin mirisavi obraz.

DVADESET ČETVRTO POGLAVLJE

Kad je *Ariel* isplovio iz Malua, na sjeverozapadnoj obali Malaite, otok Malaita utonu iza obzorja i, što se tiče Jerryjeva života, ostade zauvijek utonuo — još jedan nestali svijet, koji je, u Jerryjevoj svijesti, postao sastavnim dijelom krajnjeg ništavila što je progutalo kapetana. Po svemu što je Jerry mogao znati, premda o tome nije razmišljaо, Malaita bijaše svijet kojem je skinuta glava, što sad počiva na koljenima kakva nižeg boga, koji se nad njome zamislio, a moćniji je od Bashtija, na čijim je koljenima ležala kapetanova glava, na suncu osušena i na dimu nadimljena; taj niži bog gleda u glavu pred sobom i muči se da odgoneta i razmrsti dvostruku tajnu vremena i prostora, kretanja i materije iznad sebe i pod sobom, oko sebe i za sobom.

Samo, Jerry o tom problemu nije razmišljaо niti je znao da ima takvih tajni. On je naprsto primio da je Malaita drugi svijet što je prestao da postoji. Sjećao se tog otoka, kao što se sjećao snova. Sam živo biće, čvrsto tijelo sa svojom težinom i dimenzijama, stvarno i nepobitno, kretao se kroz vrijeme i prostor, stvaran, čvrst, živ, uvjerljiv — apsolutnost *nečega*, okružena promjenljivim sjenama i utvarama u prividjenjima *ničega*.

Svoje je svjetove doživljavaо jedan za drugim. Nestajali su jedan za drugim, izdizali se iznad njegova vidika poput pare iz vrućih sunčanih retorti, tonuli za obzorjem na moru, nestvarni i prolazni kao prividjenja iz snova. I cjelebitost sićušnoga, jednostavnog svijeta ljudskih bića, ma koliko bila mikroskopska i neznatna u zvjezdanoj svemiru, bijaše isto tako nedokučna njegovu poimanju, kao što je zvjezdani svemir nedosežan i najsimionijem naslućivanju i najdubljoj zamisli čovječnoj.

Ne bijaše Jerryju određeno da ikad više vidi mračni otok divljaštva, iako mu se u snu često vraćao u živim prividjenjima; tada bi ponovno proživljavaо dane ondje provedene, od uništenja *Arangija* i od ljudožderske gozbe na obali pa do svoga bijega od kolibe staroga Nalasua, kojega je zajedno s njome raznijela granata. Ti doživljaji u snu bijahu za nj još jedan svijet nepoznatog, tajanstven i nestvaran, koji nestaje poput oblaka što se nebom nagone, iščezava poput mjeđurića što se prelijevaju u svim duginim

bojama i rasprskavaju na morskoj površini. Sve bješe pjena što brzo nestaje čim mu se san s očiju digne, sve nestvarno poput kapetana i njegove glave na suhim Bashtijevim koljenima u visokoj kolibi od trave. Stvarna Malaita, opipljiva i uvjerljiva, iščeznu, nestade zauvijek u ništavilo, kao što nestade Meringe, kao što nestade kapetana.

Od Malaita *Ariel* okrenu na sjever pa na zapad, najprije put Ongtong-Jave i Tasmana, velikih atola što leže pod vrelim zrakama ekvatorijalnog sunca, a jedva se nešto izdižu iznad mora u neizmernoj pustoši zapadnog dijela Južnog Pacifika. Od Tasmana na zapad pružala se duga široka pruga mora prema visokom otoku Bougainvilleu. Odatile, udarajući uglavnom na jugoistok i sporo odmičući, jer je valjalo kosit protiv slaba vjetra, *Ariel* je obarao sidro u gotovo svakoj luci na Salamunskom otočju, od otokâ Choiseula i Rononga do otokâ Kulambangre, Vangunu, Pavuvu i Nove Georgije. Čak se, očajno usamljen, usidrio u Zaljevu tisuću brodova.

*

Kao u posljednjoj luci, barem što se tiče Salamunskog otočja, sidro je s broda *Ariela* zaklopotalo i zahvatilo u koraljno dno luke Tulagi, gdje je, na obali otoka Floride, živio i upravljaо vladin povjerenik.

Harley Kennan, kako je i valjalo, povjereniku izruči Makawaa, kojega staviše u zatvor u kući od trave, gdje je, dobro čuvan i okovan, imao čekati dan u koji će mu suditi za mnoga zlodjela. A pilot Johnny, prije nego što se vratio u povjerenikovu službu, dobi lijep dio od onih dvadeset funti raspisane nagrade, koju je Kennan podijelio među članove posade na čamcu, štono su kroza šumu hitali u pomoć onog dana kad je Jerry ščepao Makawaa za šiju i prestrašio ga, tako da je okinuo iz puške ne stigavši da nanišani.

— Kazat ču vam kako se zove — reče povjerenik kad su sjedili na prostranoj verandi njegove slamom pokrivene jednokatnice. — To je jedan od terriera Toma Haggina, onog s lagune Meringe. Otac je tome terriera Terrence, a mati Biddy. Ime mu je Jerry, jer sam bio nazočan kad su mu ga nadijevali, još prije nego što je i progledao. No još bolje da vam pokažem njegova brata; zove se Michael. Goni crnce na brodu *Eugénie*, onoj škuni sa dva jarbola što je naprama vama usidrena. Zapovjednik je na tom brodu kapetan Kellar.

Zamolit će kapetana da dovede Michaela na obalu. Nema sumnje, taj je Jerry jedini preživjeli s broda Arangi.

— Kad smognem vremena i nešto više sredstava — proslijedi povjerenik — poći će u pohode poglavici Bashtiju, ali neće to biti običan pohod u koji idu britanski krstaši. Unajmit će dva trgovacka ketcha, povesti svoje crnačke redarstvenike i onoliko bijelaca koliko ih ne mognem sprječiti u tome da se pridruže kao dobrovoljci. Nećemo mi otvarati paljbe na kolibe od trave. Svoj će odred iskrucati nešto dalje na obali, presjeći odstupnicu i zaći Somu iza leđa, a brodovi će se u isto vrijeme pojavitи Somu s mora.

— Na jedan ćete pokolj uzvratiti drugim? — predbaci mu Villa Kennan.

— Na pokolj će odgovoriti zakonom — odslovi povjerenik. — Pokazat će Somu što je zakon. Nadam se da se neće ništa dogoditi i da ni jedan život neće pasti ni na jednoj ni na drugoj strani. Znam da će dobiti glavu kapetana Van Horna i njegova kormilara Borckmana i obje ih donijeti u Tulagi da se kršćanski pokopaju. Znam da će starog Bashtiju uhvatiti za šiju, te će sjediti sve dok mu ne utuvim u glavu što je red i zakon. Dabome...

Vladin povjerenik, čovjek asketskog izgleda, oxfordski đak, uskih ramena, vremešan, umornih očiju, s naočarima, po svem izgledu učen čovjek kakav i bijaše — sleže ramenima.

— Dabome, ne bude li u njih razuma, moglo bi biti i nevolje, pa da i pogine tkogod na njihovoј i na našoj strani. No ovako ili onako, posljedak će biti jedan te isti. Stari će Bashti naučiti da mu je bolje bijelaca ostavljati na ramenima gdje i jesu.

— A kako ćete ga naučiti? — upita Villa Kennan. — Bude li dosta pametan da s vama ne zapodijeva borbe, pa ostane da mirno sluša o vašim engleskim zakonima, sve će onda za nj biti divna šala. Za svako zlodjelo što ga počini samo će saslušati lekciju, i ništa više.

— Naprotiv, draga gospođo Kennan. — Ako mirno sasluša predavanje, oglobit će ga samo sa sto tisuća kokosovih oraha, pet tona kamenih oraha³⁸, stotinu hvati školjkastog novca i dvadeset ugojenih svinja. Odbije li da sluša slovo pa prijeđe na neprijateljstva, onda će, uvjeravam vas, premda mi to nije ugodno,

---

³⁸ U originalu: *ivory nut*, orah neke palme koji sadrži supstanciju nalik na bjelokost. — *Prev.*

biti primoran da najprije izlupam i njega i njegovo selo, a zatim ću potrostručiti kaznu koju ima platiti, i malo ga bolje poučiti u zakonima.

— A što ako se ne upusti u borbu, a na lekciji začepi uši te ne htjedne platiti? — uporno će Villa Kennan.

— Onda će biti mojim gostom, ovdje u Tulagiju, dok se ne predomisli i ne promijeni raspoloženje, te dok ne plati i ne sasluša čitav niz predavanja.

*

I tako se dogodi da je Jerry opet čuo svoje staro ime s usana Ville i Harleyja, te opet video svoga rođenog brata Michaela.

— Nemoj ništa kazati — šapnu Harley Villi kad ugledaše kako s kljuna čamca što se primicao obali, viri oštra, riđa dlaka Michaelova. — Gradit ćemo se kao da ništa ne znamo; ne smiju vidjeti da gledamo što će oni.

Jerry, koji se pravio zauzet kopanjem rupe u pijesku, kao da je našao na kakav svjež trag, nije znao da je Michael u blizini. Jerry se zapravo u svom pretvaranju zanio, pa je i zaboravio da je ono pusta igra; sad je zaista bio zaposlen, te je veselo njuškao i produhavao na dnu jame što ju je iskopao. Jama bijaše tako duboka da mu se moguće vidjeti samo zadnji dio tijela sa stražnjim nogama i ukočenim, uspravnim kusatkom repa.

Ne bijaše stoga čudo što se Jerry i Michael ne videše. Pun neobične živahnosti pošto se oslobođio skučenog prostora na palubi *Eugénie*, Michael je odjurio niz obalu u mahnitu veselju, njuškajući usput tisuću poznatih mu mirisa s kopna, šarao i skretao ispisujući neobičnu krivulju, te zvocao zubima, kao da će ščapiti kokosove rukove³⁹ koji bi mu brzali preko puta tražeći zaklona u vodi ili zastajali te mu prijetili svojim strahovitim klijesiima i štrcanjem i pjenjenjem ljušturastih oklopa na svojim ustima.

Obala se baš nije daleko pružala. Dosezala je donde gdje se rt rušio u more u strmu obronku. Dok je povjerenik kazivao kapetana Kellara gospodinu i gospodi Kennan, Michael se, kad dođe do kraja, u trku vrati preko pijeska što se stvrduo od vlage. Toliko se zabavio svakom sitnicom oko sebe da nije ni opazio mali stražnji

---

³⁹ Kokosov rak, neobično velik rak koji buši kokosove orahe pa vadi i jede jezgru. — *Prev.*

dio Jerryjeva tijela, što se vidio povrh ravne površine na obali. Jerryja su međutim uši opomenule, i upravo kad se natraške izvlačio iz jame, Michael se s njime sudari. Jerry se prevali, a Michael pade preko njega, te obojica udariše u divlje gundanje i režanje. Obojica stadoše na noge kostriješeći se i keseći zube, pa ukrućenih nogu počeše dostojanstveno šetkati obilazeći u polukrugu i zastrašujući jedan drugoga.

Zapravo sve to bijaše samo pretvaranje, jer i jedan i drugi bijahu više negoli zbumjeni. I jednomo i drugom u mozgu izbijala ista slika kuće na plantaži, dvorišta i obale u Meringeu. Prepoznali su jedan drugoga, ali se ne htjedoše odati. Ne bijahu više štenad; nejasno osjećajući ponos ozbiljnosti i zrelosti, nastojahu da budu ponosni i ozbiljni, dok ih je sve nagonilo da potrče jedan drugome u mahnitoj radosti.

Michael, koji je manje obilazio svijetom i po svojoj naravi manje sobom vladao, prvi odbaci pretvaranje i dostojanstvenost, te prodorno i radosno skvičeći i uvijajući tijelom od pusta veselja, isplazi jezik i stade uz brata rame uz rame, u želji da mu bude što bliže.

Jerry jednakost srdačno uzvrati cijelovom svoga jezika i dodirom ramena, a onda se obojica, odskočivši ustranu, zagledaše jedan u drugoga, budno i upitno, gotovo napol izazovno; Jerryjeve se uške načulile poput živilih upitnika, a i Michaelovo se jedno uho podiglo pitajući, dok je drugo, usahlo, ostalo nepomično i skvrčeno kao kakva čudna izraslina. Poskočiše kao jedan i pojuriše niz obalu u neobuzdanu trku, uporedo, smijući se jedan na drugoga i udarajući se ovda-onda ramenima u toj jurnjavi.

— Nema sumnje — reći će povjerenik. — Isto im tako roditelji trče. Često sam ih tako gledao.

*

Poslije deset dana drugovanja dođe čas rastanka. Michael je prvi put došao na brod *Ariel* te je s Jerryjem proveo pol sata u radosnoj igri na bijeloj palubi, sred buke i užurbanosti oko podizanja čamaca, jedara i sidra. Kad se *Ariel* počeo kretati vodom i kad se nagnuo pod svježim pasatom što mu jedra nadimaše, povjerenik se i kapetan Kellar rukovaše još jednom s putnicima želeći im sretan put, te niza slaz sidoše u svoje čamce što ih čekahu. Kapetan je Kellar u posljednji čas podigao Michaela pod mišku i s njime skočio

na klupe u svom čamcu.

Odbaciše konope, a na klupama u svakom čamcu stajaše usamljen bijelac uljudno otkrite glave pod žegom tropskog sunca i domahivaše rukom posljedne pozdrave. A Michael, obuhvaćen općim uzbudjenjem, sve ponovno lajaše, kao da je slavlje bogova.

— Jerry, reci bratu zbogom — kazivala Villa Kennan na uho Jerryju, kojega je podigla na razmu ograde i među svojim mu dlanovima držala ustreptale strane.

A Jerry, ne razumijevajući joj govora, kidan u suprotnim željama, uzvrati na njezine riječi uvijanjem tijela, okretanjem glave i umilnim crvenim blijeskom svog jezika, dok je već u drugom časku s glavom preko razme, da vidi Michaela što je brzo bivao manji i nestajao, glasno izražavao svoju bol i tugu, veoma srodnu boli i tuzi kojom je poodavno za njim tužila njegova mati, Biddy, na obali Meringea, kad je odlazio s kapetanom.

Jerry je doživio mnoge rastanke, a to izvan svake sumnje bijaše rastanak: nije mogao slutiti da će se poslije nekoliko godina i preko tolikog svijeta opet sastati s Michaelom, u čarobnoj dolini daleke Kalifornije, gdje će proživjeti svoje dane u ljubavi i u naručju voljenih bogova.

Michael je, zbnjen, s prednjim šapama na rubu čamca, lajao prema Jerryju, kao da ga nešto pita, a Jerry mu uzvraćao civilom, jer nije drukčije znao iskazati kako ga razumije. Njegova ga boginja stisnu među dlanove umirujući ga, a on se okrenu te joj, kao da je nešto pita, hladnom njuškom dodirnu obraz. Ona ga jednom rukom zagrli i stegnu uza se, dok joj je druga, slobodna i napol zatvorena šaka počivala na razmi ograde kao blijedoružičasta čaška kakva mirisna i zamamna cvijeta. Jerryjeva je njuška poče istraživati. Privukla ga poluotvorena šaka. Gurkajući njuškom razmače prste i blažen je zavuče u ljupku šaku.

Umirio se kad mu je zlatna njuška meko utonula do očiju, sasvim utihnuo i zaboravio *Ariel*, koji pod udarom vjetra pokazivaše na suncu svoju bakarnu podvodnu oblogu, zaboravio Michaela, što je u daljini bivao sve manji kako se smanjivao i gubio čamac što ga je brod ostavljao za svojom krmom. I Villa bijaše isto tako tiha. Oboje se igralo, premda igra za nju bješe nova.

Koliko god se mogao svladavati, Jerry ostajaše miran. A onda, kad je ljubav u njemu prevladala, on duboko uzdahnu, kao što je nekoć, davno, uzdahnuo u kapetanovoј šaci, na palubi *Arangija*. I

kao što je onda kapetan buknuo u srdačan smijeh, pun ljubavi, tako je sada buknula i boginja, a radostan joj smijeh, zažuborio. Prsti joj se stegoše oko Jerryjeve njuške, od milošte što je gotovo boljela. Drugom ga rukom privinu uza se da je zasopio. Za sve je to vrijeme njegov kusatak repa valjano mahao, a kad ga stegnuti prsti ispustiše iz takva blažena dodira, svilene svoje uške položi unazad, uz glavu, pa onda, pošto se vrškom svoga grimiznog jezika dotaknuo njezinog obraza, zgrabi joj šaku te Zubima stisnu meku kožu, nježno, bez boli.

I tako se za Jerryja izgubi Tulagi, nestade povjerenikove jednokatnice na vrhu brijege, rasplinuše se brodovi usidreni u luci, iščeznu njegov brat Michael. Jerry se navikao na takva nestajanja. Tako su nestali, kao u snovljenju, Meringe, Somo i Arangi. Tako su nestajali svi svjetovi i luke, sidrišta i lagune u atolima gdje je Ariel spuštao i dizao sidro i odlazio ploveći dalje povrh površja morskog u kojem sve nestaje.

Copyright

© Dubravko Deletis

e-izdanje pripremili:
Dubravko Deletis i Mirna Goacher

website: www.josiptabakknjige.org

20/04/2013

